

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KAYSERİ MİNBERLERİ
(CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR)**

**Tezi Hazırlayan
Alper ALTIN**

**Tezi Yöneten:
Yrd. Doç. Dr. Celil ARSLAN**

**Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**MART 2011
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KAYSERİ MİNBERLERİ
(CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR)**

**Tezi Hazırlayan
Alper ALTIN**

**Tezi Yöneten:
Yrd. Doç. Dr. Celil ARSLAN**

**Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**Bu Tez Erciyes Üniversitesi Araştırma Projeleri Daire Başkanlığı tarafından
SBY-09-761 kodlu proje ile desteklenmiştir.**

**MART 2011
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Adı-Soyadı :

İmza :

Kayseri Minberleri adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Alper ALTIN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Celil ARSLAN

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Başkanı
Prof. Dr. Kerim TÜRKMEN

Yrd. Doç. Dr. Celil ARSLAN danışmanlığında Alper ALTIN tarafından hazırlanan "Kayseri Minberleri" adlı çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../2011

JÜRİ:

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Celil ARSLAN

Üye : Prof. Dr. Keim TÜRKMEN

Üye : Doç. Dr. Hava SEİGÜL

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2011

Prof. Dr. Yunus APAYDIN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Minber, camilerde hutbenin okunduğu merdiven biçimindeki litürjik bir öge olarak bilinmektedir. Aslında minber, Titus BURCKHARDT'ın da dediği gibi “Hz. Peygamber’in ve daha sonraları da halifelerin fonksiyonlarının bir imajı olup, bunun sonucu olarak da hem ruhani otoriteyi hem de dünyevi gücü kendisinde birleştiren bir şeydir”. Minberin dini fonksiyonlarının yanında siyasal fonksiyonları da vardır. Eskiden yeni kurulacak bir şehre, merkezden üç şey gönderilirdi. Bunlardan birincisi vali, ikincisi kadı, üçüncüsü ise minberdi.

Eski çağlardan beri önemli bir şehir olan Kayseri, Türklerin bu coğrafyalara gelip yerleşmesiyle de önemini korumuştur. Bu çalışmada Kayseri gibi önemli bir şehirdeki dini ve siyasi fonksiyonu olan minberlerin gelecek kuşaklara tanıtılması amaç edinilmiştir.

Sanat Tarihi adına daha önce üzerinde fazla çalışılmamış böyle güzel bir konuda çalışmamı sağlayan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ’a ve daha sonra danışmanlığımı üstlenen saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Celil ASLAN’a öncelikle teşekkürü bir borç bilirim. Arazî çalışmalarında yardımcı olan arkadaşlarım Genç Osman İLHAN’a ve Salim Turgay CERİTOĞLU’na; şekillerimde, yazım aşamasında ve düzenlenmesinde bana yardımcı olan üniversitemizin hocalarından Yrd. Doç. Dr. Sultan Murad TOPÇU’ya, çalışma arkadaşlarım Arş. Gör. Muhammet ARSLAN’a ve Nacide UYSAL’a; çeviriyi yapan arkadaşım Okt. Şamil YİRŞEN’e; maddi ve manevi desteğini esirgemeyen sevgili anneme, babama, kardeşlerime ve eşime; son olarak bu tez çalışmasına emeği geçip adını burada telaffuz edemediğim herkese teşekkür ederim.

Alper ALTIN

Mart 2011

KAYSERİ

KAYSERİ MİNBERLERİ (CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR)

Alper ALTIN
Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Mart 2011
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Celil ARSLAN

ÖZET

Bu Yüksek Lisans tez çalışmasında, Kayseri il, ilçe, kasaba ve köylerinde bulunan camilere ait, Anadolu Selçuklularından Cumhuriyet dönemine kadar olan Kayseri minberleri konu olarak seçilmiştir.

Kayseri minberleri ile ilgili olarak daha önce detaylı ve bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Bir kısmı orijinal haliyle günümüze ulaşan minberlerin büyük bir bölümü, bilinçsizce yenilendiğinden ötürü günümüze ulaşamamıştır.

Bu araştırma çerçevesinde tarihi öneme haiz il sınırları içerisinde tespit edilen minberlerin ölçüleri alınarak cepheleri ve planları çizilmiş, fotoğrafları çekilmiş, ayrıntılı tanımlamaları yapılmış, kitabesi olanların kitabeleri okunmuştur.

Genelde Türkiye çapında dönem dönem incelenmiş olan minberler, bu çalışma ile il bazında tüm dönemleri içine alacak şekilde incelenmiştir. Böylelikle de eserlerin bir il düzeyinde kendi içerisindeki gelişimi ve değişimi ortaya koyularak belgelenmiştir.

Sonuç olarak 26 adet sağlam, 1 adet parçalanmış minber günümüze ulaşmıştır. İncelediğimiz bu minberler, Kayseri'nin minber alanında önemli bir merkez olduğunu ortaya çıkarmıştır. Kayseri'de yer alan XIII. yüzyıla tarihlenen Anadolu Selçuklu eserlerinden; Ulu Cami, Hunat Hatun Cami, Lala Muslihiddin Cami ve Develi Ulu Cami'lerinin minberleri ahşaptan yapılmıştır. XIV. yüzyıldan günümüze minber gelememiştir. XV. yüzyılın ortalarından XIX. yüzyılın başına kadar yapılan Kurşunlu Cami ve Erkilet Taşhan Köyü Büyük Cami dışında tüm camilerdeki minberlerde taş malzeme kullanılmıştır. Kurşunlu Cami'nin minberi Kayseri'deki tarihi öneme sahip tek mermer minberdir. XIX. yüzyılın ortalarından Cumhuriyet dönemine kadar olan Erkilet Taşhan Köyü Küçük Cami dışında tüm camilerdeki minberlerde ahşap malzeme kullanılmıştır. Erkilet'teki Taşhan Köyü Büyük ve Küçük Cami'lerinin minberleri kaya oyma olarak yapılmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Kayseri, Minber, Taş, Ahşap.

KAYSERİ MINBARS (REPUBLIC PERIOD UNTIL)

Alper ALTIN

Erciyes University, Institute of Social Sciences

M.Sc. Thesis, March 2011

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Celil ARSLAN

ABSTRACT

The topic of this dissertation is the minbars of the mosques having built in Kayseri and its vicinity (the towns and villages in Kayseri) from Anatolian Seljuks to Republic Period.

So far, any scientific and elaborate study has not been made on the minbars in Kayseri. Though a small number of the minbars have managed to survive in their original characteristics, most of them could not reach at present due to careless efforts of restoration.

Within this research, the minbars bearing a historic significance in Kayseri have been determined, their dimensions have been taken, their facade and general outline have been drawn. Also, the inscriptions found out on the related buildings, if there is, have been translated. The photographs of the works have been included into the content as visual elements along with their elaborate architectural identification.

Having generally examined period by period in a national scale, the minbars in Kayseri have been assessed in a way that includes all the periods. Thus, it has been aimed to evaluate the development and alternation with such an approach.

Consequently, 26 minbars have been determined survived, though one has been broken into pieces. These minbars highlight that Kayseri was then an important center of minbar production. In Kayseri, the minbars of the Anatolian Seljuks works Ulu Mosque, Hunat Hatun Mosue, Lala Muslihiddin Mosque and Develi Ulu Mosque, all of which have been dated to 13th century, have been made of wood. Any minbar from 14th century cannot reach at present. Except for Kursunlu Mosque and Buyuk Mosque in the vilage Tashan of Erkilet built between the mid-15th century and 19th century, stone materials have been preferred at all the mosques. The minbar at Kursunlu Mosque is the unique sample to have a marble minbar in Kayseri. Except for Buyuk Mosque in the vilage Tashan of Erkilet from the mid-19th century to the Republic Period, wooden materials have been used at the minbars of the whole moques. Buyuk and Kucuk Mosque in the vilage Tashan of Erkilet have been built as carved rock.

Key Words: Kayseri, Minbar, Stone, Wood

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI.....	ii
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR	xi
RESİMLER İSTESİ	xvii
1.GİRİŞ	27
1.1. Konunun Tanımı, Sınırları ve Önemi.....	27
1.2. Yöntem ve Metot	28
1.3. Konu Hakkında Yapılan Yayın ve Araştırmalar.....	29
1.4. Kayserinin Tarihçesi Ve Coğrafyası	31
1.5. Minberin Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi	34
2. KATALOG.....	40
2.1. ULU CAMİSİ (CAMİ-İ KEBİR) MİNBERİ	40
2.2. HUNAT HATUN CAMİSİ MİNBERİ	49
2.3. LALA MUSLİHİDDİN (LALE) CAMİSİ MİNBERİ.....	59
2.4. DEVELİ ULU (SİVASİ HATUN) CAMİSİ MİNBERİ.....	67
2.5. YEŞİLYURT MELİK ARSLAN CAMİSİ MİNBERİ	73
2.6. BÜYÜK BÜRÜNGÜZ DANIŞ ALİ BEY CAMİSİ MİNBERİ	76
2.7. KURŞUNLU (AHMET PAŞA) CAMİSİ MİNBERİ.....	80
2.8. İNCESU MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA CAMİSİ MİNBERİ	83
2.9. MOLU KÖYÜ CAMİSİ MİNBERİ	86

2.10. HASİNLİ CAMİSİ MİNBERİ.....	91
2.11. ERKİLET NİŞANCI MEHMET PAŞA CAMİSİ MİNBERİ.....	95
2.12. ERKİLET TAŞHAN KÖYÜ BÜYÜK CAMİSİ MİNBERİ.....	192
2.13. ERKİLET YUKARI MAHALLE CAMİSİ MİNBERİ	101
2.14. AKÇAKAYA KÖYÜ YUKARI MAHALLE CAMİSİ MİNBERİ	103
2.15. YAZI CAMİSİ MİNBERİ.....	106
2.16. AKÇAKAYA KÖYÜ AŞAĞI MAHALLE CAMİSİ MİNBERİ	109
2.17. TALAS HAN CAMİSİ MİNBERİ	112
2.18. YEŞİLHİSAR KEŞLİK KÖYÜ CAMİSİ MİNBERİ.....	116
2.19. PINARBAŞI MEHMET ALİ BEY CAMİSİ MİNBERİ.....	121
2.20. TAVLUSUN YUKARI MAHALLE CAMİSİ MİNBERİ.....	125
2.21. YEŞİLHİSAR HASANEFENDİ CAMİSİ MİNBERİ.....	268
2.22. BÜNYAN ULU CAMİSİ MİNBERİ.....	132
2.23. PINARBAŞI METHİYE KÖYÜ CAMİSİ MİNBERİ	134
2.24. PINARBAŞI HİLMİYE KÖYÜ CAMİSİ MİNBERİ	138
2.25. PINARBAŞI AZİZİYE CAMİSİ MİNBERİ.....	142
2.26. PINARBAŞI ALTIKESEK KÖYÜ CAMİSİ MİNBERİ	147
2.27. ERKİLET TAŞHAN KÖYÜ KÜÇÜK CAMİSİ MİNBERİ.....	151
3. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA	154
3.1. Minberin Yeri ve Konumu	154
3.2. Minber Elemanları	154
3.2.1. Girişler.....	342
3.2.2. Yan Aynalıklar.....	344
3.2.3. Süpürgelikler (Pabuçluklar).....	345
3.2.4. Korkuluklar.....	346
3.2.5. Geçitler (Şerefe Tahtı Altı).....	348

3.2.6. Köşkler	349
3.2.7. Kasnaklar ve Külahlar	351
3.2.8. Basamaklar	352
3.3. Malzeme ve Teknik.....	353
3.3.1. Taş	353
3.3.2. Ahşap	354
3.3.2.1. Taklit Kündekari	354
3.3.2.2. Hakiki Kündekari	355
3.3.2.3. Çakma.....	355
3.3.3. Mermer	355
3.3.4. Kaya Oyma	356
3.4. SÜSLEME.....	356
3.4.1. Geometrik Süsleme	356
3.4.2. Bitkisel Süsleme.....	360
3.4.3. Yazı	364
3.4.4. Nesnel Süsleme	365
3.5. Tarihlendirme.....	366
4. SONUÇ	368
KAYNAKLAR.....	371
ÖZGEÇMİŞ	189

KISALTMALAR

Çev.	: Çeviren
H.	: Hicri
M.	: Miladi
Bkz.	: Bakınız
S.	: Sayı
C.	: Cilt
m.	: Metre
Hız.	: Hazreti
yy.	: Yüzyıl
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
Fak.	: Fakülte
Ens.	: Enstitü
K.T.V.K.B.K.:	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
T.D.V.	: Türk Diyanet Vakfı
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.5.1. Minberin Bölümleri.	10
Şekil 2.1.1. Kayseri Ulu Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	25
Şekil 2.1.2. Kayseri Ulu Camisi Giriş Basamak Detay.	26
Şekil 2.1.3. Kayseri Ulu Camisi Giriş Kapı Kanadı Süsleme Detayı.	26
Şekil 2.1.4. Kayseri Ulu Camisi Giriş Kapı Kanadı Süsleme Detayı.	27
Şekil 2.1.5. Kayseri Ulu Camisi Giriş Kapı Kanadı Süsleme Detayı.	27
Şekil 2.1.6. Kayseri Ulu Camisi Giriş Yan Söve Süsleme Detayı.	28
Şekil 2.1.7. Kayseri Ulu Camisi Yan Aynalık Süsleme Detayı.	28
Şekil 2.1.8. Kayseri Ulu Camisi Yan Aynalık Süsleme Detayı.	29
Şekil 2.1.9. Kayseri Ulu Camisi Korkuluk Süsleme Detayı.	29
Şekil 2.1.10. Kayseri Ulu Camisi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süpürgeliği Süsleme Detayı.	30
Şekil 2.1.11. Kayseri Ulu Camisi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	30
Şekil 2.1.12. Kayseri Ulu Camisi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	31
Şekil 2.1.13. Kayseri Ulu Camisi Köşk Korkuluğu Süsleme Detayı.	31
Şekil 2.1.14. Kayseri Ulu Camisi Köşk Korkuluğu Süsleme Detayı.	31
Şekil 2.1.15. Kayseri Ulu Camisi Köşk Korkuluğu Süsleme Detayı.	32
Şekil 2.2.1. Hunat Hatun Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	51
Şekil 2.2.2. Hunat Hatun Camisi Minberi Giriş Sövesi Süsleme Detayı.	52
Şekil 2.2.3. Hunat Hatun Camisi Minberi Giriş Taçlık Süsleme Detayı.	52
Şekil 2.2.4. Hunat Hatun Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı.	53
Şekil 2.2.5. Hunat Hatun Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı.	53
Şekil 2.2.6. Hunat Hatun Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Süsleme Detayı.	54
Şekil 2.2.7. Hunat Hatun Camisi Minberi Korkuluk Süsleme Detayı.	54
Şekil 2.3.1. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	70
Şekil 2.3.2. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Giriş Kemerli Süsleme Detayı.	71
Şekil 2.3.3. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı.	71
Şekil 2.3.4. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Korkuluk Süsleme Detayı.	72
Şekil 2.3.5. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	72

Şekil 2.3.6. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	73
Şekil 2.3.7. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Köşk Süsleme Detayı.	73
Şekil 2.3.8. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Köşk Süsleme Detayı.	74
Şekil 2.3.9. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Köşk Süsleme Detayı.	74
Şekil 2.4.1. Develi Ulu Camisi Minberi Parçaları.	89
Şekil 2.4.2. Develi Ulu Camisi Minberi Giriş Süsleme Detayı.	90
Şekil 2.4.3. Develi Ulu Camisi Minberi Giriş Kemer Süsleme Detayı.	90
Şekil 2.4.4. Develi Ulu Camisi Minberi Giriş Yan Söve Süsleme Detayı.	91
Şekil 2.4.5. Develi Ulu Camisi Minberi Korkuluk Süsleme Detayı.	91
Şekil 2.4.6. Develi Ulu Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	92
Şekil 2.4.7. Develi Ulu Camisi Minberi Köşk Korkuluğu Süsleme Detayı.	92
Şekil 2.5.1. Yeşilyurt Melik Arslan Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	100
Şekil 2.6.1. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	108
Şekil 2.6.2. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı.	109
Şekil 2.6.3. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	109
Şekil 2.6.4. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	110
Şekil 2.7.1. Kurşunlu Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	119
Şekil 2.7.2. Kurşunlu Camisi Minberi Giriş Taçlık Süsleme Detayı.	120
Şekil 2.8.1. İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	128
Şekil 2.9.1. Molu Köyü Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	138
Şekil 2.9.2. Molu Köyü Camisi Minberi Giriş Yan Söve Süsleme Detayı.	139
Şekil 2.9.3. Molu Köyü Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı.	139
Şekil 2.9.4. Molu Köyü Camisi Minberi Korkuluk Süsleme Detayı.	140
Şekil 2.9.5. Molu Köyü Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Kemer Süsleme Detayı.	410
Şekil 2.9.6. Molu Köyü Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı. ...	141
Şekil 2.9.7. Molu Köyü Camisi Minberi Köşk Korkuluğu Süsleme Detayı.	141

Şekil 2.10.1. Hasinli Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	152
Şekil 2.10.2. Hasinli Camisi Minberi Giriş Kemerı Süsleme Detayı.	153
Şekil 2.10.3. Hasinli Camisi Minberi Giriş Taçlık Süsleme Detayı.	153
Şekil 2.10.4. Hasinli Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı.	153
Şekil 2.10.5. Hasinli Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	154
Şekil 2.10.6. Hasinli Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	154
Şekil 2.10.7. Hasinli Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	155
Şekil 2.10.8. Hasinli Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	155
Şekil 2.10.9. Hasinli Camisi Minberi Korkuluk Süsleme Detayı.	156
Şekil 2.11.1. Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı	164
Şekil 2.12.1. Erkilet Taşhan Köyü Büyük Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı	171
Şekil 2.13.1. Erkilet Yukarı Mahalle Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.....	176
Şekil 2.14.1. Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	183
Şekil 2.15.1. Yazı Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	190
Şekil 2.15.2. Yazı Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı.	191
Şekil 2.15.3. Yazı Camisi Minberi Korkuluk Süsleme Detayı.....	191
Şekil 2.16.1. Akçakaya Köyü Aşağı Mahalle Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	198
Şekil 2.17.1. Talas Han Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	206
Şekil 2.17.2. Talas Han Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı.	207
Şekil 2.17.3. Talas Han Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı. ...	207
Şekil 2.17.4. Talas Han Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı. ...	208
Şekil 2.17.5. Talas Han Camisi Minberi Köşk Süsleme Detayı.	208
Şekil 2.18.1. Yeşilhisar Keşlik Köyü Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı. ...	219
Şekil 2.18.2. Yeşilhisar Keşlik Köyü Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı. .	220
Şekil 2.18.3. Yeşilhisar Keşlik Köyü Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı. .	220
Şekil 2.18.4. Yeşilhisar Keşlik Köyü Camisi Minberi Köşk Korkuluk Süsleme Detayı.....	221
Şekil 2.18.5. Yeşilhisar Keşlik Köyü Camisi Minberi Köşk Kemerı Süsleme Detayı.....	221

Şekil 2.19.1. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı	230
Şekil 2.19.2. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Giriş Taçlık Süsleme Detayı.....	231
Şekil 2.19.3. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Korkuluk Süsleme Detayı..	231
Şekil 2.19.4. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Kemerli Süsleme Detayı.....	232
Şekil 2.19.5. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Köşk Süsleme Detayı.	232
Şekil 2.19.6. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Köşk Süsleme Detayı.	233
Şekil 2.19.7. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Köşk Üstü Süsleme Detayı.	233
Şekil 2.20.1. Tavlusun Yukarı Mahalle Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	241
Şekil 2.21.1. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	248
Şekil 2.21.2. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı. .	249
Şekil 2.21.3. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı. .	249
Şekil 2.21.4. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı. .	250
Şekil 2.21.5. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Süsleme Detayı.	250
Şekil 2.21.6. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Korkuluk Süsleme Detayı.	251
Şekil 2.21.7. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Köşk Korkuluğu Süsleme Detayı.	251
Şekil 2.22.1. Bünyan Ulu Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	258
Şekil 2.23.1. Pınarbaşı Methiye Köyü Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı. ..	265
Şekil 2.23.2. Pınarbaşı Methiye Köyü Camisi Minberi Giriş Taçlık Süsleme Detayı .	266
Şekil 2.23.3. Pınarbaşı Methiye Köyü Camisi Minberi Korkuluk Süsleme Detayı.	266
Şekil 2.23.4. Pınarbaşı Methiye Köyü Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	267
Şekil 2.24.1. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı. ..	275
Şekil 2.24.2. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Giriş Kitabelik Süsleme Detayı.....	276
Şekil 2.24.3. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Giriş Taçlık Süsleme Detayı. .	276
Şekil 2.24.4. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı.	277
Şekil 2.24.5. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Yan Aynalık Süsleme Detayı.	277

Şekil 2.24.6. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Kemer Süsleme Detayı.	278
Şekil 2.24.7. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	278
Şekil 2.25.1. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	289
Şekil 2.25.2. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Giriş Kemer Süsleme Detayı.	290
Şekil 2.25.3. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Giriş Süsleme Detayı.	290
Şekil 2.25.4. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Giriş Taçlık Süsleme Detayı.	291
Şekil 2.25.5. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Giriş Süsleme Detayı.	291
Şekil 2.25.6. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Korkuluk Süsleme Detayı.	292
Şekil 2.25.7. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	292
Şekil 2.25.8. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	293
Şekil 2.25.9. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Köşk Üstü Süsleme Detayı.	293
Şekil 2.26.1. Pınarbaşı Altıkese Köyü Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	302
Şekil 2.26.2. Pınarbaşı Altıkese Köyü Camisi Minberi Giriş Taçlık Süsleme Detayı.	303
Şekil 2.26.3. Pınarbaşı Altıkese Köyü Camisi Minberi Korkuluk Süsleme Detayı.	303
Şekil 2.26.4. Pınarbaşı Altıkese Köyü Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Süsleme Detayı.	304
Şekil 2.26.5. Pınarbaşı Altıkese Köyü Camisi Minberi Köşk Süsleme Detayı.	304
Şekil 2.26.6. Pınarbaşı Altıkese Köyü Camisi Minberi Köşk Süsleme Detayı.	305
Şekil 2.26.7. Pınarbaşı Altıkese Köyü Camisi Minberi Köşk Süsleme Detayı.	305
Şekil 2.27.1. Erkilet Taşhan Köyü Küçük Camisi Minberi Cephe Görüntüleri ve Planı.	312
Şekil 2.27.2. Erkilet Taşhan Köyü Küçük Camisi Minberi Korkuluk Süsleme Detayı.	313
Şekil 2.27.3. Erkilet Taşhan Köyü Küçük Camisi Minberi Köşk Süsleme Detayı.	313

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1.1. Kayseri Ulu Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.	33
Resim 2.1.2. Kayseri Ulu Camisi Minberi Batı Cephesi Genel Görünüm.	33
Resim 2.1.3. Kayseri Ulu Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	34
Resim 2.1.4. Kayseri Ulu Camisi Minberi Giriş Detay.	34
Resim 2.1.5. Kayseri Ulu Camisi Minberi Giriş Kapı Kanadı Detay.....	35
Resim 2.1.6. Kayseri Ulu Camisi Minberi Giriş Merdiven Önyüzü Detay.	35
Resim 2.1.7. Kayseri Ulu Camisi Minberi Yan Aynalık Genel Görünüm.	36
Resim 2.1.8. Kayseri Ulu Camisi Minberi Yan Aynalık Detay.	36
Resim 2.1.9. Kayseri Ulu Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Yazı Kuşağı.	37
Resim 2.1.10. Kayseri Ulu Camisi Minberi Korkuluk Genel Görünüm.....	37
Resim 2.1.11. Kayseri Ulu Camisi Minberi Geçit (Şerefe Şerefe Tahtı Altı) Süpürgeliği Detay	38
Resim 2.1.12. Kayseri Ulu Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Genel Görünüm.	38
Resim 2.1.13. Kayseri Ulu Camisi Minberi Köşk Korkuluğu.	39
Resim 2.1.14. Kayseri Ulu Camisi Minberi Son Basamak Detay.	39
Resim 2.2.1. Hunat Hatun Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.	55
Resim 2.2.2. Hunat Hatun Camisi Minberi Genel Görünüm.	55
Resim 2.2.3. Hunat Hatun Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	56
Resim 2.2.4. Hunat Hatun Camisi Minberi Giriş Detay.	56
Resim 2.2.5. Hunat Hatun Camisi Minberi Giriş Taçlık Kısım.	57
Resim 2.2.6. Hunat Hatun Camisi Minberi Yan Aynalık Genel Görünüm.	57
Resim 2.2.7. Hunat Hatun Camisi Minberi Yan Aynalık Detay.	58
Resim 2.2.8. Hunat Hatun Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Detay.	58
Resim 2.2.9. Hunat Hatun Camisi Minberi Korkuluk Detay.	59

Resim 2.2.10. Hunat Hatun Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Detay.	59
Resim 2.2.11. Hunat Hatun Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Genel Görünüm.	60
Resim 2.2.12. Hunat Hatun Camisi Minberi Köşk Korkuluğu.	60
Resim 2.2.13. Hunat Hatun Camisi Minberi (K.T.V.K.B.K. Arşivi).	61
Resim 2.3.1. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Batı Cephesi Genel Görünüm.	75
Resim 2.3.2. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Genel Görünüm.	75
Resim 2.3.3. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.....	76
Resim 2.3.4. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Giriş Söve Detay.....	76
Resim 2.3.5. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Giriş Yan Söve Detay.	77
Resim 2.3.6. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Yan Aynalık Genel Görünüm.....	77
Resim 2.3.7. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Yan Aynalık Detay.	78
Resim 2.3.8. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Süpürgelik Yazı Kuşağı.	78
Resim 2.3.9. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Korkuluk Detay.	79
Resim 2.3.10. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Detay.	79
Resim 2.3.11. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Dikey Kuşak Detay.	80
Resim 2.3.12. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Köşk Korkuluğu.	80
Resim 2.3.13. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Köşk İçi Detay.....	81
Resim 2.3.14. Lala Muslihiddin Camisi Minberi Köşk İçi Detay.	81
Resim 2.3.15. Lala Muslihiddin Camisi Minberi (K.T.V.K.B.K. Arşivi).	82
Resim 2.3.16. Lala Muslihiddin Camisi Minberi (K.T.V.K.B.K. Arşivi).	82
Resim 2.4.1. Develi Ulu Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	93
Resim 2.4.2. Develi Ulu Camisi Minberi Giriş Yan Söveleri Genel Görünüm.	93
Resim 2.4.3. Develi Ulu Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Yazı Kuşakları.	94
Resim 2.4.4. Develi Ulu Camisi Minberi Korkuluk Yazı Kuşakları.	94

Resim 2.4.5. Develi Ulu Camisi Minberi Korkuluk Ajurlu Kafes (Mehtap Durmuş'un Lisans Tezinden Alınmıştır).....	95
Resim 2.4.6. Develi Ulu Camisi Minberi Korkuluk Bordür.....	95
Resim 2.4.7. Develi Ulu Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Pano (Mehtap Durmuş'un Lisans Tezinden Alınmıştır).....	96
Resim 2.4.8. Develi Ulu Camisi Minberi Köşk Korkuluğu (Mehtap Durmuş'un Lisans Tezinden Alınmıştır).....	96
Resim 2.5.1. Yeşilyurt Melik Arslan Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.	101
Resim 2.5.2. Yeşilyurt Melik Arslan Camisi Minberi Genel Görünüm.	101
Resim 2.5.3. Yeşilyurt Melik Arslan Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	102
Resim 2.5.4. Yeşilyurt Melik Arslan Camisi Minberi Giriş Taçlık.....	102
Resim 2.5.5. Yeşilyurt Melik Arslan Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Nişi.	103
Resim 2.5.6. Yeşilyurt Melik Arslan Camisi Minberi Köşk Korkuluğu.	103
Resim 2.6.1. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.....	111
Resim 2.6.2. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	111
Resim 2.6.3. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Giriş Taçlık.....	112
Resim 2.6.4. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Batı Cephesi Yan Aynalık Detay.....	112
Resim 2.6.5. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Batı Cephesi Yan Aynalık Detay.....	113
Resim 2.6.6. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Doğu Cephesi Yan Aynalık Detay.....	113
Resim 2.6.7. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Korkuluk Köşebent. ..	114
Resim 2.6.8. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Genel Görünüm.	114
Resim 2.6.9. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Batı Cephesi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Detay.....	115

Resim 2.6.10. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi Minberi Doğu Cephesi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Detay.....	115
Resim 2.7.1. Kurşunlu Camisi Minberi doğu Cephesi Genel Görünüm.	121
Resim 2.7.2. Kurşunlu Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	121
Resim 2.7.3. Kurşunlu Camisi Minberi Giriş Taçlık.....	122
Resim 2.7.4. Kurşunlu Camisi Minberi Korkuluk Köşebent.	122
Resim 2.7.5. Kurşunlu Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Kemerli Açıklık.....	123
Resim 2.7.6. Kurşunlu Camisi Minberi Köşk Korkuluğu.....	123
Resim 2.7.7. Kurşunlu Camisi Minberi Süsleme Detay.	124
Resim 2.7.8. Kurşunlu Camisi Minberi Kasnak ve Külâh.	124
Resim 2.8.1. İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.	129
Resim 2.8.2. İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camisi Minberi Genel Görünüm.	129
Resim 2.8.3. İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.....	130
Resim 2.8.4. İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camisi Minberi Giriş Taçlık.	130
Resim 2.8.5. İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Nişi.	131
Resim 2.8.6. İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Genel Görünüm.....	131
Resim 2.8.7. İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camisi Minberi Köşk Genel Görünüm.....	132
Resim 2.9.1. Molu Köyü Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.	142
Resim 2.9.2. Molu Köyü Camisi Minberi Genel Görünüm.	142
Resim 2.9.3. Molu Köyü Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	143
Resim 2.9.4. Molu Köyü Camisi Minberi Giriş Taçlık.	143
Resim 2.9.5. Molu Köyü Camisi Minberi Giriş Taçlık Detay.	144

Resim 2.9.6. Molu Köyü Camisi Minberi Yan Aynalık Genel Görünüm.	144
Resim 2.9.7. Molu Köyü Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Genel Görünüm. ...	145
Resim 2.9.8. Molu Köyü Camisi Minberi Korkuluk Detay.	145
Resim 2.9.9. Molu Köyü Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Genel Görünüm.	146
Resim 2.9.10. Molu Köyü Camisi Minberi Köşk Genel Görünüm.	146
Resim 2.10.1. Hasinli Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.	157
Resim 2.10.2. Hasinli Camisi Minberi Genel Görünüm.	157
Resim 2.10.3. Hasinli Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	158
Resim 2.10.4. Hasinli Camisi Minberi Giriş Taçlık.	158
Resim 2.10.5. Hasinli Camisi Minberi Yan Aynalık Detay.	159
Resim 2.10.6. Hasinli Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Nişi Detay.	159
Resim 2.10.7. Hasinli Camisi Minberi Korkuluk Detay.	160
Resim 2.10.8. Hasinli Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Detay.	160
Resim 2.11.1. Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.	165
Resim 2.11.2. Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Camisi Minberi Genel Görünüm.	165
Resim 2.11.3. Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Camisi Minberi Giriş Taçlık.	166
Resim 2.11.4. Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Nişi.	166
Resim 2.11.5. Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Camisi Minberi Kaskak ve Kûlah.	167
Resim 2.12.1. Erkilet Taşhan Köyü Büyük Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.	172
Resim 2.12.2. Erkilet Taşhan Köyü Büyük Camisi Minberi Genel Görünüm.	172
Resim 2.12.3. Erkilet Taşhan Köyü Büyük Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm. ...	173
Resim 2.12.4. Erkilet Taşhan Köyü Büyük Camisi Minberi Köşk Genel Görünüm.	173
Resim 2.13.1. Erkilet Yukarı Mahalle Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.	177

Resim 2.13.2. Erkilet Yukarı Mahalle Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.....	177
Resim 2.13.3. Erkilet Yukarı Mahalle Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Nişi. ..	178
Resim 2.13.4. Erkilet Yukarı Mahalle Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Kemerli Açıklığı.....	178
Resim 2.13.5. Erkilet Yukarı Mahalle Camisi Minberi Köşk Korkuluğu.	179
Resim 2.13.6. Erkilet Yukarı Mahalle Camisi Minberi Kasnak ve Külâh.....	179
Resim 2.14.1. Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.....	184
Resim 2.14.2. Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm	184
Resim 2.14.3. Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Camisi Minberi Yan Aynalık Genel Görünüm.....	185
Resim 2.14.4. Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Detay.....	185
Resim 2.14.5. Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Camisi Minberi Köşk Genel Görünüm	186
Resim 2.14.6. Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Camisi Minberi Külâh.	186
Resim 2.15.1. Yazı Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.....	192
Resim 2.15.2. Yazı Camisi Minberi Genel Görünüm.....	192
Resim 2.15.3. Yazı Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	193
Resim 2.15.4. Yazı Camisi Minberi Yan Aynalık Detay.....	193
Resim 2.15.5. Yazı Camisi Minberi Korkuluk Detay.....	194
Resim 2.15.6. Yazı Camisi Minberi Kasnak ve Külâh.	194
Resim 2.16.1. Akçakaya Köyü Aşağı Mahalle Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.....	199
Resim 2.16.2. Akçakaya Köyü Aşağı Mahalle Camisi Minberi Genel Görünüm.....	199
Resim 2.16.3. Akçakaya Köyü Aşağı Mahalle Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.....	200

Resim 2.16.4. Akçakaya Köyü Aşağı Mahalle Camisi Minberi Giriş Detay.....	200
Resim 2.16.5. Akçakaya Köyü Aşağı Mahalle Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Kemerli Açıklı.	201
Resim 2.16.6. Akçakaya Köyü Aşağı Mahalle Camisi Minberi Köşk Genel Görünüm	201
Resim 2.17.1. Talas Han Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.	209
Resim 2.17.2. Talas Han Camisi Minberi Genel Görünüm.	209
Resim 2.17.3. Talas Han Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.....	210
Resim 2.17.4. Talas Han Camisi Minberi Giriş Taçlık.....	210
Resim 2.17.5. Talas Han Camisi Minberi Yan Aynalık Detay.	211
Resim 2.17.6. Talas Han Camisi Minberi Korkuluk Detay.	211
Resim 2.17.7. Talas Han Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Detay.	212
Resim 2.17.8. Talas Han Camisi Minberi Köşk Genel Görünüm.	212
Resim 2.17.9. Talas Han Camisi Minberi Köşk Detay.....	213
Resim 2.17.10. Talas Han Camisi Minberi Külah Detay.....	213
Resim 2.18.1 Yeşilhisar Keşlik Köyü Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.....	222
Resim 2.18.2. Yeşilhisar Keşlik Köyü Camisi Minberi Genel Görünüm.	222
Resim 2.18.3. Yeşilhisar Keşlik Köyü Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	223
Resim 2.18.4. Yeşilhisar Keşlik Köyü Camisi Minberi Yan Aynalık Genel Görünüm.....	223
Resim 2.18.5. Yeşilhisar Keşlik Köyü Camisi Minberi Köşk Korkuluğu.....	224
Resim 2.18.6. Yeşilhisar Keşlik Köyü Camisi Minberi Kasnak ve Kubbe.	224
Resim 2.19.1. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.....	234
Resim 2.19.2. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Genel Görünüm.....	234
Resim 2.19.3. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	235
Resim 2.19.4. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Giriş Taçlık.	235

Resim 2.19.5. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Korkuluk Detay.....	236
Resim 2.19.6. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Kemerli Açıklık.	236
Resim 2.19.7. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Köşk Korkuluğu.	237
Resim 2.19.8. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi Minberi Köşk Korkuluğu.	237
Resim 2.20.1. Tavlusun Köyü Camisi Minberi Doğu Genel Görünüm.....	242
Resim 2.20.2. Tavlusun Köyü Camisi Minberi Genel Görünüm.	242
Resim 2.20.3. Tavlusun Köyü Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	243
Resim 2.20.4. Tavlusun Köyü Camisi Minberi Korkuluk Detay.	243
Resim 2.21.1. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.....	252
Resim 2.21.2. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Genel Görünüm.	252
Resim 2.21.3. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	253
Resim 2.21.4. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Yan Aynalık Detay.	253
Resim 2.21.5. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Yan Aynalık Detay.	254
Resim 2.21.6. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Süpürgelik (Pabuçluk) Detay.	254
Resim 2.21.7. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Korkuluk Detay.	255
Resim 2.21.8. Yeşilhisar Hasaneferdi Camisi Minberi Çapraz Tono.	255
Resim 2.22.1. Bünyan Ulu Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.	259
Resim 2.22.2. Bünyan Ulu Camisi Minberi Genel Görünüm.	259
Resim 2.22.3. Bünyan Ulu Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.....	260
Resim 2.22.4. Bünyan Ulu Camisi Minberi Köşk Genel Görünüm.	260
Resim 2.23.1. Pınarbaşı Methiye Köyü Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.....	268
Resim 2.23.2. Pınarbaşı Methiye Köyü Camisi Minberi Genel Görünüm.	268
Resim 2.23.3. Pınarbaşı Methiye Köyü Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.....	269

Resim 2.23.4. Pınarbaşı Methiye Köyü Camisi Minberi Giriş Taçlık.....	269
Resim 2.23.5. Pınarbaşı Methiye Köyü Camisi Minberi Korkuluk Detay.	270
Resim 2.23.6. Pınarbaşı Methiye Köyü Camisi Minberi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Detay.	270
Resim 2.24.1. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm	279
Resim 2.24.2. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Genel Görünüm.....	279
Resim 2.24.3. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	280
Resim 2.24.4. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Giriş Taçlık.	280
Resim 2.24.5. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Yan Aynalık Detay.....	281
Resim 2.24.6. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Yan Aynalık Detay.....	281
Resim 2.24.7. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Korkuluk Detay.....	282
Resim 2.24.8. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Batı Cephesi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Kemer Açıklığı.	282
Resim 2.24.9. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Doğu Cephesi Geçit (Şerefe Tahtı Altı) Kemer Açıklığı.	283
Resim 2.24.10. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi Minberi Köşk Genel Görünüm.....	283
Resim 2.25.1. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.	294
Resim 2.25.2. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Genel Görünüm.....	294
Resim 2.25.3. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.	295
Resim 2.25.4. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Giriş Taçlık.	295
Resim 2.25.5. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Korkuluk Köşebent.	296
Resim 2.25.6. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Köşk Korkuluğu Detay.....	296
Resim 2.25.7. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Köşk Korkuluğu Detay.....	297
Resim 2.25.8. Pınarbaşı Aziziye Camisi Minberi Külah.	297
Resim 2.26.1. Pınarbaşı Altıkese Köyü Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.....	306

Resim 2.26.2. Pınarbaşı Altıkeseek Köyü Camisi Minberi Genel Görünüm.	306
Resim 2.26.3. Pınarbaşı Altıkeseek Köyü Camisi Minberi Giriş Genel Görünüm.....	307
Resim 2.26.4. Pınarbaşı Altıkeseek Köyü Camisi Minberi Giriş Taçlık.....	307
Resim 2.26.5. Pınarbaşı Altıkeseek Köyü Camisi Minberi Korkuluk Detay.	308
Resim 2.26.6. Pınarbaşı Altıkeseek Köyü Camisi Minberi Köşk Korkuluğu Detay.	308
Resim 2.27.1. Erkilet Taşhan Köyü Küçük Camisi Minberi Doğu Cephesi Genel Görünüm.....	314
Resim 27.2. Erkilet Taşhan Köyü Küçük Camisi Minberi Genel Görünüm.	314
Resim 27.3. Erkilet Taşhan Köyü Küçük Camisi Minberi Batı Cephesi Genel Görünüm.....	315
Resim 27.4. Erkilet Taşhan Köyü Küçük Camisi Minberi Giriş Taçlık.....	315
Resim 27.5. Erkilet Taşhan Köyü Küçük Camisi Minberi Korkuluk Detay.	316
Resim 27.6. Erkilet Taşhan Köyü Küçük Camisi Minberi Köşk Korkuluğu Detay. ...	316

1.GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı, Sınırları ve Önemi

Minber: Sözlükte “yükselme, yükseltme” anlamlarındaki nebr kökünden türemiş olup, “kademe kademe yükselerek çıkılan yer” anlamına gelmektedir. Genel olarak camilerde hatibin hutbe okurken daha iyi görülmek ve sesini daha iyi duyurmak amacıyla çıktığı basamaklı mimari unsur, bazen de kürsü, koltuk, taht vb. ifade etmektedir¹. Minberler devirlerine ve bölgesel özelliklerine göre; taş, kaya oyma, mermer, ahşap gibi farklı malzemelerden ve farklı formlarda yapılmıştır.

Kayseri’de; merkez, ilçe, kasaba ve köylerdeki cami ve mescitlerde bulunan minber örnekleriyle ilgili oldukça kısıtlı araştırmalar bulunmaktadır. Genel itibariyle yapılan minber araştırmalarında tek yapı ölçekli olarak çalışılmış ve sınırlı sayıda örnekler incelenmiştir. Kayseri minberlerinin tamamını kapsayan bir çalışma ise şu ana kadar yapılmamıştır. Bu çalışmamızın amacı Kayseri’de yer alan, tarihi özelliği olan bütün minberlerin tespitinin yapılması ve bir il ölçeğinde minberlerin malzeme, süsleme ve plan özelliklerinin gelişimini kendi içerisinde incelemektir. Ayrıca bu çalışmada Anadolu Türk sanatındaki minber gelişimi ile Kayseri’deki minber gelişiminin benzerlik ve farklılıkları üzerinde de kısaca durulmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmayla, Kayseri’deki cami ve mescit içerisinde bulunan ve günümüze kadar orijinalliğini koruyabilen minberler ortaya çıkarılarak, özelliklerinin tespit edilmesi, birbirleri arasındaki dönem farklılıklarının ortaya konulması, zaman içerisinde gösterdiği tarihsel gelişim ve değişiminin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma kapsamında, XIII. yy.’dan XX. yy.’a kadar geniş bir dönemi içerisine alan eserler değerlendirmeye tabi tutulmuştur. XX. yy.’da sadece 1923 Cumhuriyet dönemine kadar olan minberler incelenme kapsamına alınmıştır. Minberlerin orijinal olmasına bilhassa dikkat edilmiştir. Minberlerin tespit edilmesi hususunda mevcut yayınlar taranmış, hocalarımızın bilgileri alınmış ve cami imamları ve

¹ Nebi **Bozkurt**, *Minber*, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, Cilt:30, İstanbul, 2005, s.101.

cemaatinin de görüşleri alınarak eleme yoluna gidilmiştir. Çalışmamızda çeşitli müdahalelerle kısmen değişikliğe uğramış olan eserler kataloga dahil edilmiş, tamamen yenilenen eserler kataloga alınmamıştır.

Son yıllarda Sanat Tarihi'nin genel konularından ziyade özel ve gözden kaçan konularına yönelik olarak yapılan çalışmalar artmıştır. Artık yapılar sadece mimari özelliklerine göre ele alınmamakta ve buna ilave olarak mimariyi bütünleyen, mimarinin vurgu gücünü arttıran unsurlar da ele alınmaya başlanmıştır. Böyle bir amacı hedefleyen bu çalışmanın bu alana bir açılım getireceği inancındayım. Cami litürjik öğelerinden mihrap, kürsü ve mahfillerle birlikte önemli bir dini öneme sahip minberlere yönelik bu çalışma ile Sanat Tarihi alanındaki bir boşluk, kısmen de olsa doldurulmuş olacaktır.

1.2. Yöntem ve Metot

Bu yüksek lisans tezinde literatür taraması, arazi çalışması ve yazım aşaması olmak üzere üç zamanlı bir çalışma programı gerçekleştirilmiştir.

İlk aşamada ele alınan konu ile ilgili olarak kaynak taraması yapılmış ve tespit edilen yayın ve araştırmalar bilgi fişlerine aktarılmıştır. Bunun için üniversitemiz merkez kütüphanesi, Kayseri'deki çeşitli resmi ve özel kütüphaneler ile özel arşivlerden faydalanılmıştır.

İkinci aşamada yapılar yerlerinde incelenmiş, minberlerin fotoğrafları çekilmiş, stampajları ve ölçüleri alınmış ve gerekli bilgiler gözlem fişlerine kaydedilmiştir. Arazi aşamasının tamamlanması ile eldeki rölöve bilgisayar ortamına aktarılmış ve Çizimler yapılmıştır.

Üçüncü ve son aşamada bilgi fişleri ve gözlem fişlerindeki verilerden yararlanılarak, öncelikle ele alınan örnekler tanımlanmış, daha sonra da genel bir değerlendirmeye gidilmiştir.

Çizim ve fotoğrafla güçlendirilen çalışmamız dört ana bölümden oluşmaktadır:

Giriş bölümünde, konu tanımlanmış, sınırları çizilmiş, yöntem ve metot üzerinde durularak konu hakkında yapılan çalışmalar ele alınmış, Kayseri'nin tarihçesi ve coğrafyası verilmiş ve son olarak da minberin cami harimi içerisine girişi ve gelişimi irdelenmiştir.

Örnekler bölümünde, Kayseri'nin il merkezi, ilçeleri, kasaba ve köylerinde bulunan tarihi öneme sahip yirmi yedi caminin minberleri tek tek anlatılmaya çalışılmıştır.

Kayseri'deki minberlerin özellikleri başlıklı bölümde minberler, genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. İncelenen minberlerin yeri ve konumu, malzeme ve tekniği, minber elemanları, süsleme ve tarihlendirme olarak beş alt başlıkta verilmiştir. Minberin yeri ve konumu başlığında, minberin cami içerisindeki yeri, mihraba olan uzaklığı verilmiştir. Malzeme ve teknik başlığında, malzemesi ve inşa tekniği incelenerek, Anadolu'daki benzer örneklerle karşılaştırmalara gidilmiştir. Minber elemanları adlı başlıkta; giriş, yan aynalıklar, süpürgelik, korkuluk, geçit, köşk, kasnak ve külah gibi unsurların kendi içerisinde ortak ve farklı özellikleri üzerinde durulmuş ve genel bir analogi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Süsleme başlığında ise, geometrik, bitkisel ve yazılı süsleme alt başlıkları ile incelenmeye çalışılmıştır. Son olarak tarihlendirme başlığında, minberin tarihi, geçirdiği onarımlar vb. gibi minberin başından geçen evreler verilmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise elde edilen bilgiler, genel bir değerlendirme ile sunulmuştur.

1.3. Konu Hakkında Yapılan Yayın ve Araştırmalar

Sanat Tarihinde minberler konusuna dikkat çeken isimlerin başında M. Zeki Oral gelmektedir. M. Zeki Oral "Anadolu'da Sanat Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri"² başlıklı çalışması ile minberin tarihsel gelişimi üzerinde durmuş, Aksaray Ulu Cami, Konya Alâeddin Cami, Siirt Ulu Cami, Kayseri Hunat Hatun Cami ve Divriği Ulu Cami gibi pek çok önemli minberleri incelemiştir. Minberler ile ilgili bir diğer araştırmacı Sedat Bayrakal, Erken Dönem Osmanlı Minberlerini çalışmış, Bergama Ulu Cami, Bursa Ulu Cami, Edirne Üç Şerefeli Cami ve Amasya II. Bayezid Cami gibi birçok erken dönem Osmanlı cami minberlerini incelemiştir³. Son olarak Gülay Apa, Osmanlı Dönemi Selatin Cami Minberleri'ni çalışmıştır. Bu çalışmasında, Osmanlı'nın erken, klasik ve geç dönem selatin camilerinde yer alan minberleri incelemiştir⁴.

Çalışma alanımızdaki minberlerle doğrudan ilgili olarak Mehmet Çayırdağ⁵, Kerim Türkmen⁶ ve M. Zeki Oral'ın çalışmaları bulunmaktadır. M. Zeki Oral, Lala Muslihiddin Paşa ve Hunat

² M. Zeki **Oral**, "Anadolu'da Sanat Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri", *Vakıflar Dergisi*, Sayı:5, Ankara, 1962, s.23-77.

³ Sedat **Bayrakal**, *Erken Dönem Osmanlı Minberleri*, İstanbul, 2008.

⁴ Gülay **Apa**, *Osmanlı Dönemi Selatin Camisi Minberleri*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst., (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2007.

⁵ Mehmet **Çayırdağ**, "Kayseri Ulu Camisi Ahşap Minberi", *Türk Etnografya Dergisi*, Sayı:15, Ankara, 1976, s. 55-64.

⁶ Kerim **Türkmen**, "Kayseri Lala Camisi'nin Tarihlendirilmesine Dair Bir Deneme", *Arkeoloji ve Sanat*, S.83, İstanbul, 1998, s.28-34.

Cami'nin minberini, Mehmet Çayırdağ, Kayseri Ulu Cami'nin⁷ ve Develi Ulu Cami'nin minberini⁸ incelemiş ve genel bir değerlendirme yapmıştır. Kerim Türkmen ise Kayseri Ulu Cami ve Lala Musluhiddin Cami minberlerini ayrı ayrı değerlendirmiş, ortak yönlerini göstermeye çalışmıştır. Son olarak lisans tezimde hazırlamış olduğum Kayseri'deki Selçuklu Minberleri⁹ adlı çalışma Kayseri'deki üç Selçuklu minberini kapsamaktadır.

Cami harimi içerisindeki en önemli unsurlardan biri olmakla birlikte, minberler hakkında yayın ve araştırmalar yok denecek kadar azdır. Ancak genel Sanat Tarihi kitaplarında, camilerin tanıtımları içerisinde minberlerden de bahsedilmektedir. Şehrin siyasi tarihi ile birlikte mevcut yapılar ve bunların kitabeleri hakkında bilgiler sunan yayınların başında Ahmed Nazif¹⁰, Halil Edhem Eldem¹¹, Albert Gabriel¹², Mehmet Çayırdağ¹³ ve Halit Erkiletlioğlu'nun¹⁴ çalışmaları gelmektedir.

Kayseri'deki yapılmış en kapsamlı çalışma olan Yıldırar Özbek ve Celil Arslan'ın Kayseri Kültür Envanteri adlı üç ciltlik çalışması, Kayseri'deki bilinen tüm tarihi yapıları kapsamaktadır¹⁵. Alev Çakmakoglu'nun Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri'de Türk Dönemi Mimarisi adlı çalışması bir diğer kapsamlı çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁶. Kayseri camilerini ve mescidlerini kapsayan çalışma ise İlhan Özkeçeci tarafından tarihi Kayseri cami ve mescidleri adlı çalışmasıyla yapılmıştır¹⁷. Sadece mescid bazında ise Nazım Şanlı'nın yayınlanmamış yüksek lisans tezi bulunmaktadır¹⁸.

Bölgesel olarak Kayseri'de yapı inceleyen çalışmalarda Mustafa Denктаş'ın İncesu'daki Türk Devri Anıtları¹⁹ ve Pınarbaşı'ndaki Türk Eserleri²⁰, Kerim Türkmen'in Talas'taki Türk Devri

⁷ Mehmet Çayırdağ, "Kayseri Ulu Camisi Ahşap Minberi", *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri, 2000, s.23-27.

⁸ Çayırdağ, "Kayseri Ulu Camisi Ahşap Minberi", s. 121-126.

⁹ Alper Altın, *Kayseri'deki Selçuklu Dönemi Ahşap Minberleri*, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak., Sanat Tarihi Bölümü, (Yayınlanmamış Lisans Tezi), Konya, 2007.

¹⁰ Ahmet Nazif, *Mirat-ı Kayseriyye*, (Çev. Mehmet Palamutoğlu), Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Belediyesi Yayınları, Kayseri, 1987.

¹¹ H. E. Eldem, *Kayseriye Sehri*, (Sadelestiren: K. Göde), Ankara, 1939.

¹² Albert Gabriel, *Kayseri Türk Anıtları*, (Çev. M. A. Tütenk), Ankara, 1954.

¹³ Mehmet Çayırdağ, *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 2001.

¹⁴ Halit Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitabeleri*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 2001.

¹⁵ Yıldırar Özbek ve Celil Arslan, *Kayseri Kültür Envanteri*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 2008.

¹⁶ Alev Çakmakoglu, *Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri'de Türk Dönemi Mimarisi*, Ankara, 1997.

¹⁷ İlhan Özkeçeci, *Tarihi Kayseri Cami ve Mescidleri*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 1997.

¹⁸ Nazım Şanlı, "Kayseri'deki Mescidler", *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 1999.

¹⁹ Mustafa Denктаş, "İncesu'daki Türk Devri Anıtları", *Sanatsal Mozaik*, (Nisan Özel Sayısı), İstanbul, 2000, s.72-81.

²⁰ Mustafa Denктаş, "Pınarbaşı'daki Türk Eserleri" *Sanatsal Mozaik*, (Nisan Özel Sayısı), 2000, s.82-89.

Yapıları²¹, Yıldırım Özbek'in Develi'de Türk mimarlık eserleri²², Sultan Topçu'nun Develi'deki Türk Eserleri²³, ve Fazilet Koçyiğit'in Yeşilhisar'daki Türk Devri Yapıları²⁴ adlı çalışmalarını sayabiliriz

Minberlerle doğrudan alakalı olmamakla birlikte ahşap sanatı hakkında yapılan araştırmalarda da kapı-pencere kanatları ve minberler üzerinde durulmaktadır²⁵. Ahşap tekniklerinden bahseden bir başka kaynak ise Yücel Erdem'in Selçuklu Ağaç İşçiliği adlı eseridir²⁶.

1.4. Kayserinin Tarihçesi ve Coğrafyası

Bugün 16.917 kilometrekarelik yüzölçümü, bir milyonun üzerindeki nüfusu ile dünyanın en eski şehirlerinden biri olan Kayseri, M.Ö. 3500 ile M.S. 2000 olmak üzere 5500 yıllık uzun bir geçmişe sahiptir²⁷. Kayseri, tarihi seyri içerisinde Hititler, Firigyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Asurlular, Kilikya, Kapadokya ve Pontus Krallığı, Medler, Persler, Makedonlar, Araplar ve Türkler gibi birçok kavime yurt ve değişik medeniyetlere beşiklik etmiştir²⁸. Kayseri, Anadolu kentleri içerisinde, tarihin her döneminde dikkat çeken bir noktadır. Anadolu'da ilk kentlerin kurulduğu Neolitik dönemden itibaren Kayseri ve çevresi, insanoğlunun yerleştiği ve geliştiği bölgelerden birisi olmuştur. Bilinen tarih kayıtlarına göre ilk yazı, Anadolu'da Kayseri yakınlarındaki Kültepe Kaneş'de bulunmuştur. Asurlu tüccarlar Kültepe ve çevresini ticari faaliyetler için kullanmışlardır²⁹.

Kayseri'nin tarihi M.Ö. 3500 yıllarına kadar uzanmaktadır³⁰. İç Anadolu Bölgesi'nin en eski yerleşim merkezlerinden biri, şehre ilk defa “Kanisti” adını vermiştir. Hatti ve Hitit Krallıklar'ın kontrolündeki bu şehir, Hititlerin ortadan kaldırılmasıyla önemini kaybetmiştir. Frig dönemine rastlayan çağlardaki bu ad, daha sonra “Mazaka” olarak değişmiştir. Mazaka adının Kapadokyalıların atası Mehus, ya da “Mosoch” dan geldiği ifade edilir. Bu adın, Frig dilindeki Zeus anlamına gelen Mazeus'tan gelebileceği de öne sürülmektedir. En uygun şekli

²¹ Kerim Türkmen, “Talas'taki Türk Devri Yapıları”, *Vakıflar Dergisi*, C. XXVI, Ankara, 1997, s. 153-192.

²² Yıldırım Özbek, “Develi'de Türk Mimarlık Eserleri”, *Sanatsal Mozaik*, (Nisan Özel Sayısı), 2000, s. 54-63.

²³ Sultan Topçu, *Develi'deki Türk Eserleri*, Kayseri, 2007.

²⁴ Fazilet Koçyiğit, “Yeşilhisar'daki Türk Devri Yapıları”, *Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü*, (Yayınlanmamış Lisans Tezi), Kayseri, 2003.

²⁵ Gönül Öney, “Anadolu Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Sanat Tarihi Yıllığı*, İstanbul, 1969, s.135-149.

²⁶ Yücel Erdem, “Selçuklu Ağaç İşçiliği”, *Sanat Dünyamız II*, 4 Mayıs 1975, s.2-11.

²⁷ Anonim, *Cumhuriyetin 75. Yılında Kayseri*, Kayseri, 1998, s.48.

²⁸ Mustafa Keskin ve Metin Hülagü, *Geçmişteki İzleriyle Kayseri*, Kayseri, 2006, s.2.

²⁹ Osman Eravşar, *Seyahatnamelerde Kayseri*, Kayseri, 2000, s.7.

³⁰ Tahsin Özgüç, *Kültepe Kazısı 1948*, Ankara, 1953, s. 8.

de bu ifade olmalıdır. M.Ö. IX. asırdan itibaren iskân gördüğü sanılan bu yer, Erciyes'in kuzey eteklerinde, bugünkü Eskişehir bölgesidir³¹.

Kapadokya Krallığı döneminde, Ariarathes V'in (163-130) zamanında Kayseri, (Eusebeia) adını Kapadokya krallarından almış olabilir³².

Kayseri M.S XVII. yy.'da Romalıların kontrolüne geçince yeni bir ad ve kimlik kazanmıştır. Kapadokya Kralı, Roma imparatorunun onuruna şehre "Kaisareia" adını vermiştir. Şehir "Kaisareis" adı ile ün bulmuş ve gelişmiştir. Ancak aynı yıllarda Anadolu'da aynı adla başka şehirler de bulunduğu için, burasını diğerlerinden ayırmak için, Erciyes'in kenarındaki "Kaisareia", "Kapadokya'nın Başkenti Kaisareia", "Anadolu'nun Öncü Sehri Kaisareia" gibi ünvanlar verilmiştir. Şehrin bugünkü "Kayseri" adını alışı, 7. asırda Arap ordularının şehri ele geçirmelerinden sonraya rastlar. O da (Kaisareia) adının (Kayseri) seklinde okunmasından dolayıdır. Şehir, o tarihten bu yana Kayseri adı ile anılmaktadır³³.

Kayseri'nin önemli ticaret yollarının üzerinde olması, çeşitli milletlerin saldırısına uğramasına sebep olmuştur. Kaneş'in önemini kaybetmesinden sonra, bölgenin merkezi olarak, devrin kutsal dağı Argaios'un (Erciyes) kuzey eteğindeki Mazaka ön plana çıkmaya başlamıştır. Mazaka'nın bugünkü şehrin takriben iki kilometre güneyinde, Erciyes'in bir tepesinde kurulmuş olduğu kabul edilmektedir³⁴. Kayseri M.S. III. yüzyılın başlarında Kapadokia'nın başşehir olmakla beraber Hristiyanlık dininin ilmi merkezi haline geldi. IV. yüzyılın başlarında ise Kayseri halkı Hristiyanlaşarak, manastır ve kesişliklerin inkişaf ettiği devir olmuştur³⁵.

Asurlar, Hititler, Persler, Helenistik Roma, Bizans dönemlerini yasayan Kayseri, VII. yy. dan itibaren de Arapların saldırısına maruz kalmıştır³⁶. Bu kuşatmadan sonra, çeşitli zaman aralıklarıyla Arap orduları yaklaşık olarak yedi yıl kadar kentte kalmışlar, eski kalenin surlarından birisini onararak kullanmışlardır. Kent daha sonra tekrar Bizans hâkimiyeti altına girmiş ve XI. yüzyıla kadar Sasaniler tarafından birçok kere kuşatılmıştır. Bu siyasi belirsizlik yüzünden kentte, uzun bir müddet otorite sağlanamamıştır³⁷.

³¹ Muhsin İlyas **Subaşı**, *Dünden Bugüne Kayseri*, İstanbul, 1994, s.9.

³² Mehmet **Eskiöglü**, "Kayseri Cumhuriyetin 50. Yılında", *1973 İl Yıllığı*, Kayseri, 1973, s.5.

³³ Muhsin İlyas **Subaşı**, *Dünden Bugüne Kayseri*, İstanbul, 1994, s.10.

³⁴ Halit **Erkiletlioğlu**, *Kayseri Tarihi (En Eski Zamanlardan Osmanlılara Kadar)*, Kayseri, 1993, s.10.

³⁵ Erkiletlioğlu, s.44.

³⁶ Besim, **Darkot**, "Kayseri", *İslam Ansiklopedisi*, M.E.B., C.VI., İstanbul, 1977, s.485.

³⁷ Eravşar, s. 12.

Türkler kentteki varlıklarını XI. yüzyılın ilk yarısında hissettirmeye başlamışlardır. Afşin Bey adında bir komutanla 1067 yılında daha Malazgirt savaşından dört yıl önce Türkmenler, Kayseri'ye kadar gelmişler ve kentte kendilerine karşı koyabilecek herhangi bir güçle karşılaşmamışlardır. 1075 yılında Kutalmışoğlu Süleyman Şah İznik'i fethederek Anadolu'ya yeni bir Türk devletinin temellerini atmasından sonra da Kayseri havalisi, Anadolu Selçuklu devletinin bir parçası olmuştur. Kent, 1077 tarihinden sonra kesin olarak Türk hâkimiyetine girmiştir³⁸.

1082 yılında kent, Haçlılar tarafından kuşatılmıştır. Kayseri bu kuşatmadan sonra yaklaşık 150 yıl kadar herhangi bir kuşatma ve saldırıya maruz kalmamıştır. Danişmendliler'in hâkimiyetinden sonra kent, XII. yüzyıl sonunda Selçukluların eline geçmiştir. Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan, Anadolu'da birliği sağlamak amacıyla 1169 tarihinde Kayseri ve zamantı bölgesini Zünnundan almıştır. II. Kılıçarslan'ın ölümü üzerine Gıyaseddin Keyhüsrev (1192-1196) yerine geçmiştir³⁹. Selçuklu sultanları, kenti ikinci başkentleri olarak kullanmışlar ve sultanların tahta çıkma ve tahttan inme törenleri hep burada yapılmıştır. Anadolu Selçuklu döneminde sultanların sefere çıkış merkezi olduğu için kente “Dar'ül Feth” ve Konya'dan sonra ikinci bir merkez olarak sultanların oturduğu yer olarak “Dar'ül Mülk” unvanları verilmiştir⁴⁰.

Kayseri, 1243 tarihinde Moğollar tarafından kuşatılmıştır. İbni-Bibi, bu istiladan “Mogol ordusu şehrin dışında önüne çıkanı yakıp yıktı, eline geçirdiğini boğup öldürdü. Kayserililerden birkaç yiğit Mescid-i Battal dağlarında ve harabelerinde pusuya yatıp fırsatını buldukça saldırıya geçtiler ve Moğollara büyük kayıplar verdirdiler. Buna rağmen zafer ortada kaldı. Moğollar şehre girerek kaleyi ele geçirdiler. Yaptıkları yıkım ve katliamdan sonra şehrin bayındır yerlerini ve binalarını ateşe verdiler” diye bahsetmektedir⁴¹. Selçuklu devletinin yıkılmasından sonra, kent bir süre İlhanlıların Anadolu genel valisi Timurtaş tarafından idare edilmiş, daha sonra 1339 yılında Eretna Beyliği'nin merkezi haline

³⁸ Erol **Kürkçüoğlu**, “Kayserinin Türkleşmesi ve Selçuklu Hakimiyet”, *II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998)*, Kayseri, 1998, s.318.

³⁹ Erkiletlioğlu, s. 99.

⁴⁰ Kayseri'nin Anadolu Selçuklu dönemindeki önemi için bkz. Ali **Güler**, “Alaaddin Keykubad (1220-1237) Zamanında Kayseri Şehrinin Stratejik Önemi”, *II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998)*, Kayseri, 1998, s.171-177.

⁴¹ İbni-Bibi, *El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçukname) II*, (Hazırlayan: Mürsel Öztürk), Ankara, 1996, s.74.

gelmiştir⁴². 1381 tarihinde Naib Kadı Burhaneddin Ahmed, idareye el koymuş ve Sivas merkez olmak üzere, adına bir devlet kurarak Eratnalılar'a son vermiştir⁴³. Bu dönemden sonra kent, Dulkadiroğulları (1410-1435) ve Karamanoğulları (1435-1476) arasında devamlı el değiştirmiştir⁴⁴.

Kayseri Osmanlı topraklarına, Sultanı Bayezid'in 1394-95 senelerinde Anadolu'ya yaptığı sefer sırasında katılmıştır. Ancak bu tabiiyetin uzun sürmediği anlaşılmaktadır. Yıldırım'ın geri dönmesinden sonra Kadı Burhaneddin, şehre yeniden hakim olmuştur. Halkın Yıldırım Bayezid'a daveti üzerine, Bayezid bu bölgeye 1398-1399 senesinde bir kez daha ordu göndererek Kayseri'yi Osmanlı Devletine bağlamıştır⁴⁵. Timur'un 1402 tarihindeki Ankara Savaşı ile kazandığı zaferle beraber, Anadolu hakimiyeti Osmanlılardan çıkmış ve Kayseri bölgesi Timur tarafından Karamanoğullarından Dursun Bey'e verilmiştir⁴⁶.

1419 yılında ise Kayseri şehri, Memluk Sultanı Melik Müeyyed tarafından Karamanoğullarından alınıp Dulkadiroğlu Nasıreddin Mehmed Bey'e verilmiştir⁴⁷. Karamanoğlu İbrahim Bey, şehri Dulkadiroğullarından geri almış olmasına rağmen oğlu Pir Ahmed zamanında, Fatih'in Karamanoğulları Beyliği'ne son vermesiyle şehir kesin olarak (1463) Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bundan sonra da Karaman eyaletine bağlı bir sancak haline getirilmiştir⁴⁸.

Osmanlı döneminde Kayseri, merkezi Konya olan Karaman Eyaleti'ne bağlı bir Liva iken, 1846'da yapılan bir idari düzenleme ile Bozok Eyaleti'ne bağlanmıştır. 1867'de yürürlüğe giren Vilayet Nizamnamesi ile Kayseri, Ankara Vilayeti'ne dahil bir sancak haline getirilmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından (1908) sonra müstakil bir sancak olan Kayseri'ye İncesu, Develi ve Bünyan kazaları bağlanmıştır. 1923'te Cumhuriyetle birlikte il olan şehir, 1988 yılında "Büyükşehir" sıfatını almış ve Melikgazi ile Kocasinan merkez ilçeleri kurulmuştur⁴⁹.

1.5. Minberin Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi

⁴² Kemal Göde, *Eratnalılar(1327–1381)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994, s. 66.

⁴³ Kemal Göde, "Eratnalılar Döneminde Kayseri(1327-1381)", *II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri(16-17 Nisan 1998)*, Kayseri, 1998, s.150.

⁴⁴ Eravşar, s. 16.

⁴⁵ Erkiletlioğlu, s. 19.

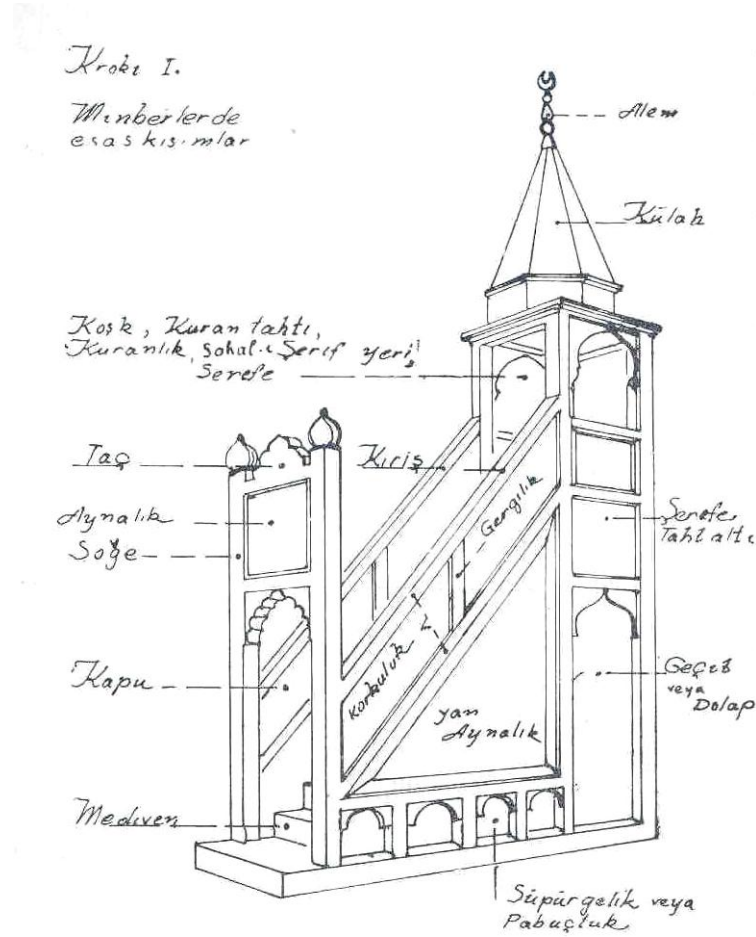
⁴⁶ Şikari, *Karamanoğulları Tarihi*, (Neş. Mesut Koman), Konya, 1944, s.189.

⁴⁷ H. E. Eldem, *Kayseriye Şehri*, (Sadelestiren: K. Göde), Ankara, 1939, s.150.

⁴⁸ Erkiletlioğlu, s. 221.

⁴⁹ Göde, *Tarih İçinde Kayseri*, s. 12.13.

Minber kelimesi Arapça “kaldırmak, yükseltmek” manasında olan nebr kökünden türemiş ve mekan adı olarak minber denilmiştir. Minber, üzerine çıkılacak yüksek yer demektir (Şekil 1.5.1.). Camilerde Cuma ve bayram namazlarında hatiplerin hutbe okumak için üzerine çıktıkları merdivenli yüksek kürsüye İslam dünyasında minber denilmiştir⁵⁰.

Şekil 1.5.1. Minberin Bölümleri (M. Zeki Oral’ın Makalesinden Alınmıştır).

Hassan b. Sabit’in müşrikleri hicvetmesi için Mescid-i Nebevi’de geçici olarak kurulan kürsüye minber deniliyordu. Hz. Peygamber, cennet ehlinin oturacağı nurdan ve altın ile gümüşten yapıp inci ve kıymetli taşlarla süslenmiş minberlerden söz eder ki kelime burada “taht” veya “koltuk” anlamındadır. Rivayete göre ilk minber kullanan kişi Hz. İbrahim’dir. Eski Ahid’de Ezra’nın, Musa’nın şariat kitabını bu iş için yapılan ahşap bir minberin üzerinde okuduğu kaydedilmektedir⁵¹.

⁵⁰ Oral, s. 23.

⁵¹ Bozkurt, s. 101.

Hız Peygamber Asr-ı saadette ilk olarak bir hurma kütüğüne yaslanarak sahabelerine hitap ediyordu. Daha sonra Peygamber için hicretin 7. (628) veya 8. yılında iki basamaklı oturma yeri (mak'ad) olan ılıgın ağacından sade bir minber yapılmıştı. Yaklaşık 1 m. yüksekliğindeydi. Minberin oturma yerinin ön tarafının köşelerinde uçları topuzlu iki dikme olduğu düşünülüyor. Hz. Ebu Bekir halife olunca Resul-i Ekrem'e hürmeten minberin ikinci basamağına, Hz. Ömer birinci basamağına, Hz. Osman ise altı yıl birinci basamağına ve ardından mak'adına oturmuştur. Resulullah'ın minberi asası ile birlikte "udan" olarak bilinir⁵².

Muâviye b. Ebû Süfyân hâkimiyetini güçlendirmek amacıyla minberi Şam'a taşımak istemiş, Medine Valisi Mervân b. Hakem'e bir mektup yazmıştır. Marangoz minberi sökmeye başlayınca güneş tutulmuş ve gündüz vakti yıldızlar görünmüştür. Bu olaydan korkan Mervân, Muâviye'nin halka sesini daha iyi duyurmak için kendisinden minberin yükseltilmesini istediğini söyleyip, altı basamak daha ilâve ettirmiştir. Abbasî Halifesi Mehdî-Billâh, H.161'de (M. 778) minberi eski haline getirmek istemiştir. Fakat İmam Mâlik onun tamamen dağılmasından endişelenerek bunu uygun görmemiş ve halifeyi de kararından vazgeçirmiştir. H. 654 (M. 1256) yılındaki yangınla minber yanmıştır. Yaklaşık iki yıl sonra Yemen Resûlî Hükümdarı el-Melikü'l Müeyyed Şeyh el-Mahmudi tarafından Mescid-i Nebevi'ye gönderilen minber konulmuştur. Şu an mevcut olan minber, Osmanlı Sultanı III. Murad'ın armağanıdır⁵³.

Mescid-i Nebevi'den sonra ilk minber Mısır'da Amr b. As cami'ne yapılmıştır. Fakat Hz. Ömer bu minberi kaldırmasını ve cemaate ayakta durarak hitap etmesini istemiştir. Hz. Ömer'in vefatının ardından bu minber camiye tekrar konulmuştur. Emeviler döneminde yerleşim merkezlerinin önemi, minberli bir cuma mescidi olmasıyla ifade ediliyordu. Mekke Haremi'ne ilk minber Muaviye b. Ebû Süfyân tarafından konulmuştur. Üç basamaklı, ahşaptan, taşınabilir olan bu minber, Hârun Reşîd'in hediye olarak gönderdiği dokuz basamaklı, nakışlı minber getirilince Arafat'a nakledilmiştir. Bu dönemlerden itibaren minber, kerpiç ve tuğla gibi malzemelerden de yapılmıştır. Hz. Ali'nin Kûfe'de tuğla bir minber üzerinde konuştuğu söylenmektedir. Mervân b. Hakem'in valiliği zamanında bayram namazlarının kılındığı Medine musallasında da kerpiçten bir minber bulunuyordu⁵⁴.

⁵² Bozkurt, s. 101.

⁵³ Bozkurt, s. 101.

⁵⁴ Bozkurt, s. 102.

Abbâsiler döneminde Mehdî-Billâh zamanında eyaletlerindeki bütün minberlerin üç basamaklı olmasını emretmiştir. Fakat ondan sonra çoğunlukla ahşaptan dokuz basamaklı minberlerin yapıldığı ve hatta bu sayının on yediye kadar çıktığı bilinmektedir. Günümüze ulaşan en eski minber, Kayrevan Sîdî Ukbe Cami'ne aittir. IX. yüzyıl eseridir. Tik ağacından, on bir basamaklı, kapısız olarak yapılmıştır. Minber ahşap oymacılığının en güzel örneklerinden biridir. Bazı tamir ve değişiklikler geçirmiştir. Abbâsî sanatını yansıtan geometrik ve bitkisel süslemeler görülmektedir⁵⁵.

Fatımî döneminde minberler kapı, gövde ve üstü kapalı sahanlık (köşk) kısmıyla standart bir şekil almaya başlamıştır. Minbere bayrak asma geleneği de bu devirde başlamıştır⁵⁶.

Memlûkler minberlerinde, daha çok künde-kârî ve kakma tekniklerini kullanmışlardır⁵⁷.

İran'da yıldız ve çok köşeli ahşap parçalarının birbirine geçirilmesiyle künde-kârî tekniğinin ilk örneklerinden Şüster Cami ve çini kaplamalı Verzâne Cuma Cami gibi minber örnekleri vardır. İran'da Selçuklulara ait beş minber bulunmaktadır⁵⁸.

Anadolu Selçukluları'ndan kalan en eski minber, Konya Alâeddin Cami minberidir. Kitabesinden H.550 (M.1155) yılında tamamlanan künde-kârî tekniğindeki minberin aynalık kısmında altı köşeli yıldız motifinin tekrarıyla bir kompozisyon oluşturulmuştur. Buraya caminin ilk banisi Sultan I. Mesud'un adının geçtiği kûfî kitabe yerleştirilmiştir. Diğer bir önemli örnek, Karaman Beyi II. İbrahim tarafından Aksaray Ulu cami'ne taşınan Selçuklu minberidir. XII. yüzyıla aittir. Künde-kârî tekniğinde yapılmıştır. Harput Ulu Cami minberi de aynı yüzyılda yapılmış hakiki ve çakma künde-kârî tekniklerinin bir arada kullanıldığı örnekler⁵⁹.

Ankara Etnografya Müzesi'ndeki XIII. yüzyıla tarihlenen künde-kârî tekniğinin kullanıldığı Siirt Ulu Cami minberinde çeşitli tamirlere işaret eden usta adları bulunmaktadır. XIII. yüzyıldan kalan bir diğer önemli örnek de Malatya Ulu Cami'nin onarılarak Ankara Etnografya Müzesi'nde teşhir edilen minberidir. Burada künde-kârî ve eğri kesim tekniği birlikte kullanılmıştır. Divriği Ulu Cami ve Ankara Ahi Şerafettin Cami minberi çakma-kabartma

⁵⁵ Bozkurt, s. 102.

⁵⁶ Bozkurt, s. 102.

⁵⁷ Bozkurt, s. 102.

⁵⁸ Bozkurt, s. 102-103.

⁵⁹ Zeynep Hatice **Kurtbil**, "Minber, Anadolu Selçukluları ve Osmanlılar", *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Cilt:30, İstanbul, 2005, s.103.

kündekârî tekniği ile yapılmıştır. Bu yüzyılın sonlarına tarihlenen Beyşehir Eşrefoğlu Cami'nin minberi süsleme bakımından Konya Alaeddin Cami'nin minberine benzemektedir⁶⁰.

XIV. yüzyılda yapılan ahşap minberlerden Çorum Ulu Cami'nin minberi çakma ve kabartma kündekârî tekniğindedir. Birgi Ulu Cami'nin H.722 (M.1322) tarihli minberi süsleme bakımından çok zengindir. Kündekari tekniğindedir. Ankara Etnografya Müzesinde olan Ürgüp Damse Köyü'ndeki Taşkın Paşa Cami minberi, kündekari ve oyma tekniklerinin bir arada kullanıldığı örnektir⁶¹.

Antepli Hacı Mehmed b. Abdülazîz el-Dükkî tarafından H.802 (M.1399) yılında yapılan Bursa Ulu Cami'nin minberi, Selçuklu üslûbundan Osmanlı üslûbuna geçişin özelliklerini taşır. Hakiki kündekari tekniğiyle yapılan minber, olgun bir üsluba ve oldukça ince bir işçiliğe sahiptir. Yan aynalıklardaki geometrik süslemelerde yıldızların ortaları kabara şeklindedir. Aynı ustanın bir diğer eseri Manisa Ulu Cami minberidir. H.816 (M.1413) Ankara Etnografya Müzesi'ndeki Ankara Ahi Elvan, H.889 (M.1484) Manisa İvaz Paşa, H.896 (M.1491) İstanbul Fîruz Ağa, H.900 (M.1495) Manisa Hatuniye ve XVIII. yüzyıl başında yenilenen Ankara Hacı Bayrâm-ı Velî Cami'lerinin minberlerinde çeşitli kündekari teknikleri uygulanmıştır⁶².

XIV. yüzyılın ikinci yarısında ağaç minberlerde yavaş yavaş azalma ve bozulma başlamıştır. Manisa'da Hatuniye Cami'nin H.900 (M.1495) tarihli minberi bunların iyice değişmiş bir örneğini gösterir. Tezyin unsurları kabalaşmış ve mimari nispetlerin ahengi kaybolmuştur. Osmanlılar devrinde mermerden yapılmış minberler artık geniş ölçüde yayılmış ve camilerin tezyinatı ile ahenkli bir bütün oluşturmuştur. Bunlar Osmanlı mimarisine paralel bir gelişme gösterir. XVI. asırda bunların en güzel örnekleri meydana gelmiştir. II. Selim tarafından yaptırılmış olan Konya Selimiye Cami minberi, bunlar arasında mühim bir yer almaktadır⁶³.

Bazen minber külahının çini ile kaplandığı da görülmüştür. İstanbul'da Sultan Ahmed'de 1572 tarihli Sokullu Cami'nin minber külahı, mercan kırmızısının da görüldüğü çok renkli ve nadide Osmanlı çinileri ile tamamen kaplanmıştır⁶⁴.

Barok devrinde, camilerin mimarisine uyarak, minberler barok tezyinatta süslenmeye başlanmıştır. İstanbul'da Tophane'de 1826 tarihli Nusretiye Cami minberi, iri kenger yaprakları

⁶⁰ Kurtbil, s. 103-104.

⁶¹ Kurtbil, s. 104.

⁶² Kurtbil, s. 104.

⁶³ Oktay Aslanapa, "Minber", *Diyanet Ansiklopedisi*, Cilt:8 İstanbul 1979, s.339.

⁶⁴ Aslanapa, s. 339.

tenziyatı ile, camiler için tamamiyle yabancı bir şekil almış olan değişik bir süs göstermektedir. Bunların korkulukları artık şebekeli olmayıp, sadece dış yüzeyleri kabartmalıdır⁶⁵.

Erken Osmanlı döneminde Bursa Umur Bey Namazgahı ile Çanakkale Azebler Namazgahı'nın (810/1407) taş minberleri ilk namazgah minberi örneklerindendir. Bunlara benzer minberler daha sonrada yapılmakla birlikte, namazgahlar ortadan kalktığı için pek azı günümüze gelebilmiştir⁶⁶.

Osmanlı devrinde cami ile bütünlük oluşturan minberlerde mermer ve taş malzemenin daha çok kullanıldığı görülmektedir. Kapı genelde bir perde ile örtülüdür. Merdiven korkulukları genellikle kafes şebekelidir. Yan aynalıklar ise bazen sade bırakılmış, bazen de ortada kafes oyması bir göbekte süslenmiştir. Minberin köşk kısmı mermerden yapılmıştır. Alemlî bir külâhla son bulmaktadır⁶⁷.

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde sadece büyük ölçekli camilerde yer alan minber, günümüzde şehirlerin büyümesi ve buna paralel olarak nüfusun artması, dolayısıyla Cuma ve Bayram namazları için mescid-i cumaların yeterli olmamasından camilerin yanında mescidlere de minberin konulması zorunluluk haline gelmiştir.

Hız. Peygamber'in minberi, mescidin devlet yönetiminin merkezi olduğu ilk dönemlerde hutbe iradından öte birtakım fonksiyonlar üstlenmişti. Halifeler bu minber üzerinde biat alıyor, kadılar da özellikle liân gibi bazı davalara, yemin veya şahitlik edecek kişilerin ondan etkilenecek yalan söylemekten çekinecekleri düşüncesiyle bu minberin önüne bakıyorlardı.⁶⁸

⁶⁵ Aslanapa, s. 339.

⁶⁶ Kurtbil, s. 104.

⁶⁷ Kurtbil, s. 104.

⁶⁸ Kurtbil, s.101–102.

2. KATALOG

Kayseri’ de en eski örnekler, Selçuklulardan başlayıp Beylikler ve Osmanlı dönemi minber örneklerine kadar gitmektedir. Bazı bölgelerde kendine özgü bir üslup oluşmuştur. İncelenen örneklerde ahşap malzeme ağırlıktadır.

2.1. ULU CAMİSİ (CAMİ-İ KEBİR) MİNBERİ

Katalog No: 1

Şekil: 2.1.1.- 2.1.15.

Resim: 2.1.1.- 2.1.14.

İnceleme Tarihi: 25.05.2010

Yapının Tanıtımı: Düzgün olmayan dikdörtgen şeklindeki camide, esas plan kible duvarına paralel olarak uzanan beşer kemerli sekiz sahından oluşmaktadır ve cami derinlemesine gelişmiş bir plan göstermektedir. Caminin biri mihrap önünde, diğeri ortada olmak üzere iki kubbesi vardır. Kubbe dışında kalan kısımlar tonozla örtülüdür. Kuzey, doğu ve batı cephelerinde giriş kapıları bulunmaktadır⁶⁹.

Muntazam bir taş işçiliğine sahip olan camide devşirme malzeme de çoğunluktadır. Yapı çeşitli dönemlerde geçirdiği tamirler ile günümüze ulaşmıştır. Bu tamirlerden birisinde batı duvarı içeriye çekilerek oluşan köşeye minare yerleştirilmiştir⁷⁰.

Tarih: Cami, H.528–537 (M.1134–1143) yılları arasında yaptırılmıştır. H.602 (M.1205) yılında tamir görmüştür⁷¹.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 1,00 m. batısında yer almaktadır. Harimin kible duvarına da yaklaşık 1,00 m. uzaklıkta yapılmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve asimetrik. Süsleme bakımından oldukça zengindir. Özgün halini büyük ölçüde koruyan minberin bazı kısımları yenilenmiştir. Geçit bölümünün doğu cephesinin kible istikametindeki

⁶⁹ Haşim **Karpuz**, *Anadolu Selçuklu Mimarisi*, Konya, 2004, s. 31.

⁷⁰ Karpuz, s. 31.

⁷¹ Karpuz, s. 31.

dikey bordür deforme olmuştur. Basamaklar, kasnak ve külah kısımları da tamamen yenilenmiştir (Resim 2.1.1.,2.1.2.).

Boyutu: 3,75x5,95x0,85 m. ölçülerindedir (Şekil 2.1.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü 0,85x2,60 m. ölçülerindedir. 0,60x1,80 m. ölçülerinde üç dilimli kemerli bir açıklığı bulunmaktadır. Bu kemerli açıklık, iki kanatlı ahşap süslemeli bir kapı ile kapatılmıştır. Girişin önünde tek basamak bulunmaktadır (Resim 2.1.3.). Kemerli açıklığın altında bulunan basamak yüzeyi süslü olarak yapılmıştır (Şekil 2.1.2.). Giriş bölümüne sonradan bazı ilaveler yapılmıştır. Kuzey cephesinin sağ, sol ve üst tarafına sonradan ahşap parçalar çakılmış, bu da altındaki süsleme bordürünü kapatmıştır. Girişin üzerinde yine sonradan konulmuş Kütahya çinili ahşap çerçeveli bir kitabe ve sağ-sol köşelerine sonradan ilave edilmiş ahşap tornasında hazırlanarak buraya yerleştirilen parçalar vardır. Kitabede Kelime-i Tevhid yazılıdır.

Giriş bölümü, en dışta sonradan çakılmış ahşap parçalarla çevrelenmektedir. Kapı kanatlarıyla bu bölüm arasında tek sıra inci dizisi bulunmaktadır. İnci dizileri kemeri de çevrelemektedir. Kemer üzerinde inci dizileri arasında yer alan boşlukta, derin oyma tekniği kullanılarak kıvrım dalları ve rumilerle bir kompozisyon oluşturularak süslenmiştir (Resim 2.1.4.).

Kapı kanatları hemen hemen simetriktir. Batı tarafındaki kapı kanadı diğerinden biraz daha geniş olarak yapılmıştır. Kapı kanatlarının ortasında daire, dairenin merkezinde ise çevresinde altıgenler bulunan altı kollu yıldız yer almaktadır (Şekil 2.1.3.). Bu geometrik şekillerin içerisi, sapları birbirlerine bağlı palmetler ile süslenmiştir. Ortadaki dairenin altında, içerisi kıvrım dallarıyla doldurulmuş baklava dilimi bulunur (Resim 2.1.5.). Baklava diliminin altına da dikdörtgen içerisinde, üç sıra olarak damga motifleri yerleştirilmiştir (Şekil 2.1.4.). Ortadaki dairenin üstü ise, damla motifinin içerisi dairesel kıvrım dalları ile süslenmiştir. Bunun üstünde de dikdörtgen içerisinde diyagonal olarak uzanan yapraklarıyla birbirlerine bağlı iki çiçek dizisi görülmektedir (Şekil 2.1.5.). Tüm bu motiflerin etrafı, yan sövelere ve üstteki kapı kemerine uygun olarak dolaşan sapları birbirlerine bağlı, kıvrım dalları yaparak ilerleyen, sağlı sollu iki tüveyç çiçekli su ile çevrelenmektedir⁷². İki kanatlı kapıyı ortada bir pervaz birleştirmektedir. Pervazın altında ve üstünde yamuk dikdörtgen halinde, ortasında ise

⁷² Çayırdağ, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, s. 23.

dikdörtgen halinde ayrılan bordürlerin içerisi kıvrım dallar ve palmetler ile doldurulmuştur. Ayrıca motiflerin içerisinde kazıma tekniğinde zikzaklar görülmektedir.

Kapı kanadı altında basamak yüzeyinde çevresi inci dizileriyle çevrili dikdörtgen alanın içerisi; yüzeysel oyma tekniği kullanılarak lotuslu ve palmetli yamuk altıgenler ile rozetle süslü sekiz köşeli yıldızlarla süslenmiştir (Resim 2.1.6.).

Girişin yan sövelerinde eğri kesim tekniğinde, bitkisel süslemeli bordür vardır. Rumi kıvrım dallarıyla birbirlerine bağlı iki palmet dizisi yan yana, bir aşağı bir yukarı gelecek şekilde, yukarıdan aşağıya doğru sıralanmıştır (Şekil 2.1.6.).

II. Yan Aynalıklar: Üçgen olarak kurgulanmış yan aynalıklar, taklit kündekari olarak çakma ve kabartmalı kündekari tekniğinde yapılmıştır⁷³. Bu üçgen pano, içleri rumilerle ve palmetlerle bezeli dört kollu yıldızlardan ve sekizgenlerden meydana gelmektedir. Geometrik süsleme kompozisyonu bakımından asimetrik olarak düzenlenmiştir. Geometrik süslemeler arasına çakılan çıtalar farklıdır. Batı tarafında dört kollu yıldızın arasından artı şeklinde geçerek dört kollu yıldızı dört parçaya ayıran çıtalar, burada sekizgenlerin arasından diyagonal olarak geçip sekizgeni de dört parçaya ayırmaktadır. Mihrap tarafında ise batı tarafıyla aynı şekilde dört kollu yıldızın arasından artı şeklinde geçen çıtalar, sekizgenlerin arasından da artı şeklinde geçerek dört parçaya ayırmaktadır (Resim 2.1.7.).

Sekizgen parçalarının kenarlarını, tek sıra inci dizisi çevrelemektedir. Sekizgenin parçalarında sapları birbirlerine bağlı palmetler, kenarlara doğru sarmaktadır. Kıvrım dallar sarmal bir şekilde palmetlerin arka planında kalmaktadır. Rumi yapraklarının uçları volütlü bir şekilde verilmiştir (Şekil 2.1.7.). Dört kollu yıldızın parçalarında ise tek palmet sivri uca doğru uzanmaktadır (Şekil 2.1.8.). Palmetin sapından sarkan dallar, çevresini sararak üstünde tekrar birleşmekte ve damla motifi meydana getirmektedir (Resim 2.1.8.).

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü altta bir baştan diğerine uzanan 0,10 m. genişliğinde bir çıtadan ve üstte 2,35x0,20cm. ölçülerindeki yazı bordüründen oluşmaktadır. Yazı bordürü çift katlı oyma olarak yapılmıştır. Alt tarafta bitkisel oyma üst tarafta ise çiçekli kufi ile nakşedilmiştir. Yazılar daha yüksek oyularak ön plana çıkarılmıştır. Çiçekli kufi ile

⁷³ Kündekari hk. bilgi için bkz. Rüstem **Bozer**, “Ortaçağ Anadolu Türk Ahşap Sanatında Kündekari Tekniği”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:7, Ankara, 2002, s.912.

yazılmış yazıların arka planında kalan rumili kıvrım dalları ve palmetler, araları adeta boşluk bırakmadan süslemiştir. Batı süpürgelik bölümünde şu salavat-ı şerife yazılıdır⁷⁴.

اللهم صلى على محمد و على آل محمد

Meali: “Ey Allah’ım salât (dua ve niyaz) Hazreti Muhammed’le evladının üzerine olsun” demektir⁷⁵.

Mihrap tarafındaki süpürgelik bölümü batıdaki ile aynı tarz süslemeye sahiptir. Ayetü’l Kürsi’nin dördüncü bölümü bulunmaktadır⁷⁶. Sonundaki iki harf tahrip olmuştur (Resim 2.1.9.).

ما بين ايديهم وما خلفهم ولا يهيئون بثي من علمه

IV. Korkuluk: 45°’lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, dört bordürden oluşmaktadır. En altta, yazılı süslemeli bordür, üzerinde bitkisel süslemeli bordür, bitkisel süslemeli bordürün üzerinde kafesli bölüm, en üstte de yazı kuşağı bordürü bulunmaktadır (Resim 2.1.10.).

Korkuluk bölümün en altında, çiçekli kufili yazı şeridi bulunmaktadır. Çift katlı oyma ile yapılmış bu yazı şeridinde, alt katta bitkisel süsleme, üst katta yuvarlak hatlı yazılı süsleme görülür. Batı taraftaki bordürde Ayetü’l-Kürsi’nin birinci bölümü yazılıdır⁷⁷.

تأخذه سنة ولا نوم له الله لا اله الا هو الحى القيوم لا

Mihrap tarafındaki bordürde ise Ayetü’l Kürsi’nin ikinci bölümü yazılıdır⁷⁸.

ما فى السموات وما فى الارض من ذى الذى يشفع

Ayetü’l Kürsi’nin Meali: *Allah o ilahtır ki kendisinden başka ilah yoktur. Haydır, kayyumdur kendisini ne bir uyuklama, ne uyku tutamaz. Göklerde ve yerde ne varsa O’nundur. İzni olmadan huzurunda şefa’at etmek kimin haddine? Yarattığı mahlûkların önünde ardında ne var, hepsini bilir. Mahlûklar ise O’nun dilediğinden başka, ilminden hiçbir şey*

⁷⁴ Çayırdağ, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, s. 57.

⁷⁵ Oral, s. 56.

⁷⁶ Çayırdağ, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, s. 57.

⁷⁷ Çayırdağ, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, s. 57.

⁷⁸ Çayırdağ, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, s. 57.

*kavrayamazlar. O'nun kürsüsü gökleri ve yeri kaplamıştır. Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na ağır gelmez, O öyle ulu, öyle büyüktür*⁷⁹.

Yazı kuşağının üzerinde eğri kesim tekniğinde bitkisel süslemeli bordür bulunur. Bu bordürde birbiri ile ters istikamette hareket eden iki kıvrım dal arasında, birinin çiçeği diğerinin sapı olan geniş çiçekler altlı üstlü uzanmaktadır.

Ortada 0,37x2,87 m. ölçülerinde kafes bulunmaktadır. Dört sıra halindeki altı kollu yıldızlar, diyagonal bir şekilde dizilerek aralarına baklava dilimi getirilmesi ile süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur (Şekil 2.1.9.). Kafesin olduğu bordürün etrafı inci dizileriyle çevrilidir. Bu bordürün giriş ve köşk bölümü yanında bulunan gergilikte bitkisel süslemeler bulunmaktadır.

Korkuluğun batı tarafındaki en üst bordürü çiçekli kufi ile yazılmış; çift katlı oyularak yapılmıştır. Yazılar yuvarlak hatlı ve daha yüksek oyularak ön plana çıkarılmıştır. Rumili kıvrım dalları aralarda spiral şeklinde boşlukları doldurmaktadır. Bu bölüme Tevbe Suresi 18. ayet yazılmıştır⁸⁰.

انما يعمر مساجد الله من آمن بالله و اليوم الآخر و اقام الصلوة و آتى الزكوة ولم يخش الا الله
فعسى اولئك ان يكونوا من المهتدين

Meali: *Allah'ın mescitlerini ancak Allah'ı ahireti tasdik eden, namazı gereği gibi kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başka kimseden çekinmeyen müminler bina edip şenlendirir. İşte onlar cennete ve bütün muratlarına kavuşmayı umabilirler*⁸¹.

Korkuluğun mihrap tarafındaki bölümünün en üst bordüründe de aynı tarz süsleme ve Besmele ile başlayan İsra Suresi 111. ayet yazılmıştır⁸².

بسم الله الرحمن الرحيم
و قل الحمد لله الذى لم يتخذ ولداً ولم يكن له شريك فى الملك ولم يكن له ولى من الذل و كبره
تكبيراً

⁷⁹ Kur'an-ı Kerim, 2/255. Ayrıntılı bilgi için bkz.

⁸⁰ Türkmen, s. 451.

⁸¹ K.K., 9/18., Ayrıntılı bilgi için bkz.

⁸² Türkmen, "Kayseri Selçuklu Dönemi Yapılarında Yeralan Ayet ve Hadisler", s. 451.

Meali: *Rahman ve Rahim olan Allahın adıyla. Her türlü hamd o Allah'a mahsusdur ki, asla evlat edinmemiştir. "Hâkimiyetinde hiç ortağı yoktur. Acze düşüp de bir desteğe muhtaç olmamıştır"* de ve tekbir getirerek O'nun büyüklüğünü ilan et⁸³.

Giriş bordürünün yanındaki gergilikte rumi yaprakları bir ters bir düz şekilde yukarıya doğru uzanmakta, rumilerin birleştiği yerde lotuslar oluşmaktadır. Rumilerin arasına ise rumilere benzer kıvrım dallar yerleştirilerek kenardaki boşluklar doldurulmuş ve altlı üstlü geçmeler meydana gelmiştir. Köşk bölümünün yanında bulunan gergilikte ise diyagonal olarak birbirlerini teğet geçen doğruların arasında, sapları birbirlerine bağlı bir sıra iki çiçeğin, bir sıra üç çiçeğin yukarıya doğru sıralanmasıyla süsleme kompozisyonu oluşmaktadır. Korkuluğun küpeşmeleri 0,08 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümünün süpürgeliğinde 0,08x0,63 m. ölçülerinde bordür bulunmaktadır. Bu bordürde üçgenler düz ve ters olarak verilmiş, her bir üçgen "Y" şeklinde üç eşit parçaya bölünmüştür (Şekil 2.1.10.). Bu geometrik bordürün içerisine palmetler yerleştirilmiştir (Resim 2.1.11.). 0,65x2,45 m. ölçülerindeki orta bölümde, çakma künde kari tekniği görülmektedir. Kapalı şekiller geçmesi, altı tane onikigenin iç içe geçmesiyle merkezde altı köşeli bir yıldız oluşmuştur. Bu onikigenin içinde stilize kelebek motif ve yamuk altıgenler vardır. Geometrik parçaları ayıran çıtaların köşeleri, kabaralar ile süslenmiştir. Geometrik parçaların içleri bitkisel süsleme ile tezyin edilmiştir (Şekil 2.1.11.). Her bir onikigenin içerisi farklı bitkisel süslemeye sahiptir. Bitkisel süslemelerde rumili kıvrım dallar ve palmetler görülür (Resim 2.1.12.).

Geçit bölümünün kuzey istikametinde iki sıra halinde, kıble duvarı istikametinde tek sıra dikey bordür bulunmaktadır. Minberin batısındaki geçit bölümünün kıble duvarı tarafında, zeminden köşk korkuluğuna kadar 0,07x3,35 m. ölçülerinde bitkisel süslemeli dikey bordür yer almaktadır. Bu dikey bordürde saplar lotusları daire içine alacak şekilde kıvrılmıştır. Bu kompozisyon sağlı sollu, üst üste tekrarlanmıştır (Şekil 2.1.12.). Mihrap tarafındaki dikey bordür ise tamamen yenilenmiştir. Burada bu süslemeleri görememekteyiz. Sade olarak bırakılmıştır.

Minberin batısındaki geçit bölümünün kuzey istikametteki iki süslemeli dikey bordürü, giriş bölümünün yan sövelerinde bulunan dikey bordürdeki süslemelerin aynısıdır. Doğudaki geçit bölümünde kuzey istikametteki ilk sıra aynı bitkisel süsleme, ikinci sıra ise yazı şeridi olarak

⁸³ K.K., 17/111., Ayrıntılı bilgi için bkz.

verilmiştir. Yukarıdan aşağıya doğru çiçekli kufi ile yazılmıştır. Yazılı süslemelerin arası, rumili kıvrım dallar ile süslenmiş, Ayetü'l Kürsi'nin üçüncü bölümü yazılmıştır⁸⁴.

عنده الا باذنه يعلم ما بين ايديهم وما خلفهم ولا يحيطون بثي من علمه الا بماشاء

Yazılı süsleme korkuluk hizasına kadar devam etmektedir. Korkuluk hizasından sonra, korkuluğun giriş bölümünün hemen yanında yer alan gergilikteki süslemelerin aynısı ile devam etmektedir. Bunun sonradan restorasyon sırasında konulduğu düşünülebilir.

VI. Köşk: Köşk korkuluğu, üç parça bordürden oluşmaktadır. Korkuluğun en üst bordürü, 0,10x0,65 m. ölçülerinde olup, bir ters bir düz palmetlerin sıralanmasıyla arada doğal olarak birbirine zıt “S” şeklinde ikişer boşluk oluşmuştur (Şekil 2.1.13.). Bu bordürün altında, kafes bölümü yer almaktadır. Korkuluk bölümündeki kafes ile aynı süslemelere sahiptir. 0,45x0,50 m. ölçülerindedir. Sağ ve solunda 0,05x0,50 m. ölçülerinde dikey bordür bulunur. Geçit bölümünün kible duvarı istikametindeki dikey bordürün bitkisel süslemesine benzer olarak, rumi kıvrım dalları ve palmetler ile süslenmiştir (Şekil 2.1.14.). Bunların sağında ve solunda yine aynı ölçüde, büyük ihtimal sonradan ilave edilmiş ahşap parçalar bulunmaktadır. Bunların altında, sapları birbirine bağlı tek sıra halinde palmetler ve lotuslar bir arada verilmiştir. 0,05x0,65 m. ölçülerindedir. Köşk bölümü korkuluğunun en altında 0,13x0,65 cm. ölçülerinde, yazılı süslemeli bordür görülür. Çiçekli kufi yazıların arası, rumili kıvrım dalları ile bezenmiştir (Şekil 2.1.15.). Bordürün üzerine de tek sıra inci dizileri sıralanmıştır (Resim 2.1.13.). Batı taraftaki bordürde Hz. Muhammed'in ve Dört Halifenin isimleri yazmaktadır⁸⁵.

محمد*ابو بكر*عمر*عثمان*على

Meali: “*Muhammed, Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali*”

Mihrap tarafındaki bordürde ise Fetih Suresi 28-29. ayet yazılıdır⁸⁶.

و كفى بالله شهيداً محمد رسول الله

Meali: *Şahit olarak Allah yeter. Muhammed Allah'ın elçisidir*⁸⁷.

⁸⁴ Çayırdağ, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, s. 57.

⁸⁵ Çayırdağ, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, s. 58.

⁸⁶ Çayırdağ, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, s. 57.

⁸⁷ K.K., 48/28-29., Ayrıntılı bilgi için bkz.

Köşk kemerleri, giriş bölümünün kemeri gibi, üç dilimli kemerli olarak yapılmıştır. Dört cephesinde de görülür.

VII. Kasnak ve Külâh: Köşkün üzerinde 0,30 m. çapında, 0,42 m. yüksekliğinde sekizgen kasnak üzerinde 0,86 m. yüksekliğinde külâh vardır. Sonradan yenilenmiştir. Kasnak bölümünün oturduğu zeminin dört köşesine babalar⁸⁸ yerleştirilmiştir.

VIII. Basamaklar: Biri giriş cephesinin önünde toplam dokuz basamakla köşk bölümüne çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,29 m., basamak genişlikleri ortalama 0,35 m. dir. Köşk bölümüne çıkılan son basamak yüzünde süsleme görülür. 0,32x0,52 m. ölçülerindeki bordürde altıgenler arasına dört köşeli yıldız ve stilize kelebek motifleri yerleştirilmiştir. İçleri; palmet, rumi kıvrım dal ve yaprakları ile doldurulmuştur (Resim 2.1.14.).

Malzeme ve Teknik: Ceviz ağacından çakma künde-kari tekniğiyle yapılan minberde çeşitli süsleme teknikleri kullanılmıştır. Derin oyma, eğri kesim, çift katlı oyma ve ajur tekniklerini görmek mümkündür. Çakma künde-kari tekniği, yan aynalık ve geçit bölümünde; derin oyma tekniği, giriş bölümünde kemerin üzerinde; ajur tekniği, merdiven ve köşk korkuluklarında görülmektedir. Çift katlı oyma tekniği ise sadece yazılı süslemelerin olduğu bordürlerde görülmektedir. Eğri kesim tekniği de hemen hemen minberin her yerinde görülmektedir.

Süsleme: Minberde üç çeşit süsleme görülür. Geometrik süsleme genel itibariyle bitkisel süslemenin çerçevesini oluşturmaktadır. İçleri bitkisel süslemelerle doldurulmuştur. Çeşitli şekillerde geometrik geçmeler olarak görülür. Giriş bölümünde baklava dilimi, daire ve damla motifi bir arada kullanılmış, yine içleri bitkisel karakterli süslemeler ile işlenmiştir. Sadece korkuluklarda ajur tekniğinde altı kollu yıldız motifi kullanılmıştır.

Bitkisel süsleme bir nevi dolgu görevi yapmaktadır. Geometrik şekillerin içini ve yazılı süslemelerin arka planını süslemektedir. Bu yüzden hemen hemen her yerde görülür. Palmet, lotus ve rumi motifleri oldukça sık görülen motiflerdir. Bu motiflerden başka tüveyç ve gülçe motifleri de görülmektedir. Ayrıca yazılı süslemeler ile beraber de kullanılmıştır. Bitkisel süslemeler yazının arka planında helezonik bir şekilde verilmiştir

⁸⁸ Baba, basamak kenarlarındaki trabzanlarda parmaklıkla küpeştenin birleştiği yerde bulunan, yuvarlak ve kalın, dikey ögedir. Ekseriyetle trabzanların başında ve sonunda bulunur.

Yazılı süsleme olarak çiçekli kufi görülür. Giriş yan pervazlarında, süpürgelikte, korkuluğun alt ve üst bordürlerinde, mihrap tarafındaki geçit bölümüyle yan aynalık bölümü arasındaki dikey bordürde, köşk korkuluğunun en alt bordüründe görülür.

Tarihlendirme: Minberde devrini, banisini ve ustasını gösteren herhangi bir ibare olmadığından ötürü tam bir tarih vermek söz konusu değildir. Bu caminin etnografya müzesinde bulunan kapısındaki Mahmud Bin Yağıbasan'ın lakabı olan Muzaffereddin adının geçmesi bizlere bu minberin de H.602/M.1205 yılında caminin onarımı ile birlikte yapıldığını düşündürülebilir⁸⁹. Fakat minber gibi kapının da imza ve tarih kitabesi yoktur. Süsleme bazında da aynı ustanın eseri olduğunu gösterecek bir benzerlik bulmak da oldukça güç olduğundan kesin bir tarih vermek zordur⁹⁰. Bu yüzden tarihlendirme olarak XIII. yy. minberi diyebiliriz.

Minberi ilk Albert Gabriel incelemiş ve “kaba ve çirkin surette yeşile boyanan minberin değerli bir tarafı yoktur” demiştir⁹¹. Daha sonra Halil Edhem 1906 yılında incelemiş ve “caminin ağaç minberi, çok süslüyse de çirkin bir şekilde boyanmış ve bozulmuş olduğunu, minberin yan taraflarında kabartma olarak yazılmış bulunan Ayetü'l-Kürsi'li bölümlerin sonradan yerinden söktürülerek, bir bölümünün duvara asıldığını gördük” demiştir⁹². Bu durumu M. Zeki Oral'da onaylamaktadır⁹³. Daha sonra minber, 1955 yılında Ulu Cami'nin Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından son onarımı sırasında restore ettirilmiş ve cami içerisindeki günümüzdeki yerinde kullanılabilir hale getirilmiştir⁹⁴. Son olarak 2003 yılında minberin üzerindeki yağlı boya kazınmış ve minber özgün haline getirilmiştir. Bugün minber, bazı bölümleri yenilenmiş bir şekilde ayakta durmaktadır.

⁸⁹ Karpuz, s. 31.

⁹⁰ Çayırdağ, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, s. 26–27.

⁹¹ Gabriel, s. 40.

⁹² Eldem, s. 45.

⁹³ Oral, s.57.

⁹⁴ Çayırdağ, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, s. 23.

2.2. HUNAT HATUN CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 2

Şekil: 2.2.1.- 2.2.7.

Resim: 2.2.1.- 2.2.13.

İnceleme Tarihi: 25.05.2010

Yapının Tanıtımı: Kible istikametine doğru uzunlamasına dikdörtgen şeklinde inşa edilmiştir. Kalın çevre duvarlarının dış köşeleriyle aralarında yuvarlak ve dört köşe planlı destek kuleleri bulunur. Mihraba paralel olarak sahnlar oluşturulmuştur. Ortadaki sahn daha geniş olup diğer yan sahnlar ise dar mekanlar halindedirler. Mihrab önü kubbesinin iki yanında, iki sahn genişliği boyunca kible duvarına dik uzanan beşik tonoz örtülü birer sahn bulunmaktadır. Son olarak doğu ve batıda kible duvarına paralel beşik tonozlarla uzanan sahnlardan meydana gelmektedir⁹⁵.

Caminin kalın taş duvarları, payanda ve köşe kuleleri ile desteklenmiştir. Camide kubbe, kemerler ve tonozlar taş malzemeden yapılmıştır. Caminin doğu ve batıda olmak üzere iki taç kapısı vardır. Kuzey kapısı sonradan açılmıştır. Batı taç kapısının bitişiğine yerleştirilen minare yenidir⁹⁶.

İki kemer gözü büyüklüğündeki iç avlunun ışıklığı geç devirde yüksek kasnaklı, büyük pencerele bir kubbe ile örtülmüştür. Mihrap önü kubbesinin iki yanında bulunan birer sahnla, kuzeyde orta sahnın tonozları kible duvarına dik, diğer tonozlar paraleldir. İç avlunun kuzey tarafı iki çapraz tonozla örtülmüştür⁹⁷.

Tarih: Cami, H.635 (M.1238) tarihinde yaptırılmıştır⁹⁸.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrap aksının batısında yaklaşık 1,00 m. mesafede yer almaktadır. Harimin kible duvarına da 1,00 m. uzaklıkta yapılmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve kısmen simetrik. Süsleme bakımından da oldukça zengindir. Özgün halini büyük oranda koruyan minberin bir kısmı yenilenmiş, bir kısmı da olduğu gibi bırakılmıştır. Yan

⁹⁵ Mahmut Akok, "Kayseri'de Hunad Mimari Külliyesinin Rölövesi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, S. 16/1, 1967, Ankara, 1968, s. 9.

⁹⁶ Karpuz, s. 33.

⁹⁷ Karpuz, s. 33.

⁹⁸ Karpuz, s.33.

aynalıkların her iki tarafında da birer dikdörtgen parça yok olmuş, yerine sade parçalar yerleştirilmiştir. Süpürgelik bölümüne en altta süslemesiz sade parça eklenmiştir. Yine süpürgelik bölümüne parmaklıklar konulmuştur. Bu parmaklıklı bölümün üzerindeki bordür, boydan boya deforme olmuştur. Basamaklar, köşk bölümü destekleri, kasnak ve külah kısımları da tamamen yenilenmiştir (Resim 2.2.1.,2.2.2.).

Boyutu: 4,55x7,30x1,15 m. ölçülerindedir (Şekil 2.2.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Minberin giriş bölümü, 1,15x2,80 m. ölçülerindedir. 0,85x1,85 m. ölçülerinde sivri kemerli bir açıklık ve onun üzerinde yer alan dikdörtgen formlu bir alınlıktan oluşmaktadır (Resim 2.2.3.). Girişin önünde iki basamak bulunmaktadır. Sivri kemerli giriş bölümünün ön yüzeyi, boş yer bırakılmaksızın eğri kesim tekniğinde bitkisel karakterli süslemelerle doldurulmuştur (Şekil 2.2.2.). Aşağıdan yukarıya doğru uzanan beş yapraklı stilize çiçekler, kemerlerde de aynı şekilde devam etmektedir. Çiçeklerin üzeri, kazıma tekniği kullanılarak kazınmıştır⁹⁹. Alt kısmı volütlü beş yapraklı stilize çiçeğin ortasındaki yaprak, dal halinde helezon yaptıktan sonra üstündeki çiçeğin sap kısmını oluşturmaktadır (Resim 2.2.4.).

1,15x0,35 m. ölçülerindeki alınlıkta ajur tekniğinde işlenmiş bitkisel karakterli süslemeler yer almaktadır. İki rumi yaprağının yan yana gelmesiyle bir çiçek oluşmaktadır (Şekil 2.2.3.). Çiçeklerin yaprakları, diyagonal olarak altında ve üstünde yer alan çiçeklerin saplarını oluşturmakta ve sonsuzluk ilkesiyle devam etmektedir (Resim 2.2.5.).

Girişin üzerinde, alınlığın sağ ve sol üst köşelerinde, sonradan ilave edilmiş ahşap parçalar yer almaktadır. Ahşap tornasında hazırlanarak buraya yerleştirilen bu alemler, minberin özgün görünüşüne zarar vermektedir.

Girişin batı tarafındaki yan sövesinde aşağıdan başlayıp yukarıya doğru uzanan Al-i İmran Suresinin 19. ayetinin bir kısmı yazılmıştır¹⁰⁰.

الاسلام وما اختلف الذين اوتوا الكتاب الا من بعد ما جاءهم العلم بغيا بينهم ومن يكفر با

⁹⁹ Kazıma tekniği için bkz. Bozer, “Ahşap Sanatı”, s. 540.

¹⁰⁰ Oral, s. 41.

Meali: *Allah katında hak din, İslam'dır. O Ehl-i kitabın ihtilafları, kendilerine gerçeği bildiren ilim geldikten sonra, sırf haset ve ihtiras yüzünden olmuştur. Allah'ın ayetlerini inkar edenler bilsinler ki, Allah onların hesaplarını çabuk görür*¹⁰¹.

Mihrap tarafındaki yan sövesinde ise yukarıdan aşağıya doğru yine Selçuki sülüsü ile “Ayetü'l Kürsi”, Bakara Suresi 255. ayetinin ilk bölümü Besmele ile birlikte yazılmıştır¹⁰².

بسم الله الرحمن الرحيم

الله لا اله الا هو الحي القيوم لا تأخذه سنة ولا نوم له

Ayetü'l Kürsi'nin Meali yukarıda yazılmıştır.

II. Yan Aynalıklar: 2.80x3,10x4.18 m. ölçülerindeki üçgen formlu yan aynalıklar simetrik olarak düzenlenmiştir. Yan aynalıklar, Ulu Cami de olduğu gibi taklit kündekari tekniğinde çakma ve kabartmalı kündekari tekniğinde yapılmıştır (Resim 2.2.6.).

Kırık çizgi esasına göre oluşturulmuş olan geometrik çerçevede yan yana ve üst üste gelen sekizgenlerin arasına dört kollu yıldızların yerleştirilmesiyle geometrik kompozisyon oluşturulmuştur. Bu sekizgenler ve dört kollu yıldızlar üzerine çakılan yivli çitalarla bölünmüştür. Sekizgenlerin içerisi uçları çatallı, artı şeklindeki çıta ile dört yamuk altıgen ve dört yamuk dörtgen olmak üzere sekiz parçaya ayrılmıştır (Şekil 2.2.4.). Dört kollu yıldızlar ise çarpı şeklindeki çitalar ile dört eşit parçaya ayrılmıştır (Şekil 2.2.5.). Çitaların üzerinde geometrik motifin köşelerine gelen kabaralar bulunmaktadır. Bu kabaralar geometrik kompozisyona ayrı bir güzellik katmaktadır (Resim 2.2.7.).

Geometrik motiflerin içlerinde, oldukça girift bitkisel süslemeler görülür. Sekizgenin içerisindeki yamuk altıgenlerin içlerinde sapları birbirlerine bağlı rumiler ve kıvrım dallar tek bir merkezden başlayarak adeta boşluk bırakmadan tüm alanı kaplamaktadır. Sekizgenin içindeki diğer yamuk dörtgen parçalarda ise yine tek bir merkezden çıkan rumiler ve kıvrım dallar sivri olan uca doğru hareketlenmiştir. Dört kollu yıldızın içindeki yamuk dörtgen parçalarda, merkezde sekiz kollu yıldız ile sapları birbirlerine bağlı olan rumi yaprakları uzanmakta, sivri ucunda palmet ile nihayetlenmektedir. Bu bitkisel süslemeleri dışta tek sıra inci dizisi sınırlamaktadır.

¹⁰¹ K.K., 3/19., Ayrıntılı bilgi için bkz.

¹⁰² Oral, s.41.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü dört parçadan oluşmaktadır. En altta 4.00x0.10 m. ölçülerinde sonradan konulmuş süslemesiz parça vardır. Bunun üzerinde 2,80x0,10 m. ölçülerinde üç ayrı parça bulunmaktadır. Bu üç parçadan altta yer alan bordürde, bitkisel karakterli kıvrım dallarıyla birbirine bağlı palmetli süslemeler görülür (Şekil 2.2.6.). Minberin her iki tarafında da kuzeye doğru uzanmaktadır. Ortada yine sonradan konulduğu düşünülen parmaklık sırasına yer verilmiştir. Üstte ise muhtemelen yazı kuşağı yer almaktaydı. Buradaki bordür oldukça hasar gördüğünden dolayı okunamaz bir hale gelmiştir (Resim 2.2.8.).

IV. Korkuluk: 48°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümünü, üç bölümde inceleyebiliriz. Altta ve üstte yazı bordürü, ortada dolgulu kafes işçiliği görülür (Resim 2.2.9.).

Aynalığın hemen üzerinde yer alan korkuluğun alt yazı kuşağında; batı tarafında yukarıdan aşağıya doğru Al-i İmran Suresinin 19. ayetinin devamı ve 20. ayetin bir kısmı yazılmıştır¹⁰³. Burada Al-i İmran suresinin 19. ayeti devam ederken arada bir kelime yazılmamıştır.

الله فان الله سريع الحساب * فان حاجوك فقل اسلمت و جهلله ومن اتبعن و قل للذين اوتوا
الكتاب والاميينا اسلمتم فان اسلمو

Meali: “Buna karşı seninle münakaşaya kalkışanlara de ki: Ben yüzümü, özümü Allah’a teslim ettim. Bana bağlı olanlar da O’na teslim oldular. O Ehl-i kitapla, kitap ehli olmayan ummilere (müşriklere) de ki: Siz de teslim olup Müslüman olmaya var mısınız? Eğer hakka teslim olup İslam’a girerlerse doğru yolu bulmuş olurlar. Yok, eğer yüz çevirirlerse, sana düşen görev, sadece hakkı tebliğdir. Allah kullarını hakkıyla görür¹⁰⁴”.

Mihrap tarafında ise tam tersi istikamette “Ayetu’l Kürsi” Bakara Suresi 255. ayetinin ikinci bölümü yazılmıştır¹⁰⁵.

ما فى السموات وما فى الارض من ذى الذى يشفع عنده الا باذنه يعلم ما بين ايديهم وما خلفهم
ولا يحيطون بشئ من علمه الا

Ortadaki dolgulu kafeste; üst üste iki sıra halinde, yan yana yerleştirilen sekizgenlerin aralarında kalan boşlukta ise dört kollu yıldız oluşmuştur. Bu da bizlere bu geometrik

¹⁰³ Oral, s. 42.

¹⁰⁴ K.K., 3/20., Ayrıntılı bilgi için bkz.

¹⁰⁵ Oral, s. 41.

süslemenin, yan aynalıktaki geometrik şemanın buraya yansıtılmasını göstermektedir. Kenarları yivlendirilmiş sekizgenlerin içerisinde merkezden çıkan bir sap, iki yapraklı rumiye dönüşür. Üst kısmında spiralle sonuçlanır. Diğer kanatta komşu ekseninde aynı şekilde sonuçlanır. Bu hareketler sekiz ekseninde tekrar ederek kompozisyon bütünü oluşturur. Kompozisyonun ortasında, rumilerin saplarının arasında kalan fon, sekiz yapraklı yonca şeklinde bir motifi meydana getirir. Ruminin kanatlarında ahşap kazıma tekniğinde çizgiler yapılarak yer yer damga şeklinde motifler oluşturulmuştur (Şekil 2.2.7.).

Dolgulu kafes; batı tarafında gergiliklerle üç bölüme, mihrap tarafında gergilikle iki bölüme ayrılmıştır. Bu gergiliklerin üzerinde; sapları birbirine bağlı, yukarıya doğru uzanan, beş yapraklı, alta doğru uzanan yaprakları volüt yapmış palmetler bulunmaktadır. Bir tam iki yarım şeklinde devam etmektedir.

Korkuluğun üst kısmında batı tarafında yer alan yazı kuşağında; Al-i İmran Suresinin 20. ayetinin devamı ve 21. ayeti tam olarak yukarıdan aşağıya doğru yazılmıştır¹⁰⁶.

ا فقد اهتدو وان تولوا فانما عليك البلاغ والله بصير بالعباد * ان الذين يكفرون بآيات الله
ويقتلون النبميين بغير حق ويقتلون الذين يأمرون بالقسط من الناس فبشرهم بعذاب اليم

Meali: “Allah’ın ayetlerini inkar edenleri, haksız yere peygamberleri öldürenleri, adaleti isteyip yaymak isteyenlerin canlarına kıyanları, can yakıcı bir ceza ile müjdele¹⁰⁷”.

Mihrap tarafında ise “Ayetü’l Kürsi’nin“ son bölümü ve sonunda tazim (ululama) cümlesi yer almaktadır. Aşağıdan yukarıya doğru şu şekilde yazılmıştır¹⁰⁸.

بماشاء وسع كرسية السموات والارض ولا يؤده حفظهما وهو العلى
العظيم * صدق نبيه الكريم صلى الله عليه و على اله واصحابه اجمعين
الساداة الطيبين

Sonundaki tazim cümlesinin meali: “Yüce Allah ve onun kerim olan Peygamberi doğru söyledi. Dua ve niyaz onun, evlat ve eshabının ve cümle temiz nesillerinin üzerine olsun¹⁰⁹”.

¹⁰⁶ Oral, s. 42.

¹⁰⁷ K.K., 3/21., Ayrıntılı bilgi için bkz.

¹⁰⁸ Oral, s. 41.

Korkuluğun küpeşterleri 0,08 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): 1,05x3,75 m. ölçülerindeki geçit bölümü, yan aynalıkta olduğu gibi taklit künde-kari ile yapılmıştır. Geometrik şema ve içerisindeki bitkisel süsleme aynı şekilde burada da devam etmektedir. Tek fark, yan aynalıklarda sekizgenlerin arasına atılan artı şeklindeki uçları çatallı çıtalar, burada çarpı şeklinde uçları çatallıdır. Alttan üste doğru dört tam bir yarım sekizgenden oluşan geçit bölümünün üzerinde köşk korkuluğu yer almaktadır (Resim 2.2.10.). 0,75x0,30 ölçülerindeki geçit bölümü süpürgeliği, süpürgelik bölümü ile aynı şekilde devam etmektedir. Sadece bazı bölümler deforme olmuştur. Batı tarafta süpürgeliğin en alttaki bitkisel süslemeli bordürü değişmiş, yerine süslemesiz sade ahşap parça yerleştirilmiştir. Mihrap tarafında ise üstteki yazılı bordür deforme olmuştur. Batı taraftaki geçit süpürgeliğinin en üst bölümüne, “Ayetü’l Kürsi” Bakara Suresi 255. ayetinin ikinci bölümü yazılmıştır¹¹⁰.

بين ايديهم وما خلفهم و

Sekizgenlerin oluşturduğu bordürün kenarlarında 0,10x4,50 m. ölçülerinde kible istikametinde bir, kuzey istikametinde iki olmak üzere toplam üç dikey yazılı bordür vardır. Çift katlı oyma tekniğinin görüldüğü bu yazı kuşaklarında, alt taraf bitkisel oyma, üst taraf yuvarlak hatlı yazılı oymadır. Selçuki sülüsü ile yazılan yazıların arasına helezon şeklinde kıvrım dallı rumiler ile bitkisel süsleme yapılmıştır.

Geçit bölümünün batı tarafı, kible istikametindeki bordürde yukarıdan aşağı doğru “Ayetü’l Kürsi” Bakara Suresi 255. ayetinin birinci bölümü Besmele ile yazılmıştır¹¹¹.

بسم الله الرحمن الرحيم

الله لا اله الا هو الحي القيوم لا تأخذه سنة ولا نوم له ما فى السموات وما فى الارض من ذى

الذى يشفع عنده الا باذنه يعلم ما

¹⁰⁹ Oral, s. 41.

¹¹⁰ Oral, s. 42.

¹¹¹ Oral, s. 42.

Mihrap tarafında kible istikametindeki dikey bordürde ise Al-i İmran Suresinin 21. ayetinin devamı ve 22. ayeti tam olarak yazılmış, sonuna Besmele ile İhlas Suresi eklenmiştir¹¹² (Resim 2.2.11.).

يَاْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابِ الْيَمِّ * أُولَئِكَ الَّذِينَ خَبَطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ *
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

Meali: “İşte onların bütün yaptıkları, dünyada da, ahirette de boşa gitmiştir. Kendilerini bu halden kurtaracak hiçbir yardımcısı da yoktur¹¹³”. “Rahman ve rahim olan Allahın adıyla; de ki: O, Allah’tır, gerçek ilah’tır ve birdir. Allah Samed’dir. Ne doğurdu, ne de doğruldu. Ne de herhangi bir şey O’na denk oldu¹¹⁴”.

Geçit bölümünün batı tarafı, yan aynalık istikametindeki ilk dikey bordürde aşağıdan yukarıya “Ayetü’l Kürsi” Bakara Suresi 255. ayetinin son bölümü ve tazim (ululama) cümlesinin başı yazılmıştır¹¹⁵.

لَا يَحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ
الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ * صَدَقَ نَبِيُّهُ الْكَرِيمِ صَلَّى

Yan aynalık bitişiğindeki ikinci dikey bordürde yukarıdan aşağıya tazim (ululama) cümlesinin sonu uzunca yazılmıştır¹¹⁶.

عَلَى مُحَمَّدٍ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَعَلَى مُحَابِهِ أَجْمَعِينَ وَ عَلَى سَائِرِ الْمُسْلِمِينَ آمِينَ اللَّهُمَّ آمِينَ يَا رَبَّ
الْعَالَمِينَ يَا قَاضِيَ الْحَوَائِجِ السَّائِلِينَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَيَا خَيْرَ النَّاصِرِينَ

Meali: “Yüce Allah ve onun Kerim olan Peygamberi ve nebilerin sonu doğru söyledi. Selam ve dua onun evlad ile cümle eshabının ve başka Müslümanların üzerine olsun. Amin. Ey

¹¹² Oral, s. 42.

¹¹³ K.K., 3/22., Ayrıntılı bilgi için bkz.

¹¹⁴ K.K., 112/1-4., Ayrıntılı bilgi için bkz.

¹¹⁵ Oral, s. 42.

¹¹⁶ Oral, s. 42.

*Allah'ım amin. Ey Alemlerin Rabbi olan, muhtaçların ihtiyaçlarını yerine getiren, merhametlilerin en merhametlisi ve yardımcılarının en hayırlısı olan Allah'ım amin*¹¹⁷”.

Mihrap tarafındaki ilk dikey bordürde ise yukarıdan aşağıya Al-i İmran Suresinin 20. ayetinin devamı ve 21. ayetin bir kısmı yazılmıştır¹¹⁸.

وَالْأَمِينِ اسْلَمْتُمْ فَان اسْلَمُوا فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ * اِنَّ
الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ

İkinci dikey bordürde aşağıdan yukarıya Al-i İmran Suresinin 19. ayetinin tamamı 20. ayetin bir kısmı yazılmıştır¹¹⁹.

اِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ اَوْتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ
وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَاِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ * فَاِنْ حَاجَّوْكَ فَقُلْ اَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعْتُ
قُلْ لِلَّذِينَ اَوْتُوا الْكِتَابَ

VI. Köşk: Köşk bölümünün destekleri büyük ölçüde yenilenmiştir. Tek yenilenmeyen kısmı korkuluklarıdır. Geçit bölümünün üzerinde yer alan köşk korkuluğu, yan aynalıkların üzerinde yer alan korkulukların devamı niteliğindedir. Altta ve üstte yazı kuşağına, yer verilmiş, arada kalan bölümde de sekizgenlere yer verilmiştir (Resim 2.2.12.). Batı tarafında 0,75x0,14 m. ölçülerindeki en alt bordüründe Al-i İmran Suresinin 22. ayetinin ikinci kısmı yazılmıştır¹²⁰. Ayet yarım bırakılmıştır¹²¹.

اعمالهم فى الدنيا والاخرة وما

Mihrap tarafında Fetih Suresi 1. ayetin tamamı 2. ayetin bir kısmı yazılmıştır¹²².

اَنَا فَتَحْنَاكَ فَتْحًا مُبِينًا * لِيُغْفَرَ لَكَ

Ortadaki 0,75x0,52 m. ölçülerinde dolgulu kafes bölümünde iki sıra sekizgen yerine üç sıra sekizgene yer verilmiş ve 3x4 şeklinde toplam on iki sekizgenden meydana gelmiştir.

¹¹⁷ Oral, s. 42.

¹¹⁸ Oral, s. 42.

¹¹⁹ Oral, s. 41.

¹²⁰ Oral, s. 42.

¹²¹ Oral, s. 42.

¹²² Oral, s. 41.

Batı tarafında 0,75x0,10 m. ölçülerindeki en üst bordürde Al-i İmran Suresinin 21. ayetinin son kısmı ve 22. ayetinin birinci kısmı yazılmıştır¹²³.

بعذاب اليم * اولئك الذين خبطت

Mihrap tarafındaki üst bordürde ise Fetih Suresi'nin 2. ayetine devam edilmiştir. Fakat ayet yarım bırakılmıştır¹²⁴.

الله ماتقدم من ذنبك وما تاخر

Meali: “Biz sana aşikar bir fetih ve zafer ihsan ettik. Bu da Allah'ın, senin geçmiş ve gelecek kusurlarını bağışlaması¹²⁵”...

Köşk bölümü kemerleri, giriş kemerleri gibi sivri kemerlidir. Dört cephede de aynı olarak görülmektedir. Üstünde kitabelik gibi boş dikdörtgen pano bulunmaktadır. Sonradan yapıldığı gayet belli olan köşk bölümünde kayda değer başka bir şey yoktur.

VII. Kasnak ve Külâh: Tamamen yenilenmiş kasnak ve külâh bölümleri sade bırakılmıştır. 0,35 m. çapında 0,47 m. yüksekliğinde sekizgen bir kasnak üzerine, 1,16 m. yüksekliğinde külâh yerleştirilmiştir. Köşk bölümünün köşelerinde ve külâhın üstünde ahşap parçalar bulunmaktadır.

VIII. Basamaklar: İki girişi önünde olmak üzere toplam on beş basamak ile köşk bölümüne çıkılmaktadır. Basamakların boyları ortalama 0,25 m., basamak genişlikleri ortalama 0,26 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Ceviz ağacından taklit kündekari tekniğinde yapılmış olan minberin bezemelerinde; yüzeysel oyma, çift katlı oyma ve kazıma tekniklerinde süslemelere yer verilmiş, ayrıca ajur tekniği de kullanılmıştır. Taklit kündekari tekniği, yan aynalık ve geçit bölümünde karşımıza çıkmaktadır. Çift katlı oyma sadece yazı bordürlerinde görülmektedir. Alt kat bitkisel süslemeyle, üst kat yazılı süsleme ile yapılmıştır. Yüzeysel oyma tekniği, hemen hemen minberin her yerinde görülebilmektedir. Kazıma tekniği, giriş bölümünde ve korkuluk bölümünde bitkisel süslemelerin üstünde görülmektedir. Son olarak ajur tekniği, korkuluklarda ve girişin üzerinde bulunan taçlık bölümünde karşımıza çıkmaktadır.

¹²³ Oral, s. 42.

¹²⁴ Oral, s. 41.

¹²⁵ K.K., 48/1-2., Ayrıntılı bilgi için bkz.

Süsleme: Minberde geometrik, bitkisel ve yazılı süsleme görülmektedir. Geometrik süslemede, sekizgenler, dört kollu yıldızlar sık kullanılmıştır. Genelde bitkisel süsleme ile beraber kullanılmıştır.

Bitkisel süsleme, minberin hemen hemen her yerinde görülür. Geometrik ve yazılı süslemeyle beraber de kullanılmıştır. Motif olarak en çok palmet, lotus ve rumi görülmektedir. Ayrıca stilize çiçekler de vardır.

Yazılı süsleme, Selçuki sülüsü ile çift kat oyma tekniğinde yapılmıştır. Alt tarafta bitkisel süsleme, üst katta yuvarlak hatlı yazı ile çeşitli ayetler yazılmıştır.

Tarihlendirme: Minberin tarih kitabesi bulunmadığı için caminin inşa tarihi olan H.635 (M.1238)'i tarihini minberin de inşa olarak kabul edebiliriz¹²⁶. Eski fotoğraflarında yeşil yağlı boya ile boyanmış olduğu görünen minber (Resim 2.2.13.), 2003 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğünün yaptığı bir restorasyon sonucu özgün haline kavuşturulmuştur.

¹²⁶ Karpuz, s. 33.

2.3. LALA MUSLİHİDDİN (LALE) CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 3

Şekil: 2.3.1.- 2.3.9.

Resim: 2.3.1.- 2.3.16.

İnceleme Tarihi: 23.04.2010

Yapının Tanıtımı: Yapı kesme taştan inşa edilmiş kalın duvarlı, kemerli tonozlu bir yapıdır. Kareye yakın dikdörtgen planlı bina, enine beş sıra teşkil eden altı bölümlü tonoz sistemiyle örtülmüştür. Kemerleri yirmi sekiz adet kare planlı ayak taşır. Caminin kible duvarı, diğer duvarlara göre daha kalın yapılmıştır¹²⁷.

Mihrap önü; orta kubbeye kadar aynı istikamette yüksek beşik tonozludur. Üstten kare kaideli, sekizgen pahlı ve onikigen piramit bir külahla kapatılmıştır. Burada dört küçük penceresi bulunmaktadır. Caminin kiblesinde alt seviyede dört penceresi, doğu köşesine doğru bir kapı vardır. Batı duvarında; biri kapı üzerinde düz lentolu, diğerleri basık kemerli altı pencere bulunmaktadır. Doğusunda dört pencere yer alan caminin kuzeyi de pencerelidir. Kuzey cephesinin ortasındaki kapıyı da sayarsak, caminin toplam üç kapısı olmaktadır¹²⁸.

İç mekân örtüsünü sağlayan tonozlar, mihrap önü dışında tamamen kibleye paralel yerleştirilmiştir. Tonozları taşıyan kemerlerin yan üçgenlerinde çift gözlü küçük pencereler dikkati çeker¹²⁹.

Tarih: XIII. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmektedir¹³⁰.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın hemen batısında kible duvarına bitişik olarak yerleştirilmiştir.

Bugünkü Durumu: Minber, çok sağlam bir durumda değildir. Fakat günümüzde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve simetrik. Süsleme bakımından oldukça zengindir. Özgün halini büyük ölçüde yitirmiştir. Minberin yan aynalık ve geçit bölümündeki birçok künde-kari parçası, süslemesiz sade ahşap parçalar ile yenilenmiştir. Köşk, külah, kasnak ve merdiven kısımları da tamamen yenilenmiştir (Resim 2.3.1.,2.3.2.).

¹²⁷ Özbek ve Arslan, s. 823.

¹²⁸ Özkeçeci, s. 148.

¹²⁹ Özkeçeci, s. 148.

¹³⁰ Özkeçeci, s. 148.

Boyutu: 3,70x6,28x0,85 m. ölçülerindedir (Şekil 2.3.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Minberin giriş bölümü, 0,85x2,55 m. boyutlarındadır. Önünde bir basamak bulunmaktadır. 0,55x1,84 m. ölçülerindeki giriş açıklığı, sivri kemerlidir (Resim 2.3.3.). Giriş bölümünün ve kemer açıklığının kenarlarını tek sıra inci dizileri sarmaktadır. İnci dizilerinin arasına, eğri kesim tekniğinde sapları birbirlerine bağlı kıvrım dalları yerleştirilmiştir. Kenarlarda tek sıra olan rumi dizisi ortada iki sıra palmet dizisi şeklinde yukarıya doğru, sarmal olarak süslemektedir (Resim 2.3.4.). Bu süsleme kompozisyonu, kemerin üstünde helezonik kıvrım dalları içinde sarmal bir şekilde simetri eksenine doğru yönelmiş iki sıra rumi yapraklarına dönüşmektedir. Tam simetri ekseninde yukarıya doğru uzanan iki rumi arasında palmet ve bunların tam tersi istikamette yönelen yaprakları volütlü lotus motifi görülmektedir. Bu motifin kenarlarını, inci dizileri oval bir şekilde sarmakta ve diğer süslemelerden ayırmaktadır (Şekil 2.3.2.). Ayrıca giriş bölümünde yer yer geliş güzel kabaralı çiviler kullanılmıştır.

Giriş bölümünün yan sövelerinde bitkisel süslemeler görülür. Derin oyma tekniğinde palmet ve rumilerden oluşan süsleme programı vardır (Resim 2.3.5.).

II. Yan Aynalıklar: 2.30x2.30x3.25 m. ölçülerindeki yan aynalıklar hakiki künde kari tekniğinde yapılmıştır. Geometrik kompozisyonu sekizgenler ve dört kollu yıldızlar yan yana ve üst üste gelerek meydana getirmektedir. Sekizgenler ve dört kollu yıldızlar çitalar ile bölünmüştür. Sekizgenlerin içerisi uçları çatallı, artı şeklindeki çıta ile dört yamuk altıgen ve dört yamuk dörtgen olmak üzere sekiz parçaya ayrılmıştır. Dört kollu yıldızlar ise artı şeklindeki çitalar ile dört eşit parçaya ayrılmıştır (Resim 2.3.6.).

Künde kari tekniğinde yapıldığından ötürü, çitaların içlerindeki süslemeli birkaç parça dışında, parçaların büyük çoğunluğu kayıp durumdadır. Kayıp parçaların yerlerine sonradan süslemesiz sade ahşap parçalar yerleştirilerek çitaların araları doldurulmuştur. Süslemeli parçalarda ise batı tarafındakiler çoğunluğu sağlamaktadır. Genelde üst taraftakiler sağlam kalabilmiştir (Resim 2.3.7.).

Sekizgenlerin içlerindeki yamuk altıgenlerden maalesef günümüze ulaşan orijinal süslemeli parça kalmamıştır. Bundan ötürü nasıl bir süslemesi bulunduğunu bilemiyoruz. Diğer yamuk

dörtgen parçalarda ise sivri köşesinin tersi istikametinde sapları birbirine bağlı üç palmet bir lotus motifi bulunmaktadır. Dışı tek sıra inci dizisi çevrelemektedir (Şekil 2.3.3.). Dört kollu yıldızın içindeki yamuk dörtgen parçada; dışı tek sıra inci dizisi ile sınırlanmış alan içerisine, sarmal bir şekilde sapları birbirlerine bağlı palmet ve rumi yaprakları sıralanmıştır. Motifler, sivri olan uca doğru hareketlenmiştir.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Tek parçadan oluşan 2.30x0.20 m. ölçülerindeki yazı panosu, süpürgelik bölümünü meydana getirmektedir. Çift katlı oyma tekniği ile yapılmış bu yazı şeridinde, alt kat; sarmal bir şekilde yazıların arasını dolaşan rumili kıvrım dalları ile hareketlendirilmiş, üst kat; kufi celisi ile yazılmıştır. Batı taraftaki bordürde şu salavat-ı şerife yazılıdır¹³¹ (Resim 2.3.8.).

اللهم سلى على محمد و على آل محمد

Meali yukarıda verilmiştir.

Mihrap tarafındaki bordür tamamıyla tahrip edilmiştir. Üç farklı bordürde görülen Ayetü'l Kürsi'nin son bölümü yoktur. Şahsi kanaate göre bu bölüm, buradaki bordürde yazılı olması gerekmektedir. Fakat bu bordür günümüzde boştur.

IV. Korkuluk: 45°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, dört bölüme ayrılmıştır (Resim 2.3.9.). En alt bordürde yazı şeridi bulunur. Kufi celisi ile yazılmış bu yazılarda çift katlı oyma tekniği kullanılmıştır. Alt taraf bitkisel oymalı, üst taraf yuvarlak hatlı yazılı oymalıdır. Yazıların arası palmet ve kıvrım dallı rumilerle, daireler çizilerek hareketlendirilmiştir. Korkuluğun batı tarafındaki alt bordüründe “Ayetü'l Kürsi” Bakara Suresi 255. ayetinin ilk bölümü yazılmıştır¹³².

الله لا اله الا هو الحى القيوم لا تأخذه سنة ولا نوم له ما فى

Mihrap tarafındaki alt bordürde de ayetin ikinci bölümü yer almaktadır¹³³.

السموات وما فى الارض من ذى الذى يشفع عنده الا باذنه

¹³¹ Oral, s. 56.

¹³² Oral, s. 56.

¹³³ Oral, s.56.

Yazılı bordürün üzerinde eğri kesim tekniğinde bitkisel süslemeli bordür bulunmaktadır. Bu bölümde sapları birbirine bağlı Rumiler, bir ters bir düz şekilde verilmiştir. Bu bordürün üzerinde ise kafes bulunur. Sekiz kollu yıldızlardan ve beş kollu yıldızlardan oluşan bordürde, yıldızların arasında doğal olarak yamuk altıgenler oluşmuştur (Şekil 2.3.4.).

En üst bordürde küpeştede yazı şeridi vardır. Yazı şeridinin araları kıvrım dallı rumi motifleriyle doldurulmuştur. Çift katlı oyma tekniğinde yapılmış ve nesih kufisi ile yazılmıştır. Batı tarafındaki yüzünde Tevbe Suresi 18. ayet sonuna kadar yazılmış ve sonuna Kelime-i Tevhid eklenmiştir¹³⁴.

انما يعمر مساجد الله من آمن بالله و اليوم الآخر و اقام الصلوة و آتى الزكوة ولم يخش الا الله
فعسى اولئك ان يكونوا من المهتدين لا اله الا الله محمد رسول الله

Meali yukarıda yazılmıştır.

Mihrap tarafındaki yüzünde ise İsrâ Suresi 111. Ayet, Besmele ile başlayarak tamamıyla yazılmıştır¹³⁵.

بسم الله الرحمن الرحيم
و قل الحمد لله الذى لم يتخذ ولداً ولم يكن له شريك فى الملك ولم يكن له ولى من الذل و كبره
تكبيراً

Meali yukarıda yazılmıştır.

Korkuluğun küpeşterleri 0,06 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Hakiki künde-kari tekniğinde yapılmış olan geçit bölümü, 0,35x0,35 m. ölçülerinde çift sıra halinde on altı kareden oluşmaktadır. Çift sıra halindeki karelerin, güney istikametinde tek; kuzey istikametinde çift dikey bordür bulunmaktadır. Bu çift sıra karelerin içerisinde iki beşgen iki yamuk dörtgen diyagonal bir şekilde dizilmiştir. Genel itibariyle baktığımızda sekizgen, bir sırada tam, diğer sırada iki yarım olarak diyagonal

¹³⁴ Oral, s. 56.

¹³⁵ Oral, s. 56.

bir şekilde oluşturulmuştur (Resim 2.3.10.). Geometrik parçaların içini bitkisel karakterli, sapları birbirine bağlı rumi yaprakları ve palmet motifleri doldurmuş, inci dizileriyle de çerçeve oluşturulmuştur (Şekil 2.3.5.). Fakat bu parçaların büyük bir kısmı yok olmuştur. En üstteki dört kare orijinal olarak kalmıştır. Yok olan parçaların yerine sade süslemesiz ahşap parçalar yerleştirilmiştir.

Geçit bölümünün kible duvarı istikametinde, 0,07x3,50 m. ölçülerinde bitkisel süslemeli dikey bordür bulunmaktadır. Bu dikey bordürün alt tarafları bozulmuştur. Batıda birinci karenin üstü hizasında başlamakta, mihrap tarafında ise üçüncü karenin ortası hizasında başlamaktadır. Köşk korkuluğunun üst küpeştesine kadar uzanmaktadır. Tıpkı kafesli korkuluk bölümünün altındaki süslemeler gibi eğri kesim tekniğinde bitkisel süslemeler görülür. Rumiler bir ters bir düz şekilde verilmiştir. Her iki tarafta da aynıdır. Geçit bölümünün kuzey istikametteki 0,08x3,50 m. ölçülerindeki ilk dikey bordürde kaideden köşke kadar uzanan bitkisel süslemeler vardır. Buradaki süsleme de giriş bölümünün yan sövelerindeki süslemeyle aynıdır. Eğri kesim tekniğinde palmet ve rumilerden oluşan süsleme programı simetrik olarak yapılmıştır (Şekil 2.3.6.). Geçit bölümünün yan aynalığın hemen yanındaki, kuzey istikametteki 0,10x3,50 m. ölçülerindeki ikinci dikey bordürde, batı tarafta; giriş bölümünün ön yüzündeki süsleme bordürünün aynısı görülmektedir (Resim 2.3.11.). Mihrap tarafında ise nesih kufisi yazı şeridi vardır. Yazı şeridinin araları rumili kıvrım dalları ile hareketlendirilmiştir. Bu bölümde Ayetü'l Kürsi'nin üçüncü bölümü bulunmaktadır¹³⁶.

بأذنه يعلم ما بين أيديهم وما خلفهم ولا يحيطون بشئ من علمه إلا بما شاء وسع كرسيه
السموات والأرض ولا يؤده

VI. Köşk: Köşk bölümü destekleri tamamen yenilenmiş olup sadece korkulukları orijinaldir. Köşk korkuluğu üç bordürden oluşmaktadır (Resim 2.3.12.). En alt bordüründe 0,70x0,10 m. ölçülerinde eğri kesim tekniğinde Selçuki nesih ile batı tarafta Hz. muhammed ve dört halifenin ismi yazılıdır¹³⁷.

محمد بو بكر عمر عثمان على

¹³⁶ Oral, s. 56.

¹³⁷ Oral, s.56.

Burada Ebu Bekir'in adı (بو بكر) olarak yazılmıştır¹³⁸.

Mihrap tarafında ise aynı özelliklere sahip Kelime-i Tevhid yazılıdır¹³⁹.

لا اله الا الله محمد رسول الله

Meali: “İlah yoktur Allah vardır Muhammed’de onun elçisidir”.

Bu bölümün hemen üstünde, 0,70x0,45 m. ölçülerinde kafesli geometrik süslemeli bordür yer almaktadır. Ortada, on iki köşeli yıldız on iki kollu yıldız dönüşmüş ve altıgen içerisine alınmıştır. Altıgenin çevresine çeşitli geometrik parçalar getirilmiştir. Bu altıgen ortada bir tam, kenarlarda da birer yarım olarak düzenlenmiştir.

Köşk korkuluğunun en üst bölümü ise; 0,70x0,10 m. ölçülerinde eğri kesim tekniğinde bitkisel motiflerle süslenmiştir (Şekil 2.3.7.).

Köşk bölümünde, süsleme olarak dışarıdan pek görülmeyen, diğer minberlerde göremediğimiz bir yerde süsleme yapılmıştır. Köşkün kible yönü istikametindeki iç yüzünde görülür. Kırık çizgi esasına göre oluşturulmuş geometrik kompozisyonda altı kollu yıldızlardan çıkan çift sıralı çizgiler, yıldızın çevresinde bir altıgen oluşturmakta ve kaydırmalı eksenlerde diğer bir altıgeni oluşturmaktadır. 0,25x0,40 m. ölçülerinde iki parça halinde yerleştirilmiştir (Şekil 2.3.8.). Bu bordürün üst tarafında 0,70x0,10 m. ölçülerinde altta palmet, üstte lotus motifleri tek bir bordürün içerisinde verilmiştir (Şekil 2.3.9.)(Resim 2.3.13.).

Köşk korkuluğunun batı tarafındaki iç bölümüne Mühr-ü Süleyman motifi kazınmıştır (Resim 2.3.14.).

VII. Kasnak ve Külâh: Sivri kemerli köşk bölümünün üzerinde Hunat Cami’nde olduğu gibi kitabe boşluğu gibi dikdörtgen pano vardır. Tamamen yenilenmiş kasnak ve külâh bölümleri süslemesiz bırakılmıştır. 0,32 m. çapında 0,50 m. yüksekliğinde sekizgen bir kasnak üzerine 1,18 m. yüksekliğinde külâh yerleştirilmiştir. Külâhın üstünde ahşap alem bulunmaktadır.

¹³⁸ Oral, s.56.

¹³⁹ Oral, s. 56.

VIII. Basamaklar: Basamaklar da tamamen yenilenmiştir. Biri girişin önünde olmak üzere, toplam dokuz basamakla köşk bölümüne çıkılmaktadır. Basamakların boyları ortalama 0,30 m., basamak genişlikleri ortalama 0,34 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Ceviz ağacından hakiki künde-kari tekniğinde yapılan minberin bezemelerinde; yüzeysel oyma, çift katlı oyma ve ajur tekniklerinde süslemelere yer verilmiştir. Hakiki künde-kari tekniği, yan aynalıkta ve geçit bölümünde görülmektedir. Yüzeysel oyma tekniği, hemen hemen minberin tüm bölümlerinde görülmektedir. Çift katlı oyma sadece yazılı süslemelerin olduğu bordürlerde vardır. Son olarak ajur tekniği merdiven ve köşk korkuluğunda yer almaktadır.

Süsleme: Geometrik, bitkisel ve yazılı olmak üzere üç tarz süsleme görülmektedir. Geometrik süsleme, yan aynalıkta sekizgenler ve dört kollu yıldızlar, geçit bölümünde yamuk altıgen ve yamuk dörtgen, merdiven korkuluğunda sekiz kollu yıldızlar, beş kollu yıldızlar ve yamuk altıgenler, köşk korkuluğunda ise on iki kollu yıldız ve çeşitli şekillerde görülmektedir.

Bitkisel süsleme kompozisyonun ana öğeleri palmet, lotus ve rumili kıvrım dallardır. Yalnız olarak görüldüğü gibi geometrik ve yazılı süslemeyle beraber de kullanılmıştır. Geometrik süsleme ile beraber, geometrik parçaların içerisi bitkisel süsleme ile doldurmuştur. Bitkisel süsleme, yazılı süsleme ile alt tarafta sarmal bir şekilde dolanarak, yazıdan arta kalan boşlukları doldurmaktadır.

Yazılı süsleme, kufi celisi, çiçekli kufi ve nesih kufisi ile çift kat oyma tekniğinde yapılmıştır. Üst katta yazı görülmektedir.

Tarihlendirme: Üzerinde tarihi ve sanatçısı ile ilgili hiçbir ibarenin bulunmamaktadır. Fakat Kayseri Ulu Camisi minberinde yazılı süslemelerde yapılan yanlışlıklar aynen burada da yapılmıştır. Bundan ötürü minberin aynı ustalar ile yakın tarihlerde yapıldığı düşünülmektedir.¹⁴⁰.

Büyük ölçüde yıpranmış olan bu minber, adeta tarihe meydan okurmuşçasına ayakta kalabilmiştir. Yan aynalık ve geçit bölümünün künde-kari parçaları dökülmüş, mihrap tarafındaki süpürgelik bölümünün yazı kuşağı silinmiştir (2.3.15.,2.3.16.). İnsan boyunun ulaşabildiği alanların yok olması bizi biraz “insan eliyle mi yok oldu?” Şüphesine

¹⁴⁰ Türkmen, s. 33-34.

götürmektedir. Ayrıca eski fotoğraflarda görülen giriş kemerinin üzerindeki üç girişli, dört minareli, ortasında külahı bulunan camiye benzer ufak minyatür ve bunun sağ ve solundaki alemler bugün yerinde yoktur. Bir dönem caminin restorasyonunda iskele olarak kullanılan minber, oldukça hasar görmüş kullanılamaz bir hale gelmişti. Yeni bir minber yaptırılarak bu minber caminin bir köşesine bırakılmıştı. 2004 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğünün yaptığı restorasyonla koyu kahverengi ve altın sarısı rengine yağlı boya ile boyanmış olan yerlerdeki yağlı boya minbere zarar vermeden kazınmış, eksik olan parçaların yerine sade parçalar yerleştirilmiştir. Böylece restorasyonla minber yok olmaktan kurtarılmış ve özgün haline kavuşturulmuştur. Ahşap sanatımız açısından önemli olan bu nadide örneğin restore edilip korunması, sanatımıza verilen önemin somut bir yansıması olarak dikkat çekicidir.

2.4. DEVELİ ULU (SİVASİ HATUN) CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 4

Şekil: 2.4.1.- 2.4.7.

Resim: 2.4.1.- 2.4.8.

İnceleme Tarihi: 29.06.2010

Yapının Tanıtımı: Cami mihraba dik beş sahından oluşmaktadır. Caminin mihrap önünde kubbe, diğer bölümlerin tamamında sivri tonoz üst örtü elemanı olarak kullanılmıştır. Ulu Cami'nin batı cephesi, payanda ile desteklenmektedir. Caminin güney cephesi, mihrap önü kubbesinin altına yerleştirilen geniş payanda ve güneydoğu köşesine yerleştirilen ikinci bir payanda ile desteklenmektedir. Caminin doğu cephesi üzerine, dikdörtgen dört mazgal pencere açılmıştır. Bu cephenin kuzeydoğu ucunda yapıya sonradan eklenmiş olan tek şerefeli minare bulunmaktadır. Taç kapı caminin kuzey cephesinin tam ortasında yer almakta olup, cephe yüzeyinden taşırılmış bir vaziyettir. Taç kapı, eyvan türü taç kapılar sınıfına girmektedir. Harim, güney ve doğu cephe üzerine açılan dört pencere ile aydınlatılmaktadır¹⁴¹.

Tarih: H.680 (M.1282) tarihinde inşa ettirilmiştir¹⁴².

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, günümüzde müze deposunda parçalar halinde bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: Minber, parça parça olarak kullanılamaz bir haldedir. Günümüze sadece on parçası ulaşan minberin birçok parçası günümüze ulaşamamıştır. Üç cepheli olarak yapılmıştır. Süsleme bakımından zengindir.

Boyutu: Genel boyutları tam olarak bilinmemektedir (Şekil 2.4.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Müzede envanter defterinde 80/1019/1836 numara ile kayıtlı 0,86x2,22 m. ölçülerindeki giriş bölümünün 0,62x1,57 m. ölçülerinde at nalı şeklinde sivri kemerli açıklığı bulunmaktadır (Resim 2.4.1.). Zeminden 0,32 m. yüksekliğe kadar boşluk olduğundan ötürü,

¹⁴¹ Sultan **Topçu**, “Develi Ulu (Sivasi Hatun) Camisi”, *Kayseri Ansiklopedisi*, C. 1, İstanbul, 2009, s. 468.

¹⁴² Topçu, s. 468.

burada muhtemelen 0,62x0,32 m. ölçülerinde bir basamak bulunmaktadır. Kemerli açıklığın çevresi, simetrik olarak boşluk bırakılmadan yüzeysel oyma tekniğinde bitkisel karakterli süsleme ile süslenmiştir. İç içe geçmiş palmet, lotus ve rumi kıvrım dalları, sapları birbirine bağlı olarak uzanmaktadır (Şekil 2.4.2.). Kemerin her iki üst köşesinde, bitkisel süsleme adeta yazılı süsleme gibi belirtilmiştir (Şekil 2.4.3.). Giriş bölümünün kenarlarında kimisi dairesel, kimisi çiçek şekilli kabaralar kullanılmıştır.

Giriş bölümünün yan sövelerinde de süsleme yapılmıştır. Güney istikametteki kenarında bir sıra, kuzey istikametteki kenarında iki sıra inci dizisi bulunmaktadır. İnci dizilerinin arasında yüzeysel oyma tekniğinde bitkisel süslemeli bordür uzanmaktadır. Sonsuzluk ilkesiyle tekrar eden ortada, palmet ve her iki kenarda birer rumi yaprağı uzanmaktadır. Birinin yaprağı, diğerinin sapı şeklinde aşağıya doğru hareket etmektedir (Şekil 2.4.4.). Yapraklar volütlü olarak yapılmışlardır (Resim 2.4.2.).

II. Yan Aynalıklar: Yan aynalık üçgeninden günümüze ulaşabilen parça maalesef bulunmamaktadır.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Envanter defterinde 80/1017/1834 numara ile kayıtlı 2,07x0,22 m. ölçülerindeki yazılı süslemeli bordür, çift katlı oyma tekniğinde yapılmıştır. Alt katta sarmal bir şekilde ilerleyen bitkisel süslemeli bordür, üst katta ise çiçekli kufi ile yazılmış yazı bulunmaktadır (Resim 2.4.3.). Üzerinde Bakara Suresi 285. ayetin ilk bölümü bulunmaktadır¹⁴³.

امن كل والمومنين ربه من اليه انزل بما الرسول امن

Yazılı bordürün üst tarafında inci dizisi sıralanmaktadır. Köşelerinde kırılmalar olmuştur.

Envanter defterinde 80/1018/1834 numaralı ile kayıtlı 2,19x0,19 m. ölçülerindeki yazılı süslemeli bordür, 80/1017/1834 envanter numaralı bordür ile aynı özelliktedir. Üzerinde Bakara Suresi 285. ayetin devamı bulunmaktadır¹⁴⁴.

احد من رسله رسوله و كتبه و نكته ملا و بالله بين نفرق لا

¹⁴³ Çayırdağ, "Develi Ulu Camisi Minberi", s. 124.

¹⁴⁴ Çayırdağ, "Develi Ulu Camisi Minberi", s. 124.

Meali: “Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri; Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: “Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.” Şöyle de dediler: “İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır”¹⁴⁵.”

Bu bordürde tahribat daha fazla olmuştur. 80/1017/1834 envanter numaralı bordürde inci dizileri üst tarafta sıralanmışken, bu bordürde inci dizileri alt tarafta sıralanmıştır. Muhtemelen bu bordürler süpürgelikte yer almaktadır.

IV. Korkuluk: Korkuluk bölümü, elde bulunan parçalardan anlaşılacağı üzere üç parçadan oluşmaktadır. En altta yazılı bordür, ortada geometrik kafes, en üstte ise bitkisel süslemeli bordür bulunmaktadır.

Envanter defterinde 80/1015/1832 numara ile kayıtlı 3,07x0,22 m. ölçülerindeki yazılı süslemeli bordür, çift katlı oyma tekniğinde yapılmıştır. Alt katta palmetli rumi kıvrım dalları, sarmal bir şekilde yazıların arasında dolaşmakta, üst katta çiçekli kufi ile yazılmış yazı şeridi uzanmaktadır (Resim 2.4.4.). Bu bölümde “Ayetü’l Kürsi” Bakara Suresi 255. ayetinin ikinci bölümü yazılmıştır¹⁴⁶.

من ذى الذى يشفع عنده الا باذنه يعلم ما بين ايديهم وما خلفهم ولا يحيطون

Yazılı süslemenin alt tarafında inci dizisi uzanmaktadır. Ufak deformasyonlar olmuştur.

Envanter defterinde 80/1016/1832 numara ile kayıtlı 3,03x0,22 m. ölçülerindeki yazılı süslemeli bordür, 80/1015/1832 envanter numaralı bordür ile aynı özelliklere sahiptir. Burada “Ayetü’l Kürsi” Bakara Suresi 255. ayetinin ilk bölümü yazılmıştır¹⁴⁷.

الله لا اله الا هو الحى القيوم لا تأخذه سنة ولا نوم له ما فى السموات وما فى الارض

Meali yukarıda verilmiştir.

80/1015/1832 envanter numaralı bordürde, inci dizileri alt tarafta sıralanmışken, bu bordürde inci dizileri hem alt hem de üst tarafta sıralanmıştır. Bu bordürde tahribat daha fazla olmuştur.

¹⁴⁵ K.K., 2/285., Ayrıntılı bilgi için bkz.

¹⁴⁶ Çayırdağ, “Develi Ulu Camisi Minberi”, s. 124.

¹⁴⁷ Çayırdağ, “Develi Ulu Camisi Minberi”, s. 124.

Alt kısımlarında boydan boya yarılmalar meydana gelmiştir. Bu iki bordür korkuluğun en alt bordürünü oluşturmaktadır.

80/73/118 envanter numaralı oymalı kafeste, sekiz kollu yıldızlardan ve beş kollu yıldızlardan oluşan bordürde, yıldızların arasında doğal olarak sekizgenler ve yamuk altıgenler oluşmuştur. Bu oymalı kafes bordüründen günümüze sadece 0,35x0,39 m. ölçülerinde bir parça kalmıştır. Bu parçada boydan boya yarıklar ve kırıklar mevcuttur (Resim 2.4.5.).

Müzedede 80/1020/1836 ve 80/1021/1837 envanter numaralı iki bordür de 3,13x0,13 m. ölçülerindedir. Eğri kesim tekniğinde bitkisel süslemelerle süslenmiş bordürün altında ve üstünde inci dizisi sıralanmaktadır. Palmet, lotus ve rumi kıvrım dallarıyla süsleme yapılmıştır (Şekil 2.4.5.). Bu bordür korkuluğun en üst bordürünü oluşturmaktadır (Resim 2.4.6.).

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Müzedede 80/72/1817 envanter numarası ile kayıtlı 0,66x32 m. ölçülerindeki çakma tekniğinde yapılmış olan panoda, kare içerisinde ikişer yamuk beşgen ve yamuk dörtgen bir arada verilmiştir. Panoda böyle iki kare simetrik olarak bulunmaktadır. Kenarları tek sıra inci dizileriyle çevrili olan yamuk beşgen ve dörtgen parçaların içlerinde, bitkisel karakterli süslemeler vardır. Sapları birbirine bağlı, budaklı bir şekilde rumi kıvrım dalları, palmet ve lotus motifleri görülmektedir. Yer yer kırılmalar ve yarılmalar görülmektedir. Yamuk dörtgenlerin dördü, yamuk beşgenlerin bir tanesi deforme olmuştur (Şekil 2.4.6.). Geometrik parçaların arasından çıtalar geçmektedir. Çıtaların köşelerine, çivilerle kabara yapılmıştır. Bu kabaların kimi çiçek şeklinde, kimi ise düz şekildedir. Yedi adet kabara günümüze ulaşabilmiştir. Muhtemelen bu bordür ikişer şekilde uzanarak geçit bölümünü doldurmaktadır (Resim 2.4.7.).

VI. Köşk: Köşk bölümünden de sadece günümüze oymalı kafes olarak yapılan korkuluğu kalmıştır. Müzedede 1236/179 envanter numaralı 0,60x0,36 m. ölçülerindeki panonun kenarları üç yönden çerçevelidir. Bir kenarı kaybolmuştur. Üzerine ajur tekniğinde geometrik süsleme yapılmıştır. Merdiven korkuluğu ile aynı tarzdadır (Şekil 2.4.7.). Yer yer boydan boya yarıklar ve kırıklar vardır (Resim 2.4.8.).

VII. Kasnak ve Külâh: Günümüze ulaşan bir parça yoktur.

VIII. Basamaklar: Günümüze ulaşan bir parça yoktur.

Malzeme ve Teknik: Minber, tamamıyla ahşap malzemeden yapılmıştır. Geçit bölümünün tek parçasından yola çıkılarak, çakma ve kabartma künde-kari tekniğinde yapıldığı söylene-bilmektedir. Süsleme tekniği olarak envanter defterinde 80/1019/1836, 80/1020/1836, 80/1021/1837 ve 80/72/1817 numaralarla kayıtlı giriş, korkuluk ve geçit bölümü parçalarında yüzeysel oyma tekniği, 80/73/118 ve 1236/179 numaralarla kayıtlı merdiven ve köşk korkuluğunda ajurlu kafes tekniği, 80/1017/1834, 80/1018/1834, 80/1015/1832 ve 80/1016/1832 numaralarla kayıtlı süpürgelik ve korkuluk bölümü parçalarında çift katlı oyma tekniği kullanılmıştır.

Süsleme: Elde kalan parçalardan yola çıkılarak, geometrik, bitkisel ve yazı olmak üzere üç tarzda süsleme görülmektedir. Geometrik süsleme 80/72/1817 envanter numarası ile kayıtlı geçit bölümünde, yamuk beşgenler ve dörtgenler şeklinde, 80/73/118 ve 1236/179 numaralarla kayıtlı ajurlu kafes tekniğinde yapılan merdiven ve köşk korkuluğunda ise sekiz ve beş kollu yıldızlar şeklinde, geometrik süsleme görülmektedir. Bitkisel süsleme, envanter defterinde 80/1019/1836 giriş bölümünün ön ve yan sövelerinde, 80/1020/1836, 80/1021/1837 numaralarla kayıtlı korkuluk parçalarında ve 80/72/1817 numara ile kayıtlı geometrik bordürlerin içerisinde palmet lotus ve rumi kıvrım dalları motifleri kullanılarak yapılmıştır. Ayrıca yazılı süslemenin arka planında sarmal bir şekilde palmet, lotus ve rumi kıvrım dalları kullanılmıştır. Yazılı süsleme 80/1017/1834, 80/1018/1834, 80/1015/1832 ve 80/1016/1832 numaralarla kayıtlı süpürgelik ve korkuluk bölümünde çiçekli kufi şeklindedir. Çift katlı oyma tekniğindeki yazının arka planında bitkisel süslemeler görülmektedir.

Tarihlendirme: Minberin elde kalan parçalarında, herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmamaktadır. Bundan dolayı caminin yapım tarihi olan H.680 (M.1282) tarihini, minber içinde kullanmak yanlış olmaz¹⁴⁸.

1933 yılına kadar camide faal olarak bulunan minber, yedi parçaya ayrılıp Kayseri Müzesine nakledilmiştir¹⁴⁹. Kayseri Müzesi'ne götürüldüğü anda kaydedilmemiş ve diğer parçalarla karıştırılmıştır. Daha sonra neyin nereye ait olduğu unutulduktan sonra kayıtlar yapılmıştır. 1938 yılında Ankara Etnografya Müzesi Müdürü, Develi Ulu Cami minberinin Ankara Etnografya Müzesi'ne götürülmesine teşebbüs etmiş, 1940 yılında on altı parça olarak teslim

¹⁴⁸ Topçu, s. 468.

¹⁴⁹ Çayırdağ, "Develi Ulu Camisi Minberi", s. 142. Bu tarihte Kayseri Müzesi memuru Nuh Ahmet Bey, Develi'deki bazı şahısların teşviki ile minberi müzeye nakletmek üzere vilayet ve develi kaymakamlığı kanalı ile teşebbüse geçmiştir. Ancak bu teşebbüsüne cami vazifelileri ve cemaat önce karşı çıkmışlar, camiye kilitleyip anahtarını vermek istememişlerdir. Bunun üzerine kapı kilit yerinden testere ile kesilmeye başlanınca anahtar getirilip teslim edilmiş ve kapı açılarak camiye girilmiştir. Bundan sonra minber çok fena şekilde kırılarak sökül-müş ve yedi parçaya ayrılarak müzeye götürülmüştür.

edilmiştir. Etnografya Müzesi'ne götürülen minber, eksik parçalardan dolayı kurulamamıştır¹⁵⁰. 1980 yılında Ankara Etnografya Müzesi'nden Kayseri Müzesi'ne tekrar getirilen minber, on parça olarak müze deposuna kaldırılmıştır.

¹⁵⁰ Çayırdağ, “Develi Ulu Camisi Minberi”, s. 142.

2.5. YEŞİLYURT MELİK ARSLAN CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 5

Şekil: 2.5.1.

Resim: 2.5.1.- 2.5.6.

İnceleme Tarihi: 03.06.2010

Yapının Tanıtımı: Tek mekanlı, kare planlı, üzeri kubbeye örtülü bir plân şemasına sahip olan Melik Arslan Cami'sinin kuzeyinde, sonradan eklenen betonarme örtülü bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Cami, oldukça kalın tutulmuş beden duvarlarına sahip olup, güneyde ki cepheden üç payanda ile desteklenmiştir. Kubbeye geçiş ögesi olarak tromplar kullanılmıştır. Kubbe sekizgen bir kasnak üzerine oturmaktadır. Caminin güney ve kuzey duvarına ikişer pencere, doğu ve batı duvarına da altlı-üstlü düzenlenmiş ikişer pencere açılmıştır. Camiye kuzey duvarın ortasına açılan basık kemerli sade kapıdan girilmektedir¹⁵¹.

Tarih: 1454 yılında inşa edilmiş olduğu ileri sürülmektedir¹⁵².

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın hemen batısında kible duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve simetrik. Süsleme bakımından sadedir. Üzeri beyaz yağlı boya ile boyanmıştır (Resim 2.5.1.,2.5.2.).

Boyutu: 2,72x5,00x0,90 m. ölçülerindedir (Şekil 2.5.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,90x2,90 m. ölçülerindedir. Doğu ve batı yönünde 0,15 m. dışa taşırılmıştır (Resim 2.5.3.). 0,54x1,90 m. ölçülerinde sepet kulpu kemerli bir açıklığı bulunmaktadır. Bu açıklık, 0,43 m. yerden yukarıda başlamaktadır. Giriş bölümünün ön yüzünü dışta çevreleyen geometrik bir bordür bulunmaktadır. Kabartma olarak yapılan bordürde; zikzak yapan iki çizgi ve bu iki çizgi arasında zikzak yapan bir başka zikzaklı çizgi görülmektedir. Bu bordürün her iki yanını dış bükey profil sınırlamaktadır. Kemerli açıklığın üzerinde 0,54x0,09 m ölçülerinde dikdörtgen kitabelik bölümü vardır. Fakat bu bölüm

¹⁵¹ Özbek ve Arslan, s. 115.

¹⁵² Özbek ve Arslan, s. 115.

günümüzde boştur. Girişin üzerinde üçgen alınlık vardır. Üçgen alınlığın üst bölümü, yarım daire formu ufak dandanlarla hareketlendirilmiştir (Resim 2.5.4.).

II. Yan Aynalıklar: 1,07x0,93x1,42 m. ölçülerindeki yan aynalıklar, üçgen formudur. Kabartma olarak en dışta dış bükey bir profil ile çevrelenmiştir. İçte zikzaklı bir bordür, en içte ise iç bükey bir profille sonlanmaktadır.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü, 1,30x0,54 m. ölçülerindedir. Dilimli kemerli üç nişten oluşmaktadır. Bu nişler, en dışta dış bükey profil ile çevrelenmektedir. Ölçüleri birbirinden farklı olan nişlerin kuzey istikametteki giriş cephesine yakın olan niş, en büyükleridir (Resim 2.5.5.).

IV. Korkuluk: 37°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü de aynalık bölümüyle aynı tarzda süslemelidir. Kabartmalı olarak en dışta dış bükey profil, içte zikzaklı bordür, en içte iç bükey profil olarak ikinci basamak hizasında başlar, merdiven boyunca uzanır. 0,08 m. genişliğinde küpeştelere sahiptir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Sivri kemerli 0,50x1,55 m. ölçülerinde bir açıklık vardır. Bu kemerin çevresini yerden 0,12 m. yükseklikte kabartma olarak başlayan zikzaklı bordür çevrelemektedir. Ayrıca geçit bölümünde, zeminden başlayarak köşk bölümünün üstüne kadar yükselen, buradan da kuzeye doğru yönelip tavanı saran bir süsleme bordürü vardır. Bu süsleme bordürü, 45°'lik bir açıyla dışa taşırılmıştır. Üzerinde kabartma olarak giriş bölümünün ön yüzünde bulunan zikzaklı süsleme kompozisyonun aynısı tekrarlanmaktadır.

VI. Köşk: Köşk bölümünün korkuluklarında, kabartma olarak 0,42x0,55 m. ölçülerinde dikdörtgen şeklinde ve kaş kemer tarzında dış bükey profil ile bir çerçeve yapılmıştır. İçerisine aynı şekilde devam eden iç bükey profil yerleştirilmiş son olarak iki tane servi motifi işlenmiştir (Resim 2.5.6.). Köşk bölümü, üç cephede de dilimli kemerli açıklık olarak yapılmıştır. Köşk bölümünün desteklerinin köşeleri pahlanmıştır. Kemerli açıklıkların üzerinde 0,40x0,05 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen pano yer almaktadır. Ortadan ikiye ayrılarak içerisine iki kartuş yerleştirilmiştir.

VII. Kasnak ve Külâh: 0,19 m. çapında, 0,20 m. uzunluğunda sekizgen bir kasnak üzerinde 0,85 m. yüksekliğinde külâh yükselmekte ve üstünde yeşil renge boyanmış bir alem görülmektedir. Kasnak ve külâh arasında yer alan bilezik üzerinde, kabartma olarak zikzaklı

süslemeler uygulanmıştır. Kasnak ve külah taş malzemeden yapılmıştır. Külahın üzerinde bulunan alem, muhtemelen metal malzemeden yapılmış olmalıdır.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne sekiz basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,22 m., basamak genişlikleri ortalama 0,24 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Kesme taş malzemeden inşa edilmiş minber, yağlı boyayla boyandığından ötürü taşın cinsi hakkında pek bilgi edinilememektedir. Kullanılan teknik olarak, taş kabartma tekniği sıklıkla görülmektedir.

Süsleme: Genel süsleme ögesi olarak zikzak motifi oldukça sık görülmektedir. Bu motif genelde minberin bölümlerini ayıran dış bordürlerde, dış bükey ve iç bükey profillerle beraber olarak kullanılmıştır. Köşk bölümü korkuluğunda, bir çift servi motifi dikkati çekmektedir.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmamıştır. Minberin orijinal olmasından ötürü, caminin yapım tarihi olan 1454 yılında cami ile beraber inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir¹⁵³.

Caminin minberi, kubbe içi boyanırken yağlı boya ile boyanmıştır. Yağlı boya minbere mermer gibi gözükmelerini sağlamıştır. Ama maalesef daha önceden de boyanmış olan minberde kazınmadan yapılan boya kat kat olarak kalınlaşmasını sağlamaktadır. Bu da üzerindeki motiflerin plastik etkisinin kaybolmasına yol açmaktadır. Son günlerde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yaptığı restorasyon çalışmaları kapsamında böyle boyalar kazınarak özgün haline getirilmektedir. Bu minberin de önümüzdeki günlerde böyle bir restorasyon geçirmesi muhtemeldir.

¹⁵³ Özbek ve Arslan, s. 115.

2.6. BÜYÜK BÜRÜNGÜZ DANIŞ ALİ BEY CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 6

Şekil: 2.6.1.- 2.6.4.

Resim: 2.6.1.- 2.6.10.

İnceleme Tarihi: 03.06.2010

Yapının Tanıtımı: Caminin tamamında kesme taş kullanılmıştır. Üzeri tonozla örtülü çeşitli dönemlerde yapılmış dört bölümden oluşmaktadır. İlk olarak doğu taraftaki dikdörtgen mekanlı yazlık mescit, H.988-990 (M.1580-1582)yılında yapılmıştır. Yazlık mescidin batısındaki türbe ve kışlık mescit ise H.996(M.1587) yılında yazlık mescide eklenmiştir. Bu yapıların kuzey cephesine H.1151(M.1738) yılında mutfak eklenmiştir. Mutfak ile kışlık mescid kısmının batı duvarı arasında kalan bölüm ikisi kuzey, diğer ikisi de batı cephede olmak üzere dört sivri kemere sahip bir giriş mekanına dönüştürülmüştür¹⁵⁴.

Tarih: Caminin minberinin bulunduğu mekan, H.988-990 (M.1580-1582)yılında yapılmıştır¹⁵⁵.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 1.00 m. batısında kıble duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve asimetriktir. Süsleme bakımından zengin sayılır. Minber yerden 0,13 m. yükseklikte, 3,58x0,98 m. ölçülerinde bir kaide üzerinde yükselmektedir. Üzeri beyaz ve yeşil renkli yağlı boya ile boyanmıştır. Yazı bordürlerinde yazılar altın yaldızla, arka plan kırmızıyla boyanmıştır (Resim 2.6.1.).

Boyutu: 3,58x4,75x0,86 m. ölçülerindedir (Şekil 2.6.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,86x2,17 m. ölçülerindedir. Doğu ve batı yönünde 0,03 m. dışa taşırılmıştır. 0,52x1,35 m. ölçülerinde basık kemerli bir açıklığı bulunmaktadır. Kemerli açıklığın üzerinde, kitabe ve taşlık bölümleri vardır (Resim 2.6.2.). Giriş bölümünün ön yüzünü, dışta dış bükey, içte iç bükey olarak iki profil çevrelemektedir. Kemerin üzerinde

¹⁵⁴ Özbek, s. 281.

¹⁵⁵ Özbek, s.281.

taçlık bölümünün içinde, dikdörtgen panoda girift olarak yazılmış kitabe bulunur. Bu kitabede Kelime-i Tevhid yazılıdır.

لا اله الا الله محمد رسول الله

Girişin üzerindeki taçlık bölümü ise, yuvarlak dilimlerle yükselmekte ve lale motifi ile nihayetlenmektedir. Lale motifinin hemen altında, ok ucu şeklinde motif bulunmaktadır (Resim 2.6.3.).

II. Yan Aynalıklar: Yan aynalık bölümü, 0,92x0,79x1,21 m. ölçülerinde bir büyük dik üçgenden ve altında her iki cephesinde de farklı düzenlemede yapılmış geometrik bordürlerden oluşmaktadır. Batı tarafta, dik üçgenin altında 0,22x0,22 m. ölçülerinde iki kare, iki karenin arasında 0,64x0,22 m. ölçülerinde bir yatay dikdörtgen ve 0,23x0,20x0,31 m. ölçülerinde küçük dik üçgen bulunmaktadır. Mihrap tarafında ise 1,16x0,22 m. ölçülerinde bir yatay dikdörtgen ve 0,23x0,20x0,31 m. ölçülerinde küçük dik üçgen bulunmaktadır. Büyük dik üçgen simetrik olarak kat kat iç bükey ve dış bükey profillerle oluşturulmuştur.

Batı tarafta, üçgen bordürün altında, güneyden kuzey istikamete doğru ilk karenin içerisinde çarkıfelek motifi bulunmaktadır (Resim 2.6.4.). Sonra gelen dikdörtgenin içerisi boş bırakılmıştır. İkinci karenin içerisi yatay, dikey ve diyagonal olarak taranarak süsleme yapılmıştır (Resim 2.6.5.). Son olarak üçgen bordürün içerisi, dış ve iç bükey profillerle kat kat olarak sıralanmıştır.

Mihrap tarafında ise dikdörtgen bordürün merkezinde kat kat iki daire bulunmaktadır. Daire kare içerisine alınmış ve daire dışında kalan yerler yatay, dikey ve diyagonal olarak taranmıştır. Taralı karenin her iki yanında ikişer yapraklı üçer tane sümbül çiçeği çıkmaktadır. Tüm bu süslemeler dışta önce bir dikdörtgen içerisine, daha sonra kartuş içerisine alınmıştır (Şekil 2.6.2.). Kartuşun her iki yanına ise iki farklı gülbezek motifi yerleştirilmiştir (Resim 2.6.6.). Diğer üçgen bordür batıdaki ile aynı tarzda kat kat olarak yapılmıştır.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü 1,54x0,54 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen bir bordürden ve 0,56x0,48x0,74 m. ölçülerinde dik üçgenden oluşmaktadır. Dikdörtgen bordür dış bükey profil ile 0,43x0,40 m. ölçülerinde üç tane kareye yakın dikdörtgene ayrılmıştır. Karelerin içerisine aynı büyüklükte dilimli kemerli üç niş yerleştirilmiştir. Dik üçgen ise yan aynalıkta yer alan büyük üçgenle aynı tarzda kat kat profillerle yapılmıştır.

IV. Korkuluk: 41⁰'lik açıyla uzanan korkuluk boyunca yamuk dikdörtgen şeklinde bordür uzanmaktadır. Dışta dış bükey profil içte iç bükey profil kullanılarak çerçeve yapılmıştır. İçerisi süslemesiz olarak bırakılmıştır. Korkulukla giriş bölümü arasında köşebentler vardır. Buraya ok ucu motifi işlenmiştir. Batı taraftaki dilimli olarak yapılmışken, doğu taraftaki düz olarak yapılmıştır (Resim 2.6.7.). Korkuluğun küpeşterleri 0,09 m. genişliğindedir. Hafif dışa taşırılmıştır.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Basık kemerli, 0,60x1,43 m. ölçülerinde açıklığı bulunmaktadır. Bu kemerin üzeri batı tarafta sade bırakılmış, mihrap tarafında ise sonradan boya ile boyanıp çift renkli taş süslemesi verilmek istenmiştir. Kemerli açıklığın çevresini dış bükey, iç bükey ve dış bükey olmak üzere üç profil sarmaktadır. Kible duvarı istikametinde yerden başlayıp çevresini saran bordür, kuzey istikametinde, yerden 0,06 m. yukarıda dik bir açıyla açıklığa doğru yönelmektedir. Bu bordür, mihrap tarafında kemerin üstünde, sivri kemerli olarak dolaşmaktadır (Resim 2.6.8.). Batı tarafta ise kemerden itibaren profiller sonlanmaktadır.

Geçit bölümü kemer açıklığının üstünde köşk bölümünün altında kalan ara boşlukta da süsleme vardır. Köşk bölümünün hemen altında batı tarafta kartuş içerisinde süsleme görülmektedir (Şekil 2.6.3.). Ortasında kare, içerisinde yapraklı lale motifi, iki kenarda birer adet rozet görülmektedir (Resim 2.6.9.).

Mihrap tarafında ise aynı tip kartuş içerisinde şu dua yazılıdır (Şekil 2.6.4.).

بو منبر بينا ايدنا رحمتله حمد بن دعا

Meali: “*Bu minberi bina edene rahmetle hamd ü bin dua*¹⁵⁶”.

Bu kartuşun altında da Zülfikar kılıcı ile birlikte şu yazı kuşağı görülür (Resim 2.6.10.).

لا فتا الا علي لا سيف الا زو الفقار

Meali: “*Gençler içerisinde tek Ali, kılıçlar içerisinde tek kılıç zülfikardır*¹⁵⁷”.

VI. Köşk: Köşk bölümü korkuluğu, diğer merdiven korkuluklarından farklı olarak düzenlenmiştir. Dikdörtgenin araları parmaklık şeklinde kabartılarak yapılmıştır. Köşk

¹⁵⁶ Denктаş, “Kayseri-Büyük Bürüngüz Köyü’ndeki Türk Anıtları”, s.166.

¹⁵⁷ Denктаş, “Kayseri-Büyük Bürüngüz Köyü’ndeki Türk Anıtları”, s. 166

açıklıklarının üç cephesi de yuvarlak kemerlidir. Bu açıklığın üzeri, sonradan boya ile boyanıp çift renkli taş örgü süslemesi verilmek istenmiştir.

VII. Kasnak ve Külâh: 0,17 m. çapında, 0,22 m. uzunluğunda sekizgen bir kasnak üzerinde, 0,47 m. yüksekliğinde bir külâh yükselmektedir. Külâh alemle nihayetlenmektedir. Alem, giriş bölümünün, taçlık kısmının en üstündeki lale motifi aynısı şeklindedir. Kasnak ve külâh taş malzemedan yapılmıştır.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne on iki basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,21 m., basamak genişlikleri ortalama 0,25 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Kesme taş malzemedan inşa edilmiştir. Minber yağlı boyayla boyandığından dolayı taşın cinsi hakkında bilgi edinilmemektedir. Kullanılan teknik olarak kabartma tekniği, minberin hemen hemen her yerinde sıklıkla görülmektedir.

Süsleme: Geometrik süsleme, genelde dış bükey ve iç bükey profillerle yapılmıştır. Kare, daire, dikdörtgen gibi şekillerin etrafını sarmaktadır. Yer yer kartuşlar da kullanılmıştır. Bir başka geometrik motif, çarkıfelek motifidir. Bitkisel süslemede çeşit sınırlıdır. Lale, sümbül ve gülbezek motifleri vardır. Yazılı süslemeler, sülüs ile yazılmıştır. Fakat yazıların istifi biraz bozuktur. Giriş bölümünde ve mihrap tarafındaki geçit bölümünde iki ayrı satır olarak yazılmıştır. Ayrıca nesnel olarak süsleme ögesi de bulunmaktadır. Zülfikar kılıcı, minbere kabartma olarak işlenmiştir.

Tarihlendirme: Caminin minberi orijinal olup, minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmamıştır. Bundan ötürü cami minberinin bulunduğu mekanın yapım tarihi esas alınmıştır. H.988-990 (M.1580-1582)yılında yapılmış olduğu düşünülmektedir¹⁵⁸.

¹⁵⁸ Özbek, “Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi”, s. 281.

2.7. KURŞUNLU (AHMET PAŞA) CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 7

Şekil: 2.7.1.- 2.7.2.

Resim: 2.7.1.- 2.7.8.

İnceleme Tarihi: 03.06.2010

Yapının Tanıtımı: Mimar Sinan'ın Kayseri'de günümüze ulaşabilmiş tek eseri olan caminin asıl adı Ahmet Paşa'dır. Cami aslında imaret, han, mektep ve hamamdan oluşan külliye'nin günümüze ulaşmış tek yapısıdır. Halk arasında Kurşunlu Cami olarak bilinir. Tek mekanlı, üzeri kubbeye örtülü bir harim ve kuzey cephedeki çift son cemaat yerinden oluşmaktadır. Kubbe, köşelerdeki ayaklara oturmaktadır ve kubbeye pendentiflerle geçilmektedir. Caminin son cemaat yeri, çift revaklıdır. Kuzey batı köşede, tek şerefeli minaresi bulunmaktadır. Caminin avlu duvarları sonradan yapılmıştır¹⁵⁹.

Tarih: H.981/M.1573¹⁶⁰.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihraba ve kıble duvarına bitişik olarak yerleştirilmiştir.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve simetrik. Süsleme bakımından sadedir. Minber yerden 0,15 m. yükseklikte, 4,15x1,22 m. ölçülerinde bir kaide üzerinde yükselmektedir. Çatlayan kırılan parçaların araları, dolgu malzemesiyle doldurularak restore edilmiştir (Resim 2.7.1.,2.7.2.).

Boyutu: 3,83x7,54x0,90 m. ölçülerindedir (Şekil 2.7.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,90x2,48 m. ölçülerindedir. Doğu ve batı yönünde 0,05 m. dışa taşırılmıştır. Zeminden 0,18 m. yükseklikten başlayan, 0,56x1,63 m. ölçülerinde basık kemerli bir açıklığa sahiptir. Bu açıklığın ve dikdörtgen giriş bölümünün çevresini dışta büyük, içte küçük iki dış bükey profil sarmaktadır. Giriş bölümünün üstünde sonradan yapıldığı düşünülen lale motifli taçlık bölümü vardır (Şekil 2.7.2.). Bu taçlık bölümünün içerisinde Kelime-i Tevhid yazılıdır (Resim 2.7.3.).

¹⁵⁹ Özbek ve Arslan, s.128.

¹⁶⁰ Özbek ve Arslan, s.128.

II. Yan Aynahklar: 1,98x1,66x2,58 m. ölçülerindeki üçgen formlu yan aynahklar, oldukça sade tutulmuştur. Dış hatlarını diğer bölümler belirlemiştir. İçerisine de dış bükey profillerle dik üçgen çerçeve yapılmıştır.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü, 0,48x0,53 m. ölçülerinde dört dikdörtgen bordür ve 0,63x0,53x0,82 m. ölçülerinde bir dik üçgenden oluşmaktadır. Dikdörtgenin kenarları dış bükey profil ile çerçeve içine alınmıştır. İçerisinde dilimli kemerli niş bulunmaktadır. Bunların da kenarları kare şeklinde dış bükey profil ile kaplanmıştır. Üçgen de ise kat kat olarak dış bükey ve iç bükey profillerle süsleme yapılmıştır.

IV. Korkuluk: 40°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, dört parça blok mermerden oluşmaktadır. Bu bölümü belirtmek için içerisinden aynı açıyla uzanan yamuk dikdörtgen şeklinde bordür, korkuluk boyunca uzanmaktadır. Dışta dış bükey profil, içte iç bükey profil kullanılarak çerçeve yapılmıştır. İçi süslemesizdir. Korkuluk ile giriş bölümü arasına köşebentler yapılmıştır. Dilimli olarak yapılmış köşebentlerin üzerinde süsleme yoktur (Resim 2.7.4.). Korkuluğun 0,08 m. genişliğinde küpeşterleri vardır.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümü, dış bükey çift sıra profiller ile iki dikdörtgene ayrılmıştır. Zeminden başlayıp köşk korkuluğuna kadar uzanmaktadır. Altta 0,68x1,77 m. ölçülerindeki dikdörtgen, altta 0,58x1,17 m. ölçülerinde, basık kemerli bir açıklığı sarmakta; üstte ise sivri kemerli sağır nişi oluşturmaktadır (Resim 2.7.5.). Üstteki kemerin uç noktası hizasında dikdörtgen nihayetlenmektedir. Üstteki 0,68x1,07 m. ölçülerindeki dikdörtgende ise sadece Bursa kemerli sağır niş yapılmıştır ve yine aynı şekilde kemerin üzerinde dikdörtgen şekilli olarak nihayetlenmiştir (Resim 2.7.6.).

Ayrıca geçit bölümünde zeminden başlayarak köşk bölümünün açıklığının üzerine kadar ulaşp, oradan köşk bölümünü dolaşarak tekrar zemine kadar inen geometrik bordür uzanmaktadır. Bu geometrik bordürde, iki ayrı zikzak yapan çizgilerin arasına, yatay çizgilerin atılmasıyla süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur (Resim 2.7.7.).

VI. Köşk: Köşk bölümünün korkuluğu, ayrı olarak belirtilmemiştir. Adeta geçit bölümünün bir parçası konumundadır. Korkuluğun üstünde kemerli açıklık vardır. Üç cephenin de kemeri dilimli olarak yapılmıştır. Köşk bölümü desteklerinin kenarları, pahlanmıştır.

VII. Kasnak ve K lah: 0,37 m.  apında, 0,34 m. uzunluğunda sekizgen bir kasnak üzerinde, 2,53 m. yüksekliğinde oldukça uzun tutulmuş k lah yükselmektedir. Kasnak ve k lah arasında silmeler kullanılmıştır. K lahın üzerinde alem yer almaktadır. K lah ye ile, alem altın sarısına boyanmıştır (Resim 2.7.8.).

VIII. Basamaklar: K  k bölümüne on basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,28 m., basamak genişlikleri ortalama 0,30 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Beyaz mermerden inşa edilmiştir. Kabartma tekniğinde süslemeler yapılmıştır. Minberin bölümlerini belirtmek için dış konturlara yer verilmiştir.

Süsleme: Süsleme olarak sade bir minberdir. Genel olarak geometrik süslemeler ile kar ıla maktayız. Bitkisel ve yazılı süsleme de bulunmaktadır. Geometrik süsleme, en çok minberin bölümlerini belirtmek için kat kat profillerle yapılmıştır. Geçit bölümünde farklı şekilde kemer formları görülmektedir. Zikzak motifi geçit ve k  k bölümlerinde vardır. Bitkisel süsleme olarak sadece lale motifi bulunmaktadır. Yazılı süsleme ise giriş bölümünün ta lık kısmında sülüs yazı ile yazılmış olarak kar ıma çıkmaktadır.

Tarihlendirme: Caminin minberi mihrapla aynı malzemedendir ve orijinal olarak günümüze ulaşmıştır. Minberde herhangi bir tarih veya usta adı yoktur. Bundan ötürü cami minberinin, caminin yapım yılı olan H.981 (M.1573) tarihinde yapılmış olduğu d   n lmektedir¹⁶¹.

¹⁶¹  zbek ve Arslan, s. 128.

2.8. İNCESU MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 8

Şekil: 2.8.1.

Resim: 2.8.1.- 2.8.7.

İnceleme Tarihi: 10.06.2009

Yapının Tanıtımı: Külliye olarak İncesu Deresi yanında az engebeli bir alan üzerine inşa edilmiştir. Kervansaray, arasta, cami, medrese, sıbyan mektebi, dükkanlar ve hamam yapılarından oluşmaktadır. Külliye, esas olarak iki büyük avlu etrafında şekillenmiş olup, kimi yapılar günümüze ulaşmamıştır. Cami; ikinci avlunun merkezinde yer almaktadır. Cami, kare mekandır. Tek mekanın üzeri kubbeye örtülüdür. Geçiş ögesi olarak tromp kullanılmıştır. Üç bölümlü son cemaat yeri vardır. Tek şerefeli minaresi, harimin kuzeybatı köşesindedir. Harim mekanını örten kubbe sekizgen bir kasnak üzerine oturmaktadır. Kubbe kasnağının yatay ve dikey eksenlerine birer yuvarlak kemerli pencere açılmıştır. Caminin doğu ve batı cephelerinin alt kısmında dikdörtgen boyutlu üçer pencere bulunmaktadır. Caminin kuzey ve güney cephelerinde alt kısımlarda ikişer, üst kısımda ise üçer pencere yer almaktadır. Harimin kuzeyindeki son cemaat yerinin üzeri farklı çaplarda ve pandantifle geçilmiş üç kubbe ile örtülmüştür. Ortadaki kubbe yanlardakinden daha küçük düzenlenmiştir¹⁶².

Tarih: Kitabesinde H.1081 (M.1670) tarihinde Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir¹⁶³.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın 0,50 m. batısında kıble duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve simetrik. Süsleme bakımından sadedir. Minber yerden 0,10 m. yükseklikte 5,00x1,35 m. ölçülerinde bir kaide üzerinde yükselmektedir. Minbere sonradan ek olarak kaidenin üzerinden başlayarak 0,90 m. yükseklikte ahşap lambri ile kaplama yapılmıştır (Resim 2.8.1.,2.8.2.).

Boyutu: 4,50x6,72x1,10 m. ölçülerindedir (Şekil 2.8.1.).

¹⁶² Denктаş, “İncesu’daki Türk Devri Anıtları”, s. 74-75.

¹⁶³ Denктаş, “İncesu’daki Türk Devri Anıtları”, s. 74.

Elemanlar:

I. Giriş: 1,10x2,90 m. ölçülerindeki giriş bölümü, 0,62x2,10 m. ölçülerinde sepet kulpu kemerli açıklık ve sade sövelerin üzerinde yükselen üçgen biçimli taçlık bölümünden oluşmaktadır (Resim 2.8.3.). Taçlık bölümü, üzerinde iki kenarda iki yarım palmet, aralarda lotus ve en tepe noktasında tekrar palmet motifi kullanılarak nihayetlenmektedir (Resim 2.8.4.).

II. Yan Aynalıklar: Genelde üçgen olarak görülen yan aynalıklar, minberin taştan süslemesiz olarak yapılmasından ötürü görülmemektedir.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümünde, 0,40x0,48 m. ölçülerinde üç adet dilimli kemerli niş bulunmaktadır (Resim 2.8.5.). Günümüzde bu bölüm, ahşap lambri ile kapatılmıştır. Nişler üçgen şeklinde kemerli olarak verilmiştir (Resim 2.8.6.).

IV. Korkuluk: 45°'lik açıyla uzanan korkuluk bölümü, büyük blok taşlarla belirtmeye çalışılmıştır. 0,10 m. genişliğinde küpeşteleri vardır.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümü, sadece 0,67x2,15 m. ölçülerinde sivri kemerli açıklıktan ibarettir.

VI. Köşk: Köşk bölümünün zemini kuzey istikamete doğru büyütülerek, genişletilmek istenmiştir. Köşk bölümünün doğu ve batı cephesinde sivri kemer, kuzey cephesinde ise giriş cephesindeki gibi sepet kulpu kemer görülmektedir (Resim 2.8.7.).

VII. Kasnak ve Külâh: 0,30 m. çapında, 0,65 m. uzunluğundaki sekizgen bir kasnak üzerinde, 1,05 m. yüksekliğindeki külâh yükselmektedir. Külâh, taştan yapılmış alemlerle nihayetlenmektedir.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne on basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,29 m., basamak genişlikleri ortalama 0,30 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Kesme taş malzemeden yapılmıştır. Oyma tekniği, sadece üçgen biçimli taçlık kısmında görülmektedir.

Süsleme: Minberdeki tek süs ögesiyle taçlık kısmında karşılaşmaktayız. Palmet, lotus motifleri bir arada kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapıyla birlikte yaptırıldığı düşünülen minber, caminin yapım tarihi olan H.1081 (M.1670) yılında yaptırılmış olmalıdır¹⁶⁴.

¹⁶⁴ Denktaş, “İncesu’daki Türk Devri Anıtları”, s.74.

2.9. MOLU KÖYÜ CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 9

Şekil: 2.9.1.- 2.9.7.

Resim: 2.9.1.- 2.9.10.

İnceleme Tarihi: 18.05.2010

Yapının Tanıtımı: Köy yolunun güneyinde, yol seviyesinin altında kalan caminin avlusuna, batı yöndeki merdivenlerle inilmektedir. Cami kare planlı, düz tavanlı son cemaat mahalli olan, tek kubbe ile örtülüdür. Kuzeybatı köşesinde, minaresi olan klasik Osmanlı şemasındadır. Kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Küp mekanın üzerinde, altıgen bir kasnağın üzerine kubbe oturmaktadır. Kubbe kurşun ile kaplanmıştır. Batı cephesinde simetrik olarak yapılmış iki alt penceresi bulunmaktadır. Dikdörtgen şeklindeki pencereler, beyaz taştan yapılmıştır. Sivri kemerli alınlığa sahiptir¹⁶⁵.

Tarih: Cami H. 1125 (M. 1713) tarihlidir¹⁶⁶.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 0.20 m. batısında, kible duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve simetriktir. Süsleme bakımından zengindir. Minber, yerden 0,05 m. yükseklikte, 3,95x1,04 m. ölçülerinde bir kaide üzerinde yükselmektedir. Üzerindeki kalem işi süslemeler maalesef yok olmaya yüz tutmuştur. Renk olarak kırmızı, mavi, gri ve beyaz renkler kullanılmıştır (Resim 2.9.1.,2.9.2.).

Boyutu: 3,61x6,73x1,04 m. ölçülerindedir (Şekil 2.9.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 1,04x2,95 m. ölçülerindedir. Doğu ve batı yönünde 0,15 m. dışa taşırılmıştır (Resim 2.9.3.). Zeminden 0,24 m. yükseklikten başlayan, 0,60x2,18 m. ölçülerinde yuvarlak kemerli bir açıklığı bulunmaktadır. Bu açıklığın kenarlarını kalem işi süsleme ile iki farklı bitkisel süslemeli bordür çevrelemektedir. İçteki bordürde iki farklı stilize çiçek motifi birbirini takip eder bir şekilde yukarıya doğru yükselir bir şekildedir. Dıştaki bordürde ise “S” şeklindeki motifler, birbirini takip eder bir şekilde sıralanmıştır. Bu

¹⁶⁵ Özbek ve Arslan, s. 205.

¹⁶⁶ Özbek ve Arslan, s. 205.

süsleme oldukça tahrip olmuştur. Yan sövelerde de kalem işi süsleme ile tezyinat yapılmıştır. Kat kat ve iç içe geçmiş yamuk altıgen yan söve boyunca uzanmaktadır. En içteki altıgenin altında ve üstündeki yatay çizgide birbirine zıt iki yarım lale motifi görülmektedir (Şekil 2.9.2.). Bu süsleme kompozisyonu aynı zamanda giriş bölümünün arka yüzünde de görülmektedir (Resim 2.9.4.).

Kemerin üzerinde yer alan taçlık bölümü silmelerle dışa taşırılmıştır. En alt silmede süsleme yapılmıştır. Birbirini takip eden “S” şeklinde motifler kullanılmıştır. Silmelerin üzerinde palmet tarzında dendanlar vardır. Bu dendanların içerisine kalem işi süsleme ile sapları birbirine bağlı lale motifi işlenmiştir. Dendanların bazıları kırılmıştır (Resim 2.9.5.).

II. Yan Aynalıklar: Yan aynalık bölümü, 1,78x1,44x2,29 m. ölçülerinde kat kat olarak yapılmış bir büyük dik üçgenden ve bu üçgenin üç kenarında uzanan kalem işi süslemeli bordürlerden ibarettir. Üçgenin merkezinde 0,28 m. çapında dairesel bir göbek kompozisyonu vardır. Göbeğin içerisi kat kat dairelerden oluşmaktadır. Merkezde 0,03 m. çapında kabara şeklinde dışa taşırılmış kırmızı renge boyanmış bir daireden sonra, 0,06 m. çapında mavi renge boyanmış bir başka daire gelmektedir. Daha sonra 0,22 m. çapında kırmızı fonlu bitkisel süslemeli bordür gelmektedir. Bu bordürde dairenin aşağısına, yukarısına, sağına ve soluna gülçeler yerleştirilmiştir. Bu gülçelerin arasına, dallarla uzanan hançer yaprakları ve stilize çiçekler yerleştirilmiştir. Son olarak da 0,28 m. çapında mavi fonlu daire içerisinde, sapları birbirine bağlı iki stilize çiçeğin dolaşması ile süslenmiştir (Şekil 2.9.3.).

Merkezdeki daire dik üçgen arasına alınmıştır. Üçgenin içi ile merkezdeki göbeğin dışı arasında kalan boşluklar da yine kalem işi süslemeyle kırmızı fonlu olarak stilize çiçekler ve hançer yaprakları ile doldurulmuştur. Bordür oldukça tahrip olmuştur. Bu alanın etrafını dört ayrı bordür sarmaktadır. İlk bordür gri fonlu, ikinci bordür ise kırmızı fonludur. İçlerinde aynı tarzda sapları birbirine bağlı iki farklı stilize çiçek motifleri tekrar ederek uzanmaktadır. Üçüncü bordür, süslemesiz olarak beyaz renge boyalı; dördüncü bordür ise yine süslemesiz olarak gri renge boyanmıştır.

Dik üçgenin dışını kuşatan bordür de kalem işi süsleme ile kırmızı fonlu zemin üzerine süsleme yapılmıştır. İki ayrı dal arasında lale, papatya, hançer yaprağı ve stilize çiçek motifleri görülmektedir. Yine bu bordür de oldukça tahrip olmuştur (Resim 2.9.6.).

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü, dört sağır nişten oluşmaktadır. 2,00x0,58 m. ölçülerinde dikdörtgen bir bordür içerisine alınmıştır. 0,35x0,45 m ölçülerindeki nişler aynı büyüklüktedir. Dilimli kemerli olarak yapılmışlardır. Dikdörtgen ile nişlerin arasındaki yerler kalem işi ile süslenmiştir. Fakat günümüze ulaşamamıştır. Bu dikdörtgenin güney ve kuzey istikametinde iki çiçek dizisi, zeminden başlayarak korkuluklara kadar uzanmakta ve korkuluğu sarmaktadır (Resim 2.9.7.).

IV. Korkuluk: 39°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümünü belirtmek için yamuk dikdörtgen şeklinde bordür korkuluk boyunca uzanmaktadır. İç içe dört yamuk dikdörtgenden oluşmaktadır. En içte dört sıra sekizgen, yan yana ve alt alta verilerek uzanmaktadır. Sekizgenler bir koyu kırmızı, bir açık kırmızı verilerek kontrast etkisi sağlanmıştır. Sekizgenlerin arasında kalan kare alan, beyaz olarak bırakılmıştır. Yamuk dikdörtgenin bir dışında, yine sapları birbirine bağlı iki ayrı stilize çiçek motifi birbirini takip ederek devam etmektedir (Şekil 2.9.4.). Arka fondaki gri çiçekler kırmızı, yapraklara beyaz renkte verilmiştir. Bir sonraki dıştaki bordür, oldukça silik durumda olduğundan dolayı tanımlama yapılamamaktadır. En dıştaki bordürde ise tekrarlayarak ilerleyen iki ayrı stilize çiçek süslemeli bordür, süpürgelik bölümünün zemininden başlayıp korkuluğun üst noktasını sarmakta ve tekrardan süpürgelik bölümüne kadar inip sonlanmaktadır (Resim 2.9.8.). Korkuluğun 0,09 m. genişliğinde küpeşeleri vardır.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümünün 0,61x1,90 m. ölçülerinde sivri kemerli açıklığı bulunmaktadır. Bu açıklık günümüzde ahşap parçalar kullanılarak vitrine dönüştürülmüştür. Açıklık, dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmıştır. Kemerin kenarlarında kalan boşluk, stilize çiçekler ile doldurulmuştur (Şekil 2.9.5.). Dikdörtgenin çevresinde iki ayrı bordür vardır. İçtekinde, gri zemin üzerine kırmızı tonlu iki ayrı stilize çiçekten oluşan kompozisyon tekrar ederek devam etmektedir. Dıştaki bordürde ise zemin kırmızıdır. Burada da iki ayrı stilize çiçek motifi kullanılmıştır. Fakat içteki bordürdeki çiçeklerden farklıdır. Çiçekler gri tonlu olarak verilmiştir.

Geçit bölümü ile yan aynalık arasındaki yerde, bu minberdeki süslemelerden farklı tarzda bir geometrik süsleme görülmektedir. Yukarıya doğru uzanan ikişer sıra karenin aralarına diyagonal çizgiler atılarak kompozisyon oluşturulmuştur (Şekil 2.9.6.). Bir sıra gri-beyaz, bir sıra kırmızı-beyaz olarak kullanılan renkler, çapraz olarak kaydırılarak kullanılmıştır (Resim 2.9.9.).

VI. Köşk: Köşk bölümünün destekleri, köşk bölümünün zemine kadar inmekte ve diğer korkulukla köşk korkuluğunu ayırmaktadır. Üzerinde birbirine zıt iki helezon dal arasından doğru olarak geçen tek dal vardır. Helezonun genişlediği yerlere ufak lale motifi yerleştirilmiştir. Bu motif, köşk korkuluğunun zemininde başlamakta, açıklığın etrafını sararak tekrar köşk korkuluğunun zemininde sonlanmaktadır.

Köşk korkuluğunun bulunduğu kare zemine kalem işi süsleme ile ortada kemer yapılmıştır. Kemerin sivri ucundan aşağı istikamete doğru ufak laleli iki helezon çizgisi inmektedir. Kemerin kenarlarında kalan boşluklarda ise alt sırada tek bir saptan çıkarak uzayan üç lale çiçeği yerleştirilmiştir. Üstte ise tek saptan çıkarak uzayan dört sümbül çiçeği verilmiş, aynı saptan devam ederek tek lale çiçeği ile nihayetlenmiştir. Bu motif kemerin her iki yanında simetrik olarak verilmeye çalışılmıştır (Şekil 2.9.7.).

Köşk bölümünün üç cephesinin de kemer açıklıkları dilimli kemerli olarak yapılmıştır. Kuzey cephesinde bu dilimli kemerli açıklığın kenarlarına, aynı tarzda köşebentler yerleştirilmiştir (Resim 2.9.10.).

VII. Kasnak ve Külâh: Caminin orijinal malzemesi ile uyuşmayan, sonradan yapılma ahşap bir külâhı vardır. Kasnaksız olan 0,25 m. çapındaki, 2,13 m. yüksekliğindeki sekizgen konik külâh, direk köşk bölümünün üstüne oturulmuştur. Üzerinde pirinç malzemedan yapılmış alemler bulunmaktadır.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne on basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,21 m., basamak genişlikleri ortalama 0,25 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Kesme taş malzemedan inşa edilmiş olan minberin tüm yüzeyi sıvanarak kalem işi süsleme ile doldurulmuştur. Bundan dolayı taşın cinsi hakkında bilgi edinilmemektedir.

Süsleme: Oldukça yoğun bir süsleme programı uygulanmıştır. İki tarz süsleme görülmektedir. Geometrik süsleme korkulukta, en içteki yamuk dikdörtgen panoda altıgenler şeklinde görülmektedir. Geçit bölümü ile yan aynalık bölümü arasındaki yerde de kareler şeklinde görülmektedir. Ayrıca köşk bölümü desteklerinde, helezon şekilli süslemelerde görülmektedir.

Ağırlıklı olarak bitkisel süsleme görüldüğü bir minberdir. Bitkisel süsleme olarak lale, sümbül, papatya, gülçe, stilize çiçekler ve hançer yaprağı gibi motifler sıklıkla kullanılmıştır. Genelde bordür olarak verilmiştir. İki farklı çiçek tekrar ederek uzanmaktadır.

Kullanılan renkler kırmızı, mavi, gri, beyaz ve siyahtır. Motiflerin dış konturları siyah ile çizilmiştir. Motiflerin içleri ise yerine göre kırmızı, gri veya beyaz olmuştur. Mavi sadece yan aynalık göbeğinin dış çemberinde zemin rengi olarak kullanılmıştır. Kırmızı, açık ve koyu olmak üzere iki ton olarak kullanılmıştır. Zemin renkleri yerine göre kırmızı, yerine göre gri, yerine göre de beyaz olmuştur.

Bu kadar süslü bir minber olmasına rağmen, yazılı süsleme minberin hiçbir yerinde görülmemektedir.

Tarihlendirme: Caminin minberi orijinal olup, minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmamıştır. Bundan dolayı caminin yapım tarihi olan H. 1125 (M. 1713) tarihinde, minberinde yapıldığını söylemek mümkündür¹⁶⁷.

¹⁶⁷ Özbek ve Arslan, s. 205.

2.10. HASINLI CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 10

Şekil: 2.10.1.- 2.10.9.

Resim: 2.10.1.- 2.10.8.

İnceleme Tarihi: 05.04.2010

Yapının Tanıtımı: Kare planlı iç mekan ve ona bağlı enine dikdörtgen son cemaat mahallinden oluşmaktadır. Kesme taş duvarlarla çevrili caminin üzeri, direkli kiremit çatılıdır. Yüksek olan tavanı, dört adet yuvarlak ağaç sütun desteklemektedir. Caminin tavanı yüksek olduğu için pencerelerde yükseğe açılmıştır. Bu yüksek pencereler, kuzey ve güney duvarında üçer, doğu ve batı duvarlarında ise ikişer tanedir. Yalnız kuzeydeki giriş penceresinde, altta iki pencere mevcuttur¹⁶⁸.

Tarih: Cami H. 1126 (M. 1714) tarihlidir¹⁶⁹.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 4.00 m. batısında, caminin kıble duvarına ve batı duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Tamamen kesme taştan yapılmıştır. İki cephelidir. Süsleme bakımından zengin sayılır. Minber, yerden 0,10 m. yükseklikte, 3,38x0,78 m. ölçülerinde bir kaide üzerinde yükselmektedir. Süsleme olarak yarım bırakılmıştır (Resim 2.10.1.,2.10.2.).

Boyutu: 3,38x5,90x0,78 m. ölçülerindedir (Şekil 2.10.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,78x2,70 m. ölçülerindedir. Zeminden 0,16 m. yükseklikte 0,50x1,53 m. ölçülerinde sepet kulpu kemerli bir açıklığı bulunmaktadır (Resim 2.10.3.). Bu açıklığın kenarları, iki kat dış bükey profil ile dikdörtgen içerisine alınmıştır. Dış bükey profilli dikdörtgen ile açıklığın kemeri üstündeki alanda, iki pano halinde süsleme vardır. Alt taraftaki süsleme panosunda, yüzeysel oyma tekniğinde, rozet içerisinde çarkıfelek ve sekiz kollu yıldız motifi görülmektedir. Rozetlerin üzerindeki 0,46x0,10 m. ölçülerindeki dikdörtgen panonun içerisine iki kartuş yerleştirilmiştir. Bu kartuşların içerisi, balıksırtı motifi ile

¹⁶⁸ Özkeçeci, s. 96.

¹⁶⁹ Özkeçeci, s. 96.

işlenmiştir. Merkezinde ise altıgen bir boşluk bırakılıp bu boşluğa da altı kollu yıldız yerleştirilmiştir. İki kartuşun içerisindeki altı kollu yıldız motifi farklıdır (Şekil 2.10.2.).

Kemerin üzerinde dış bükey profillerle yapılan 0,60x0,19 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen kitabelik bölümü bulunmaktadır. Üç kat olarak yapılan dikdörtgenlerin kenarlarına birer servi motifi işlenmiştir. Dikdörtgenin içerisinde ise Kelime-i Tevhid yazılmıştır.

لااله الاالله محمد رسول الله

Giriş bölümünün üzerinde, dilimli kemer tarzında lale çiçeği motifi ile nihayetlenen taçlık kısmı bulunmaktadır. Merkezinde rozet, içerisinde çarkıfelek motifi vardır (Şekil 2.10.3.). Bu rozetin iki kenarında simetrik olarak vazodan çıkan lale ve karanfil çiçeği motifleri bir arada verilmiştir (Resim 2.10.4.).

Giriş bölümünün açıklığını kapatmak için sonradan oldukça çirkin bir görüntüsü olan ahşap kapı yapılmıştır. Giriş açıklığının hepsini kapatmayan bu kapının neden yapıldığını kestirmek mümkün değildir.

II. Yan Aynalıklar: 1,57x1,32x2,06 m. ölçülerindeki yan aynalık üçgeninin merkezinde 0,32 m. çapında dairesel bir göbek kompozisyonu vardır. Göbeğin içerisi, yüzeysel oyma tekniğinde büyük bir gülçe ile süslenmiştir. Gülçenin ortasında kabara şeklinde dışa taşırılmış bir papatya çiçeği motifi bulunmaktadır (Şekil 2.10.4.). Gülçenin çevresini, biri küçük, diğeri büyük iki zikzaklı bordür sarmaktadır (Resim 2.10.5.).

Dik üçgenin içi ile merkezdeki göbeğin dışı arasında kalan boşluklardan, bu minberin süslemesinin yarım bırakıldığı anlaşılmaktadır. Dik üçgenin altından başlayarak bir ters, bir düz olarak dört sıra üçgen dizisi sıralanmıştır. Üstleri yarım bırakılmıştır. Yüzeysel oyma tekniğinde yapılan üçgenlerin içerisine kenarlardan merkeze doğru yiv açılmıştır.

Dik üçgenin kenarlarını geometrik bordür sarmaktadır. Süpürgelik ve korkuluk bölümlerinin kenarlarında da bu bordür görülmektedir. İçerisinde tek sıra olarak yamuk dikdörtgenler sıralanmış bir şekilde uzanmaktadır. Kenarları içte iç bükey, dışta dış bükey profil ile sınırlandırılmıştır.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Geçit bölümü, bir dikdörtgen bordür ve bir yamuk dikdörtgenden oluşmaktadır. 1,66x0,66 m. ölçülerinde dikdörtgen bir bordür içerisine alınmış süpürgelik bölümü, kendi içerisinde dört dikdörtgene ayrılmış ve her bir dikdörtgen içerisine

sağır niş yerleştirilmiştir. Nişlerin ölçüleri birbirinden farklıdır. Mızrak ucu kemerli olarak yapılmış nişlerin en büyüğü güneydekidir. Dikdörtgen çerçeve ile niş arasında kalan boşlukta bitkisel süsleme görülür. Kible duvarı istikametindeki iki dikdörtgenin üst kısımlarında geometrik süslemeli ikişer pano vardır. Güneyden kuzeye doğru sırasıyla 0,44x0,64 m. ölçülerindeki ilk dikdörtgen içerisinde, servi motifi şeklindeki vazodan çıkan lale çiçekleri ve tomurcukları görülmektedir. Üzerindeki geometrik panoda ise iki ayrı kartuş içerisinde iki farklı altı kollu yıldız motifi vardır (Şekil 2.10.5.). 0,35x0,64 m. ölçülerindeki ikinci dikdörtgende de aynı süsleme öğeleri tekrarlanmış, üstteki geometrik bordürde ise kartuşların içerisi yatay ve diyagonal olarak taranmıştır (Şekil 2.10.6.). 0,37x0,64 m. ölçülerindeki üçüncü dikdörtgende vazo iki kat olarak yapılmıştır. Alttaki vazo laleye, üstteki vazo ise servi ağacına benzemektedir. Lale, karanfil ve hatmi çiçeği motifleri görülmektedir (Şekil 2.10.7.). 0,47x0,64 m. ölçülerindeki son dikdörtgenin bir tarafında aynı üçüncü dikdörtgende gibi çiçekler iki katlı vazodan çıkmakta, öbür tarafında ise diğerlerinden daha büyük bir vazodan altı ayrı sap şeklinde çiçekler çıkmaktadır (Şekil 2.10.8.). Lale, karanfil, hatmi ve tomurcuk gibi çiçekler görülmektedir (Resim 2.10.6.). Yamuk dikdörtgende süsleme yapılmamıştır. Sadece kat kat dış bükey profillerle çerçeve yapılmıştır.

IV. Korkuluk: 40°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, yamuk dikdörtgen şeklinde uzanmaktadır. Kenarları içte iç bükey, dışta dış bükey profil ile sınırlandırılmıştır. İçerisinde beş sıra olarak yamuk dikdörtgenler sıralanmaktadır (Şekil 2.10.9.). Bu yamuk dikdörtgenlerin içerisinde de köşelerde iki üçgen, merkezde tek altıgen bulunmaktadır (Resim 2.10.7.). Korkuluk bölümünün 0,09 m. genişliğinde küpeştesi bulunmaktadır.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümü, oldukça sade ve basit olarak yapılmıştır. 0,50x1,33 m. ölçülerinde basık kemerli açıklığı bulunmakta ve bu açıklığın üzerinde 0,53x0,11 m. ölçülerinde iki dikdörtgen pano halinde kitabe boşluğu bulunmaktadır. Dikdörtgenlerin içerisine kartuşlar yapılmış, fakat içerisi süslemesiz olarak bırakılmıştır. Açıklık ve dikdörtgen panolar, en dışta dış bükey profil ile çevrelenmektedir. Buranın üzeri tamamıyla sade olarak bırakılmıştır (Resim 2.10.8.).

Giriş bölümüne sonradan yapılan kapının aynısı, buradaki açıklığı kapatmak için de yapılmıştır.

VI. Köşk: Köşk bölümünün korkuluğu yoktur. Bu bölümün zemini silme ile belirtilmiştir. Destekler, köşk bölümü boyunca uzanmaktadır. Bu desteklerin kenarları pahlanmış. Kemer

açıklıkları iki cephede de farklı olarak yapılmıştır. Dekoratif olarak yapılan kemerlerin arasına gergi çubuğu yerleştirilmiştir.

VII. Kasnak ve Kûlah: 0,20 m. çapında, 0,33 m. yükseklikte sekizgen bir kasnak üzerine 1,09 m. ölçülerindeki konik kûlah oturmaktadır. Üzerinde metal alem bulunmaktadır.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne dokuz basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları, ortalama 0,30 m., basamak genişlikleri ortalama 0,32 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, tamamıyla gri renkli kesme taş malzemeden yapılmıştır. Süsleme tekniği olarak yüzeysel oyma tekniği kullanılmıştır. Giriş, yan aynalık, süpürgelik ve korkuluk bölümlerinde görülmektedir.

Süsleme: Geometrik, bitkisel ve yazılı süsleme görülmektedir. Geometrik süsleme, giriş bölümünde rozetler içerisinde altı kollu yıldız ve çarkıfelek şeklinde, kartuşlar içerisinde balıksırtı motifi arasında altı köşeli yıldız olarak görülmektedir. Taçlık bölümünde de çarkıfelek motifi vardır. Yan aynalıklarda göbeğin içerisinde zikzak motifi yapılmıştır. Korkuluk bölümünde, yamuk dörtgenler içerisinde altıgenler ve üçgenler görülmektedir.

Bitkisel süsleme giriş bölümünde servi ağacı motifi, taçlık kısmında vazodan çıkan karanfil ve lale çiçeği şeklinde verilmiştir. En yoğun olarak süpürgelik bölümünde görülmektedir. Nişlerin kenarları vazodan çıkan lale, tomurcuk, karanfil ve hatmi gibi çiçekler sap ve yaprakları ile verilmiştir.

Yazılı süsleme, giriş bölümündeki pano içerisine sülüs hatla yazılmıştır. Oldukça basit olarak nakşedilmiştir.

Tarihlendirme: Caminin minberi, mihrabı ile aynı özelliktedir. Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmamıştır. Bundan dolayı caminin yapım tarihi olan H. 1126 (M. 1714) tarihinde minberinde yapıldığını söylemek mümkündür¹⁷⁰.

¹⁷⁰ Özkeçeci, s. 96.

2.11. ERKİLET NİŞANCI MEHMET PAŞA CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 11

Şekil: 2.11.1.

Resim: 2.11.1.- 2.11.5.

İnceleme Tarihi: 24.06.2010

Yapının Tanıtımı: Cami Kebir olarak da bilinen bu cami, Erkilet’li Hacı Ali Ağa oğlu Muhammet Mehmet Paşa tarafından 1718 yılında, zelzeleden yıkılan Musa Ağa Cami'nin yerine yaptırılmıştır. Caminin kuzeyine altı odadan ibaret bir medrese ilave edilmiştir. Medrese şu anda yerinde yoktur. Cami, kesme taş malzemeden yapılmıştır. Arazinin kuzeyden güneye kot farkı olmasından ötürü güney, doğu ve batı cepheler payandalar ile desteklenmiştir. Caminin harimi, kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Üzeri tromplarla geçilen kubbeye örtülmüştür. Kubbesi sekizgen bir kasnağa oturmaktadır. Tromp kemerlerinin arasında, ahşap gergiler yer almaktadır. Kuzeybatıda tek şerefeli minaresi vardır. Caminin kuzey cephesinde, üç bölümlü son cemaat yeri bulunmaktadır. Son cemaat yerinin batı ve doğudaki bölümlerinin üzeri aynalı tonoz, ortadaki bölüm ise kubbeye örtülüdür. Son cemaat yerinin doğu ve batısındaki harimde, iki katlı pencere uygulaması vardır¹⁷¹.

Tarih: H.1130 (M.1718) tarihlidir¹⁷².

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 2.00 m. batısında, caminin kıble duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Tamamen kesme taştan yapılmıştır. Üç cepheli ve simetriktir. Süsleme bakımından sadedir. Üzerindeki alçı üzerine kalem işi süslemeleri kazınmıştır. Adeta süslemesiz sanat değeri olmayan bir minbere dönüştürülmüştür (Resim 2.11.1.).

Boyutu: 4,03x6,48x0,86 m. ölçülerindedir (Şekil 2.11.1.).

Elemanlar:

¹⁷¹ Özbek ve Arslan, s.210.

¹⁷² Özbek ve Arslan, s.210.

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,86x2,50 m. ölçülerindedir. 0,52x1,63 m. ölçülerinde sepet kulpu kemerli bir açıklığı bulunmaktadır. Girişin üstünde taçlık bölümü vardır. Silmelerle taçlık bölümü dışa taşırılmıştır (Resim 2.11.2.). Taçlık bölümün süslemeleri orijinal olarak kalmıştır. Ortada iki kat büyük yatay dikdörtgen bordür, yanlarda tek kat küçük yatay dikdörtgen bulunmaktadır. Ortadaki bordürlerin içerisi boş bırakılmıştır. İkinci dikdörtgenin üstü dışa taşırılmış ve üzerinden simetrik iki kenger yaprağı motifli parçalar, ortadaki armudi tarzda babaya doğru “S” ve “C” kıvrımları yaparak uzanmaktadır. ortadaki babanın üzeri metal alemle nihayetlenmektedir. Yanlardaki bordürlerin içerisinde ise yapraklı olarak stilize çiçek motifleri kalem işi olarak işlenmiştir. Bunların üstünde, kare kaideli üstte armudi şekilli babalar vardır. Kare kaidenin içerisine sekiz kollu yıldız işlenmiştir (Resim 2.11.3.).

II. Yan Aynalıklar: Yan aynalığın üçgeni herhangi bir süsleme ile belirtilmemiştir. Fakat taşların dizilmesinden yan aynalık üçgeni belli olmaktadır. Hiçbir süsleme ögesi yoktur.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümünde, 0,20x0,24 m. ölçülerinde üç tane küçük mızrak ucu kemerli niş vardır (Resim 2.11.4.). Nişler, geçit bölümüne eşit aralıkla dizilmişlerdir. Süpürgelik bölümünün kuzey istikameti boş bırakılmıştır. Yan aynalıktaki gibi bu bölümde de taşların dizilmesi ile bölüm belirtilmiştir.

IV. Korkuluk: 34°'lik açıyla uzanan korkuluk bölümü, yamuk dikdörtgen şeklinde uzanmaktadır. Taşların eğik açıyla dizilmesiyle belirtilmiştir. Oldukça kısa tutulmuştur. Üzerinde herhangi süsleme motifi yoktur. Korkuluğun 0,10 m. genişliğinde küpeşterleri vardır.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümü, sadece 0,65x1,28 m. ölçülerinde basık kemerli açıklıktan ibarettir.

VI. Köşk: Köşk bölümünün korkuluğu da merdiven korkulukları gibi kısa tutulmuştur. Üç cephesinde de aynı tarz dilimli kemerli bir açıklığı vardır.

VII. Kasnak ve Külâh: 0,23 m. çapında, 0,37 m. yüksekliğinde sekizgen bir kasnak üzerinde, 1,62 m. yüksekliğinde konik külâh oturmaktadır. Konik külâh metal alem ile nihayetlenmektedir. Kasnak ve külâh arasında silme şeklinde bilezikler atılmıştır (Resim 2.11.5.).

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne on basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,26 m., basamak genişlikleri ortalama 0,32 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, tamamıyla gri renkli kesme taş malzemeden yapılmıştır. Süsleme olarak beyaz alçı üzerine kalem işi süsleme tekniği görülmektedir.

Süsleme: Sade bir minberdir. Süsleme, sadece giriş bölümünün taçlık kısmında görülmektedir. Stilize çiçek ve kenger yaprakları kullanılan motiflerdir.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmamıştır. Bundan dolayı camiyle aynı zamanda, H.1130 (M.1718) tarihinde yapıldığını söylemek mümkündür¹⁷³.

¹⁷³ Özbek ve Arslan, s.210.

2.12. ERKİLET TAŞHAN KÖYÜ BÜYÜK CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 12

Şekil: 2.12.1.

Resim: 2.12.1.- 2.12.4.

İnceleme Tarihi: 18.05.2010

Yapının Tanıtımı: Cami, kayaya oyularak yapılmıştır. Doğu tarafındaki önemli bir bölüm duvar olarak örülmüş ve üzeri de ahşapla örtülmüştür. Caminin sonradan genişletilme ihtiyacı ortaya çıkınca, batıya doğru kaya oyulmuştur. Camiye doğu duvarının kuzey ucuna kaydırılmış, düz lentolu bir kapıdan girilmektedir. Cami, kareye yakın dikdörtgen plandadır. Ortada iki ahşap sütun dikkati çekmektedir. Bu sütunun üzerinde bir ahşap kiriş yer almaktadır. Bu ahşap sütunlara paralel olarak, batı tarafta da kayaya oyulmuş iki taş ayak görülür. Bu sütun ve ayakların arasında kalan tavan yüzeyinin ahşap tahtalarla kaplanmış olduğu gözlenir. Caminin kuzey ve batı cephesi, kadınlar mahfili olarak düzenlenmiştir. Caminin doğu duvarına açılan üç pencere ibadet mekanını aydınlatmaktadır. Cami avlusunun dışında, doğu tarafta yer alan minare oldukça ilginçtir. Yolun kenarındaki minare, silindirik gövdeli ve tek şerefeli olarak yapılmıştır. Ancak minare gövdesinin ortasına açılan kapıya, cami avlusundan minare gövdesine atılmış bir sivri kemerin üzerinden geçilerek girilmektedir¹⁷⁴.

Tarih: Caminin kitabesi yoktur. XVIII. yüzyılda yapıldığı söylenmektedir¹⁷⁵.

Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 1.00 m. batısında kible duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve simetriktir. Süsleme bakımından oldukça sadedir. Köşk bölümü dışında ahşap malzemeden yapılmış olan diğer bölümler sonradan yapılmıştır. Yağlı boya ile beyaz ve koyu yeşil renklere boyanmıştır (Resim 2.12.1.,2.12.2.).

Boyutu: 2,25x3,95x0,96 m. ölçülerindedir (Şekil 2.12.1.).

Elemanlar:

¹⁷⁴ Özbek ve Arslan, s.160.

¹⁷⁵ Özbek ve Arslan, s.160.

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,96x2,30 m. ölçülerindedir. Giriş bölümünün yan sövelerine bitişik olarak yapılmış kare kesitli zeminden tavana kadar uzatılmış bir parça mevcuttur. Dışa taşırılmış bir şekilde durmaktadır. 0,60x1,77 m. ölçülerinde kaş kemerli olarak yapılan kemer açıklığı bulunmaktadır. Sövelere babalar yerleştirilmiştir. Kemerin hemen üzerinde iki baba arasında büyükçe ay ve yıldız şeklinde alem görülebilmektedir (Resim 2.12.3.).

II. Yan Aynalıklar: 1,51x1,32x2,00 m. ölçülerindeki üçgen formlu yan aynalık bölümü, zeminden çıtalarla dört parçaya ayrılmış bir vaziyettedir. Güney istikametteki ilk üç parça yamuk dikdörtgen pano şeklinde, kuzey istikametteki parça ise dik üçgen pano şeklindedir. Çakma tekniğinde yapılan bu panoların içerisi süslemesiz bırakılmıştır.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Yan aynalık bölümü, zemine çekildiği için süpürgelik bölümü yoktur.

IV. Korkuluk: 42°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, ajur tekniği kullanılarak yapılmıştır. Geometrik şekillerin oluşturduğu dekoratif dizi halinde süslenmiştir. Küpeşterleri 0,04 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümü, 0,46x1,37 m. ölçülerinde sepet kulpu kemerli bir açıklıktan ibarettir.

VI. Köşk: Minberin tek orijinal olarak kalan yeri köşk bölümüdür. Kaya oyma olarak yapılan bu bölüm, ahşap olan diğer bölümlere göre dışa taşırılmış bir şekilde durmaktadır. Köşk korkuluğu, basit olarak üç dikey dikdörtgen ayaklı olarak yapılmış, üzerine küpeşte atılmıştır. Kemer açıklıkları, üç cephede de sepet kulpu kemer şeklinde yapılmıştır (Resim 2.12.4.).

VII. Kasnak ve Külâh: Kasnaksız olarak yukarıya doğru daralan bir şekilde tavana bitişik olarak yapılmış külâhı bulunmaktadır. Kubbenin oturduğu zeminin kuzey istikametteki iki köşesine, tavana bitişik olarak birer yamuk dörtgen şeklinde babalar yerleştirilmiştir.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne toplam yedi basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,25 m., basamak genişlikleri ortalama 0,21 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Köşk bölümü kaya oyma olarak yapılan minberin geriye kalanı sonradan ahşap malzeme ile yapılmıştır. Ahşap parçalar çakma tekniğinde yapılmıştır. Süsleme tekniği olarak ajur tekniği görülmektedir. Sadece korkuluklarda kullanılmıştır.

Süsleme: Genel itibariyle süslemesiz sade bir minberdir. Giriş bölümündeki ay ve yıldız şeklinde alem dikkat çekicidir.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmamıştır. Bundan dolayı köşk bölümünün cami ile eş zamanlı olarak XVIII. yüzyılda inşa edilmiş olduğu söyleyebiliriz¹⁷⁶. Köşk bölümü dışındaki ahşap bölümler, 1950’li yıllarda yerel bir usta tarafından yapılmıştır.

¹⁷⁶ Özbek ve Arslan, s.160.

2.13. ERKİLET YUKARI MAHALLE CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 13

Şekil: 2.13.1.

Resim: 2.13.1.- 2.13.6.

İnceleme Tarihi: 24.06.2010

Yapının Tanıtımı: Kare planlı iç mekan ve ona bağlı enine dikdörtgen son cemaat mahallinden oluşmaktadır. Kesme taş duvarlarla çevrili caminin üzeri, direkli kiremit çatıdır. Yüksek olan tavanı, dört adet yuvarlak ağaç sütun desteklemektedir. Caminin tavanı yüksek olduğu için pencerelerde yükseğe açılmıştır. Bu yüksek pencereler, kuzey ve güney duvarında üçer, doğu ve batı duvarlarında ise ikişer tanedir. Yalnız kuzeydeki giriş penceresinde altta iki pencere mevcuttur¹⁷⁷.

Tarih: Cami H. 1221 (M. 1806) tarihli¹⁷⁸.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 1.00 m. batısında, caminin kible duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Tamamen kesme taştan yapılmıştır. Üç cepheli ve simetrik. Süsleme bakımından sadedir. Üzeri sarı renkli yağlı boya ile boyanmıştır (Resim 2.13.1.).

Boyutu: 2,26x3,70x0,81 m. ölçülerindedir (Şekil 2.13.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,81x1,93 m. ölçülerinde olup, 0,48x1,72 m. ölçülerinde sepet kulpu kemerli bir açıklığa sahiptir. Söveler, dikdörtgen kaidenin üzerinde silindirik bir şekilde yükselmektedir. Giriş bölümünün en üst kısmı küçük konsollarla dışa taşırılmıştır (Resim 2.13.2.).

II. Yan Aynalıklar: Yan aynalık üçgeni belli değildir. Herhangi bir süsleme yoktur.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Bu bölümde sadece 0,24x0,25 m. ölçülerinde iki niş vardır. Dilimli kemerli nişler, kible duvarına daha yakın olarak yapılmışlardır (Resim 2.13.3.).

¹⁷⁷ Özbek ve Arslan, s.255.

¹⁷⁸ Özbek ve Arslan, s.255.

IV. Korkuluk: 42°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, yan aynalık gibi belli değildir. Üzerinde de herhangi bir süsleme yoktur. Küpeşterleri 0,10 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümünde 0,45x1,10 m. ölçülerinde kaş kemerli açıklık bulunmaktadır. Bu açıklık dikdörtgen içerisine alınmış, üzerine dış bükey profillerle 0,45x0,14 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen bir pano yerleştirilmiştir. Bu pano boş bırakılmıştır. Tüm bunlar dış bükey profillerle tekrardan dikdörtgen içerisine alınmıştır (Resim 2.13.4.).

VI. Köşk: Köşk bölümü, zeminden dışa taşırılmış silme ile ayrılmaktadır. Destekler zeminden yükselmektedir. Kenarları pahlanmış. İki destek arasına 0,30x0,43 m. ölçülerindeki köşk bölümü korkuluğu yerleştirilmiştir. Korkulukta kafes oyma tekniği kullanılarak geometrik bezeme yapılmıştır. Dikey olarak uzanan kartuşlar, diyagonal şekilde kaydırılarak sıralanmaktadır (Resim 2.13.5.). Köşk bölümünün üç cephesinde de kaş kemerli açıklık bulunmaktadır.

VII. Kasnak ve Külâh: 0,17 m. çapında, 0,21 m. yüksekliğinde sekizgen bir kasnak üzerine 0,45 m yüksekliğinde konik külâh oturmaktadır. Kasnağın her bir kenarına dikey dikdörtgen şekilli panolar açılmış, içleri boş bırakılmıştır. Kasnak ve külâh arasında silme şeklinde bilezik yapılmıştır. Külâhın üstünde alemleri bulunmamaktadır (Resim 2.13.6.).

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne yedi basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,22 m., basamak genişlikleri ortalama 0,20 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, tamamıyla kesme taş malzemeden yapılmıştır. Kafes oyma tekniği, köşk korkuluğunda görülmektedir.

Süsleme: Süsleme olarak oldukça sade bir minberdir. Süslemeler sadece girişte küçük konsollar halinde ve köşk bölümü korkuluğunda şemse motifleri halinde görülmektedir.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmamıştır. Bundan dolayı caminin yapım tarihi olan H. 1221 (M. 1806) tarihinde minberin de yapıldığını söylemek mümkündür¹⁷⁹.

¹⁷⁹ Özbek ve Arslan, s.255.

2.14. AKÇAKAYA KÖYÜ YUKARI MAHALLE CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 14

Şekil: 2.14.1.

Resim: 2.14.1.- 2.14.6.

İnceleme Tarihi: 06.04.2010

Yapının Tanıtımı: Cami, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen bir plâna sahiptir. Kuzey cephenin ortasında bulunan kapıdan cami harimine geçilmektedir. Kuzey tarafta kadınlar mahfili yer almaktadır. Caminin hariminin üst örtüsü belli aralıklarla doğu ve batı duvarlara atılmış iki sivri kemerle taşınmaktadır. Üst örtü, kuzey-güney doğrultuda atılmış ahşap kirişler üzerine tahta kaplamalıdır. Sonradan dıştan kiremitli kırma çatıyla kapatılmıştır. Caminin kuzey ve doğu cephelerinde pencere açıklığı yoktur. Batı ve güney cephelere ikişer pencere açılmıştır. Caminin güneybatı köşesinde minare yer almaktadır. Caminin kuzey cephesinde bulunan giriş mekanı, sonradan yapılmıştır¹⁸⁰.

Tarih: Cami H. 1225 (M. 1811) tarihlidir¹⁸¹.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 1.50 m. batısında, caminin kıble duvarına ve batı duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Tamamen kesme taştan yapılmıştır. İki cephelidir. Süsleme bakımından sadedir (Resim 2.14.1.).

Boyutu: 2,29x4,73x0,82 m. ölçülerindedir (Şekil 2.14.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: 0,82x2,41 m. ölçülerindeki giriş bölümü, 0,50x1,59 m. ölçülerinde dilimli kemerli bir açıklığa sahiptir. Önünde 0,10 m. yüksekliğinde, 1,15x0,82m. ölçülerinde uzunca bir tek basamak bulunmaktadır. Açıklığın üzerinde oval formlu boş pano vardır. Taçlık bölümü, yukarıya doğru kıvrımlı olarak yapılmıştır. İki kenarında babalar vardır. Batı taraftaki baba, duvara bitişik olarak yapılmıştır (Resim 2.14.2.).

¹⁸⁰ Özbek, “Akçakaya Yukarı Mahalle Camisi”, s. 71-72.

¹⁸¹ Özbek, “Akçakaya Yukarı Mahalle Camisi”, s. 71.

II. Yan Aynalıklar: Normalde üçgen şeklinde olan yan aynalıklar, bu minberde yamuk dörtgen şeklindedir. Bu yamuk dörtgenin içerisinde, iç bükey silme ile oval şekilli rozet yapılmış, içi boş bırakılmıştır (Resim 2.14.3.).

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümünde iki niş vardır. Bu nişler, normalde alışıktığımız boyutlardan büyük olarak yapılmışlardır. Dilimli kemerli olarak yapılmış nişler, 0,34x0,71 m. ölçülerindedir. Kenarlarına iç bükey profil yapılmıştır.

IV. Korkuluk: 26°'lik oldukça eğik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, sade ve süslemesiz olarak yapılmıştır. Küpeştelerin hemen altına iç bükey profil yapılmış ve küpeşteler dışa taşırılmıştır. Küpeşte 0,16 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümünde, 0,47x1,61 m. ölçülerinde dilimli kemerli açıklık bulunmaktadır. Açıklığın üzerinde iç bükey profil ile iki köşebent yapılmış, ortasına ise beş yapraklı stilize çiçek motifi yerleştirilmiştir (Resim 2.14.4.).

VI. Köşk: Köşk bölümünün zemini silme ile dışa taşırılmıştır. Ayrıca destekler de dışa taşırılmış, arasına korkuluk bölümü yerleştirilmiştir. Ayaklar, kaidesi ve sütun başlığıyla adeta bir sütun şeklindedir. Köşk korkuluğundaki ayakların üzerinde, başka bir ayak daha vardır. Mihrap tarafında kaidesiz volütlü sütun başlığı şeklinde yapılan ayaklar, birbirine yakın olarak yapılmışlardır. Bundan dolayı, volütlü küçük bir kemer atılmıştır. Kuzey cephede geniş olan açıklık, dilimli kemerlidir (Resim 2.14.5.).

VII. Kasnak ve Külâh: 0,22 m. çapında, 1,00 m. yüksekliğinde silindirik konik külâh ile örtülüdür. Külâhın üst tarafında yarım daire formu profil dolaşmakta ve alemle nihayetlenmektedir. Külâh, kasnaksız olarak yapılmıştır (Resim 2.14.6.).

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne, biri giriş bölümünün önünde toplam yedi basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,26 m., basamak genişlikleri ortalama 0,23 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, tamamıyla gri renkli kesme taş malzemeden yapılmıştır. Genelde yüzeysel oyma tekniği kullanılmıştır.

Süsleme: Süsleme genel olarak profillerle yapılmaya çalışılmıştır. Profiller dışında geçit bölümünde, stilize beş yapraklı çiçek ve köşk bölümünde volütlü başlık olarak görülmektedir.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmamıştır. Bundan dolayı caminin yapım tarihi olan H. 1225 (M. 1811) tarihinde minberin de yapıldığını söylemek mümkündür¹⁸².

¹⁸² Özbek, “Akçakaya Yukarı Mahalle Camisi”, s. 71.

2.15. YAZI CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 15

Şekil: 2.15.1.- 2.15.3.

Resim: 2.15.1.- 2.15.6.

İnceleme Tarihi: 23.04.2010

Yapının Tanıtımı: Harim mekanı kareye yakın dikdörtgen planlı olan caminin kuzeyine, sonradan bir son cemaat yeri eklenmiştir. Son cemaat yeri ibadet mekanının duvarlarına göre daha batıya kaydırıldığından, caminin genel plânı bozulmuştur. Cami harimi iki sıra halinde, ikişer ahşap direğe atılmış kirişlerle mihraba dik üç sahna bölünmüştür. Harimin üzeri, doğu-batı doğrultuda atılmış ahşap kirişlerle oluşturulmuş düz toprak damdır. İbadet mekanı, güney ve kuzey duvara açılmış ikişer, doğu ve batı cepheye açılmış birer pencere ile aydınlatılmaktadır¹⁸³.

Tarih: Cami H. 1233 (M. 1818) tarihlidir¹⁸⁴.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 4.50 m. batısında, caminin kıble duvarına ve batı duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Tamamen kesme taştan yapılmıştır. İki cephelidir. Süsleme bakımından sadedir (Resim 2.15.1.,2.15.2.).

Boyutu: 3,04x3,96x0,84 m. ölçülerindedir (Şekil 2.15.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,84x2,28 m. ölçülerindedir. 0,58x1,42 m. ölçülerinde sepet kulpu kemerli bir açıklığa sahiptir. Açıklığın çevresi, iç bükey profil ile dikdörtgen içerisine alınmıştır. Açıklığın üstünde, 0,80x0,24 m. ölçülerinde dikdörtgen pano vardır. Pano içerisinde, kartuş içinde kelime-i tevhid yazılıdır.

لا اله الا الله محمد رسول الله

Giriş bölümünün üstünde taçlık bölümü vardır. Dilimli olarak yapılan taçlığın üst bölümü, lale motifine benzer bir şekille nihayetlenmektedir (Resim 2.15.3.).

¹⁸³ Özbek ve Arslan, s. 261.

¹⁸⁴ Özbek ve Arslan, s.261.

II. Yan Aynalıklar: 1,58x0,99x1,87 ölçülerinde üçgen yan aynalık, iç bükey profil ile belirtilmiştir. Merkezinde 0,20 m. çapında dairesel rozet vardır (Şekil 2.15.2.). İçinde güneşi andıran sekiz kollu yıldız motifi görülmektedir (Resim 2.15.4.).

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü, 1,58x0,62 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen ve yamuk dörtgenden oluşmaktadır. Dikdörtgenin çevresi iç bükey profillerle belirtilmiş ve iç bükey profillerle üç parçaya bölünmüştür. Her birinin içerisine birer 0,20x0,43 m. ölçülerinde niş yerleştirilmiştir. Nişler, dekoratif dilimli kemerlerle süslenmiştir. Yamuk dörtgen alan boş bırakılmıştır.

IV. Korkuluk: 32°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, yamuk dikdörtgen şeklinde uzanmaktadır. Kenarları dış bükey profille çevrelenmiş yamuk dikdörtgenin içerisinde, yüzeysel oyma tekniğinde geometrik süslemeler yapılmıştır. İç içe geçmiş onikigenlerin sıralanması ile onikigenlerin merkezinde altı kollu yıldız oluşmuştur. Altı kollu yıldızın çevresinde ise altı stilize kelebek motifi ve altı yamuk altıgen meydana gelmiştir (Şekil 2.15.3.). Motifler düzgün olarak yapılmamıştır. Şekil bozuklukları vardır (Resim 2.15.5.). Korkuluğun küpeşterleri yenilenmiştir. Dışa taşırılmış bir şekilde yapılmıştır. Küpeşterler 0,18 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümünde, 0,45x1,38 m. ölçülerinde yuvarlak kemerli açıklık bulunmaktadır. Üzerine kitabelik şeklinde kartuş yapılmış, içerisi boş bırakılmıştır. Açıklığın ve kartuşun çevresi iç bükey profil ile sarılmıştır.

VI. Köşk: Köşk bölümünün korkuluğu yoktur. Desteklerin kenarları pahlanmış ve altta kaide, üstte sütun başlığı yapılmıştır. İki cephede de açıklıklar dilimli kemerlidir. Mihrap tarafındaki açıklığın kemeri, simetrik olarak bozuk yapılmıştır.

VII. Kasnak ve Külâh: 0,13 m. çapında, 0,41 m. yüksekliğinde sekizgen bir kaide üzerinde, 0,38 m. yüksekliğinde silindirik konik külâh bulunmaktadır. Külâh, armudi formda içerisinde “Allah” yazılı madalyon ile nihayetlenmiştir. Kasnağın üzerinde her bir kenarında yarım kartuş yapılmıştır (Resim 2.15.6.).

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne sekiz basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,25 m., basamak genişlikleri ortalama 0,20 m. dir. Basamaklar tamamen yenilenmiştir.

Malzeme ve Teknik: Minber, tamamıyla gri renkli kesme taş malzemedan yapılmıştır. Genelde yüzeysel oyma tekniği kullanılmıştır.

Süsleme: Süslemeler oldukça bozuk nakşedilmiştir. Geometrik süsleme ağırlıklı olarak kullanılmış, bitkisel süsleme hiç kullanılmamıştır. Geometrik süsleme merdiven korkuluklarında görülmektedir. Onikigenler, stilize kelekler ve yamuk altıgenlerden oluşmaktadır. Yazılı süsleme, sülüs hatla giriş açıklığı üzerindeki kitabelikte ve külah üzerindeki alemde görülmektedir.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adı bulunmamaktadır. Bundan dolayı camiyle eş zamanlı olarak H. 1233 (M. 1818) tarihinde minberin yapıldığını söylemek mümkündür¹⁸⁵.

¹⁸⁵ Özbek ve Arslan, s.261.

2.16. AKÇAKAYA KÖYÜ AŞAĞI MAHALLE CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 16

Şekil: 2.16.1.

Resim: 2.16.1.- 2.16.6.

İnceleme Tarihi: 06.04.2010

Yapının Tanıtımı: Cami, kuzey-güney doğrultuda uzanan bir harim mekanı ile kuzeyde üç bölmeli bir son cemaat yerinden oluşmaktadır. Harim, kuzey-güney doğrultuda, mihraba dik üç sahınlıdır. Harim mekanı, ikişer sıra halinde, üçerden toplam altı ahşap sütunla bölümlenmiştir. Ahşap direklere atılan kirişlerin üzerine, doğu-batı doğrultuda olacak şekilde yerleştirilen kirişlere kaplanmış levhalar, üst örtüyü meydana getirir. Son cemaat yeri, iki ahşap sütuna atılmış kirişlerle üç bölmeli olarak düzenlenmiştir. Üst örtüsü ahşap tavanlı olarak inşa edilmiştir. Ahşap direklere oturan dekoratif bağdadi kemerlerin yüzeyine, madalyon içinde maşallah yazısı ve H.1271 tarihi işlenmiştir. Yapının kuzeydoğu köşesinden merdivenle ulaşılan köşk minaresi vardır. Caminin batı cephesi, dört pencere açıklığına sahiptir. Doğu ve güney cephede ikişer pencere bulunurken, kuzey cephede üç pencere açıklığı dikkati çeker. Güney cephedeki pencereler renkli camlarla süslenmiştir. Batı cephedeki pencerelerden ikisi, zemine inecek kadar büyük ve içeri doğru genişleyen tarzda tasarlanmıştır. Harim mekanının içi, zeminden 1,5 m. yüksekliğe kadar ahşap lambrilerle kaplanmıştır¹⁸⁶.

Tarih: Cami H.1271 (M.1855) tarihli¹⁸⁷.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 4.50 m. batısında caminin kible duvarına ve batı duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. İki cephelidir. Süsleme bakımından sadedir. Ahşap malzemeden yapılmış minberin üzerindeki boyalar, son restorasyonla kazınmıştır (Resim 2.16.1.,2.16.2.).

Boyutu: 2,33x3,90x0,78 m. ölçülerindedir (Şekil 2.16.1.).

Elemanlar:

¹⁸⁶ Özbek, “Akçakaya Aşağı Mahalle Camisi”, s. 70–71.

¹⁸⁷ Özbek, “Akçakaya Aşağı Mahalle Camisi”, s. 70.

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,78x2,28 m. ölçülerindedir. Kemerli sonradan kırılmış, günümüze ulaşamamıştır (Resim 2.16.3.). Girişin söveleri üstünde babalar bulunmaktadır. Kare formda başlayan söveler, korkuluğun başladığı seviyede dairesel forma dönüşmektedir. Üzerindeki babalar ise dikdörtgen kaideli fener şeklinde yapılmışlardır. Ara geçiş ögeleri yivlendirilmiştir. Fener şeklindeki babalar, ajur tekniğinde yapılmış içerisi boşaltılmıştır (Resim 2.16.4.).

II. Yan Aynalıklar: 1,34x1,50x2.03 m. ölçülerindeki yan aynalık, çakma tekniğinde yapılmıştır. Çıtalarla enleri 0,26 m. olan panolara ayrılan yan aynalık bölümü; bir dikdörtgen, üç yamuk dikdörtgen ve bir dik üçgen olarak dört sıra panodan meydana gelmektedir. Kible istikametinde kuzeye doğru sırasıyla bir dikdörtgen üstünde bir yamuk dikdörtgen, iki yamuk dikdörtgen ve dik üçgen olarak sıralanmıştır.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü, 1,34x0,34 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen bir şekilde çıtalarla ayrılmıştır. Kendi içerisinde de 0,30x0,34 m. ölçülerinde dört dikdörtgene ayrılan bu bölümde, güney istikametteki ilk üç tanesinin içerisine sepet kulpu kemerli nişler açılmıştır. Kuzey istikametteki dikdörtgenin içerisi boş bırakılmıştır.

IV. Korkuluk: 48°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümünün kenarları çıtalar ile belirtilmiştir. Yamuk dikdörtgen halinde uzanan panoların arasına iki gergilik atılarak üç parçaya ayrılmıştır. İçerisi sade ve süslemesiz olarak bırakılmıştır. Korkuluk küpeşmeleri 0,07 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümünün 0,56x1,72 m. ölçülerinde dilimli kemerli açıklığı bulunmaktadır. Üzerinde içerisi boş bırakılmış 0,48x0,14 dikdörtgen bordür bulunmaktadır (Resim 2.16.5.).

VI. Köşk: Köşk bölümünün korkuluğu, sadece 0,48x0,42 ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen şeklinde bir panodan ibarettir. Süslemesi yoktur. Köşk bölümünün iki cephesi de dilimli kemerli açıklıklıdır (Resim 2.16.6.).

VII. Kasnak ve Külâh: Kasnak ve külâh günümüze ulaşamamıştır. Sadece dört köşede giriş bölümündeki gibi babalar bulunmaktadır.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne sekiz basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,24 m., basamak genişlikleri ortalama 0,23 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, tamamıyla ahşap malzemeden çakma tekniğiyle yapılmıştır. Yüzeysel oyma tekniği ve ajur tekniği babalarda görülmektedir.

Süsleme: Süsleme olarak sade bir minberdir. Sadece geometrik süsleme görülmektedir. En dikkat çeken yeri babalardır. Babalar, fener şeklinde yapılmış içerisi boşaltılmıştır.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adı bulunmamaktadır. Bundan dolayı caminin yapım tarihi olan H.1271 (M.1855) tarihini, minber içinde kullanmak yanlış olmaz¹⁸⁸.

¹⁸⁸ Özbek, “Akçakaya Aşağı Mahalle Camisi”, s. 70.

2.17. TALAS HAN CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 17

Şekil: 2.17.1.- 2.17.5.

Resim: 2.17.1.- 2.17.10.

İnceleme Tarihi: 24.06.2010

Yapının Tanıtımı: Han Cami, arazinin eğiminden kaynaklanan mecburiyetten dolayı düzgün kesme taştan, iki katlı olarak inşa edilmiştir. Caminin avlusuna, biri son cemaat mahalinin doğu cephesine bitişik, diğeri ise güneybatı cephede avlu duvarı ortasına açılan iki kapıdan girilmektedir. Caminin zemin katına, batı cephesinde üzerinde yuvarlak kemerli bir penceresi bulunan düz lentolu bir kapıdan girilmektedir. Kapının iki yanında, düz lentolu dikdörtgen boyutlu birer pencere bulunmaktadır. İbadet kısmı kare mekanlıdır. Bu kısım sivri kemerler üzerine oturan bir kubbe ile örtülüdür. Kubbeyi taşıyan sivri kemerler duvar köşelerinde, duvara bağlı bodur ayaklar üzerine oturmaktadır. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Cami kubbesini taşıyan sivri kemerlerin oturduğu ayakların bodur olması, pandantiflerin daha aşağıdan başlamasına neden olmuştur. Bu durum cami iç mekanına masif bir görünüş kazandırmıştır. Kubbeyi taşıyan kemerlerin oturduğu köşelerdeki ayakların üst kısmına ağırlık kuleleri konulmuştur. Poligonal yüksek bir kasnağın üzerine oturan kubbenin üzeri, taş malzeme ile kademeli olarak basamaklı şekilde kaplanmış olup, tepesine bir alem yerleştirilmiştir. Kubbenin oturduğu yüksek kasnağın üzerine, on iki adet yuvarlak kemerli pencere açılmıştır. Caminin minaresi son cemaat mahallinin güneydoğusuna bitişik olarak, kesme taştan inşa edilmiştir. Caminin iki katlı son cemaat mahalline, kuzey cephenin ortasında yer alan düz lentolu bir kapıdan girilmektedir. İç mekan, son cemaat mahalline girişi sağlayan kapının sağında ve solunda birer, ikinci katta üç, batı tarafında ise alt ve üst katta birer olmak üzere toplam yedi adet pencere ile aydınlatılmıştır. Caminin dış cephe duvarları, zemin ve bodrum katı birbirinden ayıran iki sıra silmeyle hareketlendirilmiştir¹⁸⁹.

Tarih: Cami H.1316 (M.1899) tarihli¹⁹⁰.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 3.00 m. batısında, caminin güney batı köşesindeki ayağa ve batı duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

¹⁸⁹ Türkmen, s. 157–159.

¹⁹⁰ Türkmen, s. 157.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. İki cephelidir. Süsleme bakımından oldukça zengindir. Ahşap malzemeden yapılan minberde altın sarısı, açık ve koyu yeşil renkler kullanılmıştır (Resim 2.17.1.,2.17.2.).

Boyutu: 3,53x4,97x0,95 m. ölçülerindedir (Şekil 2.17.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: 0,95x3,05 m. ölçülerindeki giriş bölümünün önünde, 0,25 m. yüksekliğinde bir basamak bulunmaktadır. 0,81x1,96 m. ölçülerinde düz atkı kemerli bir açıklığı vardır (Resim 2.17.3.). Açıkların köşelerin köşebentler atılmış, kemer görüntüsü verilmek istenmiştir. Giriş bölümünün söveleri, zeminden korkuluk seviyesine kadar kare, daha sonra silindirik olarak devam etmekte, son olarak eğri kesim tekniğinde yapraklarla süslenmiş sütun başlığı ile nihayetlenmektedir. Sövelerin hemen üzerindeki bölüm dışa taşırılmıştır. Ayakların üzerinde dikdörtgen bir pano içerisinde bir büyük, bir küçük dendanlar şeklinde sıralanmış süsleme bordürü vardır. Bunun üzerinde ise her iki tarafta babalar, ortada ise 0,70x0,38 m. ölçülerinde içerisi boş bırakılmış dikdörtgen kitabelik bulunur. Dikdörtgen kitabeliğin üst bölümünde, içerisinde istiridye motifi bulunan “S” ve “C” kıvrımları yapmış yarım daire kemer şeklinde pano vardır (Resim 2.17.4.).

II. Yan Aynalıklar: 1,94x1,66x2,55 m. ölçülerindeki çakma tekniğinde yapılan yan aynalık üçgeni, kible istikametinden kuzey istikamete doğru küçülen toplam dört geometrik şekilden oluşmaktadır. İçerisinde 0,36 m. genişliğinde, üç yamuk dikdörtgen ve 0,38 m. genişliğinde bir dik üçgen bulunur. Geometrik şekilleri çıtalar belirtmektedir. Yamuk dikdörtgenlerin içerisinde, altında ve üstünde sümbül çiçeği motifi bulunan kabartma olarak yapılmış şemse motifi vardır (Şekil 2.17.2.). Dik üçgenin içerisinde ise gülçe motifi bulunmaktadır (Resim 2.17.5.).

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümünde belirgin bir şey yoktur. Sadece ince bir çıta ile boydan boya uzanmaktadır.

IV. Korkuluk: 41°'lik açıyla uzanan korkuluk bölümü, diğer minberlerden farklı olarak yapılmıştır. Basamaklar doğu cephesinden de görülebilmektedir. Korkuluklar, basamakların üstünde her bir basamağa bir tane gelecek şekilde ayaklarla yapılmış, üzerine küpeşte oturtulmuştur. Ayaklar dekoratif olarak şekillendirilmiş, ortasına başı aşağı gelecek şekilde

balık motifi ajur tekniğinde yapılmıştır (Resim 2.17.6.). Korkuluk küpeşeleri, 0,06 m. genişliğindedir. Basamakların altında boş bir bordür uzanmaktadır.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Minber kemer başlangıcına yerleştirildiğinden ötürü, külah bölümünün kısa kalmaması için geçit bölümü enine doğru uzatılmıştır. Geçit bölümü, ortada geniş tutulan kapılı bölüm ve güney-kuzey istikamette dar tutulan kenar bölümü olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. Kapının her iki yanına sütunce yerleştirilerek, kapı belirtilmek istenmiştir. Kapı üzerinde, ortada 0,40x1,05 m. ölçülerinde boyuna dikdörtgen bir bordür içerisinde, oval rozet bulunmaktadır. Bu rozetin etrafında, sümbül çiçeğinin sapları dolaşmaktadır. Sümbül çiçekleri, köşelerde diyagonal olarak uzanmaktadır (Şekil 2.17.3.). Bunun altında ve üstünde 0,40x0,24 m. ölçülerinde enine dikdörtgen olarak, içerisinde sadece oval rozet bulunmaktadır (Resim 2.17.7.). Kapının her iki yanı ise simetrik olarak düzenlenmiştir. Ortada 0,24x10,5 ölçülerinde boyuna dikdörtgen olarak içerisinde yan aynalıktaki süslemeler gibi şemse motifi ve sümbül çiçeği motifi bir arada kullanılmıştır. Altında ve üstünde ise 0,24x0,24 m. ölçülerinde kare bordür içerisinde yuvarlak rozetler verilmiştir (Şekil 2.17.4.).

VI. Köşk: Geçit bölümünün uzatılması, köşk bölümünü de etkilemiştir. Köşk bölümünün güney istikametinde 0,64 m. boşluk bulunmaktadır. Köşk bölümünün korkuluğu, merdiven korkuluğunun aynısıdır. Köşk bölümü içerisinde üç tane, güney istikametteki boşlukta iki tane olmak üzere toplam beş tane ayak kullanılmıştır (Resim 2.17.8.).

Köşk destekleri dikdörtgen olarak başlamakta, daha sonra silindirik bir şekle dönüşmektedir. Silindirik şeklinde uzanan ayaklara boylamasına yivler açılmıştır. En üstüne de yapraklı sütun başlığı yerleştirilmiştir. Köşk bölümünün her üç cephesinde de, giriş bölümünde olduğu gibi düz atkı kemer kullanılmıştır. Düz atkı kemerin köşelerine köşebentler yerleştirilmiştir. Düz atkı kemerin üzerinde desteklerin olduğu yerlerde, eğri kesim tekniğinde yaprakların sıralandığı konsollu çıkmalar vardır. Bu konsollu çıkmalar, kenarlara doğru diyagonal olarak diğer yerlerde düz olarak yerleştirilmiştir. Bu konsollu çıkmaların aralarında ise dairesel rozetler görülmektedir. Bir dairesel rozet, bir konsollu çıkma olarak sıralanan toplam dört dairesel rozet, üç konsollu çıkma bulunmaktadır (Şekil 2.17.5.). Düz atkı kemerin üzerinde bulunan dikdörtgende ise dört ayrı çizgi zikzak yaparak ilerlemektedirler (Resim 2.17.9.).

VII. Kasnak ve Külah: 0,33 m. çapında, 0,97 m. yüksekliğinde silindirik konik külahı bulunmaktadır. Konik külah, damla şeklinde alemle son bulmaktadır. Kasnağı yoktur.

Külâhın dört köşesine birer baba yerleştirilmiştir. Alem içerisinde “Allah” lafzı yazmaktadır (Resim 2.17.10.).

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne, birisi giriş bölümü önünde olmak üzere toplam sekiz basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,21 m., basamak genişlikleri ortalama 0,24 m. dir. Basamaklar doğu cepheden de görülebilmektedir.

Malzeme ve Teknik: Minber, tamamıyla ahşap malzemeden, çakma tekniğinde yapılmıştır. Genelde yüzeysel oyma tekniği kullanılmıştır. Rozetlerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca merdiven korkuluklarında ajur tekniği de kullanılmıştır.

Süsleme: Minberde üç tarz süsleme vardır. Geometrik süsleme giriş bölümünde dendanlar, köşk bölümünde zikzaklar ve yan aynalıklarda şemse motifi şeklinde görülmektedir. Bitkisel süsleme olarak geçit bölümünde, gülbezek ve sümbül çiçeği motifleri kullanılmıştır. Ayrıca köşk bölümünde, kemerin üstündeki konsollar, akantus yaprağı şeklinde yapılmıştır. Yazılı süsleme yoktur. Nesnel süslemeler de görülmektedir. Korkuluğun ayaklarında balık motifi ve girişin taçlığında istiridye motifi yer almaktadır.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanamamıştır. Bundan ötürü, cami ile aynı tarihte H.1316 (M.1899) yapıldığını söylemek mümkündür¹⁹¹.

¹⁹¹ Türkmen, s. 157.

2.18. YEŞİLHISAR KEŞLİK KÖYÜ CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 18

Şekil: 2.18.1.- 2.18.5.

Resim: 2.18.1.- 2.18.6.

İnceleme Tarihi: 02.07.2009

Yapının Tanıtımı: Cami, kuzey-güney doğrultulu eğimli araziye inşa edildiğinden ötürü, bodrum kat üzerine yapılmıştır ve kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen bir plâna sahiptir. Caminin avlusundan son cemaat yerine geçilir. Son cemaat yerinin kuzey cephesi, iki kemerli olarak düzenlenmiştir. Kemerler yanlarda duvarlara ve ortada bir sütuna oturmaktadır. Kemerlerden batı taraftaki, doğu taraftakinden daha geniş yapılmıştır. Son cemaat yerinin batı cephesi sağır olup, doğu cephesine bir pencere açılmıştır. Cami kuzey duvarı, simetri ekseninin batısındaki duvarın ortasına bir mihrabiye açılmıştır. Son cemaat yerinin üst örtüsü ahşap kirişler üzerine düz tavandır. Kuzeybatı köşedeki merdivenden içerdeki kadınlar mahfiline çıkılmaktadır. Camiye kuzey cephenin ortasına yerleştirilen ve duvar yüzeyinden çökertilen kapıdan girilmektedir. Kapı kemeri üzerinde caminin müceddeden inşa ve ihya edildiğini bildiren beş satırlık kitabe yer almaktadır. Cami harimi, mihraba paralel üç sahınlı olarak düzenlenmiş, her sırada ikişerden toplam dört sütun sivri kemerlerle birbirlerine bağlanmıştır. Caminin tavanı kemerlere doğu-batı doğrultuda atılmış ahşap kirişlerle örtülü iken, sonradan kontrplakla alttan kaplanıp boyanmıştır. Harim, doğu ve güney duvara açılan ikişer, batı duvara açılan bir pencereyle aydınlatılmaktadır¹⁹².

Tarih: Cami H.1307 (M.1889) tarihli dir¹⁹³.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 0.50 m. batısında kıble duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve simetriktir. Süsleme bakımından zengindir. Minberde yeşil, krem ve altın sarısı renkleri kullanılmıştır (Resim 2.18.1.,2.18.2.).

Boyutu: 2,68x4,41x0,84 m. ölçülerindedir (Şekil 2.18.1.).

¹⁹² Fazilet **Koçyiğit**, Yeşilhisar'daki Türk Devri Yapıları, *E.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Lisans Tezi*, Kayseri, 2003, s.23-26.

¹⁹³ Koçyiğit, s. 23.

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,85x3,00 m. ölçülerindedir. 0,56x0,98 m. ölçülerinde yuvarlak kemerli açıklığı bulunmaktadır. Sövelerin ön yüzü çakma tekniğinde dışa taşırılmış bir şekilde yapılmıştır. Simetrik olarak yapılan giriş bölümünün söveleri, en altta dikey dikdörtgen içerisinde ufak dikdörtgen parçaların çakılmasıyla adeta tuğla örgüsü görüntüsü verilmek istenmiştir. Bunun üstünde yine çakma olarak yapılan sütunce bulunmaktadır. Merdivenin başlangıç seviyesinden başlayıp kemer seviyesine kadar uzanıp, konsollu çıkma ile kesilir, daha sonra taçlık bölümünün başlangıcına kadar devam edip bir başka konsollu çıkma ile son bulur. Buradaki sütuncenin başlangıcı, tıpkı servi ağacı motifine benzemektedir. Sütunceyi kesen ilk konsol çıkmadan diğerine yuvarlak kemer atılmıştır. Yuvarlak kemerin kilit taşı dekoratif olarak belirtilmiştir. Kemerin kenarlarında kalan boşluğa, kemere bakan kenarı kıvrımlı dik üçgenler yapılmıştır (Resim 2.18.3.).

Giriş bölümü, alınlığı ayakların olduğu uzantıda altta ve üstte konsollu çıkma yapmaktadır. Arasına ise ayakların olduğu uzantıda zarf şeklinde dikey dikdörtgenler yerleştirilmiş, kemerin olduğu uzantıda ise bir uzun, iki kısa denden sırası ile bordür doldurulmuştur. Taçlık bölümünün üstünde, her iki kenarda babalar bulunmaktadır. Arasında ise kitabelik bordürü vardır. Kitabelik ters “T” şeklinde çerçevelidir. İçerisine sonradan kâğıt üzerine ayet yazılarak konmuştur. Kitabelik üstünde “S” ve “C” kıvrımları ile tutunan alem bulunmaktadır.

II. Yan Aynahklar: 1,78x1,50x2,33 ölçülerindeki yan aynalık üçgeni, simetrik olarak yapılmıştır. Bir dik üçgen ve dik üçgenle korkuluk bölümü arasında kalan yamuk dikdörtgenler şeklindedir İki bölümlü olarak yapılmıştır. Dik üçgen, çıtalarla üç sıraya ayrılmıştır. En altta çıtaların arasına ajur tekniğinde geometrik süslemeli sıralanmış parçalar yapılmıştır. Bu parçaların her biri, 0,11x0,27 m. ölçülerindedir. Bu dikey dikdörtgenlerin alt ve üst köşeleri yuvarlaklaştırılarak, ortasına göz şeklinde oyuklar açılmıştır (Şekil 2.18.2.). Bordürün içerisine yedi tam, üç yarım toplam on tane sıralanmıştır. Bu süslemenin üstündeki iki kat da ilk kattaki gibi, dikey dikdörtgenlere ayrılmış fakat süslemeleri farklıdır. Ajur tekniğinde geometrik süslemelerin yapıldığı parçaların içerisine altı kollu yıldız motifi işlenmiştir. Dikey dikdörtgen olduğu için altı kollu yıldızın diyagonal olan kolları uzun tutulmuş, diğer yatay olan kolları kısa kalmıştır. İkinci ve üçünü sıradakiler, aynı geometrik süslemeye sahiptir (Şekil 2.18.3.). İkinci sırada, üç tam, üç yarım toplam altı tane bordür olarak, üçüncü sırada ise üç yarım bordür olarak sıralanmışlardır (Resim 2.18.4.).

Korkuluğun hemen altında kalan aynalığin üst bölümü, korkuluk gibi diyagonal bir şekilde uzanmaktadır. İçerisinde dört yamuk dikdörtgen bulunmaktadır. Bu dikdörtgenlerin içerisine de aynı şekilde yamuk dikdörtgenler çakılmıştır.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü, çıtalar ile üç yatay dikdörtgene ayrılmıştır. İçlerine de tıpkı yan aynalık bölümündeki gibi dikdörtgenler çakılmıştır. Güney istikametteki ilk iki dikdörtgen 0,57x0,22 m. ölçülerinde aynı boyutlarda, kuzey istikametteki dikdörtgen ise 0,45x0,22 m. ölçülerinde, diğerlerine göre küçük boyutlarda yapılmıştır.

IV. Korkuluk: 39°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümüne 0,10 m. aralıkla aralara çıta yerleştirilmiş, çıtaların arası ise ajur tekniğinde “S” ve “C” kıvrımlarından oluşan geometrik şekillerle süslenmiştir. Toplam on altı sıra halindedir. Bunların üzerinde korkuluğun küpeştesi bulunmaktadır. Küpeşte, 0,06 m. genişliğindedir. Minberin altıncı basamağı seviyesinden başlayarak köşk bölümüne kadar uzanan bir başka küpeştesi de bulunmaktadır. Başlangıcında baba ile başlayan küpeşte, daha sonra ufak ayaklarla taşınmış ve köşk bölümüne birleştirilmiştir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümünde altta 0,43x0,22 m. ölçülerinde ve üstte 0,43x0,18 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen bordür, arada ise 0,55x1,22 ölçülerinde dikdörtgen açıklık bulunmaktadır. Yatay dikdörtgenler, süpürgelik bölümü ve yan aynalık bölümünün üst kısmındaki panoların devamı mahiyetinde yapılmışlardır. Açıklık dikey dikdörtgen olarak yapılmıştır. Üst köşelerine birer ahşaptan köşebent atılmıştır. Köşebentlerin üzerine ajur tekniğinde dekoratif amaçlı şekiller açılmıştır.

VI. Köşk: Köşk bölümündeki korkuluk, aynı şekilde devam etmektedir (Şekil 2.18.4.). Köşk bölümü korkuluklarının diğer merdiven korkuluklarından tek farkı, ajur tekniğinde yapılmış olan ara parçaların, burada bir ters bir düz şekilde sıralanmış olmasıdır (Resim 2.18.5.). Köşk desteklerinin köşeleri pahlanmıştır. Köşk bölümünün kemer açıklıkları, üç cephede de düz atkı kemer şeklindedir. Köşelere ajur oymalı ahşap parçalar atılarak, dilimli kemer görüntüsü verilmek istenmiştir. Üzerinde dal, yaprak ve çeşitli geometrik süslemeler bulunmaktadır (Şekil 2.18.5.). Bu kemerin üzerindeki lentoda dikey çizgilerin sıralanmasıyla geometrik bir kompozisyon oluşturulmak istenmiştir. Kenarlarına ise çakma tekniğinde yatay dikdörtgenler yerleştirilmiştir.

Köşk bölümünün üstünde ayrı bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölüm diğer camilerde pek karşılaşmadığımız bir bölümdür. Köşk bölümünün üstündeki dışa taşırılmış olan silmelerden sonra başlayan bu bölüm, ilk olarak içe doğru girintili silme olarak başlamaktadır. Daha sonra dört köşeden destekler atılmış ve her cephede birer yatay dikdörtgen boşluk bırakılmıştır. Son olarak üç silme sırası ile son bulmaktadır. Bu bölüm, sandık vb. gibi değerli şeylerin konulması için yapılmış olmalıdır.

VII. Kasnak ve Külâh: 0,34 m. çapında, 0,11 m. yüksekliğinde dairesel bir kasnak üzerine, külâh yerine 0,22 m. yüksekliğinde dilimli kubbe oturtulmuştur. Kubbenin çevresi parmaklık şeklinde ajur tekniğinde yapılmış geometrik şekilli bordürlerle çevrelenmiştir. Bu bordürlerin kuzey cephesinin simetri eksenine de ailem yerleştirilmiştir (Resim 2.18.6.).

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne toplam dokuz basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,21 m., basamak genişlikleri ortalama 0,24 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, tamamıyla ahşap malzemeden çakma tekniği ile yapılmıştır. Süsleme tekniği olarak sadece ajur tekniği görülmektedir. Yan aynalıkta, korkuluklarda, geçit ve köşk bölümünde karşımıza çıkmaktadır.

Süsleme: Süsleme olarak iki tarz süsleme görülmektedir. Geometrik süslemeler yoğun olarak kullanılmıştır. Giriş bölümünde tuğla örgüsü, yan aynalıkta göz ve yıldız, süpürgelik bölümünde dikdörtgenler şeklinde geometrik süslemeler kullanılmıştır. Ayrıca korkuluklarda “S” ve “C” şeklinde kıvrımlar yaparak geometrik bir kompozisyon oluşturmaktadır. Bitkisel süsleme yok denecek kadar azdır. Sadece köşk bölümündeki köşebentlerde, küçük fidan şeklinde yapılmıştır. Bir de giriş bölümünde sövelerdeki sütunce servi ağacı motifi şeklinde yapılmıştır. Yazılı süsleme hiç görülmemektedir.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmadığından ötürü tam bir tarih vermek zordur. Bundan dolayı cami ile aynı tarihte H.1307 (M.1889) yapılmış olabileceği düşünülmektedir¹⁹⁴. Fakat Yeşilhisar’daki diğer bir tarihi cami minberi olan Hasanefendi Cami’nin H.1311 (M.1894) minberi bu minberin daha ilkel halidir. Keşlik Köyü Cami Minberi ise daha düzenli simetrik sorunların çözüldüğü bir minber olmuştur. Bundan ötürü Yeşilhisar’da ilk olarak Hasanefendi Cami’nde denendiği düşünülen minber, buradan gelişip Keşlik Köyü Cami’ndeki gibi son halini almış olmalıdır. Bu açıdan yaklaştığımızda

¹⁹⁴ Koçyiğit, s. 23.

caminin minberinin Hasaneferendi Cami Minberi'nden 6rnek alınarak yapılmış olabileceğini ve minberin 1907 yılında yapılan onarım ile yaptırılıp konulduğu dūřuncesi daha ağır basmaktadır.

2.19. PINARBAŞI MEHMET ALİ BEY CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 19

Şekil: 2.19.1.- 2.19.7.

Resim: 2.19.1.- 2.19.8.

İnceleme Tarihi: 18.04.2010

Yapının Tanıtımı: Cami, dikdörtgen planlı ve üzeri kubbeye örtülüdür. Kuzey yönde altı sütunla taşınan üzeri düz tavanlı son cemaat mahali vardır. Camide tamamen düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Ahşap düz tavanlı son cemaat yeri, kuzey yönde dördü bağımsız, ikisi yanlardaki duvarlara gömülü toplam altı sütun tarafından taşınmaktadır. Sütunlara atılan yuvarlak kemerler, son cemaat revağını oluşturmaktadır. Yapının kitabesi cümle kapısının üzerinde olup, dört satır olarak düzenlenmiştir. Harimin üzerini örten kubbe, kuzey tarafta iki taş sütuna, diğer yönlerde duvarlara oturtulmuştur. Kubbeye geçiş, köşelerdeki tromplarla sağlanmıştır. Yüksek tutulan kubbe kasnağının her cephesine birer pencere açılmıştır. Harim duvarlarına ise doğu ve batıda dörder, güney ve kuzey cephelere ikişer adet pencere açılmıştır. Harimin kuzey tarafında kadınlar mahfili bulunmakta olup, ikişer adet ahşap ve taş sütun tarafından taşınmaktadır. Kuzeybatı cepheindeki tek şerefeli minare, 1959 yılında camiye eklenmiştir¹⁹⁵.

Tarih: Cami H.1307 (M.1889) tarihli¹⁹⁶.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 2.00 m. batısında, kible duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve bir iki bordür dışında simetriktir. Süsleme bakımından sade bir minberdir (Resim 2.19.1.,2.19.2.).

Boyutu: 3,85x6,60x0,78 m. ölçülerindedir (Şekil 2.19.1.).

Elemanlar:

¹⁹⁵ Denктаş, “Pınarbaşı’daki Türk Eserleri”, s. 82–85.

¹⁹⁶ Denктаş, “Pınarbaşı’daki Türk Eserleri”, s. 82.

I. Giriş: 0,78x2,98 m. ölçülerindeki giriş bölümü, önde bir kemerli açıklık üstünde ajurlu şebeke ve taçlık kısmından oluşmaktadır (Resim 2.19.3.). Kemerli açıklık, 0,60x1,84 m. ölçülerindedir. Yuvarlak kemer tarzında yapılmış ve akantus yaprakları yarım olarak yüzeysel oyma tekniğinde kemere nakşedilmiştir. Sonradan bu açıklığı kapatmak için ahşap kapı yapılmıştır. Kemerin üzerinde bulunan 0,64x0,34 m. ölçülerindeki dikdörtgen ajurlu şebekeyi aradaki çita ayırmaktadır. Ajurlu şebeke üzerinde, şemse motifleri sıralanmıştır. Kenarlarda birbirine zıt beş sıra halinde diyagonal bir şekilde görülen şemse motifleri, ortada yatay olarak tek sıra halinde verilmiştir. Ajurlu şebekenin üzerinde, 0,64x0,12 m. ölçülerinde içi boş kitabelik bölümü vardır.

Taçlık bölümünde, yüzeysel oyma ve ajur teknikleri bir arada kullanılarak bitkisel süsleme ile adeta boşluk bırakılmadan tezyinat yapılmıştır. Kemer şeklinde verilmiş olan taçlık kısmı, simetrik olarak süslenmiştir. Altta ortada stilize çiçek motifi, üstünde servi ağacı kemerin ucuna kadar yükselmekte ve simetri eksenini oluşturmaktadır. Stilize çiçek ile servi ağacı arasından çıkan akantus dal ve yaprakları, “S” ve “C” çizerek ilerlemektedir. Taçlığın alt köşelerinde birer büyük stilize çiçek bulunmaktadır. Dıştan ve bu stilize çiçeğin üstünden kemer dizisi oluşturulmuş, kenarları yapraklarla süslenmiştir. Bu iki kemerin arası ise sapları birbirine bağlı olarak en üstte akantus olarak başlamış, daha sonra palmet olarak devam etmiştir (Şekil 2.19.2.). Taçlık kısmının iki yanındaki babalar uzunca yapılarak, taçlık kısmıyla aynı seviyeye getirilmiştir (Resim 2.19.4.).

II. Yan Aynalıklar: Yamuk dörtgen şeklindeki yan aynalık bölümü, çakma tekniğinde yapılmıştır. Bir tek detay dışında simetriktir. Süpürgeliğin üstünden, korkuluk bölümünün altına doğru dikey olarak atılmış çitalarla dikdörtgenlere ayrılmış ve içleri sade olarak bırakılmıştır. Kuzey istikametteki dört sırada yatay çitalar atılmamış, dikdörtgenlerin üst kenarları diyagonal olarak kalmıştır. Sonraki dört sırada, dikey çitalar arasına tek yatay çita atılmış ve iki sıra halinde dikdörtgenler meydana getirilmiştir. Alt sıradakiler tam dikdörtgen, üst sıradakilerin üst kenarları yine diyagonal şekilde olduğundan yamuk dikdörtgen olarak kalmıştır. Güney istikametteki son bordür ise altta 0,48x0,57 m. ölçülerinde, dikdörtgen içerisinde yuvarlak kemerli açıklık olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun üstündeki 0,48x0,43 m. ölçülerindeki dikdörtgen panoda, diyagonal şekilde birbirine zıt olarak atılan çitalarla kafes oluşturulmuştur. Kafesin üstü, kuzeydekilerin devamı mahiyetinde dikey dikdörtgenler şeklinde yapılmıştır. Bir dikey, bir de yatay olarak atılan çitalarla dört parçaya bölünmüş, alt sıradakiler tam dikdörtgen, üst sıradakiler ise yamuk dikdörtgen olarak yapılmışlardır.

Kuzey istikametteki dördüncü sıradaki yamuk dikdörtgen içerisi, mihrap tarafında sade olarak bırakılırken, batı tarafta dikey olarak birbirine bitişik iki baklava dilimi ile süslenmiştir.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü de aynalık bölümü gibi çıtalarla dikdörtgenlere ayrılmıştır. 1,25x0,36 m. ölçülerinde iki büyük, 0,48x0,36 m. ölçülerinde bir küçük yatay dikdörtgenden oluşmaktadır. Kuzey istikametteki iki büyük yatay dikdörtgen içerisinde, batı tarafta yatay olarak tek baklava dilimi, mihrap tarafında birbirine bitişik iki baklava dilimi işlenmiştir. Güney istikametteki küçük boyutlu dikdörtgenin içerisi, kartuş şeklinde ajur tekniğinde oyularak işlenmiştir.

IV. Korkuluk: 32°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, altta ve üstte kalın çıtaların arasına iki yamuk dikdörtgen şeklindeki panonun getirilmesiyle oluşmuştur. İki panonun arasına gergilik atılmıştır. Panolar ajur tekniğinde oyularak, üzerine diyagonal şekilde, üç sıra halinde yürek motifleri yerleştirilmiştir (Şekil 2.19.3.). İki panonun boyutları birbirine eşit olarak yapılmıştır (Resim 2.19.5.). Korkuluk küpeşmeleri 0,05 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümü, altta iki dikey dikdörtgen üstte bir yatay dikdörtgenden meydana gelmektedir. Alttaki 0,62x0,98 m. ve 0,62x0,88 m. ölçülerindeki iki dikey dikdörtgenin içerisi dekoratif kemerli açıklık olarak yapılmıştır. Üstteki kemerli açıklığa yüzeysel oyma tekniğinde yarım akantus yaprakları işlenmiş ve kemerin en üst noktasında palmet olarak birleştirilmiştir (Şekil 2.19.4.)(Resim 2.19.6.). En üstteki 0,62x0,35 m. ölçülerindeki yatay dikdörtgende, tıpkı giriş bölümü alınlığındaki süslemeler gibi, şemse motifleri panoya ajur tekniğinde işlenmiştir.

VI. Köşk: Köşk bölümü, alışıktığımızdan biraz farklı olarak yapılmıştır. Batı ve doğu cephelerinde kemerli açıklığı bulunmamaktadır. Bunun yerine pano ile doldurulmuştur. Köşk bölümünün korkuluğunda, 0,62x0,76 m. ölçülerinde, dikey dikdörtgen alana yüzeysel oyma ve ajur tekniklerinin kullanıldığı iki pano yerleştirilmiştir. Bu panoların içerisinde, yukarıdan aşağıya doğru hareketlenen akantus yaprakları bir ters bir düz olarak verilmiştir (Şekil 2.19.5.) (Resim 2.19.7.).

Korkuluğunun üstünde, batı ve doğu cephelerinde bulunan kemerli açıklık yerine pano yapılmıştır. 0,62x0,75 m. ölçülerindeki dikdörtgen panoda tıpkı korkulukta olduğu gibi, iki parça halinde yüzeysel oyma ve ajur teknikleri kullanılmıştır. Süsleme olarak küçük kareler içerisine akantus yaprağı şeklinde yaprak demetleri görülmektedir (Şekil 2.19.6.). Her bir

panoda dörder sıra halinde yapılmıştır (Resim 2.19.8.). Kuzey cephede ise yuvarlak kemerli açıklık bulunmaktadır. Kemerin kenarları giriş bölümünün açıklığında olduğu gibi, akantus yaprakları ile işlenmiştir.

Bu panoların üstünde ise üç cephede de aynı olarak giriş bölümü taçlık kısmının altındaki süslemeler gibi, şemse motifi yatay dikdörtgen panoya ajur tekniğinde işlenmiştir.

VII. Kasnak ve Kûlah: 0,28 m. çapında, 1,98 m. yüksekliğinde dairesel bir konik kûlah, kasnaksız olarak oturmaktadır. Kûlahın üzerinde uzun bir alem bulunmaktadır. Piriçten yapılmıştır. Kûlahın çevresi, parmaklık şeklinde ajur tekniğinde yapılmış geometrik şekilli bordürlerle çevrelenmiştir. Raptiye şeklindeki süslemeler, diyagonal şekilde kaydırılarak tekrarlanmıştır (Şekil 2.19.7.). Bu panoların üst köşelerine babalar yerleştirilmiştir.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne toplam on üç basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları, ortalama 0,18 m., basamak genişlikleri ortalama 0,22 m. dir. İlk basamak diğerlerine göre geniş tutulmuştur.

Malzeme ve Teknik: Minber, çakma tekniğinde tamamıyla ahşap malzemeden yapılmıştır. Süsleme tekniği olarak ajur ve yüzeysel oyma tekniği kullanılmıştır. Ajur tekniği giriş, korkuluk, geçit ve köşk bölümündeki panolarda görülmektedir. Ajur tekniği, eğri kesim tekniği ile beraber giriş bölümünde, geçit ve köşk bölümlerindeki panolarda da kullanılmıştır. Eğri kesim tekniği, tek başına kemerlerin kenarında görülmektedir. Giriş, geçit ve köşk kemerlerinde karşımıza çıkmaktadır.

Süsleme: Minber, genel olarak geometrik parçalara ayrılmış, daha sonra içleri geometrik ya da bitkisel süsleme ile süslenmiştir. Minberde geometrik süsleme ögesi olarak şemse motifleri, yürek motifleri ve raptiye şeklindeki motifleri sayabiliriz. Bitkisel süsleme ögesi olarak akantus yaprakları ile sıklıkla karşılaşmaktayız. Giriş bölümü ve köşk bölümünde yoğun olarak görülür. Akantus yaprağından başka servi ağacı motifi ve stilize çiçek motifleri de vardır. Yazılı süsleme minberde görülmemektedir.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adı bulunmamaktadır. Bundan dolayı cami ile aynı tarihte H.1307 (M.1889) yapılmış olduğunu söylemek mümkündür¹⁹⁷.

¹⁹⁷ Denктаş, “Pınarbaşı’daki Türk Eserleri”, s. 82.

2.20. TAVLUSUN YUKARI MAHALLE CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 20

Şekil: 2.20.1.

Resim: 2.20.1.- 2.20.4.

İnceleme Tarihi: 09.04.2010

Yapının Tanıtımı: Cami, meyilli bir arazi üzerinde kuzey-güney istikametinde uzanmaktadır. Caminin güneydoğu köşesi, önünden geçen yoldan dolayı pahlanarak yapılmıştır. Son cemaat yeri, doğu-batı doğrultuda inşa edilmiş olup, üst örtüsü yenilenmiştir. Camiye, kuzeydoğuda son cemaat yerine açılan bir kapıdan girilmektedir. Son cemaat yerinin güney duvarı ortasına açılan kapıdan caminin harimine girilmektedir. Kare şeklindeki harim, pendentif geçişli kubbe ile örtülmüştür. Kubbe, dört köşeden atılmış kemerlerle yüksek bir kasnak üzerine oturmaktadır. Kasnağa sekiz pencere açılmıştır. Kuzeydeki kadınlar mahfiline son cemaat yerinin kuzeydoğusundaki merdivenden çıkılarak ulaşılmaktadır. Caminin her cephesine ikişer pencere açılmıştır. Kuzeydoğudaki minare sonradan yapılmıştır¹⁹⁸.

Tarih: Cami H.1311 (M.1893-94) tarihli¹⁹⁹.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 2.00 m. batısında, kıble duvarı ve batı duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. İki cephelidir. Süsleme bakımından sade bir minberdir. Koyu ve açık sarı renge boyanmıştır (Resim 2.20.1.,2.20.2.).

Boyutu: 2,27x4,25x0,76 m. ölçülerindedir (Şekil 2.20.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,76x2,30 m. ölçülerindedir. 0,64x1,95 m. ölçülerinde dilimli kemerli bir açıklığa sahiptir. Dilimli kemerin üzerinde ajur tekniğinde süsleme yapılmıştır. Kareye yakın sekizgenlerin dört köşesine birer kare getirilmesiyle, süslemenin ana kompozisyonu oluşmuştur. Yatay olarak beş adet sıralanmaktadır. Söveler, yarım palmet şeklinde babalarla nihayetlenmektedir. Babaların arasında, dilimli kemer şeklinde taçlık bölümü bulunmaktadır.

¹⁹⁸ Özbek ve Arslan, s. 231.

¹⁹⁹ Özbek ve Arslan, s. 231.

İçerisinde daire ile sınırlandırılmış altı yapraklı stilize çiçek motifi görülmektedir (Resim 2.20.3.).

II. Yan Aynalıklar: 1,46x1,55x2,13 m. ölçülerinde çakma tekniğinde süslemesiz basit olarak yapılmıştır. Yan aynalık üçgeni, zeminden başlamaktadır. Geniş çıtaların arasına bir yamuk dikdörtgen, bir dik üçgen olarak yapılmışlardır. İç bükey profil ile çerçeve yapılmıştır. Bu üçgenle korkuluklar arasında kalan yamuk dikdörtgen alan sade bırakılmıştır.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Yan aynalık bölümü aşağıya çekildiğinden ötürü, süpürgelik bölümü yoktur. Sadece geçit bölümünde görülmektedir.

IV. Korkuluk: 47°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, sekiz sıra halinde ayaklardan oluşmaktadır. Ayaklar lale çiçeği şeklinde yapılmıştır. Ortasında sivri ucu yukarı gelecek şekilde yürek motifi yer almaktadır. Bu süsleme kompozisyonun altına ve üstüne dekoratif parçalar atılmış, üzerine küpeşte yerleştirilmiştir (Resim 2.20.4.). Küpeşte 0,05 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümünde altta, 0,76x0,20 m. ölçülerinde süslemesiz sade bir süpürgelikle başlamakta, üzerinde kemerli açıklık bölümü bulunmaktadır. 0,60x1,10 m. ölçülerindeki kemerli açıklık, iç kısımdan kapı yapılarak kapatılmıştır. Kapı üzerinde iki dikey dikdörtgen bulunmaktadır. Dikdörtgenler iç bükey profillerle sınırlanmaktadır. İçteki dikdörtgenin köşeleri pahlanmıştır. Kemerli açıklığın üstünde 0,60x0,20 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen içerisinde birbirine bitişik olarak iki kartuş kullanılmıştır.

VI. Köşk: Köşk bölümü korkuluğu, merdiven korkuluğundan biraz farklıdır. Merdiven korkuluğundaki lale çiçeği motifinin içindeki yürek motifleri, burada daha uzun olarak yapılmışlardır. Lale çiçekleri de burada daha geniştir. Üç sıra halinde yapılmış, üzerine küpeşte oturtulmuştur. Köşkün her iki cephesi de dilimli kemerli şekildedir. Kemerli açıklığın hemen üzerindeki dışa taşırılmış silmelerle köşk bölümü son bulmaktadır.

VII. Kasnak ve Külâh: 0,21 m. çapında, 0,77 m. yüksekliğinde kasnaksız olarak külâh yapılmıştır. Külâh yukarıdan pendentifin geçmesinden ötürü simetri ekseninde yapılamamış, bunun yerine kuzeydoğuya yapılmıştır. Dilimli konik külâh üzerindeki alemnin nihayetlenmektedir.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne toplam yedi basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,27 m., basamak genişlikleri ortalama 0,20 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, çakma tekniğinde tamamıyla ahşap malzemedan yapılmıştır. Süsleme tekniği olarak ajur tekniği kullanılmıştır. Ajur tekniği giriş bölümünde görölmektedir.

Süsleme: Sade ve basit olan bu minberde süsleme az da olsa yapılmıştır. Geometrik süsleme olarak giriş bölümünde kemer açıklığı üzerindeki kareye yakın altıgenlerin dört kenarına karelerin getirilmesiyle farklı bir süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur. Geometrik olarak bir başka süsleme de yan aynalıkta dik üçgen ve yamuk dikdörtgenle ve geçit bölümünün kapısında dikey dikdörtgenlerle yapılmıştır. Bitkisel süsleme olarak giriş bölümünün taçlık kısmında stilize altı yapraklı çiçek motifi görölmektedir. Korkuluk ayaklarında da lale çiçeği şeklinde süslemeler yapılmıştır.

Tarihlendirme: Orijinal olarak görünmeyen minberde herhangi bir tarih veya usta adı bulunmamaktadır. Minber, caminin etrafında dolaşan lambri ve kadınlar mahfili ile eş zamanlı olarak yapılmıştır. Minberle aynı tarz süslemeleri bunlarda da görebilmekteyiz. Tavlusun'daki en yaşlılar bile minberin yapılışını görmemiştir. Bundan dolayı cami minberinin Cumhuriyet döneminden önce yapıldığını söylemek mümkündür. Fakat tam bir tarih vermek söz konusu değildir.

2.21. YEŞİLHİSAR HASANEFENDİ CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 21

Şekil: 2.21.1.- 2.21.7.

Resim: 2.21.1.- 2.21.8.

İnceleme Tarihi: 02.07.2009

Yapının Tanıtımı: Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen bir plana sahip olan caminin kuzeyinde bir avlusu bulunmaktadır. Avluya batı cepheye açılmış kapıdan girilmektedir. Avludan son cemaat yerine geçilmektedir. Son cemaat yeri, iki bağımsız ayağa ve duvarlara atılan sivri kemerle üç bölüme ayrılmaktadır. Son cemaat yerinin doğu ve batı cepheleri duvarla kapatılmış olup, batı cephesindeki merdivenden kadınlar mahfiline çıkılmaktadır. Cami harimi mihraba paralel üç sahınlı olarak düzenlenmiştir. Her sırada ikişer adet olmak üzere toplam dört ayak vardır. Üst örtü düz betonarme dam olup, kiremitli kırma çatıyla kapatılmıştır. Caminin güney, doğu, batı duvarlarına üçer, kuzey duvarına ise iki pencere açılmıştır²⁰⁰.

Tarih: Cami H.1311 (M.1894) tarihli²⁰¹.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 1.50 m. batısında kıble duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve asimetriktir. Süsleme bakımından zengindir. Yağlı boya ile açık yeşil ve beyaz renge boyanmıştır (Resim 2.21.1.,2.21.2.).

Boyutu: 2,44x4,29x0,85 m. ölçülerindedir (Şekil 2.21.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,85x2,15 m. ölçülerindedir. 0,55x1,40 m. ölçülerinde yuvarlak kemerli bir açıklığa sahiptir. Söveleri çakma tekniğinde dışa taşırılmış olarak yapılmıştır. Simetrik olarak yapılan giriş bölümünün söverlerine en altta dikey dikdörtgen içerisinde küçük dikdörtgen parçaların çakılmasıyla adeta tuğla örgüsü görüntüsü verilmek istenmiştir. Bunun üstünde yine çakma olarak yapılan sütunce bulunmaktadır. Merdivenin ilk

²⁰⁰ Özbek ve Arslan, s. 1307.

²⁰¹ Özbek ve Arslan, s.1307.

basamağından servi ağacı şeklinde başlamakta daha sonra dikey dikdörtgenle devam etmektedir. İçerisi yüzeysel oyma teknikli balıksırtı motifi ile süslenmiştir. Dikey dikdörtgenden hemen sonra incelererek, çıta şeklinde kemer seviyesine kadar yükselmektedir. Daha sonra konsollu çıkma ile kesilip, son olarak taçlık bölümünün başlangıcına kadar devam etmekte ve bir başka konsollu çıkma ile nihayetlenmektedir. Yuvarlak kemer sütunceyi kesen ilk konsol çıkmadan atılmıştır. Yuvarlak kemerin kenarlarına çentikler atılmıştır. Kemerin üzerinde silme vardır. Silmenin üzerinde dikdörtgen şeklindeki boşlukta iki sütunce arasına bir uzun bir kısa şekilde dendanlar çakılmıştır. Dendanların hemen üzerinde konsollu çıkma uzanmaktadır. Taçlık bölümünün her iki kenarında babalar bulunmaktadır. Arasında ise ters “T” şeklinde çerçeveli kitabelik bordürü yer almaktadır. İçerisi boş bırakılmıştır (Resim 2.21.3.).

II. Yan Aynalıklar: Tam olarak simetrik değildir, bazı farklılıklar vardır. Çitalarla geometrik panolara ayrılmıştır. En altta ilk sırada 0,33x0,40 m. ölçülerinde iki tam dikey dikdörtgen, bir yamuk dikdörtgen sırası bulunmaktadır. Bu sıra, süsleme olarak asimetric kurgulanmıştır. Batı tarafta içerisi ajur tekniğinde oyularak altta üç sıra halinde geometrik şekiller verilmiş, üstünde ise karşılıklı yarım daire ve dört kollu yıldız şeklinde dört damla motifi tekrar ederek sıralanmıştır. Dikey dikdörtgenler aynı tarzda süslenmiş, yamuk dikdörtgen sade olarak bırakılmıştır. Mihrap tarafında ise güney istikametteki ilk panoda ajur tekniğinde birbirinin içerisine geçmiş daireler yapılmıştır (Şekil 2.21.2.). Oldukça girift bir şekildedirler. İkinci panoda kenarları, bir ters bir düz olarak “C” şeklindeki motifler çevrelemektedir. Ortası kırılmıştır (Şekil 2.21.3.). Sadece minare şekli gözükmemektedir (Resim 2.21.4.). Yamuk dikdörtgende ise üstte altı yapraklı stilize çiçek motifi ve bu motifin altında 1311 tarihi ajur tekniğinde oyularak yapılmıştır (Şekil 2.21.4.) (Resim 2.21.5.).

İkinci sırada bir tam dikey dikdörtgen ve bir dik üçgen pano vardır. panolar simetriktir. Tam dikdörtgen ajur tekniğinde kenarları karşılıklı iki yarım daire ve dört kollu yıldız şeklinde uzanan dört damla motifinin tekrarlanması ile çevrelenmektedir. Ortasına ise bir daire oluşturularak içerisine çarkıfelek motifi yerleştirilmiştir. Dik üçgen panonun içerisi boş bırakılmıştır. Üçüncü sırada içerisi boş bırakılmış tek dik üçgen pano vardır.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü, simetrik olarak çitalarla panolara ayrılmıştır. 0,33x0,40 ölçülerinde üç tam dikey dikdörtgen, bir yamuk dikdörtgen pano vardır. Dikey dikdörtgen panoların içerisi tıpkı batı taraftaki yan aynalık bölümünün alt sırasındaki

gibi süslenmiştir (Şekil 2.21.5.)(Resim 2.21.6.). Yamuk dikdörtgen ise sade olarak bırakılmıştır.

IV. Korkuluk: 42°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, çıtaların arasına panolar getirilmesiyle oluşmaktadır. Süsleme bakımından simetrik olarak yapılmış, fakat panoların sıralanışı bakımından asimetriktir. Panoların içerisinde yanlarda yarım daire dizisi ile başlayıp, içte kareye yakın dört kollu yıldız ile devam etmekte, ortada daire içerisinde ok ucu motifi şeklinde son bulmaktadır (Şekil 2.21.6.). Bu ok ucu, kiminde yukarıyı, kiminde aşağıyı göstermektedir (Resim 2.21.7.). Batı tarafta altı tam yamuk dikdörtgen pano arasına beş gergilik atılmıştır. Mihrap tarafında ise beş tam bir yarım yamuk dikdörtgen pano arasına altı gergilik atılmıştır. Korkuluğun üzerinde beşinci basamak seviyesinde başlayan bir tırabzan daha vardır. Köşk bölümünden başlayarak dört ayak üzerine küpeşte oturmakta ve beşinci basamak seviyesinde baba ile sonlanmaktadır. Korkuluk bölümünün küpeşterleri 0,10 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümünün kemerli açıklığı her iki cephede de sonradan küçültülmüştür. Alt tarafına ve güney istikametine gelecek şekilde ahşap parçalar çakılmıştır. Alt tarafa yatay dikdörtgen bir pano yerleştirilmiştir. Güney tarafına da dikey olarak geçit bölümü boyunca dikdörtgen bir parça çakılmıştır. Bu parçanın içerisine altta ve üstte iki büyük ortada bir küçük dikey dikdörtgenler yerleştirilmiştir. Böylelikle kemerli açıklığın eni ve boyu kısalmıştır. Kemerli açıklık 0,35x1,28 m. ölçülerinde kalmıştır. Dekoratif kemer şeklinde yapılan açıklığın üzerinde alçak kabartma tekniğinde süsleme yapılmıştır. Batı tarafta tam ve yarım daire ile göz şeklinde süslemeler beraber olarak kullanılmıştır. Mihrap tarafında ise altı yapraklı stilize çiçekler ve çarkıfelek ile göz şeklinde süslemeler bir arada kullanılmıştır.

VI. Köşk: Köşk bölümünü, dört yandan diyagonal olarak taranmış çıta sarmaktadır. Köşk korkuluğu, merdiven korkuluğundan farklı olarak yapılmıştır. Panonun içerisi ajur tekniğinde oyulmuştur. Üst üste ve yan yana dizilmiş olan dairelerden meydana gelmektedir. Dairelerin arasında doğal olarak kareye yakın dört kollu yıldızlar oluşmaktadır (Şekil 2.21.7.). Köşkün üç cephesinde de dekoratif kemerli açıklık bulunmaktadır. Kemerin kilit taşı seviyesinden aşağıya doğru sarkıt yapılmıştır. Dışa taşırılmış silmelerle köşk bölümü son bulmaktadır.

VII. Kasnak ve Külâh: Kare şeklindeki köşk bölümünün tavanı, daralarak yukarıya doğru hareketlenmektedir. Daha sonra ortası boş kare şeklinde çerçeveli dört parça yükselmektedir.

Dört parçanın üzerinde dışa taşırılmış silmeler vardır. Burada silmeler bir dolu bir boş bırakılarak süsleme yapılmıştır. Külâh bölümünün yerine burada alemle nihayetlenen çapraz tonoz kullanılmıştır. Çapraz tonozun oturduğu zeminin dört köşesine birer ufak baba yerleştirilmiştir (Resim 2.21.8.).

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne toplam yedi basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,25 m., basamak genişlikleri ortalama 0,25 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, çakma tekniğinde tamamıyla ahşap malzemeden yapılmıştır. Süsleme tekniği olarak en fazla ajur tekniği kullanılmıştır. Panolar içerisinde yan aynalık, süpürgelik, korkuluk ve köşk bölümünde görülmektedir. Yüzeysel oyma tekniği ise sadece geçit bölümü kemer açıklığının üzerindeki süslemede görülmektedir.

Süsleme: Süsleme olarak dört tarz süsleme görülmektedir. Genelde geometrik süsleme çoğunluktadır. Yarım daire, dört kollu yıldızlar, sarmal yapan daireler, damla motifi, ok ucu motifi, çarkifelek ve tuğla örgüsü gibi çeşitli geometrik motifler bir arada görünmektedir. Bitkisel süsleme olarak servi ağacı motifi giriş bölümü sövelerinde görülmektedir. Stilize çiçek motifi, giriş bölümünde doğu cephedeki yan aynalıkta ve geçit bölümünde karşımıza çıkmaktadır. Yazılı süsleme olarak sadece Arap rakamlarından 1311 tarihini söyleyebiliriz. Nesnel süsleme olarak cami minaresi doğu cephede, yan aynalıktaki kırık panoda karşımıza çıkmaktadır.

Tarihlendirme: Minber, Kayseri'deki tarihi kesin olarak bilinen tek minberdir. Minberde H.1311 (M.1894) tarihi geçmesinden ötürü minberin yapım tarihini bilmekteyiz. Bu aynı zamanda caminin de yapım tarihi olarak kabul edilmektedir. Usta adı geçmediğinden ötürü usta adı bilinmemektedir²⁰².

²⁰² Özbek ve Arslan, s. 1307.

2.22. BÜNYAN ULU CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 22

Şekil: 2.22.1.

Resim: 2.22.1.- 2.22.4.

İnceleme Tarihi: 03.06.2010

Yapının Tanıtımı: Üç sahınlı bazilikal planlı bir yapıdır. Orta sahnın diğerlerinden geniş tutulmuştur. Üzerini ahşap kirişlemeli düz toprak damla örtmüşlerdir. Kuzey cephenin iki köşesinde birer kule, ortasında dışa taşkın olarak taçkapı yer almaktadır. Bu kulelerden kuzeybatı köşesindekinin üzerinde minare yükselmektedir²⁰³.

Bu camiye aynı zamanda yaptığı onarımlardan dolayı Salih Bey Cami de denmektedir.

Tarih: H.734 (M.1333)²⁰⁴.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın 0,20m. batısında kıble duvarına bitişik olarak yerleştirilmiştir.

Bugünkü Durumu: Minber günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve simetrik. Süsleme bakımından sadedir. Günümüzde yerden 1,00 m. yüksekliğe kadar ahşap lambri ile kaplanmıştır (Resim 2.22.1.,2.22.2.).

Boyutu: 4,23x3,17x1,12 m. ölçülerindedir (Şekil 2.22.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 1,12x2,07 m. ölçülerindedir. 0,80 m. yüksekliğinde kaplanmış ahşap lambriden sonra ana malzeme olan taş malzeme görünmektedir. 0,52x1,60 m. ölçülerinde dilimli kemerli açıklığı vardır. Giriş bölümünün üzerinde yer alan taçlık bölümünde barok tarzında “S” ve “C” kıvrımları görülmektedir (Resim 2.22.3.).

II. Yan Aynalıklar: Minberin sade olmasından ötürü üçgen yan aynalık formu belirtilmemiştir.

²⁰³ Fahriye Bayram, “Kayseri–Bünyan Ulu Camisi”, *Türk Etnoğrafya Dergisi*, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, S.XIX., Ankara, 1991, s.74-75.

²⁰⁴ Bayram, s. 74.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Bu bölüm ahşap lambri ile kapatılmıştır. Herhangi bir süsleme veya yazı kuşağı yoktur.

IV. Korkuluk: 39°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümünün taşları, eğimli bir açıyla konularak bu bölüm belirtilmiştir. 0,18 m. genişliğinde küpeşmeleri vardır. Bu küpeşmelerin daha sonraki onarımlarda yapıldığı anlaşılmaktadır.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): 0,52x0,86 m. ölçülerinde bir açıklık bulunmaktadır. Bu açıklık basık kemerlidir. Mihrap tarafında köşkün hemen altında 0,45x0,40 m. ölçülerinde ufak bir niş bulunmaktadır (Resim 2.22.4.).

VI. Köşk: Köşk bölümünün, zeminindeki en alt taş ve tavanındaki en üst taş silme şeklinde dışa taşırılarak, bu bölüm açıkça seçilir bir hale gelmiştir. Köşk bölümünün korkuluğu yoktur. Üç cephenin de kemeri aynı tarzda dilimli olarak yapılmıştır.

VII. Kasnak ve Külâh: Külâh bölümü kasnaksız olarak direk köşk bölümünün tavanına oturtulmuştur. 1,02 m. yüksekliğindedir. Üzerinde sonradan pirinç malzemeden yapılmış bir alem bulunmaktadır.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne dokuz basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları, ortalama 0,23 m., basamak genişlikleri ortalama 0,25 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Gri renkli kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Sade bir minberdir

Süsleme: Süsleme ögesi olarak sadece kemerleri ve giriş bölümü üzerinde bulunan taçlık kısmını görebiliriz. Bu kemerlerde ve taçlık kısmında Osmanlı geç dönem etkileri görülmektedir.

Tarihlendirme: Orijinal olmayan minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmamıştır. Bundan dolayı, kesin bir tarih verememekteyiz. Fakat muhtemelen Salih Bey'in yaptırdığı tamirattan sonra yapılmış olmalıdır²⁰⁵. Minber için XIX. yüzyıldan sonra yapılmış olamaz demek mümkündür.

²⁰⁵ Çayırdağ, "Bünyan Ulu Camisi", s. 277.

2.23. PINARBAŞI METHİYE KÖYÜ CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 23

Şekil: 2.23.1.- 2.23.4.

Resim: 2.23.1.- 2.23.6.

İnceleme Tarihi: 18.04.2010

Yapının Tanıtımı: Cami, dikdörtgen bir alan üzerine inşa edilmiştir. Son cemaat yeri caminin kuzey cephesindedir. Son cemaat yerine kuzeyden girilmektedir. Bu bölüm 1960 yılında yapılan onarım ve eklemelerle yeniden düzenlenmiş ve ibadet mekanındaki mahfil, bu onarımlar sırasında son cemaat yerini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Son cemaat yerinin doğu ve batı cepheleri duvarla kapatılmıştır. Kuzey cepheye ikisi altta üçü üstte beş pencere açılmıştır. Caminin kuzey duvarı ortasına açılan düz lentolu kapıdan harime geçilmektedir. Caminin üst örtüsü ikisi duvarlara gömülü, dördü serbest toplam altı ahşap direk ve duvarlar tarafından taşınmaktadır. Caminin harimi, güney ve kuzey cephelerde ikişer, doğu ve batı cephelerde üçer pencereyle aydınlatılmıştır. Mihrap üzerinde de yuvarlak kemerli bir adet pencere bulunmaktadır. Caminin bütün cepheleri zeminden 1,00 m. yüksekliğe kadar ahşap lambriyelerle kaplanmıştır. Caminin kuzeybatı köşesine 1981 yılında minare inşa edilmiştir²⁰⁶.

Tarih: Cami H.1320 (M.1902) tarihli²⁰⁷.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 2.00 m. batısında, kıble duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve simetrik. Süsleme bakımından zengin olduğu söylenemez. Yeşil, mavi, pembe ve kahverengi renklere boyanmıştır²⁰⁸ (Resim 2.23.1.,2.23.2.).

²⁰⁶ Denkaş, “Pınarbaşı-Uzunyayla’daki Ahşap Direkli Camiler”, s.54-55.

²⁰⁷ Denkaş, “Pınarbaşı-Uzunyayla’daki Ahşap Direkli Camiler”, s.54.

²⁰⁸ Yakın bir tarihte yağlı boya ile boyanan minberin bazı bölümlerinde yapılan kalem işi süslemeleri yok olmuştur. Aslında bu minberde sade süslemesiz olarak görülen yan aynalık ve yan aynalık bölümü ile korkuluk bölümü arasında kalan yerin kalem işi süsleme ile süslenmiş olması gerekmektedir. Fakat bunlar bilinçsiz ellerin cami minberini gelişi güzel boyamasıyla maalesef yok olmuştur. Biz bu boyaların altında süsleme olduğunu hem caminin tavanındaki yoğun süsleme programından dolayı buranın boş bırakılması düşünülemeyeceğinden, hem de caminin minberi ile aynı özellikleri taşıyan, muhtemelen aynı usta elinden çıkmış, yakın tarihte ve yakın yerde yapılmış olan Hilmiye Köyü Cami minberinde söz konusu parçaların kalem işi süsleme ile süslenmiş olduğunu düşünmekteyiz. Bundan dolayı gerek tavandaki gerekse Hilmiye Köyü Cami minberindeki kalem işi süslemelerine benzer süslemeleri yan aynalıkta ve yan aynalık ile korkuluk arasındaki bölümde kullanılmış olduğunu düşünmekteyiz.

Boyutu: 2,39x4,31x0,80 m. ölçülerindedir (Şekil 2.23.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,80x2,80 m. ölçülerindedir. 0,57x1,75 m. ölçülerinde sivri kemerli bir açıklığa sahiptir (Resim 2.23.3.). Sivri kemerin kenarlarına ajur tekniğinde bitkisel karakterli süslemeler yapılmıştır. Kenger yapraklarıyla volüt yapan dallar bir arada kullanılmıştır. Ayrıca açıklığın kenarlarında da yer yer dış bükey profil şeklinde süslemeler yapılmıştır. Kemerli açıklığın üstünde kenarı çıtalarla belirtilmiş yatay dikdörtgen bölüm bulunmaktadır. Buraya sonradan çerçeveli ayet yerleştirilmiştir.

Giriş bölümünün en üstünde taçlık bölümü vardır. Burada Osmanlı'nın geç dönem süslemeleri görülmektedir. Simetrik olarak yüzeysel oyma ve kalem işi süsleme teknikleri bir arada kullanılarak yapılmıştır. En altta ortada aynalı olarak Muhammed lafzı yazılıdır. Bunun her iki yanında büyük bir vazodan çıkan stilize çiçekler görülmektedir. Motiflerin arası boşluk bırakılmadan süslenmiştir. Dolgu malzemesi olarak kenger yaprakları ve volütlü dallar kullanılmıştır (Şekil 2.23.2.). Taçlık bölümü daire içerisinde stilize olarak yapılmış palmet motifli alem ile son bulmaktadır (Resim 2.23.4.).

II. Yan Aynalıklar: Yan aynalık bölümü, süslemesiz basit olarak yapılmıştır. Yan aynalık üçgeni zeminden başlatılmıştır. Çıtalarla geometrik parçalara ayrılmış ve aralarına süslemesiz panolar çakma tekniğinde yerleştirilmiştir. Dört sıra halinde yapılmıştır. Kible istikametindeki ilk sıra; altta iki dikey dikdörtgen, üstte bir yamuk dikdörtgen halinde, ikinci sıra; altta kare, daha sonra dikey dikdörtgen, en üstte dik üçgen halinde, üçüncü sıra; altta dikey dikdörtgen, üstte dik üçgen halinde, dördüncü sıra; tek dik üçgen halinde yapılmıştır.

Yan aynalık üçgeni alta alındığından ötürü, korkulukla yan aynalık üçgeni arasında diyagonal bir boşluk oluşmuştur. Bu boşluk boya ile farklı bir renkte boyanmış ve içerisi yine boya ile beş tane birbirine zıt iki bitişik çeyrek daireden oluşan stilize kelebek ile süslenmiştir.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Yan aynalık bölümü aşağıya çekildiğinden ötürü, süpürgelik bölümü yoktur.

IV. Korkuluk: 47°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, panolara ayrılmış ve içerisi ajur tekniğinde oyularak süslenmiştir. Ölçüleri birbirine eşit beş panoya ayrılmıştır. İçlerinde

diyagonal şekilde şemse motifleri dört sıra halinde uzanmaktadır (Şekil 2.23.3.)(Resim 2.23.5.). Korkuluğun küpeşmeleri 0,06 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümü, kemerli açıklık ve kemerli açıklığın üzerindeki kalem işi süslemeli yatay dikdörtgen panodan ibarettir. Kemerli açıklık bölümü, 0,52x1,40 m. ölçülerindedir. Yuvarlak kemerli olan açıklığın yüzeyinde, çintemani motifine benzer süslemeler vardır. İki benek şeklinde dört adet yapılmıştır. Kemerli açıklığın üzerindeki 0,50x0,33 m. ölçülerindeki yatay dikdörtgen panoda: merkezde stilize çiçek motifi, çiçeğin çevresini volüt yapmış “C” şeklindeki dallar sarmaktadır. Bu dalların altında ve üstünde ikişer tane lotus motifi görülmektedir (Şekil 2.23.4.). Diğer kalan boşlukları, volütlü “C” şeklindeki dallar ve akantus yaprakları doldurmaktadır (Resim 2.23.6.).

VI. Köşk: Köşk bölümü korkuluğu merdiven korkuluğuna benzer şekildedir. Diyagonal şekilde uzanan şemse motifleri, birbirine zıt bir şekilde dörderli iki sıradan oluşmaktadır. Toplam sekiz sıra halinde ajur tekniğinde yapılmıştır. Köşk bölümünün içerisi korkuluğun üst seviyesine kadar ahşapla kapatılmıştır. Böylelikle köşk bölümüne çıkmak imkansızlaşmıştır. Köşk bölümünün üç cephesinde de 0,45x1,00 m. ölçülerinde kemerli açıklık bulunmaktadır. Dilimli kemerli olarak yapılmıştır. Kemerin kenarlarına ajur tekniğinde çeşitli geometrik şekiller açılmıştır.

VII. Kasnak ve Külâh: Külâh yerine kubbe kullanılmıştır. 0,28 m. çapında, 0,48 m. yüksekliğindeki kubbe, dilimli olarak kasnaksız yapılmıştır. Dilimli kubbe, üzerindeki ay yıldızlı alemle nihayetlenmektedir. Kubbenin oturduğu zeminin kenarları, dört cepheden süslemeli ahşap parçalarla çevrelenmektedir. Dendan şeklinde yapılmışlardır. Köşelere de birer baba yerleştirilmiştir.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne toplam dokuz basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,25 m., basamak genişlikleri ortalama 0,20 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, çakma tekniğinde tamamıyla ahşap malzemeden yapılmıştır. Ajur, yüzeysel oyma ve kalem işi süsleme teknikleri kullanılmıştır. Ajur tekniği korkuluklarda ve kemerlerin kenarlarında, yüzeysel oyma sadece giriş bölümünün taçlık kısmında kullanılmıştır. Kalem işi süsleme ise giriş bölümünün taçlık kısmında ve geçit bölümünün kemer açıklığının üzerindeki dikdörtgen panoda karşımıza çıkmaktadır.

Süsleme: Minberde üç tarz süsleme görülmektedir. Geometrik süsleme olarak şemse ve çeyrek daireden oluşan stilize kelebek motifi görülür. Bitkisel süsleme olarak giriş bölümünün taçlık kısmında ve geçit bölümündeki kemer açıklığının üzerinde vazodan çıkan stilize çiçekler, volütlü dallar, akantus yaprakları, lotus ve palmet motifleri görülmektedir. Yazılı süsleme olarak sadece aynalı olarak yazılan Muhammed lafzı vardır.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmadığından ötürü minberin, cami ile aynı tarihte H.1320 (M.1902) yapıldığını söylemek mümkündür²⁰⁹.

²⁰⁹ Denктаş, “Pınarbaşı-Uzunyayla’daki Ahşap Direkli Camiler”, s.54.

2.24. PINARBAŞI HİLMİYE KÖYÜ CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 24

Şekil: 2.24.1.- 2.24.7.

Resim: 2.24.1.- 2.24.10.

İnceleme Tarihi: 18.04.2010

Yapının Tanıtımı: Cami, güney-kuzey doğrultuda eğimli bir arazi üzerine, aynı yönde dikdörtgen bir plânlama ile inşa edilmiştir. Caminin kiremitli kırma çatısı ve son cemaat yeri orijinal değildir. Batı cephede tek şerefeli ahşap minare bulunmaktadır. Harimin tüm duvarlarına, altta ikişer pencere açılmıştır. Kuzeydeki mahfilin doğu ve batı cephelerine ve mihrabın üstüne de birer pencere yerleştirilmiştir. Cami harimi, ikisi duvarlara gömülü, ikisi serbest toplam dört sütunla mihraba paralel iki sahna bölünmüştür. Mihrap önündeki sahnın diğerinden daha geniş tasarlanmıştır. Mihrap önündeki sahnın üst örtüsü ahşaptan tekne tavan olarak düzenlenmiştir. Ahşap tavanı taşıyan kare kesitli ahşap direklere doğu batı yönünde atılan dekoratif Bursa kemerlerinin taşıyıcı fonksiyonu yoktur²¹⁰.

Tarih: Cami H.1322-1324 (M.1904-1906) yılları arasında yapılmıştır²¹¹.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 0.20 m. batısında, kıble duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve simetrik. Süsleme bakımından oldukça zengindir. Açık ve koyu mavi, altın sarısı, kırmızı ve siyah renklere boyanmıştır (Resim 2.24.1.,2.24.2.).

Boyutu: 2,56x4,08x0,75 m. ölçülerindedir (Şekil 2.24.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü 0,75x3,04 m. ölçülerindedir. Dikey dikdörtgen içerisine alınmış 0,48x1,87 m. ölçülerinde dekoratif dilimli kemerli bir açıklığa sahiptir (Resim 2.24.3.). Kemerli açıklık ile dikey dikdörtgen arasındaki boşluk yüzeysel oyma tekniğinde bitkisel karakterli süsleme ile süslenmiştir. Kemer başlangıcından sapslarla başlayan papatya, palmet ve stilize çiçekler, kilit taşına doğru hareketlenmektedir. Ayaklarda yer yer dış bükey profil

²¹⁰ Denктаş, “Pınarbaşı-Uzunyayla’daki Ahşap Direkli Camiler”, s. 58–60.

²¹¹ Denктаş, “Pınarbaşı-Uzunyayla’daki Ahşap Direkli Camiler”, s. 58.

şeklinde çıkıntılar yapılmıştır. Kemerli açıklığın üzerinde 0,59x0,25 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen olarak kitabelik bölümü bulunmaktadır. Yüzeysel oyma tekniğinde nesih yazı ile Fetih Suresi'nin ilk ayeti yazılmıştır (Şekil 2.24.2.).

انا فتحنا لك فتحا مبينا

Meali yukarıda verilmiştir.

Kitabeliğin üzerinde taçlık bölümü yer almaktadır. Taçlık bölümü, yanlarda kemer seviyesinden başlamaktadır. “S” ve “C” çizen akantus yapraklı dallar, yukarıda stilize çiçek motifi ile nihayetlenmektedir. Kitabeliğin üstünde ise saksıdan çıkan akantus yaprakları “S” ve “C” şeklinde kıvrılarak, yukarıya doğru ilerlemekte, aralarda stilize çiçekler kullanılmaktadır (Şekil 2.24.3.). En üstte palmet üzerindeki ay ve yıldız şeklindeki alemler taçlık bölümü son bulmaktadır (Resim 2.24.4.).

II. Yan Aynalıklar: Yan aynalık bölümü çitalarla geometrik şekillere ayrılmış, üzerine panolar çakılmıştır. Yan aynalık üçgeni süpürgelik seviyesine çekilmiştir. 0,27 m. genişliğinde altı sıra halinde yapılan panoların içlerine kalem işi tekniğinde saplı, yaprak demetli ikişerli gül buketleri yerleştirilmiştir (Şekil 2.24.4.). Panolarda zemin sarı, yapraklar yeşil güller ise kırmızı ve beyaz boyanmıştır. Kible istikametindeki ilk sırada; en altta yatay dikdörtgen, üzerinde iki sıra dikey dikdörtgen ve üstte yamuk dikdörtgen, ikinci sırada; altta iki dikey dikdörtgen, üstte yamuk dikdörtgen, üçüncü sırada; altta yatay dikdörtgen, üstte dikey dikdörtgen ve en üstte yamuk dörtgen, dördüncü sırada; altta dikey dikdörtgen, üstte dik üçgen, beşinci sırada; altta kare, üstte dik üçgen, altıncı sırada; dik üçgen halinde yapılmıştır (Resim 2.24.5.).

Yan aynalık ile korkuluk arasında diyagonal şekilde uzanan bir alan mevcuttur. Bu alan içerisi kalem işi tekniği ile bitkisel karakterli süslemeler ile süslenmiştir. En altta kupa şeklindeki saksıdan çıkan sapları birbirine bağlı yapraklı güller, diyagonal şekilde en üst noktaya kadar uzanmaktadır (Şekil 2.24.5.). Güller vazounun üzerinde beşerli olarak, daha sonra üçerli bir şekilde verilmiştir. Aralarda da ikişerli olarak goncalar görülmektedir (Resim 2.24.6.).

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Yan aynalık bölümü aşağıya çekildiğinden ötürü, süpürgelik bölümü yoktur.

IV. Korkuluk: 46°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü tek parça olarak yapılmış, içerisine ajur tekniğinde dik olarak şemse motifleri oyulmuştur. Üst üste dört sıra halinde diyagonal şekilde uzanmaktadır (Resim 2.24.7.). Korkuluk küpeştesi 0,07 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümü dikey olarak dikdörtgen içerisine alınmış, 0,48x1,61 m. ölçülerinde dekoratif kemerli açıklık ve üzerindeki 0,53x0,26 m. ölçülerindeki yatay dikdörtgen panodan oluşmaktadır. Kemerli açıklık bölümü, giriş bölümünün kemerli açıklığına benzemektedir. Kemerli açıklık ile dikdörtgen arasında kalan boşluk batı tarafta ajur tekniği ve yüzeysel oyma bir arada kullanılarak (Resim 2.24.8.), mihrap tarafında ise sadece yüzeysel oyma tekniğinde bitkisel karakterli süsleme ile yapılmıştır. Kemerin başlangıç seviyesinden sapslarla başlayan papatya, palmet ve stilize çiçekler, kilit taşına doğru hareketlenmektedir (Şekil 2.24.6.). Kemerli açıklığın üzerindeki yatay dikdörtgen panoda kalem işi tekniğiyle süslemeler görülmektedir. Saksıdan çıkan sapsları birbirine bağlı güller, aşağıya ve yana doğru sarmaktadır (Şekil 2.24.7.). Saksı üzerinde dört gül, yanlarda da ikişer gül ve goncalar vardır (Resim 2.24.9.).

VI. Köşk: Köşk bölümü korkuluğu, merdiven korkuluğundan farklı olarak yapılmıştır. Merdiven korkuluğunda dikey olarak oyulan şemse motifleri, burada diyagonal bir şekildedir. Ajur tekniğinde oyularak beş sıra halinde birbirine zıt olarak yapılmıştır. Köşk bölümü, korkuluğun üst seviyesine kadar ahşapla kapatılmıştır (Resim 2.24.10.). Böylelikle köşk bölümüne çıkmak imkansızlaşmıştır. Köşk bölümünün üç cephesinde de 0,42x0,57 m. ölçülerinde kemerli açıklık bulunmaktadır. Bu açıklık dekoratif kemerli olarak diğer kemerlerle aynı süslemelere sahiptir.

VII. Kasnak ve Külâh: Külâh yerine kubbe kullanılmıştır. 0,21 m. çapında, 0,45 m. yüksekliğindeki kubbe, kasnaksız olarak ahşap dilimlerden oluşmaktadır. Dilimli kubbe, üzerindeki ay yıldızlı alemlle nihayetlenmektedir. Kubbenin oturduğu zeminin kenarlarına dört cepheden dalgalı süslemeli ahşap parçalar yerleştirilmiştir. İçlerine bir ters bir düz şekilde damla motifleri ajur tekniğinde oyulmuştur. Köşelere de birer baba yerleştirilmiştir.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne toplam on basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları, ortalama 0,21 m., basamak genişlikleri ortalama 0,23 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, çakma tekniğinde tamamıyla ahşap malzemeden yapılmıştır. Süsleme tekniği olarak ajur, yüzeysel oyma ve kalem işi teknikleri kullanılmıştır. Ajur

teknîği, korkuluklarda ve batı taraftaki geçit bölümü kemer açıklığının üzerinde, yüzeysel oyma giriş bölümünün kemeri, kitabelik kısmı ve taçlık kısmında, köşk bölümü kemerleri ve mihrap tarafındaki kemerli açıklığın üzerinde kullanılmıştır. Kalem işi süsleme, taçlık bölümünde, yan aynalık üçgeninde, yan aynalık üçgeninin üzerindeki diyagonal alanda ve geçit bölümünün kemerli açıklığının üzerindeki dikdörtgen panoda karşımıza çıkmaktadır.

Süsleme: Minberde geometrik, bitkisel ve yazılı süsleme olmak üzere üç çeşit süsleme görülür. Geometrik süsleme olarak yan aynalıkta geometrik şekiller ile kurgu yapıldığı görülmektedir. Geometrik motif olarak şemşe motifleri korkuluklarda, dalga ve damla motifi, külah bölümü kenarlarında, ay ve yıldız motifi, külah ve taçlık bölümünün alemlerinde görülmektedir. Bitkisel süsleme, tüm kemer açıklıkları ile kemer açıklıklarının çevresindeki dikdörtgen çerçeve arasında kalan boşlukta, sapsarı birbirine bağlı stilize çiçekler, papatyalar ve palmet motifleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Giriş bölümünün taçlık kısmında vazodan çıkan stilize çiçekler, volütlü dallar, akantus yaprakları ve palmet motifleri görülmektedir. Yan aynalıkta geometrik panoların içerisi, yapraklarla birlikte ikişer gül motifi ile süslenmiştir. Geçit bölümündeki kemer açıklığının üzerinde vazodan çıkan sapsarı birbirine bağlı güller görülmektedir. Yazılı süsleme olarak sadece giriş kemeri açıklığının üzerindeki yatay dikdörtgen panoda nesih hatla ayet yazılmıştır.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmadığından ötürü, cami ile aynı tarihte H.1320 (M.1902) yapıldığını söylemek mümkündür²¹².

²¹² Denktaş, “Pınarbaşı-Uzunyayla’daki Ahşap Direkli Camiler”, s. 58.

2.25. PINARBAŞI AZİZİYE CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 25

Şekil: 2.25.1.- 2.25.9.

Resim: 2.25.1.- 2.25.8.

İnceleme Tarihi: 18.04.2010

Yapının Tanıtımı: Kuzey güney doğrultuda dikdörtgen bir alan üzerine inşa edilen cami, dört serbest sütunun taşıdığı merkezi kubbe ile ona dört yönden eklenmiş beşik tonozdan oluşmaktadır. Köşelerde küçük kubbeler bulunmaktadır. Caminin son cemaat yeri üç bölümlüdür. Giriş kapısının üzerinde tek şerefeli minare vardır. Bütün cephelerin orta bölümleri, dışarıdan birer üçgen alınlıkla hareketlendirilmiştir. Üç bölümlü son cemaat yerinin orta kısmı sivri tonozla, yanları kubbeyeyle örtülüdür. Sivri tonozlu bölüm, yanlardan daha geniş tutulmuştur. Son cemaat yerinin doğu ve batı duvarlarının ortaları, birer pencere ile boşaltılmıştır. Cümle kapısının iki yanındaki kapılardan doğudakiyle kadınlar mahfiline, batıdakinden ise minareye çıkılmaktadır. Kare planlı cami hariminin merkezi kubbesine pandantiflerle geçilmiştir. Merkezi kubbe, yekpare taştan dört adet sütun tarafından taşınmaktadır. Kubbe dört yönden beşik tonozlarla desteklenmiş, köşelerde kalan yüzeylerde kubbelerle örtülmüştür. Yüksek tutulan kubbe kasmağına on iki adet pencere açılmıştır. İbadet mekanı, doğu ve batı duvarlarına altışar, güney duvarına dört, kuzey duvarına açılan iki pencere ile aydınlatılmıştır²¹³.

Tarih: Cami H. 1331 (M. 1912) tarihli²¹⁴.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 0.50 m. batısında, kıble duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve simetrik olarak yapılmıştır. Süsleme bakımından zengin olduğu söylenemez. Yağlı boya ile çirkin bir şekilde kahverengi ve koyu yeşil renklere boyanmıştır (Resim 2.25.1.,2.25.2.).

Boyutu: 3,00x5,00x0,66 m. ölçülerindedir (Şekil 2.25.1.).

Elemanlar:

²¹³ Denктаş, “Pınarbaşı’daki Türk Eserleri”, s. 85-86.

²¹⁴ Denктаş, “Pınarbaşı’daki Türk Eserleri”, s. 85.

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,66x3,44 m. ölçülerindedir. 0,47x1,89 m. ölçülerinde yuvarlak kemerli bir açıklığı vardır (Resim 2.25.3.). Bu açıklığın üzerinde bitkisel motiflerle süslü yatay dikdörtgen pano ve bitkisel motiflerle süslü taçlık kısmı bulunur. Yuvarlak kemerin kenarlarına yüzeysel oyma tekniği ile yarım akantus yaprakları işlenmiştir. Kemerle dikdörtgen çıtaların her iki köşesine, birer çeyrek papatya çiçeği motifi yerleştirilmiştir (Şekil 2.25.2.). Kemerli açıklığın üzerindeki 0,50x0,30 m. ölçülerindeki yatay dikdörtgen panoda, ajur ve yüzeysel oyma teknikleri bir arada kullanılmıştır. Yuvarlak kemer şeklinde açılan boşluk içerisine ajur tekniğinde süslemeler yapılmıştır. Simetri ekseninde, altta papatya çiçeği üzerinde yelpaze şeklinde akantus yaprağı ile birlikte verilmiştir. Kemerin alt köşelerinde çeyrek papatya vardır. Ortadaki ve kenarlardaki papatyalardan çıkan akantus yapraklı saplarla geriye kalan boşluklar süslenmiştir. Motiflerin dış konturları ajur tekniğiyle belirlenmiş, yüzeyleri yüzeysel oyma ile şekillendirilmiştir. Kemer ile dikdörtgenin köşelerine yine birer çeyrek papatya motifi yerleştirilmiştir (Şekil 2.25.3.).

İki baba arasında yer alan taçlık bölümü, altta 0,50x0,15 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen boş bir pano, üstte ise üzeri yarım daire şeklinde panodan oluşmaktadır. Yarım daire şeklindeki pano, altta simetri ekseninde yarım papatya motifi ile başlamaktadır. Üzerinde servi ağacı motifi bulunur. Servi ağacı motifi üzerindeki papatya ile nihayetlenmektedir. Kalan boşlukları “S” ve “C” şeklindeki sapları birbirine bağlı akantus yaprakları doldurmaktadır. Süslemeler oldukça girift olarak yapılmıştır. Dış konturlar ajur tekniği ile belirlenmiş, iç yüzeyleri ise yüzeysel oyma tekniğinde yapılmıştır. Taçlık kemerinin üzerinde biri merkezde, diğeri iki yanda olmak üzere üç tane servi ağacı motifi denden şeklinde işlenmiştir (Şekil 2.25.4.). Kenardakilerin içleri boş ortadakinin ise içi dolu olarak yapılmıştır. İçerisinde Allah lafzı yazmaktadır (Resim 2.25.4.).

Giriş bölümü sövelerinin merdivene bakan yüzünde de süsleme yapılmıştır. Babaların altında başlayan akantus yaprakları “S” şeklinde ilerlemekte ve aşağıya doğru indikçe büyümektedir. Merdiven korkuluğuna kadar uzanan akantus yaprakları, merdiven korkuluğu ile giriş bölümü ayakları arasında büyük bir gülbezek ile son bulmaktadır (Şekil 2.25.5.). Burada da ajur ve yüzeysel oyma teknikleri bir arada kullanılmıştır (Resim 2.25.5.). Mihrap tarafında kayıp parçalar vardır.

II. Yan Aynalıklar: Simetrik olarak çakma tekniğinde yapılmış yan aynalık bölümü, alışıktığımız gibi üçgen formda değil, yamuk dörtgen formdadır. Çıtalarla altı sıraya

ayrılmıştır. Güney istikametten kuzey istikamete doğru ilk sırada altta 0,49x0,72 m. ölçülerinde dikey dikdörtgen içerisinde kemerli açıklık yapılmıştır. Kenarları yapraklarla süslenmiştir. Kemerli açıklığın üstünde 0,49x0,26 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen panonun içerisi kartuş şeklinde oyulmuştur. Bunun üstünde yan yana iki sıra halinde yamuk dikdörtgen bulunur. İkinci sırada altta 0,36x0,64 m. ölçülerinde yine dikey dikdörtgen içerisinde kemerli açıklıkla başlanmıştır. Kemerin kenarlarına yuvarlak tarafları dışa gelecek şekilde “C” şeklinde süslemeler işlenmiştir. Bu süsleme yanlarda tek sıra olarak, kemerde çift sıra olarak uygulanmıştır. Kemerli açıklığın üstünde yamuk dikdörtgen pano vardır. Üçüncü sırada altta 0,36x0,64 m. ölçülerinde dikey dikdörtgen pano ve üstte yamuk dikdörtgen pano bulunur. Dördüncü, beşinci ve altıncı sırada farklı boyutlarda, yamuk dikdörtgen panolar yer almaktadır.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü, çıtalarla bir büyük bir küçük sıra halinde dört parçaya ayrılmıştır. 0,38 m. yüksekliğindeki panoların içerisine, çakma tekniğinde baklava dilimli dikdörtgenler yerleştirilmiştir.

IV. Korkuluk: 30°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, ajur tekniğinde yapılmış tek parça oymalı panodan oluşmaktadır. Panonun içerisinde beş sıra halinde şemse motifleri vardır. Şemse motiflerinin sivri uçları biraz uzatılmıştır (Şekil 2.25.6.). Korkuluğun küpeşmeleri 0,07 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümü, süpürgelik bölümünün devamı şeklindeki 0,48x0,38 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen pano ile başlamaktadır. Onun üzerinde 0,37x0,85 m. ölçülerinde kemerli açıklık bölümü bulunur. En üstte ise 0,48x0,29 m. ölçülerinde geometrik süslemeli yatay dikdörtgen pano vardır. Alttaki dikdörtgen panonun üzerine iki dikdörtgen pano çakılmıştır. Kemerli açıklık bölümü, süsleme olarak yan aynalığın güney istikametindeki ilk kemeri ile aynı süslemelere sahiptir. Kemerli açıklığın üstünde yer alan yatay dikdörtgenin içerisi, tıpkı korkuluk bölümündeki gibi, ajur tekniğinde yapılmıştır. Birbirine zıt dörder sıra diyagonal şemse motifleri panoyu süslemektedir.

VI. Köşk: Köşk bölümünün batı ve doğu cepheleri kapalı olarak üç ayrı bordür halinde, kuzey cephesi ise kemerli olarak yapılmıştır. Batı ve doğu cephesinde en altta köşk korkuluğu bulunmaktadır. 0,48x0,68 m. ölçülerinde dikey dikdörtgen içerisine iki parça pano halinde yerleştirilmiştir. Panoların içerisi ajur ve yüzeysel oyma tekniği kullanılarak bitkisel süsleme ile süslenmiştir. Akantus ve palmet motifleri saplarla birbirine bağlanıp dizi oluşturmaktadır

(Şekil 2.25.7.)(Resim 2.25.6.). Ortadaki bordür de alt bordürde olduğu gibi, 0,48x0,68 m. ölçülerinde dikey dikdörtgen içerisine iki pano halinde yapılmıştır. Yine aynı tekniklerin kullanıldığı panolarda biri aşağıya, biri yukarıya bakan akantus yapraklarının arasına palmetler yerleştirilmiştir (Şekil 2.25.8.). Süslemeler sonsuzluk ilkesinde devam etmektedir (Resim 2.25.7.). Üstteki bordürde, 0,48x0,34 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen içerisine geçit bölümünün en üstünde yer alan şemse motifli bordürün aynısı yapılmıştır. Ebat olarak geçit bölümündekinden daha yüksektir.

Kuzey cephede altta 0,46x1,00 m. ölçülerinde kemerli açıklık vardır. Yuvarlak kemerli olarak yapılan kemerin süslemeleri, giriş bölümünün kemerinin aynısıdır. Kemerin bir kısmı kırılmıştır. İçerisine iki kanatlı ahşap kapı yapılarak, bu açıklık kapatılmıştır. Kemerli açıklığın üzeri doğu ve batı cephelerinin süslemelerinden farklı olarak yapılmıştır. 0,54x0,34 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen içerisine giriş bölümünün kemerli açıklığının üzerinde bulunan dikdörtgen panodaki süsleme programına benzer tezyinat ile süslenmiştir. Kemer içerisine yapılan süslemede servi ağacı, papatya, palmet ve akantus motifleri kullanılmıştır.

Kartuşlu bordürün üstünde yukarıya doğru genişleyen silmeler geçmektedir. Silmelerin içerisine en altta akantus yaprakları dizisi işlenmiştir. Ortadaki silmede, yan yana aşağıya doğru uzanan dış bükey profillerin sıralanmasıyla süsleme bordürü oluşturulmuştur. En üstte ise silme boş bırakılmıştır.

VII. Kasnak ve Külâh: Kasnaksız olarak direk zemine 0,19 m. çapında, 1,20 m. yüksekliğinde konik külâh oturmaktadır. Üzerinde akantus yapraklarıyla sarılı geniş bir alem bulunmaktadır. Alemin en uç noktası, ok ucu şeklindedir. Külâhın oturduğu zeminin güney cephe dışındaki üç cephesine ahşap panolar konulmuştur. Ahşap panoların köşelerine de birer baba yerleştirilmiştir. Panoların doğu ve batı cepheleri ajur tekniğinde korkuluklardaki gibi şemse motifleri ile süslenmiştir. Kuzey cephesinde ise hem ajur tekniği, hem de yüzeysel oyma tekniği bir arada kullanılarak süslenmiştir. Kompozisyonun ana öğeleri olarak papatya ve akantus yaprakları ile karşılaşmaktayız (Şekil 2.25.9.). Maalesef bu bordür günümüze kırık bir vaziyette gelebilmiştir (Resim 2.25.8.).

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne toplam on basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,20 m., basamak genişlikleri ortalama 0,24 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, çakma tekniğinde tamamıyla ahşap malzemeden yapılmıştır. Süsleme tekniği olarak yüzeysel oyma ve ajur teknikleri bir arada kullanılmıştır. Süpürgelik ve korkuluk bölümleri dışında tüm bölümlerde karşımıza çıkmaktadır. Ajur tekniği tek olarak da karşımıza çıkmaktadır. Korkuluklarda, geçit ve köşk bölümlerindeki panolarda görülür.

Süsleme: Minberde iki tarz süsleme görülmektedir. Geometrik süsleme olarak şemse motifleri yoğunluktadır. Şemse motiflerinden başka baklava dilimi ve çeşitli dikdörtgen parçalar da kullanılmıştır. Bitkisel süslemede ise akantus yaprakları oldukça sık görülmektedir. Papatya, gülçe, servi ağacı motifleri ile birlikte kullanılmıştır. “S” ve “C” yaparak uzanan yapraklar, saplarla birbirine bağlanmıştır.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmadığından ötürü tam bir tarih vermek zordur. Bundan dolayı cami ile aynı tarihte 1331 (M. 1912) yapılmış olduğunu söylemek mümkündür²¹⁵.

²¹⁵ Denктаş, “Pınarbaşı’daki Türk Eserleri”, s. 85.

2.26. PINARBAŞI ALTIKESEK KÖYÜ CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 26

Şekil: 2.26.1.- 2.26.7.

Resim: 2.26.1.- 2.26.6.

İnceleme Tarihi: 18.04.2010

Yapının Tanıtımı: Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen bir plâna sahip olan caminin kuzey cephesinde, son cemaat yeri bulunmaktadır. Caminin kuzeybatı cephesinde ise minare vardır. Son cemaat yeri ikisi duvara gömülü, ikisi serbest toplam dört ahşap direğin taşıdığı üç yuvarlak kemerle dışarı açılmaktadır. Son cemaat yerinin güney duvarı ortasındaki düz lentolu kapıdan harime girilmektedir. Ahşap tavanla örtülü olan harim, ikisi duvara gömülü, ikisi bağımsız dört sütunla mihraba paralel iki sahna bölünmüştür. Güneydeki sahnin diğerinden daha geniş düzenlenmiştir. Sahnları ayıran sütunlar sekizgen kesitlidir. Harim doğu, batı ve güney cepheleri ikişer adet alt pencere ve doğu cephesine açılan bir üst pencere ile aydınlatılmaktadır²¹⁶.

Tarih: Caminin kitabesi yoktur. XX. yüzyılın başında inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir²¹⁷.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 3.00 m. batısında, kible duvarına ve batı duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. İki cephelidir. Süsleme bakımından zengin değildir. Sonradan yağlı boya ile açık ve koyu yeşil renklere boyanmıştır (Resim 2.26.1,2.26.2.).

Boyutu: 2,48x3,71x0,79 m. ölçülerindedir (Şekil 2.26.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 0,79x2,72 m. ölçülerinde oldukça uzun olarak yapılmıştır. 0,55x1,56 m. ölçülerinde düz lentolu açıklığı bulunmaktadır (Resim 2.26.3.). Bu açıklığın üzerinde çakma tekniğinde 0,58x0,26 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen boş bir pano vardır. En üstte ise taçlık bölümü yer almaktadır. Söveler yukarıya doğru uzatılarak, taçlık bölümü iki söve

²¹⁶ Denктаş, “Pınarbaşı-Uzunyayla’daki Ahşap Direkli Camiler”, s. 62-63.

²¹⁷ Denктаş, “Pınarbaşı-Uzunyayla’daki Ahşap Direkli Camiler”, s. 62.

arasında kalmıştır. Sövelerin üstlerine birer baba yerleştirilmiştir. Taçlık kısmına gelince ajur tekniğinde yapılmış olan kemer içerisinde, yan yana uzanan yarım daireler diyagonal olarak kaydırılıp, diğer sıranın üstüne binmesiyle aralarda doğal olarak raptiye şeklinde ters damla motifleri oluşmuştur. Kemerin kenarlarına ise yüzeysel oyma ve ajur teknikleri bir arada kullanılarak akantus yaprakları bir sağ bir sol yapar şekilde sıralanmıştır (Şekil 2.26.2.). Taçlık bölümünün üstünde dendan şeklinde üç ayrı akantus yaprağı motifi bulunmaktadır (Resim 2.26.4.).

II. Yan Aynalıklar: Yamuk dörtgen formu yan aynalık bölümü, çitalarla altı yamuk dikdörtgen parçaya ayrılmış, içerisine ahşap panolar yerleştirilmiştir. Her biri 0,28 m. genişliğindeki bu panolar, çakma tekniğinde yapılmıştır. Bu panoların içerisi kible istikametindeki ilk iki pano dışında süslemesiz sade bırakılmış, diğer iki panoda ise dikey olarak uzanan ikişer baklava dilimi şeklinde parçalar çakılmıştır.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Süpürgelik bölümü, çitalarla 0,91x0,32 m. ölçülerinde iki eşit yatay dikdörtgen parçaya ayrılmıştır. İçerisine yatay olarak uzanan birer baklava dilimi şeklinde parçalar çakılmıştır.

IV. Korkuluk: 30°'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, tek parça ajur oymalı panodan oluşmaktadır. Panonun içerisinde dört sıra halinde yürek motifi vardır. Yürek motiflerinin sivri ucu biraz uzatılmıştır (Şekil 2.26.3.). Motiflerde tam bir düzen yoktur. Yer yer kaymalar görülmektedir (Resim 2.26.5.). Korkuluk bölümü küpeştesi 0,06 m. genişliğindedir.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümü, çitalarla üç parçaya ayrılmıştır. Alışık olduğumuz kemerli açıklıkla bu minberde de karşılaşmamaktayız. Geçit bölümünün en altında 0,50x0,49 m. ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen şeklinde süslemesiz pano yer almaktadır. Bunun üzerinde 0,50x0,34 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen olarak uzanan ajurlu pano bulunmaktadır. Üzerinde altı sıra şemse motifi, diyagonal şekilde oyulmuştur. En üst bordürde ise 0,50x0,70 m. ölçülerinde dikey dikdörtgen panonun içerisine ajur ve yüzeysel oyma teknikleri bir arada kullanılarak motif işlenmiştir (Şekil 2.26.4.). Birbirine zıt uzanan “S” şeklindeki uçları volütlü saplardan akantus yaprakları, altta sağa, üstte sola gelecek şekilde çıkmaktadır (Resim 2.26.6.).

VI. Köşk: Köşk bölümünün doğu cephesi, kemerli açıklık olmadan yapılmıştır. Çitalarla üç parça şeklinde panolara ayrılmıştır. Altta ve üstte yatay dikdörtgen pano, ortada ise dikey dikdörtgen pano bulunmaktadır. Ajur teknikleri motiflerin konturunu, yüzeysel oyma ise

motiflerin yüzeyini belirlemiştir. Bu üç panoda da aynı teknikler kullanılmıştır. Alttaki 0,50x0,34 m. ölçülerindeki dikdörtgende iki sıra halinde motifler uzanmaktadır. Yan yana uzanan uçları volütlü “C” şeklindeki sapların birleştiği yerden akantus yaprakları çıkmaktadır. Üzerinde iç içe geçmiş her bir yarım daireye iki akantus yaprağı gelecek şekilde saplar uzanmaktadır. Üst sırada yarım daire yerine sivri kemer şeklinde saplar kullanılmıştır. Bunların her biri tek akantus yaprağını içine almaktadır (Şekil 2.26.5.). Ortadaki 0,50x0,57 m. ölçülerinde dikey dikdörtgen pano, altı sıra halinde kareye ayrılmış ve bu karelerin içerisine birer akantus yaprağı yerleştirilmiştir (Şekil 2.26.6.). Üstteki 0,50x0,22 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen panoda ise beş sıra halinde uzanan damla motiflerinin her birinin içerisine birer tane gelecek şekilde akantus yaprağı yerleştirilmiştir (Şekil 2.26.7.).

Köşk bölümünün kuzey cephesinde ise altta 0,55x0,99 m. ölçülerinde düz atkı kemerli açıklık bulunur. Kemerli açıklığın üzerinde 0,55x0,22 m. ölçülerinde batı cephedeki süsleme ile aynı damla motifli süsleme görülmektedir.

VII. Kasnak ve Külâh: Kasnaksız olarak direk zemine 0,20 m. çapında, 0,81 m. yüksekliğinde konik külâh oturmaktadır. Külâh dikey olarak uzanan göz şeklindeki alemle nihayetlenmektedir. Külâhın oturduğu zeminin kuzey ve doğu cephesine ahşap panolar yerleştirilmiştir. Ahşap panoların her bir köşesinde birer baba bulunmaktadır. Panoların içerisinde diyagonal şekilde uzanan, birbirine zıt olarak atılan çıtalarla parmaklık oluşmaktadır.

VIII. Basamaklar: Köşk bölümüne toplam on bir basamakla çıkılmaktadır. Basamak boyları ortalama 0,17 m., basamak genişlikleri ortalama 0,20 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, çakma tekniğinde tamamıyla ahşap malzemeden yapılmıştır. Süsleme tekniği olarak yüzeysel oyma ve ajur teknikleri görülmektedir. Ajur tekniği kimi zaman yalnız başına kullanılmış, kimi zaman da yüzeysel oyma ile birlikte kullanılmıştır. Korkulukta ve geçit bölümünün ortasında yer alan panoda ajur tekniği yalnız olarak kullanılmıştır. Giriş bölümünün taçlık kısmında, geçit ve köşk bölümlerinde yüzeysel oyma ile birlikte olarak kullanılmıştır.

Süsleme: Minberde geometrik süsleme olarak baklava dilimleri, yürek motifleri ve şemse motifleri görülmektedir. Bitkisel süslemede ise akantus yaprakları oldukça sık görülmektedir. Uçları volütlü “S” ve “C” şeklindeki sapların arasında akantus yapraklarını görebilmekteyiz.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmadığından ötürü cami ile eş zamanlı olarak XX. yüzyılın başında inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir²¹⁸.

²¹⁸ Denктаş, “Pınarbaşı-Uzunyayla’daki Ahşap Direkli Camiler”, s. 62.

2.27. ERKİLET TAŞHAN KÖYÜ KÜÇÜK CAMİSİ MİNBERİ

Katalog No: 27

Şekil: 2.27.1.- 2.27.3.

Resim: 2.27.1.- 2.27.6.

İnceleme Tarihi: 18.05.2010

Yapının Tanıtımı: Cami, doğu-batı doğrultuda dikdörtgen bir mekan olarak tüflü kayalığa oyularak yapılmıştır. Caminin doğu cephesinde duvar örgü göze çarpar. Caminin doğusunda sonradan yapılmış avlu şeklinde bir giriş mekanı vardır. Bu mekandan camiye girişi sağlayan kapıya geçilmektedir. Caminin üst örtüsü beşik tonoz şeklinde düzenlenmeye çalışılmıştır. Cami, doğu cephesine açılmış kapı ve pencereyle aydınlatılmaktadır. Camiye sonradan, yaklaşık 4,50 m. uzağa, silindirik bir gövde üzerine köşk minare inşa edilmiştir. Silindirik minareye kemerli bir köprüden ulaşılmaktadır²¹⁹.

Tarih: XX. yüzyılın başında varlığı bilinmektedir²²⁰.

Yeri ve Konumu: Minber, mihrabın yaklaşık 6.00 m. batısında, kible duvarına bitişik olarak konumlanmıştır.

Bugünkü Durumu: Minber, günümüzde sağlam bir şekilde kullanılmaktadır. Üç cepheli ve asimetriktir. Süsleme bakımından sadedir. Süslemelerde dökülmeler görülmektedir. Sonradan bazı bölümlerine ahşap parçalar çakılmıştır. Batı cephesinde hiçbir süsleme unsuru yoktur (Resim 2.27.1.,2.27.2.,2.27.3.).

Boyutu: 2,50x3,05x1,30 m. ölçülerindedir (Şekil 2.27.1.).

Elemanlar:

I. Giriş: Giriş bölümü, 1,30x2,35 m. ölçülerindedir. Giriş bölümünün söveleri zeminden kare olarak başlamakta, daha sonra merdiven korkuluğu üst seviyesinde sekizgen bir forma dönüşerek tavana kadar uzanmakta ve dairesel bir sütun başlığı ile nihayetlenmektedir. Batı taraftaki söveden köşk bölümüne doğru kemer atılmıştır. Mihrap tarafındaki yan sövesinde yüzeysel oyma tekniğinde geometrik süslemeler görülmektedir. Beş dikey, üç yatay dikdörtgen olacak şekilde adeta tuğla dizisi gibi süslemeler yapılmıştır. Giriş bölümünün

²¹⁹ Özbek ve Arslan, s. 307.

²²⁰ Özbek ve Arslan, s. 307.

0,72x1,74 m. ölçülerinde yuvarlak kemerli açıklığı bulunmaktadır. Kemerin kenarları kazınarak, taş örgüsü görüntüsü verilmek istenmiştir. Kemerin iki kenarına kabartma olarak papatya motifi işlenmiştir. Kemerin üzerinde silmelerle ayrılmış taçlık bölümü yer almaktadır. Taçlık bölümünde ortada dilimli kubbeye benzer bir parça ve bunun her iki yanında birer baba bulunmaktadır (Resim 2.27.4.).

II. Yan Aynalıklar: Korkuluk bölümünün altı oyulduğundan dolayı, yan aynalık bölümü yoktur.

III. Süpürgelik (Pabuçluk): Günümüzde bu bölüme sonradan ahşap parça çakılmıştır. Aslında bu bölüm oyulduğundan ötürü, süpürgelik bölümü olmadan yapılmıştır.

IV. Korkuluk: 32'lik bir açıyla uzanan korkuluk bölümü, iki kat olarak yapılmıştır. Alttaki taş oyma olarak, üstteki sonradan ahşap malzemeyle basit olarak yapılmıştır. Sadece mihrap tarafındaki cephede süsleme görülmektedir. Diğer cephede süsleme yoktur. Dört sıra halinde diyagonal olarak uzanan tuğla dizisi şeklinde geometrik süslemeler bulunmaktadır (Şekil 2.27.2.). Yüzeysel oyma olarak yapılan süslemeler, çapraz olarak kaydırılarak üç yatay, iki dikey olacak şekilde dizilmiştir (Resim 2.27.5.). Korkuluğun kuzey istikametinden yaklaşık 0,20 m. alan kırılarak yok olmuştur. Üstteki ahşap korkuluk, alttaki kısa kaldığı için yapılmıştır. Parçaların birbirlerine çakılmasıyla oluşmuştur. 0,04 m. genişliğinde küpeşte genişliği vardır.

V. Geçit (Şerefe Tahtı Altı): Geçit bölümünde, 0,56x0,58 m. ölçülerinde, yuvarlak kemerli bir açıklık bulunmaktadır. Bu açıklığın her iki yanında giriş bölümünün yan sövesinde bulunan süslemelerin aynısı görülmektedir. Zeminden başlayarak, yukarıya doğru köşk korkuluğunun sonuna kadar devam etmektedir.

VI. Köşk: Köşk korkuluğunun her iki yanında geçit bölümünün zemininden gelen geometrik bordür uzanmaktadır. Bu geometrik bordürlerinin arasında 0,56x0,45 m. ölçülerinde yatay dikdörtgen bir bordür bulunmaktadır. Dikdörtgen bordürün içerisinde yüzeysel oyma tekniğinde yapılan geometrik ve bitkisel süslemeler bulunmaktadır. Merkezde, etrafı daire ile çevrelenmiş rozet içerisinde papatya motifi vardır (Şekil 2.27.3.). Rozet motifine doğru dört köşeden çıkan yelpaze motifleriyle bordür tamamlanmaktadır (Resim 2.27.6.). Köşk bölümünün üç cephesinde de yuvarlak kemerli açıklık bulunmaktadır. Kemer desteklerinin köşeleri pahlanmıştır.

VII. Kasnak ve K lah: K lah bölümü kasnaksız bir şekilde kubbe olarak yapılmıştır. Kubbe, doğu ve kuzey cepheden g r lebiliyorken, batı cepheden görülememektedir.

VIII. Basamaklar: K  k bölümüne toplam yedi basamakla çıkılmaktadır. Basamakların  zerine sonradan ahşap parçalar çakılmıştır. Basamak boyları, ortalama 0,22 m., basamak genişlikleri ortalama 0,23 m. dir.

Malzeme ve Teknik: Minber, yekpare kayanın oyulması ile yapılmıştır. Sonradan kimi bölümlerine ahşap parçalar çakılmıştır. Süsleme tekniği olarak yüzeysel oyma tekniği kullanılmıştır. Giriş, korkuluk ve geçit bölümlerinde görülmektedir.

Süsleme: Minberde iki tarz süsleme ile kar ıla maktayız. Genelde geometrik süsleme kullanılmıştır. Tuğla  rg  şeklindeki bordürler sık kullanılmıştır. Tuğla  rg  dışında daire ve yelpaze motifleri de görülmektedir. Bitkisel süsleme olarak papatya ve gülçe motifi karşımıza çıkmaktadır.

Tarihlendirme: Minberde herhangi bir tarih veya usta adına rastlanmamıştır. Bundan dolayı cami ile beraber XX. yüzyılın başında yapılmış olduğunu s yleyebiliriz²²¹. Ahşap parçaların 1955 yılındaki onarım sırasında çakıldığı söylenmektedir.

²²¹  zbek ve Arslan, s. 307.

3. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Kayseri'deki minberler, minberin yeri ve konumu, minber elemanları, malzeme ve teknik, süsleme ve tarihlendirme başlıkları altında değerlendirilecektir.

3.1. Minberin Yeri ve Konumu

Tezde ele alınan yirmi yedi adet minberden yirmi altısı camilerde sağlam bir şekilde yer almaktadır. Develi Ulu Cami'nin minberi ise müze deposunda parçalanmış bir şekilde durmaktadır. Camilerdeki minberlerin yirmi üçü faal bir şekilde kullanılırken, Hasinli, Erkilet Yukarı Mahalle ve Talas Han Camilerinin minberleri, cami ibadete kapalı olduğu için kullanılmamaktadır.

Camilerdeki minberler, kıble duvarına bitişik olarak mihrap aksının sağında, caminin batı bölümünde yer almaktadırlar. Mihraba olan uzaklıklarında standart bir ölçü yoktur. Her biri farklı uzaklıktadır. İncelediğimiz örneklerden yirmi biri üç cepheli olarak (Katalog 1-2-3-4-5-6-7-8-9-11-12-13-18-19-20-21-22-23-24-25-27) inşa edilmiş, kalan altı örnek (Katalog 10-14-15-16-17-26) ise iki cepheli olarak caminin kıble ve batı duvarına bitişik olarak inşa edilmiştir. Tonoz örtülü olan Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Cami'nde mekan yukarıya doğru daraldığından ötürü minber; caminin konulabilecek en batısına yerleştirilmiştir (Resim 2.6.2.). Bu uygulama batı tarafta namaz kılınacak alanın az olmasını sağlamıştır. Bundan dolayı da mihrap tarafı daha süslü olarak yapılmıştır.

Minberin boyutlarında iç mekanın küçük veya büyük oluşu belirleyici unsuru oluşturmaktadır. Kayseri minberlerinde; geniş mekana sahip camilerin minberleri, iç mekana orantılı olarak büyüdüğü ya da tam tersi olarak küçük olan camilerde iç mekana orantılı olarak küçüldüğü görülmektedir.

3.2. Minber Elemanları

Minberlerin giriş, yan aynalık, süpürgelik (pabuçluk), korkuluk, geçit (şerefe tahtı altı), köşk, kasnak ve külah, basamak bölümleri başlıklar içerisinde tek tek anlatılmaya çalışılmıştır.

3.2.1. Girişler

İncelenen Kayseri minberlerinin girişleri, birbirlerine göre farklılıklar göstermektedir. Kayseri Ulu Cami minberi, girişinde yapılan çift kapı kanadı Kayseri minberleri içerisinde tek orijinal örnektir (Resim 2.1.3.). Diğerlerinin girişlerinde kapı kanadı ya hiç yoktur, ya da sonradan yapılmıştır. Girişlerde kemerli açıklık bulunmaktadır. İncelediğimiz minberlerden sadece Akçakaya Köyü Aşağı Mahalle Cami minberinin kemerli açıklığı kırılarak günümüze ulaşamamıştır (Resim 2.16.3.). Kullanılan kemer çeşitlerine gelince; sekiz farklı kemer çeşidi kullanılmıştır. Bunlardan altısı yuvarlak kemerli (Katalog 9-18-19-21-25-27), altısı sepet kulpu kemerli (Katalog 5-8-10-11-13-15), beşi dilimli kemerli (Katalog 1-14-20-22-24), üçü sivri kemerli (Katalog 2-3-23), ikisi basık kemerli (Katalog 6-7), ikisi düz atkı kemerli (Katalog 17-26), biri kaş kemerli (Katalog 12), biri atnalı kemerli olarak (Katalog 4) yapılmışlardır. Bu kemerli açıklıkların kimisi zeminden başlamıştır. Kimisi de basamak şeklinde yükseldikten sonra başlamıştır. İncelenen örneklerde sekiz minberin (Katalog 8-11-13-15-17-19-20-21) kemerli açıklığı zeminden başlamakta, diğerleri basamak şeklinde yükseltiden sonra başlamaktadır. Ayrıca katalog 1-2-3-4-6-7-17 numaralı minberlerin giriş bölümü önünde, ayrı bir basamak bulunmaktadır. Diğerlerinin önünde basamak yoktur.

Kemerli açıklığın üzerinde ekseriyetle yatay dikdörtgen şeklinde kiminin içerisi yazı ile süslenmiş, kiminin içerisi ise boş bırakılmış kitabelik bölümü vardır. İncelenen minberlerden sadece on beşinde (Katalog 1-5-6-7-10-14-15-17-18-19-24-23-24-25-26) kitabelik bölümü vardır. Bunlardan yedisi (Katalog 5-10-14-15-23-24-26) kemerli açıklığın hemen üzerinde yer alırken, diğer sekizi (Katalog 1-6-7-17-18-19-21-25) taçlık kısmının içerisinde kendine yer edinmiştir.

Kayseri minberlerinde girişler, genelde söveleri düz formu ve süslemesiz olarak yapılmışlardır. Söveler ekseriyetle en üst noktada babalar ile nihayetlenmektedir. Akçakaya Köyü Aşağı Mahalle Cami ve Talas Han Cami minberlerinin söveleri altta dikdörtgen olarak başlamakta, korkuluk seviyesinden sonra dairesel silindirik bir forma dönüşmektedir (Resim 2.17.2.). Erkilet Taşhan Köyü Küçük Cami minberinde ise yine altta dikdörtgen form olarak başlamakta, korkuluk seviyesinden sonra ise sekizgen silindirik forma dönüşmektedir (Resim 2.27.2.). Sövelerin üst noktaları babalar ile biten on iki örnek (Katalog 1-2-11-12-14-16-17-

18-19-20-24-25) vardır. Bunların kimileri sonradan yapıldığı gibi, kimileri de orijinal olarak yapılmıştır.

İncelenen örnekler içerisinde sadece birkaç örnekte süsleme görülmektedir. Selçuklu döneminde yapılan dört (Katalog 1-2-3-4) minberin, sövelerinin ön yüzleri boşluk bırakılmadan süslenmiştir. Selçuklu dönemi minberlerinden sonra dört minber de (Katalog 5-9-18-21) daha sövelerinde süsleme görülmektedir. Kayseri minberlerinde sövelerin ön yüzü sade olduğu gibi, yan yüzleri de genelde sade olarak bırakılmıştır. Selçuklu dönemi minberlerinin hepsinde, Osmanlı dönemi minberlerinin bir tanesinde, (Resim 2.9.1.) toplam beş minberde (Katalog 1-2-3-4-9) sövelerin yan yüzlerinde süsleme yapılmıştır.

İncelenen minberlerin taçlık bölümleri her bir camide farklıdır. Sekiz farklı türde taçlık kısmı tespit edilmiştir. Sadece dört minberde taçlık bölümü yoktur. Tespit ettiklerimiz içerisinde en fazla örnek dış konturları lotus veya palmet çiçeği şeklinde, yukarıya doğru daralarak uzanan ve en tepede lotus, palmet veya lale çiçeği motifi ile nihayetlenen taçlık kısmı olanlardır. Katalog 6-7-8-10-11-15 numaralı minberlerde örneklerini gördüğümüz bu taçlık formunda, katalog 7-10-11 numaralı minberlerde en üst noktasında çiçek yukarıya doğru uzatılarak verilmiştir. Bir başka taçlık formu, giriş açıklığındaki kemerin taçlık kısmına yansımaları şeklinde görülmektedir. Katalog 12-14-20-22 numaralı minberlerde bu formu görmekteyiz. Diğer bir form, kitabelikten oluşan taçlık formudur. Katalog 1-17-18-21 numaralı minberlerde karşımıza çıkan bu form da yatay dikdörtgen veya ters “T” şeklindeki kitabelik kısmı taçlık olarak verilmiştir. Bunlardan katalog 17 ve 18 numaralı minberlerde kitabeliğin üzerine ek parçalar getirilerek bu bölüm vurgulanmak istenmiştir. Bir diğer taçlık formu, iki babanın arasında yuvarlak kemer şeklinde verilenlerdir. Katalog 19-25-26 numaralı minberlerde görülen bu form Kayseri’nin Pınarbaşı ilçesi merkezi ve merkeze yakın köyünde görülmektedir. Pınarbaşı merkezde yer alan camilerin minberlerinde, ayrıca kemer şeklindeki taçlığın üzerinde üç adet dendan şeklinde süslemeler vardır. Bir başka taçlık formu, akantus yapraklarının oluşturduğu taçlık formudur. Pınarbaşı ilçesinin en uzak iki köyü olan katalog 23-24 numaralı Methiye ve Hilmiye Köyü Cami minberlerinde görülen bu form da, taçlık dış konturlarını akantus yaprakları belirlemektedir. Methiye Köyü minberinde girişin üzerini tamamen kaplayan taçlık bölümü, Hilmiye Köyü Cami minberinde ise hem girişin üzerini, hem de sövelerin üst kısmından itibaren söveleri kaplamaktadır. Bir diğer taçlık formu, yatay dikdörtgen şeklinde olan Hunat Hatun Cami minberinde kullanılan formdur (Resim 2.2.5.). Bir başka form, üçgen şeklinde uzanan formdur. Sadece Yeşilyurt Melik Arslan Cami

minberinde görülen bu form, üçgen alınlık şeklindedir (Resim 2.5.4.). Son form ise dendan şeklindedir. Sadece Molu Köyü Cami minberinde gördüğümüz bu form da dış şeklinde dışa taşırılmış palmetlerle karşılaşmaktayız (Resim 2.9.4.).

3.2.2. Yan Aynalıklar

Kayseri minberleri içerisinde yan aynalıkları değerlendirdiğimizde iki ayrı form ile karşılaşmaktayız. Genelde dik üçgen olarak karşımıza çıkan yan aynalıklar, kimi minberlerde de üçgene yakın yamuk dörtgen şeklinde görülmektedir. Katalog 4 numaralı Develi Ulu Cami minberi dağıldığından ötürü, yan aynalık bölümünden günümüze hiçbir parça ulaşamamıştır. Sadece parça ulaşamadığı gibi, aynı zamanda ne bir fotoğraf ne de bir çizime ulaşılabilmiştir. Bundan ötürü süslemesi veya formu hakkında bilgi sahibi değiliz. Mehmet Çayırdağ'ın Develi Ulu Cami Minberi²²² ile ilgili makalesinde Develi Ulu Cami minberinden detay olarak verdiği fotoğraf aslında Lala Muslihiddin Cami minberine aittir. Katalog 8-11-13-22-27 numaralı minberlerde ise yan aynalık bölümü herhangi bir şeyle belirtilmemiştir.

Katalog 1-2-3-5-6-7-9-10-12-15-16-17-18-20-23-24 numaralı minberlerde görülen dik üçgen formu yan aynalıklar kendi içerisinde de gruplara ayrılmaktadır. Bunlardan katalog 1-2-3-5-7-9-10-15-16 numaralı minberlerin yan aynalıkları sadece bu dik üçgenden oluşmaktadır. Katalog 12-17-20-23-24 numaralı minberlerin yan aynalık üçgenleri aşağıya çekilerek süpürgelik bölümü ortadan kaldırılmış, böylelikle yan aynalık ile korkuluk bölümü arasında ayrı bir alan ortaya çıkmıştır. Katalog 18 numaralı minberde de aynı şekilde yan aynalık ile korkuluk bölümü arasında boşluk vardır. Fakat burada yan aynalık bölümü aşağıya çekildiğinden ötürü oluşmamış, yan aynalık üçgeni daraltılarak oluşturulmuştur (Resim 2.18.4). Katalog 6 numaralı Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Cami minberinde ise yan aynalık üçgeni alttan daraltılarak, yan aynalığın altında süpürgeliğin üstünde yatay dikdörtgen şeklinde ayrı bir bölüm oluşturulmuştur (Resim 2.6.1.). Katalog 14-19-21-25-26 numaralı minberlerde yan aynalık bölümü dik üçgene yakın yamuk dikdörtgen şeklinde uzanmaktadır.

Yan aynalık içerisindeki süsleme formlarına gelince, katalog 1-2-3 numaralı Selçuklu minberleri sekizgenlerin ve dört kollu yıldızların oluşturduğu geometrik kurgu içerisinde bitkisel tezyinatlı parçalar görülmektedir. Buradaki geometrik kurgu Kayseri Ulu Cami ve Lala Muslihiddin Cami minberinde birbirine benzemektedir. Kayseri'deki bu iki cami

²²² Çayırdağ, "Develi Ulu Camisi Minberi", s. 411.

minberinin geometrik kurgusu da Malatya Ulu Cami ve Ürgüp Damsaköy Cami minberlerinin aynalıklarını andırmaktadır. Hunat Hatun Cami minberinin dört kollu yıldızları Kayseri Ulu Cami ve Lala Muslihiddin Cami minberlerinden farklıdır. Katalog 5-6-7 numaralı minberlerde, dış bükey profil ile yan aynalık üçgeni belirtilmiş, içerisi boş bırakılmıştır. Bu tarz yan aynalıkları olan minberler, ya taş ya da mermer malzemeden yapılmıştır. Katalog 9-10-14-15 numaralı minberlerin yan aynalıklarının merkezlerine birer madalyon yerleştirilmiştir. Taş malzemeden yapılmış olan minberlerde görülen madalyonlar kat kat olarak yapılmış, içerisine geometrik ve bitkisel süslemeler işlenmiştir. Katalog 9 ve 10 numaralı minberlerin yan aynalıklarındaki madalyonun merkezi kabara şeklinde dışa taşırılmıştır. Katalog 12-16-17-18-19-20-21-23-24-25-26 numaralı minberler ahşap malzemeden çakma tekniğinde yapılmış minberlerdir. Bu minberlerde yan aynalık bölümleri, dikdörtgen, kare, yamuk dörtgen ve üçgen parçalara ayrılmıştır. İçlerine kalem işi, yüzeysel oyma veya ajur teknikleri kullanılarak geometrik ve bitkisel süslemeler yapılmıştır. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Cami minberi yan aynalığının güney istikametteki ilk panosunda geçit bölümünün kemerli açıklığı gibi kemerli açıklık uygulaması görülmektedir. İlk kez bu camide uygulanan bu uygulama, diğer Pınarbaşı camisi olan Pınarbaşı Aziziye Cami minberinde güney istikametteki ilk iki panoya yapılarak geliştirilmiştir.

3.2.3. Süpürgelikler (Pabuçluklar)

İncelediğimiz Kayseri minberlerinde dönemsel farklılıklar gözlenebilmektedir. Süpürgelik bölümleri üç ayrı formda yapılmıştır. Bu formlar dönemlere ayrılmaktadır. Katalog 12-17-20-22-23-24-27 numaralı minberlerde süpürgelik bölümü bulunmamaktadır. Bu minberlerde yan aynalık üçgeni aşağıya çekildiğinden veyahut herhangi bir şeyle belirtilmediğinden ötürü, süpürgelik bölümleri yoktur.

Kayseri’de erken tarihli örneklerden olan Selçuklu minberlerinde süpürgelik bölümleri, yazı kuşağı halinde dikdörtgen formlu olarak karşımıza çıkmaktadır. Katalog 1-2-3-4 numaralı minberlerde gördüğümüz bu form, Kayseri Ulu Cami, Lala Musluhiddin Cami ve Develi Ulu Cami’nde tek bordür halinde görülebilmektedir. Hunat Hatun Cami’nde ise üç ayrı bordür şeklindedir. Altta bitkisel bordür, ortada parmaklıklı bordür, en üstteyse yazı kuşağı yer almaktadır. Selçuklu minberlerinden Kayseri Ulu Cami minberinin süpürgelikleri sapasağlam duruyorken, aynı şeyleri diğer Kayseri’de bulunan Selçuklu minberleri için söyleyememekteyiz. Develi Ulu Cami minberlerinin süpürgeliklerinde yer yer kırılmalar ve yarılmalar gözlenmektedir (Resim 2.4.3.). Hunat Hatun Cami minberinin süpürgeliklerinde

yer alan yazı kuşakları her iki cephede de yok olmuş bir durumdadır (Resim 2.2.8.). Lala Muslihiddin Cami minberinin süpürgelikleri ise bir cephede sağlam iken, diğer bir cephede silinmiş bir vaziyettedir (Resim 2.3.6.). Selçuklu minberlerinden sonra Kayseri’de ufak nişler şeklinde form karşımıza çıkmaktadır. XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar kullanılan bu formda, birden fazla olarak çeşitli kemer formlarında belirli aralıklarla ufak nişler (pabuçluklar) açılmıştır. Katalog 5-6-7-8-9-10-11-13-14-15-16 numaralı minberlerde karşılaştığımız bu formda nişler; iki, üç ve dört nişli olarak yapılmışlardır. İki nişli olarak katalog 13 ve 14 numaralı minberler, üç nişli olarak katalog 5-6-8-11-15-16 numaralı minberler, dört nişli olarak katalog 7-9-10 numaralı minberler görülmektedir. Nişler bazı minberlerde silmelerle dikdörtgenler içerisine alınmıştır. Bu formda korkuluk bölümü, süpürgelik bölümünü kesiyor ise süpürgelik bölümünün kuzey istikametinde dik üçgen veya yamuk dörtgen şeklinde parçalar görülebilmektedir (Resim 2.6.1.).

XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar süpürgeliklerde çeşitli geometrik şekillerde panolar görülmektedir. Katalog 19-21-25-26 numaralı minberlerde bunun örneğini görebilmekteyiz. Kayseri’nin Pınarbaşı ilçe merkezi ve merkeze yakın köyünde bulunan üç minberde gördüğümüz bu formda süpürgelik bölümü, çeşitli boyutlarda panolara ayrılmış, panolar içerisine baklava dilimleri yerleştirilmiştir. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Cami minberinde her panoya ikişerli gelecek şekilde (Resim 2.19.1.), Pınarbaşı Aziziye Cami ve Pınarbaşı Altıkese Köyü Cami minberinde ise her panoya tek gelecek şekilde baklava dilimleri yerleştirilmiştir (Resim 26-1). Yeşilhisar Hasanefendi Cami minberinde süpürgelik bölümü dört panoya ayrılmış, içleri ajur tekniğinde oyularak süslenmiştir (Resim 2.21.6.).

3.2.4. Korkuluklar

Kayseri minberlerinin korkuluklarında belirli bir gelişim yoktur. Katalog 8 ve 13 numaralı minber dışında tüm minberler, silme ya da bordürlerle yamuk dikdörtgen şeklinde belirtilmiştir. Genel itibariyle dört farklı form görülmektedir. Ahşap dışındaki malzeme ile yapılan taş, kaya ve mermer malzemeden inşa edilen minberlerin korkuluklarının çoğunlukla dış konturları, dış bükey profil ile çevrelenmiştir. Katalog 5-6-7-9-10-11-14-15-22-27 numaralı minberlerde görülen bu formda bordürün içerisi kiminde boş bırakılmış, kiminde de yüzeysele oyma veyahut kalem işi süsleme ile geometrik örgü yapılmıştır. Bu form içerisinde katalog 5-6-7-11-14-22 numaralı minberlerin korkuluklarının sadece dış konturları belirtilmiştir. Katalog 15 ve 27 numaralı minberlerde dış konturları verilmiş yüzeylerin içerisi

yüzeysel oyma tekniğinde geometrik örgü ile süslenmiştir. Katalog 9 ve 10 numaralı minberlerde ise hem dış konturları verilmiş, yüzeylerin içerisi, hem de bordürler şeklinde dışarıyı süslenmiştir. Hasinli Cami minberinde yüzeysel oyma tekniğinde yapılan bu süsleme, (Resim 2.10.7.) Molu Köyü Cami minberinde kalem işi tekniğinde yapılmıştır (Resim 2.9.8.).

Bir diğer form birden çok bordürden oluşan Selçuklu minberlerinin oluşturduğu grupta görülür. Katalog 1-2-3-4 numaralı minberlerde en az üst üste üç bordür şeklinde boydan boya uzanan bu formda bitkisel ve geometrik süsleme ile yazı bir arada verilmiştir. Kayseri Ulu Cami ve Lala Muslihiddin Cami minberinde üst üste dört kat yapılmıştır. En altta yazı, üstünde bitkisel süsleme, onun üzerinde geometrik kafes ve en üstte ise yine yazı yer almaktadır (Resim 2.3.9.). Hunat Hatun Cami ve Develi Ulu Cami minberinde üst üste üç kat olarak yapılmıştır. En alt katta yazı, ortada geometrik kafes, üstte ise Hunat Hatun Cami minberinde yazı, (Resim 2.2.9.) Develi Ulu Cami minberinde bitkisel süsleme yapılmıştır.

Başka bir form grubunu, ajur tekniğinde çeşitli geometrik şekillerde oyularak tek veya birkaç panodan meydana gelenler oluşturmaktadır. Katalog 19-21-23-24-25-26 numaralı minberlerde görülen bu form, genelde XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarında ahşap malzemede görülmektedir. Katalog 24-25-26 numaralı minberlerde yekpare olarak yapılmıştır. Katalog 19 numaralı minberde iki parça olarak, katalog 21 ve 23 numaralı minberlerde ise beş parçalı olarak yapılmışlardır. Üzerindeki süslemelere gelince, katalog 19 ve 26 numaralı minberlerde yürek motifi kullanılmışken, katalog 23-24-25 numaralı minberlerde şemse motifi kullanılmıştır. Katalog 21 numaralı minberde ise farklı farklı geometrik şekiller görülmektedir.

Kayseri minberlerinde görülen diğer bir form, her basamağa birer tane gelecek şekilde atılan ayakların üzerine küpeştenin oturtulması ile oluşan formdur. Katalog 12-17-18-20 numaralı minberlerde görülen bu form, XIX. yüzyılın ikinci yarısından XIX. yüzyılın sonuna kadar olan dönemde görülmektedir. Ayakların her biri farklı farklı geometrik ve bitkisel tezeyinat ile süslenmiştir.

Tek örneğin görüldüğü son formda ise çakma tekniğinde yapılan boş panolar görülmektedir. Akçakaya Aşağı Mahalle Cami minberinde görülen bu teknikte yan aynalık gibi süslemesiz panolar bulunmaktadır. Başka bir örneği yoktur.

Kayseri minberlerinde bazılarının korkuluk bölümlerinde köşebentler bulunmaktadır. Katalog 2-6-7-11-14-25 numaralı minberlerde görülen bu köşebentlerde standart bir form yoktur. Kurşunlu Cami minberinde “S” ve “C” şeklinde kıvrımlar yaparak uzanmaktadır (Resim 2.7.4.). Pınarbaşı Aziziye Cami minberinde gülbezek şeklinde görülmektedir (Resim 2.26.5.).

Korkuluk küpeşeleri ortalama 0,06 ile 0,10 m. arasındadır. Katalog 18 ve 21 numaralı minberlerde korkuluk küpeşesi üzerinde, ufak ayaklarla yapılmış, üç dört basamak uzunluğunda baba ile sonlanan trabzan bulunmaktadır (Resim 2.18.4.).

3.2.5. Geçitler (Şerefe Tahtı Altı)

Kayseri minberlerinin geçit bölümleri genelde kemerli açıklıklıdır. Katalog 1-2-3 numaralı minberlerde kemerli açıklık bölümü yoktur. Boydan boya pano halinde geometrik şema içerisinde bitkisel süslemelidir. Kayseri Ulu Cami minberinin geçit bölümünde altta dikdörtgen şeklinde geometrik bordür ile geçit bölümü başlamakta, üstte ise iç içe geçmiş onikigenlerin oluşturduğu geometrik kurgu görülmektedir (Resim 2.1.12.). Bu bordürün her iki yanında boydan boya uzanan bitkisel süslemeli kuşak uzanmaktadır. Kuzey istikamette bitkisel süslemeli kuşağın yanında ikinci bir yazı kuşağı bulunmaktadır. Hunat Hatun Cami minberinin süpürgelik bölümü, aynı şekilde geçit bölümünde de devam etmektedir. Geçit bölümü süpürgeliğinin üstünde bir tam sekizgenin ve iki yarım dört kollu yıldızın üst üste sıralanmasıyla oluşan geometrik kompozisyon görülmektedir (Resim 2.2.11.). Geometrik kompozisyonun iki yanında kuşaklar bulunmaktadır. Güney istikamette bir kuzey istikamette iki sıra yazı kuşağı görülmektedir. Lala Muslihiddin Cami minberinin geçit bölümünde ise aynalı olarak yapılmış kareler görülmektedir. İçerisinde iki yamuk dörtgen ve iki yamuk beşgen bulunmaktadır. Bu bordürlerin her iki yanında da bitkisel süslemeli kuşaklar bulunmaktadır (Resim 2.3.10.). Kuzey istikamette Kayseri Ulu Cami minberinde olduğu gibi bitkisel süslemeli kuşağın yanında ikinci bir yazı kuşağı yer almaktadır. Develi Ulu Cami minberinin geçit bölümünden günümüze sadece tek bir parça gelebilmiştir (Resim 2.4.7.). Bu parçadan yola çıkarak, geçit bölümünün Lala Muslihiddin Cami minberinin geçit bölümüne benzediği görülmektedir. Develi Ulu Cami minberinin geçit bölümünün her iki yanında da muhtemelen kuşak şeklinde süslemeler bulunması gerekir. Fakat günümüze hiçbir parça ulaşamamıştır.

Kemerli olarak yapılan minberler, katalog 5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-18-20-21-22-23-24-25-27 numaralı minberlerdir. Yedi çeşit kemer kullanılmıştır. Bunlardan altısı sepet kulpu

kemerli (Katalog 6-10-11-12-22-25), altısı dilimli kemerli (Katalog 14-16-20-21-23-24), üçü sivri kemerli (Katalog 5-8-9), ikisi yuvarlak kemerli (Katalog 15-27), biri basık kemerli (Katalog 7), biri kaş kemerli (Katalog 13) ve son olarak biri düz atkı kemerli (Katalog 18) olarak verilmiştir. Katalog 10-13-15-16-18-19-23-24 numaralı minberlerin geçit bölümlerinin kemer açıklığının üzerinde dikdörtgen şeklinde bordür bulunmaktadır. Bunların kimilerinin içerisinde kartuşlar bulunmaktadır. Kimileri ise ajur tekniğinde veya kalem işi süslemeyle bezenmiştir. Katalog 6 numaralı Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Cami minberinin geçit bölümünün kemerli açıklığın üzerinde yazı bordürü ve Zülfikar kılıcı motifi işlenmiştir (Resim 2.6.10.). Katalog 9 numaralı Molu Köyü Cami minberinin geçit bölümü, kemer açıklığının kenarları ise iki sıra bordür halinde kalem işi tekniğinde bitkisel süsleme ile süslenmiştir (Resim 2.9.9.).

Katalog 19 numaralı Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Cami minberinin geçit bölümü alışıktığımız tek kemerli açıklık değil, burada iki kemerli açıklık üst üste verilmiştir (Resim 2.19.1.). Bu yönüyle diğer Kayseri'deki minberlerden ayrılmaktadır. Bu iki kemerli açıklığın üzerinde dikdörtgen pano içerisine ajur tekniğinde yapılmış süslemeler işlenmiştir.

Katalog 17 ve 26 numaralı minberlerin geçit bölümleri dikdörtgen ve kare şeklindeki parçalara ayrılmıştır. Bu minberlerin geçit bölümlerinde kemerli açıklık yoktur. Talas Han Cami'nin güneybatı köşesinde bulunan ayağın tam önüne yerleştirilmiş minber, güneybatı ayaktan kuzeybatı ayağa atılan kemer arasında kaldığından ötürü, külah kısmının kısa olmaması için biraz öne alınmıştır. Boşluk bırakmak istemeyen sanatçı, bundan dolayı geçit bölümünü uzatmıştır (Resim 2.17.1.). Bu da minbere apayrı bir görünüm kazandırmıştır. Başka bir örneğini göremediğimiz bu minberde geçit bölümüne kapı da yapılmış, içerisi yüklük gibi kullanılmıştır. Geçit bölümü üç sıra halindedir. Kuzey ve güney istikametteki panolar birbirinin simetriği olarak yapılmıştır. Ortadaki sütuncelerle ayrılmış alan ise kapı olarak düzenlenmiştir. Bu panoların içlerinde yüzeysel oyma tekniğinde süslemeler uygulanmıştır. Pınarbaşı Altıkese Köyü Cami minberi geçit bölümünde ise altta kare, ortada yatay dikdörtgen, en üstte dikey dikdörtgen pano halinde üç parçaya ayrılmıştır. Alttaki pano süslemesiz olarak bırakılmış, ortadaki pano ajur tekniğinde, üstteki pano hem ajur hem de yüzeysel oyma tekniğinde süslenmiştir.

3.2.6. Köşkler

Kayseri'deki minberlerin genelde köşk bölümlerinin doğu ve batı cephelerinde korkuluk bölümü vardır. Korkuluk bölümlerinin üstünde ve minberlerin kuzey cephelerinde kemerli açıklık bulunmaktadır. Bu açıklıkların üç veya iki cephesinde de genel olarak aynı kemer formu görülmektedir. Katalog 10-15-22 numaralı minberlerin köşk bölümünde korkuluk görülmemektedir. Katalog 3-5-6-7-9-13-21-27 numaralı minberlerde ise köşk korkuluğu merdiven korkuluğundan farklı olarak yapılmıştır. Diğer bütün minberlerde köşk korkulukları, merdiven korkuluğunun devamı şeklinde yapılmıştır.

Köşk bölümünün batı ve doğu cephelerinde kemer açıklığı bulunmayan katalog 19-25-26 numaralı Pınarbaşı ilçe merkezi ve merkeze yakın köyü minberlerinin sadece kuzey cephesinde kemerli açıklık bulunmaktadır. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Cami ve Pınarbaşı Aziziye Cami minberlerinin köşk bölümünün batı ve doğu cepheleri üç farklı bordür ile süslenmiştir. Alttaki ilk iki bordür, dikey dikdörtgen şeklinde iki parçadan oluşmaktadır. Üstteki bordür ise tek parça olarak yatay dikdörtgen şeklindedir (Resim 2.25.1.). Pınarbaşı Altıkesek Köyü Cami minberinin köşk bölümü ise altta ve üstte yatay dikdörtgen şeklinde ortada dikey dikdörtgen şeklindedir. İki cephe olduğu için sadece doğu cephesinde görülmektedir. Bu minberlerin kuzey cephesindeki kemerli açıklık, giriş cephesinde kullanılan kemerli açıklığın aynısıdır. Yani Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Cami ve Pınarbaşı Aziziye Cami minberinde yuvarlak kemerli, Pınarbaşı Altıkesek Köyü Cami minberinde düz atkı kemerlidir.

Doğu ve batı cephede kullanılan köşk bölümü kemer açıklıklarında, dört ayrı kemer formu görmekteyiz. Katalog 19-25-26 numaralı minberlerin doğu ve batı cepheleri kapalı olduğu için kemerli açıklığı yoktur. Katalog 1-5-7-9-10-11-13-14-15-16-18-20-21-22-23-24 numaralı minberlerin köşk bölümü kemerli açıklıklarında dilimli kemer, katalog 6-12-27 numaralı minberlerin köşk bölümü kemerli açıklıklarında sepet kulpu kemer, katalog 2-3-8 numaralı minberlerin köşk bölümü kemerli açıklıklarında sivri kemer, katalog 17 numaralı minberin köşk bölümü kemerli açıklığında ise düz atkı kemer kullanılmıştır. Katalog 4 numaralı Develi Ulu Cami minberinin köşk bölümü kemerli açıklığı hakkında elimizde bilgi bulunmamaktadır.

Kuzey cephede kullanılan köşk bölümü kemer açıklıkları, genelde doğu ve batı cephelerdeki kullanılan kemer formu ile aynıdır. Sadece katalog 8-14-15 numaralı minberlerin kuzey cephesindeki köşk bölümü kemerli açıklıkları farklıdır. İncesu Merzifonlu Karamustafa Paşa Cami minberinin doğu ve batı cephesinde sivri kemer kullanılmışken, kuzey cephesinde sepet kulpu kemer kullanılmıştır. Akçakaya Yukarı Mahalle Cami minberinin doğu ve batı

cephesinde volütlü dilimli kemer kullanılmışken kuzey cephesinde dilimli kemer kullanılmıştır. Yazı Cami minberinde ise aynı kemer kullanılmış fakat doğu cephesindeki kemerin simetri eksenini kaymışken, kuzey cephesindeki kemer simetrik olarak yapılmıştır.

İncelediğimiz Kayseri minberlerinin bazılarında köşk bölümü kapı veyahut korkuluk seviyesine kadar uzatılmış basamakla kapatılmıştır. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Cami minberi dışında Pınarbaşı merkez ilçe ve köylerde bulunan cami minberlerinde görülen uygulama sadece bu ilçe ile sınırlı kalmıştır. Pınarbaşı Aziziye Cami minberinde kapı şeklinde yapılmıştır. Diğer Methiye Köyü, Hilmiye Köyü ve Altıkesek Köyü Camilerinin minberlerinde korkuluk seviyesine kadar uzatılmış basamak şeklinde yapılmıştır (Resim 2.24.10.). Bu uygulamanın Hz. Muhammed'e duyulan saygıdan dolayı yapıldığı düşünülmektedir²²³.

3.2.7. Kasnaklar ve Külâhlar

Kayseri minberlerinde katalog 4-16 numaralı minberler dışında tüm minberlerin külâh bölümleri vardır. Kimi minberlerde kasnaklı olarak, kimi minberlerde de kasnaksız olarak külâh yükselmektedir. Genelde külâh bölümleri alemlerle nihayetlenmektedir. Kasnak ve külâh formu olarak en fazla sekizgen kasnak ve konik külâh görülmektedir. Katalog 1-2-3-5-6-7-8-10-11-13-15 numaralı minberlerde görülen bu formun, XIX. yüzyılın başlarından sonra kullanımı görülmemektedir. Katalog 1-2-3 numaralı Selçuklu minberlerinin kasnak ve külâh kısım son yıllarda yapılan onarımlarla yenilenmiştir. Külâhlar kimi minberlerde de kasnaksız olarak oturmaktadır. Katalog 14-17-19-20-22-25-26 numaralı minberlerin külâhlarında dairesel form kullanılmış ve köşk bölümü tavanına direk oturtulmuştur. Katalog 9 numaralı Molu Köyü Cami minberinin külâhı da kasnaksız olarak oturmaktadır. Fakat bu altıgen formudur.

Kayseri'de bazı cami minberlerinde külâh yerine kubbe veya çapraz tonoz kullanılmıştır. Katalog 18-23-24 numaralı minberlerin külâh bölümlerinde dilimli kubbe görülmektedir. Katalog 18 numaralı Yeşilhisar Keşlik Köyü Cami minberinde kasnaklı olarak kullanılan dilimli kubbe diğer iki camide kasnaksız olarak görülmektedir (Resim 2.18.6.). Katalog 21

²²³ Bilindiği gibi Hz. Muhammed en son basamakta hutbelerini vermiştir. Hz. Muhammed'den sonra gelen halife olan Hz. Ebu Bekir peygamberimize saygısından ötürü son basamağı kullanmamış, bir alt basamağı kullanmıştır. Daha sonra gelen Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali, Hz. Muhammed'e ve ondan sonra gelen halifelere saygı duyarak hep bir alt basamağı kullanmışlardır. Günümüzde bu saygıdan ötürü hep sondan beşinci basamakta hutbe verilmektedir.

numaralı Yeşilhisar Hasanefendi Cami minberinin külah bölümünde çapraz tonoz bulunmakta ve Kayseri'deki tek örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (Resim 2.21.8.).

Katalog 12 ve 27 numaralı Erkilet Taşhan Köyü Büyük ve Küçük Cami minberleri kaya oyma olarak yapıldığından ötürü kasnak ve külah formları tam olarak belli değildir. Kubbe şeklinde yapılmak istenmiş, fakat kaya ile bitişik olduğundan ötürü uygulama pek başarılı olamamıştır (Resim 2.12.4.).

Minberlerin kasnak ve külah bölümleri genelde köşk bölümünün üzerinde simetri eksenine yerleştirilmiştir. Fakat kimi camilerde kemerlerden veya kubbe geçiş elemanlarından dolayı konumu değiştirilmek zorunda kalınmıştır. Katalog 20 numaralı Tavlusun Yukarı Mahalle Cami minberinin külahı, kemer arasında kaldığından ötürü kuzeydoğuya çekilmiştir (Resim 2.20.2.). Katalog 9 numaralı Molu Köyü Cami minberinin külahı ise üstündeki pendentiften ötürü kuzeye kaydırılmıştır (Resim 2.9.2.).

Külah bölümlerinin alemleri genelde farklı malzemeden yapılmıştır. Çeşitli formlarda karşımıza çıkan alemlerde bitkisel ve geometrik süslemeler ile yazı mevcuttur. Katalog 18-19-21-23-24-25-26 numaralı minberlerin külah veya kasnak bölümünün oturduğu zeminin kenarlarına panolar yerleştirilmiştir. Bu panolar ajur tekniğinde geometrik tezyinat ile süslenmiştir. Ayrıca katalog 1-2-12-16-17-19-21-23-25-26 numaralı minberlerin külah veya kasnak bölümünün oturduğu zeminin köşelerine birer baba yerleştirilmiştir.

3.2.8. Basamaklar

Basamak bölümleri en fazla yıpranan bölümler olduğundan en fazla onarım geçiren bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayseri'deki minberlerde yedi, sekiz, dokuz, on, on bir, on iki ve on beş basamaklı örnekler bulunmaktadır. Basamak boylarının ve genişliğinin minberlere göre değiştiği görülmektedir. Katalog 1-2-3-4-14-17 numaralı minberlerin basamakları, giriş bölümü önündeki basamakla başlamaktadır. Bu uygulama diğer cami minberlerinde görülmemektedir. Basamakların doğu cepheden görüldüğü tek örnek Talas Han Cami minberidir (Resim 2.17.1.).

Genelde süslemenin hiç rastlanmadığı basamaklarda süsleme nadir de olsa görülmektedir. Katalog 1 numaralı Kayseri Ulu Cami minberinin son basamağında bunun bir örneğini görebilmekteyiz. Geometrik süsleme içerisine bitkisel süsleme yapılan bordürde, altıgenler

arasına dört köşeli yıldız ve stilize kelebek motifleri yerleştirilmiştir. İçleri bitkisel süsleme ile doldurulmuştur (Resim 2.1.14.). Basamak yüzüne süsleme yapılan örneği biz Edirne Eski Cami minberinde görmekteyiz. Bu minberin basamaklarının her biri farklı geometrik düzenlerde bezenmiştir²²⁴.

3.3. Malzeme ve Teknik

Kayseri minberlerinde taş, ahşap, mermer, kaya oyma olarak dört çeşit malzeme görülmektedir. Bunlardan ahşap malzeme, yapım tekniği ile kendi içerisinde üçe ayrılmaktadır.

3.3.1. Taş

Ortaçağ Anadolu Türk mimarisinin ilk dönemlerinde pek de aşinası olmadığımız taş malzemeli minberlere, XIV-XV. yüzyıl Beylikler döneminde rastlanılmasını bu yüzyıllar Anadolu'sunun siyasal anlamda yaşadığı çok parçalılık, ayakta kalma mücadelesi ve minber-hutbe-saltanat ilişkileriyle bağlantılı olarak yorumlayabiliriz. Uzun soluklu olması arzulanan hakimiyetin, ahşaba göre daha uzun ömürlü olan taştan minberlerle perçinlendiği ifade edilebilir²²⁵.

Kayseri civarında varlıklarını günümüze değin koruyan taş ocaklarının bol miktarda bulunması, malzeme açısından oldukça önemlidir. Bu malzeme; kale, sur, köprü, cami, medrese gibi yapıların yapımında kullanıldığı gibi, cami içi elemanları olan minber, mihrap, kürsü gibi elemanlarda da kullanılmıştır. Kayseri'deki minberlerin inşasında da taş malzeme bol olarak kullanılmıştır. Kayseri'deki minberlerin onunda (Katalog 5-6-8-9-10-11-13-14-15-22) taş malzeme görülmektedir. XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren en erken tarihli olarak Yeşilyurt Melik Arslan Cami minberinde (Resim 2.5.1.) görülen taş malzeme, en geç tarihli olarak XIX. yüzyılda yapılan Bünyan Ulu Cami minberi (Resim 2.22.1.) görülmektedir. Genelde gri renkli kesme taş kullanılmıştır. Katalog 8-22 numaralı İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami (Resim 2.8.1.) ve Bünyan Ulu Cami minberleri sade bırakılmıştır. Katalog 5-6-10-14-15 numaralı minberlerde yüzeysel oyma kullanılmıştır. Katalog 13 numaralı minberde ajur tekniği uygulanmıştır.

²²⁴ Özbek, “Ortaçağ Anadolu Türk Mimarisinde Süsleme”. s. 900.

²²⁵ Özbek, s. 900.

Molu Köyü Cami (Resim 2.9.1.) ve Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami (Resim 2.11.1.) minberlerinde alçı sıva üzerinde kalem işi süsleme tekniği görülmektedir. Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami'nin yapım tarihi ile Molu Köyü Cami'sinin yapım tarihi arasında beş senelik bir fark vardır. Molu Köyü Cami minberinin kalem işi süslemeleri günümüze kadar ulaşabilmişken, Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami minberinin kalem işi süslemeleri maalesef günümüze ulaşamamıştır. Biz bu camide de aynı tarz süslemeyi, giriş bölümünün taçlık kısmındaki kalan parçalarda görmekteyiz (Resim 2.11.3.). Bu minber de diğer minber gibi tamamıyla alçı sıva üzerine kalem işi süslemeye sahip olması gerekir. Yakın bir tarihte bilinmeyen bir sebepten ötürü alçı sıva kazınıp, adeta çıplak hale getirilmiştir. Biz bunu minberin külâh kısmından anlamaktayız. Tam kazınamamış olan külâh bölümünde hala alçı izleri görülebilmektedir. Bu alçı izleri yer yer minberin çeşitli bölümlerinde de görülmektedir.

3.3.2. Ahşap

Kayseri'de taş malzemenin yanında bolca kullanılan bir diğer malzeme ahşaptır. Kayseri'de tarihi öneme sahip minberlerde ahşap malzeme çoğunluktadır. Katalog 1-2-3-4-16-17-18-19-20-21-23-24-25-26 numaralı minberler ahşap malzemeden yapılmışlardır. Bu on dört minberden en erken tarihli olanları Selçuklu minberleridir. XIII. yüzyılda görülen Selçuklu minberlerinden sonra XIX. yüzyıla kadar ya ahşap malzemeden minber yapılmamış ya da yapılan minberler günümüze ulaşamamıştır. XIX. yüzyıldan sonra geç dönem Osmanlı minberlerinde tekrar görülen ahşap malzeme XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar örnekler vermektedir. Kullanılan teknik olarak Selçuklu minberlerinde iki teknik, daha sonraki dönemlerde yapılan minberlerde tek teknik görülmektedir.

3.3.2.1. Taklit Kündekari

Bu teknikte çeşitli geometrik şekillerdeki kısımlar birer kabara gibi rölyef halinde işlenmiştir. Bu geometrik şekillerin arasına geometrik kafesi meydana getiren oluklu kirişler çakılmıştır²²⁶. Katalog 1-2-4 numaralı minberlerde görülen bu teknik, yapılış tekniğine göre çakma ve kabartmalı kündekari tekniğinde yapılmıştır. Geçit bölümünde ve yan aynalıklarda kullanılan bu teknikte çitaları tutturmak için çakılan kabarlarda süslemenin bir parçası şeklinde yapılmıştır. Dikdörtgen panolar halinde yapılan, içerisi yüzeysel oyma tekniğinde bitkisel süslemeli parçalar, geometrik kompozisyonu oluşturmakta ve bu parçaların arasına

²²⁶ Gönül Öney, "Anadolu Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Sanat Tarihi Yıllığı*, İstanbul, 1969, s.137.

çıtalar çakılmaktadır. Mehmet Çayırdağ yazısında, çakma künde-kari olan Hunat Hatun Cami minberine hakiki künde-kari demiştir²²⁷. Oysa bu minberin çakma ve kabartmalı künde-kari tekniğinde yapıldığı doğu ve batı cephesinde yer alan birer dikdörtgen panodan anlaşılmaktadır. Kaybolan bu dikdörtgen panonun yerine süslemesiz sade panolar yerleştirilmiş ve aralarına çıtalar çakılmıştır. Burada gayet açık bir şekilde görülmektedir. Süsleme tekniği olarak yüzeysel oyma ajur ve çift katlı oyma teknikleri kullanılmıştır. Ayrıca Kayseri Ulu Cami ve Lala Muslihiddin Cami minberlerinde derin oyma da görülmektedir.

3.3.2.2. Hakiki Künde-kari

Çatma olarak da bilinen hakiki künde-kari tekniğinde ayrı ayrı olarak hazırlanan kenarları oluklu yamuk dörtgen ve altıgen küçük parçalar, lambalı çıtalar yardımıyla çivi veya tutkal kullanılmaksızın birleştirilmiştir²²⁸. Hakiki künde-kari tekniğinde Kayseri’de tek örnek bulunmaktadır. Katalog 3 numaralı Lala Muslihiddin Cami minberinin yan aynalık ve geçit bölümleri bu teknikte yapılmıştır. Çıtaların arasında kalan parçaların her birine yüzeysel oyma tekniğinde bitkisel süsleme ile tezyinat yapılmıştır (Resim 2.3.6.). Minberde ayrıca ajur ve çift katlı oyma teknikleri de görülmektedir.

3.3.2.3. Çakma

Kayseri’de XIII. yüzyılda Selçuklu minberlerinde gördüğümüz ahşap malzeme, Selçuklu dönemi sonrasındaki minberlerde ya terk edilmiş ya da dayanıklı bir malzeme olmamasından ötürü günümüze ulaşamamıştır. XIII. yüzyıldan sonra XIX. yüzyılın ilk yarısına kadar örnekleri günümüzde bulunmayan ahşap minberler, XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra görülmektedir. Bu minberlerde görülen ahşap malzeme basit bir teknik olan çakma tekniği ile yapılmıştır. Adından da anlaşılacağı üzere parçaların birbirine çivi yardımı ile çakılmasıyla yapılır. Katalog 16-17-18-19-20-21-23-24-25-26 numaralı minberlerde görülen bu teknik, XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar yapılmıştır. Katalog 17-18-19-20-21-23-24-25-26 numaralı minberlerde ajur oyma tekniği, katalog 17-19-20-21-23-24-25-26 numaralı minberlerde yüzeysel oyma, katalog 23-24 numaralı minberlerde kalem işi süsleme tekniği kullanılmıştır.

3.3.3. Mermer

²²⁷ Çayırdağ, Kayseri Tarihi Araştırmaları, s. 92.

²²⁸ Bozer, “Ortaçağ Anadolu Türk Ahşap Sanatında Künde-kari Tekniği”, s. 912.

Kayseri’de tarihi öneme sahip, mermer malzeme ile inşa edilmiş tek minber katalog 7 numaralı Kurşunlu Cami minberidir (Resim 2.7.2.). Yapıştırma tekniğinde yapılan minberdeki mermer bloklar, yan yana ve üst üste getirilip yapıştırılmaktadır. Böylelikle minberin bölümleri meydana gelmektedir. Yapıştırmanın yanı sıra, sağlamlığını artırmak amacıyla, levhaların içinde kaldığından birçoğu görülemeyen kurşun kenetlerde kullanılmıştır²²⁹.

Klasik Osmanlı döneminde beyaz mermerden inşa edilen bu minber oldukça sadedir. Mimar Sinan döneminde yapılan bu cami Mimar Sinan’ın sanat anlayışına uymaktadır. Bilindiği gibi Mimar Sinan aşırı süslemeyi sevmezdi. Bundan dolayı süslemeyi abartıya kaçmadan yalın olarak yapmaktaydı. Kuşkusuz Mimar Sinan’ın mimarlığını üstlendiği bu caminin minberinde de bunun örneğini görmekteyiz. Minberde bölümleri belirtmek için dış bükey profillerle süsleme yapılmıştır.

3.3.4. Kaya Oyma

Kayseri’nin Erkilet ilçesi Taşhan Köyü’ne özgü bir mimarisi bulunan bu köyde malzeme olarak kaya kullanılmıştır. Camileri kayaya oyarak yapan ustalar, cami elemanlarını da aynı şekilde yapma gereği duymuşlardır. İlk olarak XVIII. yüzyılda yapılan Taşhan Köyü Büyük Cami’nin minberi sadece köşk bölümünden ibaret olarak inşa edilmiştir. Daha sonra XX. yüzyılın başlarında inşa edilen Taşhan Köyü Küçük Cami’nin minberi sadece köşk bölümü olarak değil, tüm bölümleriyle inşa edilmiştir. Taşhan Köyü Büyük Cami minberi süsleme bakımından zayıftır. Köşk korkuluğunda ajur oyma olarak kafes yapılmıştır. Taşhan Köyü Küçük Cami minberi ise diğer camiye göre süslü olarak yapılmıştır. Yüzeysel oyma tekniğinin kullanıldığı minberde geometrik ve bitkisel süslemeler dikkati çekmektedir.

3.4. SÜSLEME

Kayseri minberlerinde süslemeyi; geometrik süsleme, bitkisel süsleme, yazı ve nesnel süsleme olarak dört ayrı başlıkta inceleyeceğiz.

3.4.1. Geometrik Süsleme

²²⁹ Sedat **Bayrakal**, *Erken Dönem Osmanlı Minberleri*, İstanbul, 2008, s.24-25.

Minberlerde ve diğer İslam sanat eserlerinde görülen süsleme amacı dışında sembolik anlamları da olan belirli geometrik kompozisyonlar, bilindiği gibi İslam sanatının kendine has görünüşlerinden biridir. Aynı motifin zaman ve mekan olarak birbirinden uzak bölgelerde ortaya çıkışı, bunların kopya edildiklerini göstermesinden ziyade aynı düşünce sistemine sahip sanatkarlar tarafından değişik çevrelerde ayrı ayrı olarak yeniden meydana getirildiği şeklinde düşünmek gerekir²³⁰.

Selçuklular mimarının her alanında kullandığı şekilde Kayseri'deki minberlerde de geometrik süslemeyi kullanmışlardır. Sağlam olarak günümüze gelmiş katalog 1-2-3 numaralı minberlerin yan aynalıkları, sekizgenlerden ve dört kollu yıldızlardan oluşmaktadır (Resim 2.2.7.). Alt alta ve yan yana dizilen geometrik bordürlerin içerisine bitkisel süsleme yapılmıştır. Buradaki geometrik kompozisyonun bir benzerini Malatya Ulu Cami ve Ürgüp Damsaköy Cami minberlerinin aynalıklarında da görmekteyiz. Katalog 1-2-3 numaralı Selçuklu minberlerinin geçit bölümlerinde de geometrik süsleme görülmektedir. Kayseri Ulu Cami minberinin geçit bölümünde geçme şeklinde onikigenler görülmektedir (Resim 2.1.12.). Merkezdeki onikigenin içerisinde altı kenarda onikigenin geçmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur. Hunat Hatun Cami minberinin geçit bölümünde yan aynalıdaki geometrik kompozisyonun bir değişimi kullanılmıştır (Resim 2.2.10.). Lala Muslihiddin Cami minberinin geçit bölümü ise yan yana yukarıya doğru uzanan aynalı ikişer kareden meydana gelmektedir (Resim 2.3.10.). Karelerin içerisinde iki yamuk beşgen ve iki yamuk dörtgen bulunmaktadır. Lala Muslihiddin Cami minberinin geçit bölümü, müzede 80/72/1817 envanter numarası ile kayıtlı Develi Ulu Cami minberinin geçit bölümüne oldukça benzemektedir (Resim 2.4.7.). Buradan yola çıkarak Develi Ulu Cami minberinin geçit bölümü de Lala Muslihiddin Cami minberi geçit bölümü gibi düzenlenmiştir diyebiliriz. Katalog 1-2-3-4 numaralı minberlerin korkuluklarında da geometrik süslemeler görülmektedir. Kayseri Ulu Cami minberinde altı kollu yıldızların diyagonal bir şekilde dizilmesi ile geometrik süsleme oluşturulmuştur (Resim 2.1.7.). Köşk korkuluğu da aynı tarzda süslenmiştir. Hunat Hatun Cami minberinde çift sıra sekizgenler korkuluğu oluşturmaktadır. Köşk korkuluğunda üç sıra halindedir. Lala Muslihiddin Cami minberinin korkulukları içerisinde sekiz köşeli yıldız merkez alınıp, yıldızların aralarından sekiz adet eşkenar dörtgen oluşturulmuştur. Uçlarında ise, sekiz altıgenden meydana gelen kursları yan yana getirerek birleşme hatlarında ikişer beş köşeli

²³⁰ Yıldız **Demiriz**, "Anadolu Türk Sanatında Süsleme ve Küçük Sanatlar", *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, C.V, 1982, s.8867.

yıldız meydana getirilmiş, ve düzgün sekizgenin yarıları ile kompozisyon hazırlanmıştır²³¹. Köşk korkuluğu ise içerisinde on iki kollu yıldız bulunan onikigenlerden ve iki yarım beş kollu yıldızın birleşmesiyle oluşan altı kollu yıldızlardan oluşmaktadır (Resim 2.3.12.). Bu geometrik kompozisyonun aynısı Divriği Ulu Cami minberinin yan aynalıklarında görülmektedir. Develi Ulu Cami minberinin 80/73/118 envanter numaralı korkuluğunda, (Resim 2.4.8.) Lala Muslihiddin Cami minberi korkuluğundaki gibi içerisinde sekiz kollu yıldızlar, beş kollu yıldızlar ve sekizgenlerden oluşan bir kompozisyon bulunmaktadır. Bu kompozisyonun aynısını Selçuklu yapılarında Ankara Ahi Şerefüddin Cami, Ankara Alaüddin Cami, Siirt Ulu Cami ve Konya Alaaddin Cami minberlerinin yan aynalıklarında görülmektedir. Beylikler dönemi yapılarında ise Birgi Ulu Cami ve Beyşehir Eşrefoğlu Cami minberlerinin yan aynalıklarında bulunmaktadır²³². Müzede 1236/179 envanter numaralı köşk korkuluğu, merdiven korkuluğu ile aynı geometrik kompozisyonda yapılmıştır.

Kayseri'deki minberlerde tek orijinal kapı kanatlı olarak yapılan Kayseri Ulu Cami minberinin kapı kanatlarında da geometrik süsleme yapılmıştır. Simetrik olarak iki kanatlı yapılmıştır. Kapı kanatlarının merkezlerinde daire bulunmaktadır (Resim 2.1.5.). Bu dairenin içerisinde altı kollu yıldızlardan ve altıgenlerden oluşan bir kompozisyon işlenmiştir. Bu geometrik süslemeli dairenin altında baklava dilimi, üstünde ise armudi madalyon şeklinde içerisi bitkisel süslemeli parça yerleştirilmiştir. Altı kollu yıldız daha sonra Lala Muslihiddin Cami minberinin köşk bölümü içerisinde kible duvarı istikametindeki korkulukta (Resim 2.3.13.) ve batı cephesinde küpeştenin iç tarafında görülmektedir (Resim 2.3.14.). Kible duvarı istikametindeki korkulukta birbirine geçme olarak dizilen altıgenlerin içerisine yatay ve diyagonal olarak ikişer çizginin atılmasıyla altıgenlerin merkezlerinde altı kollu yıldız oluşmuştur. Batı cephesinde küpeştenin iç tarafında yer alan altı kollu yıldız (Mührü Süleyman) ise kazınarak yapılmıştır²³³. Buradaki altı kollu yıldızın ne zaman ve nasıl yapıldığı bilinmemektedir. Dışarıdan görülmeyen bir yere yapılmıştır. Usta işareti olduğu düşünülebilir. Diğer Kayseri'deki Selçuklu minberlerinde böyle bir işaret bulunmamaktadır. Fakat bu motif Selçuklunun başkenti Konya'da ahşap, taş, çini gibi yüzeylerde sevilerek

²³¹ Erol **Yurdakul**, "Kayseri-Lala Muslihiddin Camisi ve Kümbeti", *Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları*, Kayseri, 2001, s.618.

²³² Ali Haydar **Bayat**, "Birgi Ulu Camisi Minberi", *Vakıflar Dergisi*, Sayı:22, Ankara, 1991, s.136.

²³³ Mührü Süleyman için bkz.

Sadi **Bayram**, "Mührü Süleyman ve Türk Kültüründeki Yeri", *Sanat Tarihindeki İkonografik Araştırmalar Güner İnal'a Armağan*, H.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, Ankara, 1993, s.61-67.

Nusret **Çam**, "Türk İslam Sanatlarında Altı Kollu Yıldız (Mührü Süleyman)", *Yılmaz Önge Armağanı, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları*, Konya, 1993, s.207-230.

kullanılmıştır²³⁴. Son olarak altı kollu yıldız Hasinli Cami minberinde görülmektedir (Resim 2.10.4.). Minberin giriş bölümü kemer açıklığının hemen üzerine iki tane madalyon içerisinde motif işlenmiştir. Bunlardan doğuda olanı altı kollu yıldız motiflidir.

Selçuklu minberlerinden sonraki dönemlerde çeşitli motifler kullanılmıştır. Katalog 5-7-9-10-17 numaralı minberlerde zikzak motifi kullanılmıştır. Dulkadiroğulları Beyliği döneminde yapılan Yeşilyurt Melik Arslan Cami minberinde zikzak motifi, bölümleri ayıran dış bükey profillerin arasında tek sıra olarak kullanılmıştır. Ayrıca geçit bölümünün zemininden başlayarak köşk kemerinin üstünden üç cepheyi dolanıp tekrar zemine kadar uzanan çift sıra halinde zikzaklar da kullanılmıştır. Bu çift sıra zikzakların arasından da ayrı bir zikzak uzanmaktadır. Klasik Osmanlı döneminde yapılan Kurşunlu Cami minberinde, Yeşilyurt Melik Arslan Cami minberinin geçit bölümünde görülen zikzaklara benzer süslemeler vardır. Burada da zeminden başlayıp köşk bölümü kemerlerinin üzerinden üç cepheyi dolanarak zeminde sonlanmaktadır. İki sıra halinde yapılmış zikzakların birbiri arasına yatay çizgiler atılmıştır (Resim 2.7.7.). Molu Köyü Cami minberinde geçit bölümü ile yan aynalık arasındaki alana zeminden yukarıya doğru uzanan ikişer sıra kare yapılmıştır. Bu karelerin arasına zikzaklar çizilmiştir. Hasinli Cami minberinde ise yan aynalığın göbeğinde yer alan rozetin kenarları zikzaklarla doldurulmuştur (Resim 2.10.5.). Son olarak Talas Han Cami minberinde kullanılmıştır. Köşk bölümünün kemerli açıklığın üzerinde yer alan silmenin içerisi zikzak sıraları ile süslenmiştir (Resim 2.17.9.).

Katalog 13-19-23-24-25-26 numaralı minberlerde şemse motifi kullanılmıştır. Katalog 23-24-25 numaralı minberlerin korkuluklarında, katalog 13-23-24 numaralı minberlerin köşk korkuluklarında, katalog 19-25 numaralı minberlerin geçit bölümü en üst bordürlerinde, katalog 26 numaralı minberin geçit bölümü ortadaki bordüründe şemse motifleri sıralı bir şekilde kullanılmıştır. Ayrıca Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Cami minberinin giriş bölümü kemer açıklığının üstündeki bordürde de kullanılmıştır. Şemse motifleri form olarak birbirlerinden farklılık arz etmektedir. Kimi minberde diyagonal olarak uzanan şemse motifleri, kimi minberlerde ise yatay ve dikey olarak uzanmaktadır.

Katalog 19-20-26 numaralı minberlerde yürek motifleri kullanılmıştır. Her üç minberde de korkuluk bölümlerinde görülen yürek motifleri, birbirinden farklı olarak yapılmıştır. Yürek motifleri sivri uçları yukarıya gelecek şekilde konumlanmışlardır. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey

²³⁴ Zekeriya **Şimsir**, Konya'daki Selçuklu Yapılarında Rumi Motifi, *S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Konya, 2002.

Cami ve Pınarbaşı Altıkesekek Köyü Cami minberlerinde sivri uçları uzatılarak verilmiştir. Pınarbaşı Altıkesekek Köyü Cami minberindeki yürek motifleri oldukça düzensiz olarak verilmiştir (Resim 2.26.5.).

Katalog 6-10-21 numaralı minberlerde çarkıfelek motifi görülmektedir. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Cami minberinin batı cephesinde yan aynalık üçgeninin altındaki bölümde dışı kare şeklinde bordürle çevrili madalyon içerisinde çarkıfelek motifi görülmektedir (Resim 2.6.4.). Hasinli Cami minberinin giriş bölümü kemer açıklığının hemen üzerine iki tane madalyon içerisine işlenen motiflerden, doğudaki motif çarkıfelek motifidir (Resim 2.10.4.). Son olarak Yeşilhisar Hasanefendi Cami minberinin yan aynalıkta ve geçit bölümü kemer açıklığı üzerinde görülmektedir.

Katalog 17-18-21 numaralı camilerin giriş bölümü kemer açıklıklarının üzerinde dendan şeklinde bir uzun bir kısa çıtalar ile süsleme yapılmıştır. Katalog 18-21 numaralı minberlerin giriş bölümü sövelerinin zemininde tuğla örgüsü şeklinde ufak parçalarla süsleme yapılmıştır. Katalog 19-26 numaralı minberlerde birbirinin üzerine yarım daire sırası ile süsleme yapılmıştır. Yarım dairelerin aralarında raptiye şeklinde boşluklar oluşmuştur. Bu motif Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Cami minberinde külah kısmının çevresinde, parmaklık şeklindeki panoda görülürken Pınarbaşı Altıkesekek Köyü Cami minberinde taçlık kısmında görülmektedir.

Pınarbaşı ilçe merkezi ve merkeze yakın olan Altıkesekek Köyü'nde katalog 19-25-26 numaralı minberlerin yan aynalıklarındaki ve süpürgeliklerindeki panoların bazılarında baklava dilimi görülmektedir. Baklava dilimleri pano içerisinde iki sıra veya tek sıra olarak işlenmiştir.

Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Cami minberinde ok ucu şeklinde motifler de kullanılmıştır. Giriş bölümünün taçlık kısmında ve korkuluk bölümünün doğu cephesinin köşebentinde görülmektedir (Resim 2.6.7.). Yazı Cami minberinin yan aynalığında güneş şeklinde rozet vardır (Resim 2.15.4.). Talas Han Cami minberinin korkuluklarının ayaklarında balık motifi vardır (Resim 2.17.6.).

3.4.2. Bitkisel Süsleme

Bitkisel süslemelerde, kaynağını direk olarak doğaya bağladığımız bitkilerin yanı sıra kaynağını doğaya bağlayamadığımız motiflerde kullanılmıştır. Kayseri'deki minberlerde

kullanılan bitkisel motiflerde çeşitlilik vardır. Lotus, palmet, rumi kıvrım dalı, servi, gülbezek, lale, sümbül, stilize çiçekler, gonca, karanfil, hatmi, akantus yaprağı, papatya, gül ve fidan gibi bitkiler minberin değişik bölümlerinde işlenmiştir.

Selçuklu minberlerinde üç bitkisel motif öne çıkmaktadır. Bunlar palmet, lotus ve rumi motifleridir. Bu motifler katalog 1-2-3-4 numaralı minberlerde görülür. Gerek geometrik bir şeklin içerisinde, gerek bir yazının altında, gerekse de yalnız başına kullanılmıştır. Bu dört Selçuklu minberinde de lotus, palmet ve rumi motifleri farklı şekilde kullanılmıştır. Kayseri Ulu Cami minberinde sekiz farklı bitkisel süslemeli bordür bulunmaktadır. Ayrıca yan aynalık ve geçit bölümü geometrik bordürlerin içerisi, her bir bordürde farklı olarak yapılmıştır. Yazılı süslemelerin arka planını da süsleyen bitkisel süsleme, spiral bir şekilde kıvrılarak ilerlemektedir. Hunat Hatun Cami minberinde yan aynalık, geçit ve korkuluk bölümü bordürleri içerisinde kullanılan lotus, palmet ve rumi motifleri oldukça girift olarak yapılmıştır. Ayrıca yazılı süslemenin arka planında palmet, rumi ve lotus motifi helezonlar çizerek ilerlemektedir. Lala Muslihiddin Cami minberinde üç farklı lotus, palmet ve rumi dizili bordür bulunmaktadır. Bu üç farklı bordür, altı ayrı yerde kullanılmıştır. Yazıların altında diğer iki camide olduğu gibi spiral yaparak lotus, rumi ve palmet çiçekleri uzanmaktadır. Son olarak Develi Ulu Cami minberinde görülen lotus, palmet ve rumi motifleri müzede yer alan 80/1020/1836 ve 80/1021/1837 envanter numaralı iki bordürde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca 80/1019/1836 numara ile kayıtlı giriş bölümünün söveleri de bu motiflerle süslenmiştir. Selçuklu minberlerinden sonra Kayseri’de bu üç motifi yan yana görememekteyiz. Sadece İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami minberinin taçlığında palmet ve lotus motifleri görülmektedir (Resim 2.8.4.).

Servi ağacı motifi ilk olarak Dulkadiroğulları Beyliği minberinde görülmekte, geç dönem Osmanlı minberlerine kadar bu motif bazı minberlerde kullanılmaktadır. Ölüm ve faniliğin sembolü olarak kullanılan servi motifi genelde mezar taşlarında çok rastlanan bir motiftir. Kendine has bir kokusu olan ve yaz-kış yeşil kalan servi, ayrıca vahdeti, yani birliği de sembolize eder. Allah lafzının ilk harfi olan Elif’e de benzetilen servinin rüzgarda sallanırken çıkardığı "HU" sesiyle Allah’ı zikrettiğine inanılır. Servinin dalları başka cins ağaçlardaki gibi, rüzgarda kolay kolay sallanmaz. Bu hali ile servi, sabrın ve temkinin de sembolüdür. Dik ve doğru duruşu ile doğruluğu ve dürüstlüğü simgeler²³⁵. Katalog 5-10-18-19-21-25 numaralı minberlerde görülmektedir. Yeşilyurt Melik Arslan Cami minberinde köşk korkuluğunun

²³⁵ <http://www.sufizmveinsan.com/arastirma/taslarkonusurmu.html> (Erişim Tarihi: 15.10.2010).

üzerinde bulunan sağır kemerin içerisine iki tane işlenmiştir (Resim 2.5.6.). Hasinli Cami minberinde giriş bölümünün kitabelik bordürünün iki yanında birer servi motifi yapılmıştır (Resim 2.10.4.). Ayrıca süpürgelik bölümü içerisindeki nişlerin kenarlarında servi ağacı şeklinde vazolar görülmektedir (Resim 2.10.6.). Yeşilhisar Keşlik Köyü Cami ve Yeşilhisar Hasanefendi Cami minberlerinin giriş sövelerinde servi ağacı şeklinde çakma tekniğinde ahşap parçalarda görülmektedir (Resim 2.18.3.). Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Cami ve Pınarbaşı Aziziye Cami minberlerinde ise taçlık bölümü içerisinde yer almaktadır (Resim 2.19.4.). Pınarbaşı Aziziye Cami minberinde ayrıca taçlığın üzerinde üç adet servi ağacı şekilli dendan dışa taşırılmış bir şekilde verilmiştir (Resim 2.25.4.).

Gülbezek motifi, katalog 9-10-17-23-25-27 numaralı minberlerde görülür. Molu Köyü Cami minberinde yan aynalığın merkezindeki göbekte dört ayrı yerde görülmektedir. Hasinli Cami minberinde giriş bölümü taçlık kısmında ve yan aynalığın merkezindeki göbekte gülbezek motifi kullanılmıştır (Resim 2.10.5.). Yan aynalığın merkezindeki gülbezek, tüm göbeği kaplamaktadır. Talas Han Cami minberinde geçit bölümünde ve köşk kemer açıklığının üzerinde yer alan silmenin içerisinde kullanılmıştır (Resim 2.17.9.). Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami ve Erkilet Taşhan Köyü Küçük Cami minberlerinde geçit bölümü kemerli açıklığının üzerindeki panonun merkezine birer gülbezek yerleştirilmiştir (Resim 2.27.6.). Pınarbaşı Aziziye Cami minberinde korkuluk ile giriş bölümü arasında kalan yerdeki köşebente yapılmıştır (Resim 2.25.5.).

Lale motifi, katalog 6-7-9-10-20 numaralı minberlerde kullanılmıştır. Katalog Tavlusun Yukarı Mahalle Cami minberi dışında diğer cami minberlerinde taçlık bölümünde görülmektedir. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Cami ve Hasinli Cami minberlerinde taçlık bölümü lale motifi ile nihayetlenmektedir (Resim 2.6.3.). Ayrıca Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Cami minberinin geçit bölümünde bordür içerisinde tek lale motifi de işlenmiştir (Resim 2.6.9.). Molu Köyü Cami minberinde dendan şeklinde yapılan taçlık kısımlarının içerisine sapları birbirine bağlı lale motifleri işlenmiştir. Tavlusun Yukarı Mahalle Cami minberinde ise lale motifi korkuluklarda karşımıza çıkmaktadır (Resim 2.20.4.). Lale motifi tek kullanıldığı gibi Molu Köyü Cami minberinde sümbül çiçeği ile beraber, Hasinli Cami minberinde gonca, karanfil ve hatmi çiçekleri ile beraber olarak da kullanılmıştır (Resim 2.10.6.).

Sümbül çiçeği motifi, katalog 6-9-17 numaralı minberlerde görülmektedir. Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Cami minberinin doğu cephesinde, yan aynalık üçgenin altındaki dikdörtgen

panoda simetrik olarak sapları birbirine bağı üç sümbül çiçeği motifi verilmiştir (Resim 2.6.6.). Molu Köyü Cami minberinin geçit bölümü kemer açıklığının üzerinde lale motifleri ile beraber olarak kullanılmıştır. Son olarak Talas Han Cami minberinin yan aynalık ve geçit bölümlerdeki panoların içerisinde, köşebentlerin veya kartuşların kenarlarında tek sümbül çiçeği motifi uygulanmıştır (Resim 2.17.7.).

Doğadaki formların sadeleştirilmiş şekli olan stilize çiçekler, Kayseri minberlerinde katalog 9-20-21 numaralı minberlerde kullanılmıştır. Molu Köyü Cami minberinin hemen hemen her yerinde kullanılan bu çiçekler, bordürlerde genelde iki farklı stilize çiçek şeklinde uzanmaktadır. Tavlusun Yukarı Mahalle Cami ve Yeşilhisar Hasanefendi Cami minberlerinde aynı tarz stilize çiçek motifi kullanılmıştır. Altı yapraklı çiçek şeklinde yapılan bu süsleme, Tavlusun Yukarı Mahalle Cami minberinde taçlık kısmında bulunuyorken, Yeşilhisar Hasanefendi Cami minberlerinin doğu cephesi yan aynalık ve geçit bölümü kemer açıklığının üzerinde görülmektedir.

Akantus yaprağı, geç dönem Osmanlı mimarisinde önemli bir süsleme ögesidir. Genelde minberlerde “S” ve “C” şeklinde uzanarak ilerlemektedir. Katalog 11-17-19-23-24-25-26 numaralı minberlerde görülmektedir. Kayseri’de ilk olarak XVIII. yüzyılda yapılmış olan Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami minberinin taçlık kısmında görülen akantus yaprakları (Resim 2.11.3.), daha sonra Talas Han Cami minberinde giriş bölümü sövelerinin üzerinde ve köşk bölümünün üstünde ufak çıkma şeklinde görülmektedir. Akantus yaprağının yoğun olarak görüldüğü yer Pınarbaşı ilçesidir. Pınarbaşı merkez ve köylerinde bulunan katalog 19-23-24-25-26 numaralı minberlerde görülür. Bunlardan 19-25-26 numaralı minberlerde taçlık bölümü ve köşk bölümünün doğu ve batı cephelerinde bulunan panolarda akantus yaprağı ile çeşitli süslemeler görülürken, katalog 23-24 numaralı minberlerde sadece taçlık bölümünde akantus yaprakları görülmektedir (Resim 2.23.4.).

Papatya motifi Kayseri’deki minberlerde, Osmanlı’nın geç dönemlerdeki eserlerinde görülmektedir. Katalog 19-23-24-25-27 numaralı minberlerde karşımıza çıkmaktadır. Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Cami minberinin giriş bölümü taçlık kısmında çok yapraklı olarak, ortaya yarı,m kenarlara çeyrek olacak şekilde yerleştirilmiştir (Resim 2.19.4.). Pınarbaşı Methiye Köyü Cami ve Köyü Hilmiye Cami minberlerinde de taçlık kısmında yer alan papatya motifleri, burada tam olarak verilmiştir (Resim 2.24.4.). Dört veya beş yapraklı olarak görülmektedir. Pınarbaşı Aziziye Cami minberinde papatya motifi giriş kemerinin üst köşelerde çeyrek olarak, taçlık bölümünde servi ağacının altında yarım, üstünde tam olarak

verilmiştir (Resim 2.25.4.). Buradaki papatyalar da çok yapraklı olarak işlenmiştir. Son olarak Erkilet Taşhan Köyü Küçük Cami minberinde giriş kemerinin üzerine iki köşeye yapılmış bir şekilde karşımıza çıkmaktadır (Resim 2.27.4.).

Örneğini bir veya iki minberde gördüğümüz bitkisel motifler de vardır. Karanfil ve hatmi çiçeği motifi sadece Hasinli Cami minberinde görülmektedir. Süpürgelik bölümünde yer alan nişlerin kenarlarına işlenmişlerdir. Pınarbaşı Methiye Köyü Cami minberlerinde gül çiçeği motifi işlenmiştir. Yan aynalık bölümündeki panoların içerisinde ikişer ve üçer gruplarla yapraklarıyla beraber verilmiştir (Resim 2.24.5.). Yeşilhisar Keşlik Köyü Cami minberinin köşk bölümü kemer açıklığının köşebentlerinin içerisine ufak bir fidan şeklinde süsleme işlenmiştir. Yeni açılmakta olan çiçek şeklinde gonca motifleri, Hasinli Cami ve Pınarbaşı Methiye Köyü Cami minberlerinde görülmektedir. Hasinli Cami minberindekiler lale goncası, Pınarbaşı Methiye Köyü Cami minberlerindeki ise gül goncası olarak verilmiştir.

3.4.3. Yazı

Yazılı süslemeler yoğun olarak Selçuklu minberlerinde görülmektedir. Selçuklu minberlerinde yazı genelde çiçekli kufi ile yazılmıştır. Çiçekli kufi dışında kufi celisi, celi sülüsü²³⁶ ve Selçuki sülüsü ile de yazılar yazılmıştır. Selçuklu minberlerinin dördünde de Ayetü'l Kürsi yazılıdır. Katalog 2 numaralı minberde iki cephede ayrı ayrı olarak yazılmıştır. Katalog 1 ve 3 numaralı minberlerde yer alan sure, ayet ve isimler birbirinin aynısıdır. İki minberde de Salavat-ı Şerife, Ayetü'l Kürsi, Muhammed ve dört halifenin isimleri, Tevbe Suresi 18. ayet ve İsra Suresi 111. ayet bulunmaktadır. Farklı olarak katalog 1 numaralı minberde Fetih Suresi 28. Ve 29. ayet vardır. Katalog 3 numaralı minberde ise Tevbe Suresi 18. ayet sonunda ve ayrı olarak iki yerde Kelime-i Tevhid geçmektedir.

Selçuklu dönemi minberlerinde yoğun olarak kullanılan yazı ile Beylikler dönemi ve Osmanlı dönemi minberlerinde pek az karşılaşmaktayız. Genelde celi sülüs yazı ile Kelime-i Tevhid yazılmıştır. Yazılar minberin bir veya iki yerinde görülmektedir.

Kayseri minberlerinde çeşitli ayetler, dualar ve sözler yazılmıştır. Katalog 5-8-9-11-12-13-14-16-17-18-19-20-22-25-26-27 numaralı minberlerde hiç yazı kullanılmamıştır. Minberlerde en çok olarak Kelime-i Tevhid kullanılmıştır. Katalog 3-6-7-10-15 numaralı minberlerde görülen

²³⁶ Celi sülüs için bkz. Fevzi **Günüç**, “Anadolu Selçuklu Mimarisinde Celi Sülüs Hattı”, *V. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya, 1995, s.186-187.

Kelime-i Tevhid, dört minberde giriş bölümünün kitabelik kısmında yer alıyorken, katalog 3 numaralı minberin iki farklı yerinde görülmektedir. Ayetü'l Kürsi katalog 1-2-3-4 numaralı minberlerde, Tevbe Suresi 18. ayet 1-3 numaralı minberlerde, İsra Suresi 111. ayet katalog 1-3 numaralı minberlerde, Salavat-ı Şerife katalog 1-3 numaralı minberlerde karşımıza çıkmaktadır. Katalog 2 numaralı minberde Fetih Suresi 1. ayetin tamamı, 2. ayetin bir kısmı yazılmışken, katalog 24 numaralı minberde sadece Fetih Suresinin 1. ayeti yazılmıştır. Katalog 1 ve 3 numaralı minberlerde Muhammed ve dört halifenin ismi yazılmışken, katalog 23 numaralı minberde müsenna yazı ile sadece Muhammed adı yazılıdır.

Katalog 1 numaralı minbere Fetih Suresi 28. ve 29. ayetleri, katalog 2 numaralı minbere Ali İmran Suresi 19.,20.,21.,22. ayetleri, iki cephesinde de ayrı olarak yazılan Ayetü'l Kürsi'nin sonuna iki farklı tazim cümlesi ve Besmele ile başlayan İhlas Suresi, Katalog 4 numaralı minbere Bakara Suresi 285. ayeti, katalog 6 numaralı minbere dua ve söz yazılmıştır. Ayrıca katalog 21 numaralı minbere Arap rakamları ile tarih yazılmıştır (Resim 2.21.5.). Bu uygulama Kayseri'de sadece bu minberde görülmektedir.

Yazının en yoğun olarak katalog 2 numaralı minberde görülmektedir. Bu minberde yer alan ayetler, doğu cephesinde ve batı cephesinde genel olarak aynıdır. Ama bazı farklar da vardır. Daha önce bu minberi incelemiş olan M. Zeki Oral, makalesinde doğu cephesindeki yazıları tek tek vermiş, batı cephesindekilerin ise yerlerini belirtmemiştir. Sadece “Besmele ile İhlas Süresi yoktur, Köşk korkuluğundaki 1. ve 2. ayet burada yoktur ve Ayetü'l Kürsi'nin sonundaki tazim cümlesi farklıdır” demiştir. Bundan dolayı özellikle batı cephesindeki yazılar üzerinde durulmuştur. Batı cephesindeki yazılar, doğu cephesindeki yazılarla aynı yerlerde bölünmemiştir. Bu bize farklı farklı ustaların nakşettiğini düşündürebilir. Batı cephesindeki yazılarda yer yer aynı sureyi tekrarlama yer yer de harf veya kelime atlama görülmüştür. Buradan da çalışan ustaların ya ayetleri iyi bilmediği ya da birbirlerinin yazdıklarından haberi olmadığı fikri düşünülebilir. Daha sonra Mehmet Çayırdağ, yazısında M. Zeki Oral'ın dediklerini tekrarlamış ve bu farklılıkları görmemiştir. Çakma kündekari olan bu minbere hakiki kündekari demiştir²³⁷. Hunat Hatun Cami minberindeki yazılarda görülen hata, Kayseri Ulu Cami minberinde de benzer şekillerde görülmektedir. Buradan da bu ayetleri yazan kişinin bu konularda bilgisinin yetersiz olduğunu söyleyebiliriz²³⁸.

3.4.4. Nesnel Süsleme

²³⁷ Çayırdağ, Kayseri Tarihi Araştırmaları, s. 92.

²³⁸ Çayırdağ, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, s. 57.

Üç farklı nesnel süsleme çeşidi vardır. Bunlardan ilki ve erken tarihli XV. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilen Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Cami minberinde yer alır. Minberin doğu cephesi geçit bölümü kemerli açıklığının üzerinde Zülfikar kılıcı kabartma olarak yapılmıştır (Resim 2.6.10.). Minberde bulunan Zülfikar kılıcı aslında caminin dört farklı yerinde daha kullanılmıştır. Bu kadar çok kullanılmasının ve “kılıçların içerisinde en iyi kılıç Zülfikar, gençlerin içerisinde en gencin Ali” olduğunu ifade eden yazıtın olması, akla bu yapının Alevi-Bektaşî tekkesi ya da zaviyesi olabileceğini getirmektedir. Mustafa Denктаş makalesinde, bu bölgede hiçbir Alevi yerleşiminin bulunmayışı ve Osmanlı dönemine ait tahrir, evkaf ve icmal defterlerinde Alevi köylerinin isimleri yazmasına rağmen bu köyün isminin geçmiyor olmasıyla konuya açıklık getirmektedir²³⁹. Fakat bu yapının banisinin Alevi olduğu da düşünülebilir.

XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinde yapılan Hasinli Cami minberinde ilk olarak karşımıza çıkan vazo, daha sonra XX. yüzyılın başlarında yapılan Pınarbaşı Methiye Köyü Cami ve Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami minberlerinde tekrar kullanılmıştır. Hasinli Cami minberinde süpürgelik bölümündeki dört nişin kenarında ikişer olarak vazo bulunmaktadır. Burada beş farklı vazo görülmektedir. Kuzey istikametteki vazo, diğerlerine göre büyük yapılmıştır. Pınarbaşı Methiye Köyü Cami ve Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami minberlerinin taç kapılarında vazo görülmektedir. Vazolar her iki camide de aynı tarz olarak yapılmışlardır. Pınarbaşı Methiye Köyü Cami minberinin taçlığında birbirinin simetriği iki adet vazo bulunmaktadır (Resim 2.23.4.). Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami minberinde ise tek vazo simetri ekseninde durmaktadır (Resim 2.24.4.). Ayrıca bu camide yan aynalıkla korkuluk arasında kalan alanda da vazo görülmektedir (Resim 2.24.6.). kalem işi tekniğiyle işlenmiş olan bu vazo kupa şeklinde yapılmış ve diğerlerinden oldukça farklıdır.

Yeşilhisar Hasanefendi Cami minberlerinin yan aynalık bölümünde, dikdörtgen pano içerisinde, ajur tekniğiyle yapılmış cami silüeti görülmektedir (Resim 2.21.4.). Günümüze sadece tek şerefeli minaresi kalmış olan bu süsleme korunamadığı için kırılmıştır. Minarenin formuna bakıldığında bu caminin silüetinin olmadığı anlaşılmaktadır. Hangi caminin tasvirinin yapıldığı maalesef bilinmemektedir.

3.5. Tarihlendirme

²³⁹ Denктаş, “Kayseri-Büyük Bürüngüz Köyü’ndeki Türk Anıtları”, s. 163.

Katalogda incelenen 27 adet minberden sadece 1 adet minberde tarih mevcuttur. Diğer 26 adet minberin üzerinde kitabeye rastlanmamaktadır. Kayseri'deki 25 adet minber yapının inşa tarihiyle, 1 adet minber yapının onarım kitabesiyle tarihlendirilmiştir.

Kayseri'deki Selçuklu dönemi minberleri ile başka şehirlerdeki minberlerde ve ahşap eserlerde uygulanan teknikler arasında üslup farklılığını ortaya koyacak farklılıklar yoktur. Çünkü ustaların büyük bir kısmının gezici oldukları ve Anadolu için kozmopolit bir sanat görüşünün taşıyıcıları oldukları bilinmektedir²⁴⁰. Bundan dolayı bu minberleri yapan ustalar, diğer şehirlerde yapılan minberlerin de ustaları olabilirler.

Kayseri'deki minberlerde tarih ve usta ismi beraber olarak geçen minber yoktur. Katalog 21 numaralı minberde sadece tarih geçmektedir (Resim 2.21.4.). Selçuklu döneminde Konya Alaaddin Cami ve Divriği Ulu Cami minberinde, Beylikler döneminde Birgi Aydınolu Mehmet Bey Cami ve Manisa Ulu Cami minberlerinde hem tarih hem usta adı geçmektedir²⁴¹.

²⁴⁰ Seyfi Başkan, "Ortaçağ Anadolu Türk Ahşap Sanatı", *İlgi Dergisi*, Sayı:42, 1985, s.13.

²⁴¹ Örcün Barışta, "Selçuklu Ahşap İşçiliğinden Bazı Örnekler Ve Tanınmamış Birkaç Parça Üzerine", *I-II. Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya, 1993, s.87-88.

4. SONUÇ

Hem hakimiyet ve hükümdarlık hem de bağımsızlığın sembolü hutbe okutmaktır. Hutbe, hükümdarın hakim olduğu ülkelerin camilerinde Cuma ve Bayram namazları esnasında kendi ad, unvan ve lakaplarının “hatip” tarafından zikredilmesi ve kendisine dua edilmesidir. Hükümdar devrin geleneğine uyarak önce halifenin ad, unvan ve lakaplarını, sonra kendi ad, unvan ve lakaplarını zikretmekteydi²⁴². İşte bu yönden son derece önemli olan hutbeler cami elemanı olan minberleri de önemli kılmaktaydı.

Tez konusunu oluşturan Kayseri merkez, ilçe, kasaba ve köylerinde bulunan cami minberlerinin hemen hemen birçoğu bu çalışma içerisinde ilk kez tanıtılmıştır. Minberlerin çoğu ait oldukları dönemlerin özelliklerini taşımaktadır.

İncelediğimiz minberler, XIII. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu minberlerin 14 adedi ahşap, 10 adedi taş, 2 adedi kaya oyma, 1 adedi mermer malzemeden yapılmıştır. Sayılarından da anlaşılacağı üzere, Kayseri minberlerinde yaygın olarak kullanılan geleneksel malzeme ahşaptır. Ancak ahşabın yanında taş malzeme de yaygın olarak kullanılmıştır. Camilerde, üç cepheli olarak kible duvarına bitişik 21 adet minber inşa edilmişken, iki cepheli olarak kible ve batı duvarına bitişik 6 adet minber inşa edilmiştir.

Camilerde bulunan minberlerin 25 adedi orijinal olarak günümüze ulaşmışken, 2 adedi sonradan yapılmıştır. Minberlerde usta adı yoktur. Fakat katalog 3 numaralı minberdeki

²⁴² Salim **Koca**, “Türkiye Selçuklu Devleti Hükümdarlarının Aldıkları ve Kullanılan Hakimiyet ve Hükümdarlık Sembolleri”, *III. Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya, 1994, s.152.

Mühr-ü Süleyman süslemesi usta işareti olabilir. Kayseri'deki minberlerde katalog 21 numaralı minber dışında tarihini kesin olarak bildiğimiz başka bir minber yoktur.

Kayseri'deki minberlere genel olarak baktığımızda diğer minberlerden belirli özellikleriyle ayrılan yedi tip minber çeşidi görülmektedir. Bu minberlerdeki tipler genelde birbirine yakın yerlerdeki ve tarih olarak birbirine yakın zamanlarda yapılan camilerde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki katalog 1-2-3-4 numaralı Selçuklu minberleridir. Gerek ahşabın kullanılış tekniğiyle, gerekse süsleme teknikleri ve süsleme motifleriyle diğer minberlerden ayrılmaktadır. İkinci tip olarak katalog 9 ve 11 numaralı minberler görülmektedir. Bunlar taş malzeme ile yapılmış, üzerleri alçı ile kaplanarak kalem işi süsleme yapılmıştır. Katalog 11 numaralı minberin kalem işi süslemeleri maalesef günümüze ulaşamamıştır. Üçüncü tip olarak, katalog 10 ve 15 numaralı minberler görülmektedir. Bunlar taş malzeme ile yapılmış iki cepheli minberlerdir. Süsleme olarak birbirlerini andırmaktadırlar. Dördüncü tip olarak, katalog 12 ve 27 numaralı minberler görülmektedir. Erkilet Taşhan Köyü'nde bulunan bu iki minber farklı tarihlerde aynı şekilde kayaya oyularak yapılmıştır. Beşinci tip olarak, katalog 18 ve 21 numaralı minberler görülmektedir. Yeşilhisar ilçesinde yer alan bu iki caminin özellikle giriş bölümleri birbirine çok benzemektedir. Altıncı tip katalog 19-25-26 numaralı minberlerde görülmektedir. Pınarbaşı merkez ve merkeze yakın köyde bulunan bu minberler, gerek bölümleriyle gerekse de süslemeleriyle birbirini andırmaktadır. Son olarak yedinci tip, katalog 23 ve 24 numaralı minberlerde görülmektedir. Pınarbaşı ilçesinin merkezine uzak birbirine yakın köylerinde bulunan bu minberlerin özellikle giriş bölümü taçlık kısmı ve diğer bölümleri birbirine benzemektedir. İki minberde de ahşap üzerine kalem işi süsleme tekniği uygulanmıştır.

Kayseri'de yaklaşık 130'a yakın tarihi cami bulunurken, bunlardan sadece 27'sinin minberi tarihi açıdan önemlidir. Tarihimizi, kültürümüzü yansıtan bu eserler maalesef giderek yok olmaktadır. Son dönemlerde moda şeklinde yapının orijinal minberinin atılıp, yerine mermer veya ahşap malzemeden yapılmış süslemesiz basit minber yerleştirme düşüncesi oluşmuştur. Kayseri'nin birçok yerinde karşılaştığımız manzara bu şekildedir. İyi niyetle yapılan bu uygulamalar, hem tarihi açıdan hem de sanatsal açıdan oldukça vahimdir.

Son yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yaptığı çalışmalar kapsamında orijinal olmayan her şey sökülmekte ve eski haline getirilmektedir. İncelediğimiz minberlerin bazılarında minberleri çirkinleştiren ekler veya boyalar görülmektedir. Umarız yakın bir tarihte bu minberlerdeki ekler ve boyalar çıkartılarak eski hallerine getirilirler.

Genelde minberlerde geçit ve köşk bölümünün örtü ile kapalı olmasından dolayı bu bölümler adeta bir yüklük gibi kullanılmaktadır. Oysaki minber bizim için kutsaldır. Bu alanlar fazla eşyaların konulduğu alan olmaması gerekir. Öyle ki kimi camilerde bu bölümlere elektrik süpürgesi, kasa gibi alakasız şeylerin konulduğuna şahit olduk. Bu alanda en güzel uygulama Molu Köyü Cami minberinde görülmektedir. Şahsi kanaatimize göre geçit bölümündeki açıklığı vitrin yaparak güzel bir işlevsellik sağlanmıştır ve diğer yüklük gibi kullanılan minberler güzel bir örneklik teşkil etmiştir.

Kayseri minberleri incelendiğinde her döneme ait örneklerle karşılaşılması ve bunun neticesinde bir il lğinde minberlerin değişimi, gelişimi ve yeniliklerini takip edebilmemiz açısından bu çalışma önemlidir.

KAYNAKLAR

- Akok, Mahmut, “Kayseri’de Hunad Mimari Külliyesinin Rölövesi”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, S.16/1, 1967, Ankara, 1968, s.5-44.
- Altın, Alper, *Kayseri’deki Selçuklu Dönemi Ahşap Minberleri*, Selçuk Üniversitesi, Fen–Edebiyat Fak., Sanat Tarihi Bölümü, (Yayınlanmamış Lisans Tezi), Konya, 2007.
- Anonim, *Cumhuriyetin 75. Yılında Kayseri*, Kayseri, 1998.
- Apa, Gülay, *Osmanlı Dönemi Selatin Cami Minberleri*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst., (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2007.
- Aslanapa, Oktay, “Minber”, *Diyanet Ansiklopedisi*, Cilt:8 İstanbul 1979, s.339.
- Barışta, Örcün, “Selçuklu Ahşap İşçiliğinden Bazı Örnekler Ve Tanınmamış Birkaç Parça Üzerine”, *I–II. Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya, 1993, s.87-108.
- Başkan, Seyfi, “Ortaçağ Anadolu Türk Ahşap Sanatı”, *İlgi Dergisi*, Sayı:42, 1985, s.9-14.
- Bayat, Ali Haydar, “Birgi Ulu Cami Minberi”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı:22, Ankara, 1991, s.133-150.
- Bayrakal, Sedat, *Erken Dönem Osmanlı Minberleri*, İstanbul, 2008.
- Bayram, Fahriye, “Kayseri-Bünyan Ulu Camisi”, *Türk Etnoğrafya Dergisi*, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, S.XIX., Ankara, 1991, s.73-79.
- _____, Sadi, “Mührü Süleyman ve Türk Kültüründeki Yeri”, *Sanat Tarihindeki İkonografik Araştırmalar Güner İnal’a Armağan*, H.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, Ankara, 1993, s.61-67.
- Bozer, “Ortaçağ Anadolu Türk Ahşap Sanatında Kündekari Tekniği”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:7, Ankara, 2002, s.911-917.
- _____, Rüstem, “Ahşap Sanatı”, *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı*, C.2, Ankara, 2006, s.533-541.
- Bozkurt, Nebi, “Minber”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Cilt:30, İstanbul, 2005, s.101.

Çakmakoglu, Alev, *Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri’de Türk Dönemi Mimarisi*, Ankara, 1997.

Çam, Nusret, “Türk İslam Sanatlarında Altı Kollu Yıldız (Mührü Süleyman)”, *Yılmaz Önge Armağanı*, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Konya, 1993, s.207-230.

Çayırdağ, “Develi Ulu Cami Minberi”, *Vakıflar Dergisi*, S.XIV., Ankara, 1982, s.139-146.

_____, “Develi Ulu Camisi Minberi”, *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri, 2001, s.121-126.

_____, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, *Türk Etnografya Dergisi*, Sayı:15, Ankara, 1976, s. 55-64.

_____, *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 2001.

_____, Mehmet, “Bünyan Ulu Cami”, *Kayseri Ansiklopedisi*, Sayı:1, İstanbul, 2009, s.277.

_____, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri, 2000, s.23-27.

Darkot, Besim, “Kayseri”, *İslam Ansiklopedisi*, M.E.B., C.VI., İstanbul, 1977, s.485.

Demiriz, Yıldız, “Anadolu Türk Sanatında Süsleme ve Küçük Sanatlar”, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, C.V, 1982, s.8867.

Denktaş, “Kayseri-Büyük Bürüngüz Köyü’ndeki Türk Anıtları”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı:27, Ankara, 1998, s.161-171.

_____, “Pınarbaşı’daki Türk Eserleri”, *Sanatsal Mozaik*, (Nisan Özel Sayısı), 2000, s.82-89.

_____, “Pınarbaşı-Uzunyayla’daki Ahşap Direkli Camiler”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.16, 2004, s.54-64.

_____, Mustafa, “İncesu’daki Türk Devri Anıtları”, *Sanatsal Mozaik*, (Nisan Özel Sayısı), İstanbul, 2000, s.72-81.

Eldem H. E., *Kayseriye Sehri*, (Sadelestiren: K. Göde), Ankara, 1939.

Eravşar, Osman, *Seyahatnamelerde Kayseri*, Kayseri, 2000.

Erdem, Yücel, “Selçuklu Ağaç İşçiliği”, *Sanat Dünyamız II*, 4 Mayıs 1975, s.2-11.

Erkiletlioğlu, Halit, *Kayseri Kitabeleri*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 2001.

_____, *Kayseri Tarihi (En Eski Zamanlardan Osmanlılara Kadar)*, Kayseri, 1993.

_____, *Osmanlılar Zamanında Kayseri*, Kayseri, 1996.

Eskioğlu, Mehmet, “Kayseri Cumhuriyetin 50. Yılında”, *1973 İl Yıllığı*, Kayseri, 1973.

Gabriel, Albert, *Kayseri Türk Anıtları*, (Çev. M. A. Tütenk), Ankara, 1954.

Göde, Kemal, “Eratnalılar Döneminde Kayseri(1327–1381)”, *II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri*(16-17 Nisan 1998), Kayseri, 1998, s.149-150.

_____, *Eratnalılar (1327–1381)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994.

_____, *Tarih İçinde Kayseri*, Kayseri, 1991.

Güler, Ali, “Alaaddin Keykubad (1220–1237) Zamanında Kayseri Şehrinin Stratejik Önemi”, *II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri* (16–17 Nisan 1998), Kayseri, 1998, s.171-177.

Günüç, Fevzi, “Anadolu Selçuklu Mimarisinde Celi Sülüs Hattı”, *V. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya, 1995, s.185-198.

İbni-Bibi, *El Evamirü'l-Ala'ie Fi'l-Umuri'l-Ala'ie (Selçukname) II*, Hazırlayan: Mürsel Öztürk, Ankara, 1996.

Karpuz, Haşim, *Anadolu Selçuklu Mimarisi*, Konya, 2004.

Keskin, M., Hülagü, M., *Geçmişteki İzleriyle Kayseri*, Kayseri, 2006.

- Koca, Salim, “Türkiye Selçuklu Devleti Hükümdarlarının Aldıkları ve Kullanılan Hakimiyet ve Hükümdarlık Sembolleri”, *III. Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya, 1994, s.149-161.
- Koçyiğit, Fazilet, *Yeşilhisar’daki Türk Devri Yapıları*, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, (Yayınlanmamış Lisans Tezi), Kayseri, 2003.
- Kurtbil, Zeynep Hatice, “Minber, Anadolu Selçukluları ve Osmanlılar”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Cilt:30, İstanbul, 2005, s.103.
- Kürkçüoğlu, Erol, “Kayserinin Türkleşmesi ve Selçuklu Hakimiyet”, *II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri* (16-17 Nisan 1998), Kayseri, 1998, s.317-322.
- Nazif, Ahmet, *Mirat-ı Kayseriyye*, (Çev. Mehmet Palamutoğlu), Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Belediyesi Yayınları, Kayseri, 1987.
- Oral, M. Zeki, “Anadolu’da Sanat Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı:5, Ankara, 1962, s.23-77.
- Öney, Gönül, “Anadolu Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Sanat Tarihi Yıllığı*, İstanbul, 1969, s.135-149.
- Özbek, Yıldırım, “Akçakaya Yukarı Mahalle Cami” *Kayseri Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul, 2009, s.71-72.
- _____, “Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Cami”, *Kayseri Ansiklopedisi*, Cilt:1, İstanbul, 2009, s.281-283.
- _____, “Develi’de Türk Mimarlık Eserleri”, *Sanatsal Mozaik*, (Nisan Özel Sayısı), 2000, s. 54-63.
- _____, “Ortaçağ Anadolu Türk Mimarisinde Süsleme” *Türkler Ansiklopedisi*, C.7, Ankara, 2002, s.893-917.
- _____, “Akçakaya Aşağı Mahalle Cami” *Kayseri Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul, 2009, s.70-71.
- Özbek, Yıldırım, Arslan, Celil, *Kayseri Kültür Envanteri*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 2008.

Özgüç, Tahsin, *Kültepe Kazısı 1948*, Ankara, 1953.

Özkeçeci, İlhan, *Tarihi Kayseri Cami ve Mescidleri*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 1997.

Subaşı, Muhsin İlyas, *Dünden Bugüne Kayseri*, İstanbul, 1994.

Şanlı, Nazım, *Kayseri'deki Mescidler*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 1999.

Şikari, *Karamanoğulları Tarihi*, Neş. Mesut Koman, Konya, 1944.

Şimşir, Zekeriya, *Konya'daki Selçuklu Yapılarında Rumi Motifi*, S.Ü. Sosyal Bilimler Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2002.

Topçu, Sultan, “Develi Ulu (Sivasi Hatun) Cami”, *Kayseri Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul, 2009, s.468-472.

Topçu, *Develi'deki Türk Eserleri*, Kayseri, 2007.

Türkmen, Kerim, “Kayseri Lala Cami'nin Tarihlendirilmesine Dair Bir Deneme” *Arkeoloji ve Sanat*, S.83, İstanbul, 1998, s.28-34.

_____, “Kayseri Selçuklu Dönemi Yapılarında Yeralan Ayet ve Hadisler”, *Türkoloji Ve Türk Tarih Araştırma Özel Sayı*, C.3, Ankara, 2002, s.449-453.

_____, “Talas'taki Türk Devri Yapıları”, *Vakıflar Dergisi*, C. XXVI, Ankara, 1997, s. 153-192.

Yurdakul, Erol, “Kayseri-Lala Muslihiddin Cami ve Kümbeti”, *Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları*, Kayseri, 2001, s.617-619.

<http://www.sufizmveinsan.com/arastirma/taslarkonusurmu.html>, (Erişim Tarihi: 15.10.2010).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Alper ALTIN

Uyruğu: Türkiye (TC)

Doğum Tarihi ve Yeri: 28 Ağustos 1984, Kayseri

Medeni Durumu: Evli

Tel: +90 352 234 18 74

E-mail: aaltin@adiyaman.edu.tr

Yazışma Adresi: Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü,
ADİYAMAN

EĞİTİM

Derece Kurum Mezuniyet Tarihi

Yüksek Lisans EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü 2011

Lisans, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, 2007.

Lise, Fevzi Çakmak Lisesi, Kayseri 2001.

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl Kurum Görev

2010– Adıyaman Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü

YABANCI DİL

İngilizce